

SUTTANIPĀTA

Ova knjiga namenjena je isključivo za BESPLATNU distribuciju
kao dar Dhamme, a ne za prodaju.

Izdavač

Theravada budistička zajednica u Srbiji

Čortanovci

www.theravada.rs

www.srednjiput.rs

kontakt@theravada.rs

2022.

Korice

Irena Štepančić

Printed for free distribution by

The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation

11F, No. 55, Sec. 1, Hang Chow South Road, Taipei, Taiwan, R.O.C.

Tel: 886-2-23951198, Fax: 886-2-23913415

Email: overseas@budaedu.org

Website: <http://www.budaedu.org>

Mobile Web: m.budaedu.org

This book is strictly for free distribution, it is not to be sold.

**Ova knjiga je namenjena isključivo za BESPLATNU distribuciju,
kao dar Dhamme, a ne za prodaju.**

ISBN 978-86-81588-03-1

CIP – Каталогизација у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

24-31 Gautama Buddha(042.5)

SUTTANIPĀTA : antologija Budinih govora / predgovor Bhikkhu Bodhi ; prevod sa palija i beleške Branislav Kovačević. - Čortanovci : Theravada budistička zajednica u Srbiji, 2022 (Tajvan). - 361 str. ; 24 cm

Tiraž 2.000. - Predgovor i Vodič: str. 9-104. - Bibliografija. - Registar.

ISBN 978-86-81588-03-1

а) Готама, Сидарта (око 563-483 пре н. е.) -- Говори

Suttanipāta

Antologija Budinih govora

Predgovor i Vodič
Bhikkhu Bodhi

Prevod sa palija i beleške
Branislav Kovačević

Theravada budistička
zajednica u Srbiji

Sadržaj

Predgovor	9
Vodič kroz sutte	49

SUTTANIPĀTA

I Poglavlje o zmiji

1. Zmija	107
2. Pastir Dhaniya	109
3. Nosorogov rog	112
4. Kasibhāradvāḍa	118
5. Kovač Ćunda	121
6. Propadanje	122
7. Otpadnik	126
8. Prijateljska ljubav	131
9. Hemavata	132
10. Āḷavaka	137
11. Pobeda	140
12. Utihnuli mudrac	142

II Malo poglavlje

1. Dragulji	145
2. Lešina	148
3. Moralni stid	150
4. Blagoslovi	151
5. Sūciloma	153
6. Život u istini	154
7. Brahmanska tradicija	155
8. Skela	161
9. Kojom vrlinom?	162
10. Diži se!	163

11. Rāhula	164
12. Vaṅgīsa	165
13. Pravo beskućništvo	168
14. Dhammika	170

III Veliko poglavlje

1. Bekstvo	175
2. Velika bitka	178
3. Dobro izrečeno	181
4. Sundarikabhāradvāḍa	183
5. Māgha	189
6. Sabhiya	194
7. Govor Seli	203
8. Strela	211
9. Vāsetṭha	214
10. Kokālika	224
11. Nālaka	229
12. Kontemplacija dijada	236

IV Poglavlje osmica

1. Čulna zadovoljstva	247
2. Osam strofa o pećini	248
3. Osam strofa o neprijateljstvu	249
4. Osam strofa o čistom	250
5. Osam strofa o najvišem	251
6. Starost	252
7. Tissa Metteyya	254
8. Pasūra	255
9. Māgandiyā	257
10. Pre sloma	259
11. Svađe i rasprave	261
12. Kratki govor o sukobljavanju	264
13. Dugi govor o sukobljavanju	266
14. Brzo	269
15. Onaj ko se latio štapa	272
16. Sāriputta	275

V Put ka onome iza	
Prolog	279
1. Pitanja Ađite	287
2. Pitanja Tissa Metteyye	288
3. Pitanja Puṇṇake	289
4. Pitanja Mettagā	290
5. Pitanja Dhotake	292
6. Pitanja Upasīve	293
7. Pitanja Nande	295
8. Pitanja Hemake	296
9. Pitanja Todeyye	297
10. Pitanja Kappe	298
11. Pitanja Ḍatukaṇṇīya	298
12. Pitanja Bhadrāvudhe	299
13. Pitanja Udaye	300
14. Pitanja Posāle	301
15. Pitanja Mogharāḍe	302
16. Pitanja Piṅgiye	302
Epilog	303
Beleške	309
Pāli-srpski rečnik	329
Bibliografija	349
Izgovor pali reči	355
Skraćenice	357
Indeks ličnih imena	359

Predgovor

1. SUTTANIPĀTA KAO ZBIRKA

Suttanipāta je antologija govora pripisanih Budi i deo je *Khuddaka nikāye*, *Male zbirke*, poslednje od pet *nikāya* koje čine *Sutta piṭaku* (ili *Košaru govora*), kao deo Pali kanona. Sam naslov znači kompilacija (*nipāta*) govora (*sutta*). Nekoliko tih govora mogu se pronaći i drugde u *Sutta piṭaki*, ali se velika većina nalazi samo u ovoj zbirci. Komentar za ovu knjigu po imenu *Paramatthaḍḍetikā* II (Pđ) u uvodnim stihovima kaže „da je [*Suttanipāta*] tako nastala što su za recitovanje birane odgovarajuće sutte, sa različitih strana”. Često se tvrdi kako je *Suttanipāta* jedan od najstarijih budističkih tekstova. To može biti istina za neke delove njezinog sadržaja, ali ne i za zbirku u celini. Pošto je stvorena unutar usmene tradicije, *Suttanipāta* je delo sa više slojeva, koji ukazuju na nekoliko faza razvoja budističke književnosti. Uključuje materijal koji pripada najranijem sloju, ali isto tako i drugi materijal koji, iako još uvek predstavlja rani budizam, mora biti pripisan kasnijem periodu. Nije poznato kada je ova antologija formirana, ali pošto kao zbirka nema nikakav sličan sačuvan pandan unutar drugih škola ranog budizma, vrlo je verovatno da je bila jedinstvena za pāli školu, danas poznatu kao theravada.

Stratifikacija materijala u *Suttanipāti* pokazuje da je ona kao zbirka prošla kroz proces postepenog rasta i evolucije, kako je noviji materijal bio dodavan najranijem jezgru, pri čemu je redosled govora menjan, sve dok se nije došlo do današnje forme. Rast *Suttanipāte* kroz dodavanje novog materijala ne znači nužno da su sve sutte kasnije ubačene u antologiju nastale posle onih koje su uključene ranije. Verovatnije je da su, kako je zbirka dobijala svoj oblik, starije sutte i nizovi stihova koji su slobodno kružili unutar usmene tradicije, bez vezivanja za neku već formiranu tekstualnu zbirku, bili apsorbovani u *Suttanipātu*, kako bi im

se obezbedio siguran dom.

Ilustracija za ovo je *Uraga sutta*, prvi govor u zbirci. Poznate su četiri verzije stihova iz *Urage* na različitim indijskim jezicima, a na osnovu njihove zajedničke teme i načina na koji su stihovi poređani, jasno je da su oni oduvek postojali kao grupa. Verzija koja je bila prenošena na gandhārī jeziku ubačena je u gandhārī *Dhammapadu*, na kraju poglavlja o bhikkhuu (poglavlje 2, koje odgovara poglavlju 25 u pāli *Dhammapadi*). Druga verzija, pronađena u Patna *Dhammapadi*, ima sopstveno poglavlje (22), kao poslednje u tekstu. Još jedna verzija, na sanskritu, uključena je u bhikšu poglavlje (32) *Udānavarge*, dela dhammapada žanra; nekoliko stihova koji se odnose na cvetove uključeno je dvaput, u bhikšu poglavlje i u poglavlje o cvetovima (18). Očigledno, ovakvi različiti rasporedi odražavaju odluke koji su prenosioi tekstova iz različitih tradicija donosili u vezi sa najpogodnijim mestom za ove stihove. Prenosioi unutar pāli tradicije su odlučili drugačije. Oni stihove nisu pripojili svojoj *Dhammapadi* ili nekom sličnom delu, već drugoj antologiji koja je jedinstvena za tu tradiciju, a to je *Suttanipāta*. Iako su stihovi nastali vrlo rano, njihovo smeštanje na sam početak poglavlja sugerise da su dodati u relativno kasnijoj fazi.

U svojoj današnjoj formi, *Suttanipāta* je podeljena na pet poglavlja (*vagga*): *Uragavagga*, *Āḥlavagga*, *Mahāvagga*, *Aṭṭhakavagga* i *Pārāyanavagga*. Broj sutta u njima je 12, 14, 12, 16 i 18; u poslednjem slučaju uvodni stihovi i epilog su računati posebno, zajedno sa šesnaest *pućhā* ili odeljaka sa pitanjima, koji čine glavninu ovog poglavlja. Iako *Āḥlavagga*, „Malo poglavlje”, ima više sutta nego *Mahāvagga*, „Veliko poglavlje”, ipak je ovo drugo znatno obimnije po broju stihova koje sadrži. Taj broj po poglavljima je sledeći: 221, 183, 361, 210 i 174. *Mahāvagga* takođe sadrži nekoliko relativno dugih sutta, gde se smenjuju prozni i delovi u stihu.

Opšte je mišljenje da su poslednja dva poglavlja *Suttanipāte*, *Aṭṭhakavagga* i *pućhā* unutar *Pārāyanavagge*, izuzetno stara. Ona se citiraju u *Samyutta nikāyi* i *Anguttara nikāyi* i očigledno su postojala i ranije kao samostalne zbirke, pre nego što su uključena u antologiju koja će postati *Suttanipāta*.

Aṭṭhakavagga kao posebna zbirka je pomenuta u okviru jednog događaja koji je zabeležen dva puta u Pāli kanonu, u *Vinayi* i u *Udāni*. U

Mahāvagga, delu *Vinaya piṭake*, nalazi se priča kako je Soṇa Kuṭiikaṇṇa, učenik starca Mahākaścāne, doputovao čak iz Avantīja da poseti Buda u Detavani, kraj Sāvattihīja. Kada je stigao, Blaženi ga je zamolio da recituje Dhammu. Kao odgovor na tu molbu, on je odrecitovao kompletnu *Aṭṭhakavaggu* (*sabbān'eva aṭṭhakavaggikāni sarena abhāsi*). Na kraju recitovanja, Buda ga je pohvalio ovim rečima: „Vrlo dobro, monaše! Dobro si to naučio, monaše! Dobro si to zapamtio, dobro u umu zadržao govore iz 'Poglavlja osmica.'” *Udāna* verzija dodaje još jedan detalj. Ona kaže da je Soṇa odrecitovao *svih šesnaest* tekstova iz *Aṭṭhakavagge*.

Aṭṭhakavagga se takođe pominje u SN 22:3. Ovde domaćin po imenu Hālidakāni dolazi do Mahākaścāne, Soṇinog učitelja, i kaže: „Poštovani gospodine, ovako je rekao Blaženi u 'Pitanjima Māgandīye', u *Aṭṭhakavaggi*” (*aṭṭhakavaggiye māgandīyapañhe*). On zatim recituje strofu **844** i zamoli za objašnjenje. Mahākaścāna mu detaljno objasni strofu i na kraju svog odgovora je ponovo odrecituje.

Pārāyana je pomenuta šest puta drugde u Kanonu. U SN 12:31 Buda se obraća Sāriputti rečima: „Ovako je rečeno u 'Pitanjima Adite', u *Pārāyani*.” Zatim citira strofu **1038** i traži od Sāriputte da je objasni. U *Anguttara nikāyi* Buda pominje *Pārāyanu* na sledećim mestima:

AN 3:32 pominje strofu **1048** iz 'Pitanja Puṇṇake'

AN 3:33 pominje strofe **1106-7** iz 'Pitanja Udaye'

AN 4:41 ponovo pominje strofu **1048** iz 'Pitanja Puṇṇake'

U svakoj od ovih prilika, umesto da predstavi strofu na početku govora, on je citira na kraju, a tome prethodi sledeća sintagma: „U vezi sa tim sam, monasi, ja rekao u *Pārāyani*” (*idañca pana m'etaṃ, bhikkhave, sandhāya bhāsitaṃ pārāyane*).

U AN 3:61 grupa starijih monaha sedi zajedno posle obroka, kada jedan među njima kaže: „Ovako je, prijatelji, Blaženi rekao u *Pārāyani*, u 'Pitanjima Meteyye'. Zatim citira strofu **1042** (sa malom promenom u prvom stihu) i pita ostale monahe kako je oni razumeju. Svaki od njih ponudi svoje tumačenje, posle čega odlaze do Bude radi razjašnjenja. Buda onda ponovi strofu i objašnjava svoju nameru. Konačno, u AN 7:53 se kaže da je rano jednog jutra nezaređena sledbenica Nandamātā

recitovala *Pārāyanu* tako umilnim glasom da se božanski kralj Vessa-vaṇa, koji je prolazio nedaleko, zaustavio u vazduhu i čestitao joj na recitovanju.

Može biti značajno da ovi odlomci tekst pominju kao *Pārāyanu*, a ne kao *Pārāyanavaggu*. Sufiksa *-vagga*, „poglavlje”, mogao je biti dodat tek kada je *Pārāyana* postala poglavlje unutar *Suttanipāte*. U slučaju *Aṭṭhakavagge*, međutim, čini se da je sufiks oduvek bio deo naslova, što nam možda govori da je ova grupa sutta uvek činila celinu. Ne nužno kao poglavlje nekog većeg dela.

Starost ova dva poglavlja – *Aṭṭhakavagga* i *Pārāyana* – kao i njihova važnost za budističku zajednicu, mogu se razumeti na osnovu činjenice da su oba bila predmet drevnog komentara, po imenu *Niddesa*, a koji je uključen u *Sutta piṭaku*. Veći njegov odeljak, *Mahāniddesa*, objašnjava tekst *Aṭṭhakavagge*; kraći odeljak, *Āḷaniddesa*, analizira značenje *Pārāyanavagge* i *Khaggavisāṇa sutte*.

Posredne informacije o ranom postojanju nekoliko drugih tekstova sada uključenih u *Suttanipātu* obezbeđuje nam Bhabra zapis kralja Asoke, gde on pominje nekoliko govora o Dhammi za koje želi „da ih mnogi monasi i monahinje slušaju često i meditiraju o njima, baš kao i nezaređeni”. Tri od njih se sa pouzdanošću mogu identifikovati kao tekstovi sada sadržani u *Suttanipāti*. *Muniḡāthā* su skoro sigurno stihovi iz *Muni sutte* (I.12). *Moneyya sutta* je verovatno *Nālaka sutta* (III.11), isključujući uvodne stihove. I pošto je Upatissa bilo lično ime Sāriputte, *Upatisapasina* – *Upatissina pitanja* – verovatno je *Sāriputta sutta* (IV.16), gde Sāriputta postavlja pitanja Budi.

Komentarišući izvorni tekst, *Niddesa* često svoje tvrdnje potkrepljuje citatima iz drugih tekstova (ne iz *Aṭṭhakavagge* ili *Pārāyanavagge*), ispred kojih obično stoji napomena: „Jer ovo je rekao Blaženi” (*vuttaṃ h’etaṃ Bhagavatā*) ili „Na to je Blaženi rekao” (*ten’āha Bhagavā*). Nekoliko tih tekstova je sada uključeno u *Suttanipātu*. Oni koji se najčešće pominju su *Sabhiya sutta* (III.6) i *Padhāna sutta* (III.2). Strofa 271 iz *Sūciloma sutte* se citira nekoliko puta, kao i strofe 576-81 iz *Salla sutte*; pojedinačni stihovi iz nekih drugih govora se takođe navode. *Niddesa* te tekstove ne pominje po njihovom naslovu, iako kod citiranja *Sabhiya sutte* uključuje stih u kojem Buda Sabhiyu oslovljava po imenu. Ti citati svedoče o postojanju ovih govora u vreme kom-

ponovanja *Niddese*, mada se na osnovu toga ne može odrediti da li su oni tada već biti uključeni u antologiju koju danas zovemo *Suttanipāta*. Najranije nama poznato pominjanje *Suttanipāte* je u *Milindapañhi* (u 369, 385, 411, 413 i 414), ali u delovima ovog rada za koje je utvrđeno da su relativno kasno nastali.

Formiranje *Suttanipāte* može se rekonstruisati kroz kritičku analizu njezinih tekstova, u svetlu jezika kojim su pisani, doktrinarnog sadržaja i socijalnih uslova koje odražavaju. Najtemeljniji napor u pravcu jedne takve rekonstrukcije uložio je N. A. Jayawickrama u svojoj „Kritičkoj analizi *Suttanipāte*”.¹ Jayawickrama sugerije da su sutte u okviru *Aṭṭhakavagge*, *pućchā* u *Pārāyani* i pesme kojima se slavi ideal utihnulog mudraca (*muni*) vrlo verovatno najstariji delovi ove zbirke. U kasnijoj fazi, zaključuje on, ovo delo je prošireno uključivanjem drugog materijala. U ovu fazu smešta didaktičke pesme iz prve tri vagge, dva biografska govora (*Pabbaḍḍā sutta* i *Padhāna sutta*), starije dijaloge iz *Mahāvagge*, pesme dijaloge iz *Uragavagge* i *yakkha* pesme. Za četiri popularna govora – *Maṅgala*, *Metta*, *Parābhava* i *Vasala sutta* – zajedno sa *Ācūnda* i *Kokālika suttom*, on smatra da su nešto mlađi, ali ipak nastali pre vremena Asoke. Kao još mlađe govore uzima *Ratana*, *Vijaya* i *Dvayatānupassanā suttu*, a najkasnije su nastali *vatthugāthā*, uvodni stihovi, koji su relativno kasno dodati *Nālaka suttu* i *Pārāyani*. Ovde bi, međutim, trebalo dodati zapažanje da iako sama *Dvayatānupassanā* može biti relativno mlada, vrlo je verovatno da neki njezini stihovi potiču iz nekog ranijeg perioda i možda su ubačeni u suttu kako bi joj dali okvir. Nekoliko od njih su pronađeni drugde, u *Aṅguttari*, *Samyuttu* i *Itivuttaki*. Strofa 728 je identična sa 1050ef-1051 iz *Pārāyane*, odakle su očigledno preuzeti.

Nastanak većine pesama Jayawickrama smešta u otprilike 400-300 godina pre naše ere. On takođe skicira pet faza u evoluciji ove antologije. (1) Prvo, postojao je „jedan rani nukleus materijala koji je više ili manje kružio unaokolo” i bio na raspolaganju za stvaranje jedne antologije. (2) Zatim dolazi pokušaj okupljanja, tako što se grupišu *Aṭṭhakavagga*, *pućchā* iz *Pārāyane*, *Khaggavisāṇa sutta* i nekoliko drugih sutta o asketskom idealu. Ovo postaje osnova teksta. (3) Zatim sledi prelazna faza, u kojoj se bira još sutta koje se smatraju reprezentativnim za Budino učenje i priključuju temeljnim tekstovima. (4) Kako se prikuplja

još materijala, izdvajaju se *Āḷavagga* i *Mahāvagga* i tako dobijamo današnjih pet poglavlja. (5) Finalnu fazu, sugerise on, „obeležava stavljanje *Uraga*, *Ratana* i *Pabbaḍḍā* (i *Padhāna*) sutte na početak tri prve vagge, pod uredničkom rukom monaških redaktora, u cilju propagiranja Dhamme”.

2. FORMALNI ELEMENTI SUTTANIPĀTE

Govori unutar *Suttanipāte* pokazuju raznovrsnost u pogledu strukture i forme. Ima sutta koje su potpuno u stihu, kao direktno izlaganje o određenoj temi. Druge su u obliku dijaloga u stihu. A neke sadrže stihove umetnute u prozni okvir. Ta proza nekada samo postavlja pozornicu za govor, kao u slučaju *Parābhava* i *Maṅgala sutte*, a nekada proza sadrži nešto složeniji narativ, koji kulminira razgovorom vođenim u stihovima, kao što to nalazimo u *Sabhiya* i *Sela suttī*. Tabela na stranama 15-16 klasifikuje sutte na osnovu njihove formalne strukture. Ta klasifikacija je zasnovana uglavnom na Jayawickraminom radu (PBR 1977, 87-88), uz nekoliko izmena. Naime, *Rāhula sutta* (II.11) klasifikovana je kao didaktički stihovi, pre nego kao odgovor na pitanje, pošto glavni deo govora nema direktne veze sa uvodnim pitanjem. *Kalahavivāda sutta* (IV.11) klasifikovana je kao razgovor u stihu, pošto sadrži niz pitanja i odgovora. Epilog *Pārāyane*, koji u delu sa stihovima uključuje dijalog, takođe je drugačije klasifikovan.

Dok su stihovi *Suttanipāte* različitih stilova karakterističnih za evoluciju pāli prozodije, prozni delovi su u klasičnom kanonskom stilu glavnih nikāya. Ovo nam govori da su ti delovi izvorno možda bili usmeno prenošena objašnjenja onoga što je u pozadini ovih sutta, bez fiksiranog i formalizovanog oblika. Te delove je recitator možda na licu mesta improvizovao, tako da slušaoci bolje shvate situaciju u kojoj su izgovoreni stihovi. Vremenom, kako su kanonski tekstovi dobijali čvršću formu, prozni narativi su uključeni u suttu, a njihov rečnik i stil postali fiksirani, nalik onome što preovlađuje i drugde u pali *nikāyama*.

Ova hipoteza može objasniti izvesne diskrepancije na koje nailazimo između proze i stihova. Na primer, *Sundarikabhāradvāda sutta* (III.4) prenosi istu osnovnu priču kao i ona kojom počinje sutta istog naziva u *Sagāthāvaggi*, delu *Samyutta nikāye* (SN 7:9), pa ipak, uz ne-

koliko izuzetaka, stihovi u ove dve sutte su potpuno različiti. Sigurno je da Buda nije govorio istom brahmanu pod istim okolnostima u dve različite prilike, te u svakoj upotrebio različite stihove. Razlika u stihovima može se objasniti jedino pretpostavkom da su postojale grupe stihova koje je na okupu držala labava priča o tome da ih je Buda izrekao u razgovoru sa brahmanom, koji je zastupao brahmanska verovanja vezana za one kojima se prinose obredne žrtve. Kada su ove dve grupe stihova sakupljene i uključene u sutte, uz svaku od njih je išla ista okvirna priča, ona koja je usmeno prenošena u vezi sa jednom grupom stihova, ali je sada priključena uz obe. Povremeno u *Suttanipāti* nailazimo na mesta gde je govornik označen ili je osoba kojoj su upućeni pomenuta po imenu (ili oboje). Ti redovi, iako uključeni u pali tekst, metrički nisu deo samih stihova, već dodaci; u savremenim izdanjima oni se zato stavljaju u zagrade. Tako strofe **18-29** označavaju govornika kao Dhaniyu ili kao Budu; strofa **33** označava govornika kao Māru, a **34** kao Budu; **153-63** označavaju koji od dva yakkhe, Sātāgira ili Hemavata, govori; a u **169** se kaže da se Buda obraća Hemavati.

Isto tako je i sa jednim brojem drugih strofa. Prema komentaru, u svim slučajevima su te dodatke uneli sakupljači (*saṅgītikārā*). Kada smo dodavali našu identifikaciju govornika, njegovo ime je stavljeno u uglaste zagrade iznad strofe.

VRSTE GOVORA U SUTTANIPĀTI

I Jednostavni didaktički stihovi (22)

- (I) 1, 3, 8, 11, 12 (5)
- (II) 1, 3, 6, 8, 10, 11 (6)
- (III) 8 (1)
- (IV) 1- 6, 8, 12, 13, 15 (10)

II Dijalozi potpuno u stihu (29)

- A. Razgovori u stihu (21)
 - (I) 2, 5, 9 (3)
 - (IV) 9, 11 (2)
 - (V) 1-16 (16)

- B. Govor dat kao odgovor na pitanje, izazov ili zahtev (8)
(II) 2, 9, 13 (3)
(III) 11 (1)
(IV) 7, 10, 14, 16 (4)

- III. Didaktički govor ili dijalog posle proznog uvoda (16)
(I) 6, 7, 10 (3)
(II) 4, 5, 7, 12, 14 (5)
(III) 3-7, 9, 10, 12 (8)

5 tekstova nije klasifikovano:

I.4 i epilog za *Pārāyanu*: proza i stihovi, mešani narativ sa dijalogom
III.1, III.2 i *vatthugāthā* za *Pārāyanu*: priče u stihu, sa umetnutim dijalogom

Dodatne redove koji identifikuju osobu kojoj se govori treba razlikovati od onih gde se slušalac označava imenom unutar same strofe. Ova razlika je jasno vidljiva kada se uporedi strofa **1062** sa **1064**. Strofa **1062** sadrži dodatni red, u kojem se za Budu kaže da se obraća Dhotaki (*Dhotakā ti Bhagavā*). U strofi **1064**, vokativ Dhotaka je deo strofe i uklapa se u metar: *kathamkathim Dhotaka kañci loke*.

3. SAGOVORNICI I SLUŠAOCI

Suttanipāta prikazuje Budu kako podučava i razgovara sa ljudima iz različitih slojeva indijskog društva svoga vremena: sa pastirom, seljakom, brahmanima, monasima, lutajućim asketama i nezaređenim sledbenicima. Njegove aktivnosti se u tekstovima protežu i izvan ljudske sfere na deve i yakkhe. U tom pogledu ova antologija podseća na *Sagāthāvaggasamyuttu*, sa kojom deli i nekoliko sutta. *Sagāthāvagga* je klasifikovana prema tipu ljudi i bića sa kojima Buda komunicira. Iako je u *Suttanipāti* sagovornika daleko manje, oni se uklapaju u većinu od ovih kategorija.

Lista koja sledi pokazuje tip sagovornika u *Suttanipāti* koji sreću Budu, kao i druge slušaoce kojima se on obraća, zajedno sa brojem govora gde se oni pojavljuju. Ova lista zasniva se isključivo na infor-

macijama iz same antologije ili na zaključcima koji se iz teksta mogu logički izvući.² Ona ne uzima u obzir dodatne informacije sadržane u komentaru, gde kvalifikacije mogu poticati iz kasnije narativne tradicije.

askete: III.6, III.11. Ukupno 2.

monah (ili više njih), neimenovan: II.6, II.9, II.10, II.14, III.3, III.10, III.12, IV.15. Ukupno 8.

monah, određeni: II.11, II.12, III.3, IV.7, IV.16. Ukupno 5.

brahman (ili više njih): I.4, I.7, II.2, II.7, III.4, III.7, III.9. Ukupno 7.

brahmanski učenici: III.5, V.1-16. Ukupno 17.

božanstva: I.6, II.1, II.4. Ukupno 3.

kralj: III.1. Ukupno 1.

laik, imenovan: I.2, I.4, I.5, II.14, IV.9. Ukupno 5.

Māra: III.2. Ukupno 1.

yakkha (ili više njih): I.9, I.10, II.5. Ukupno 3.

neimenovani: II.13, IV.8, IV.10, IV.11, IV.12, IV.13. Ukupno 6.

niko: I.1, I.3, I.8, I.11, I.12, II.3, II.8, III.2, III.8, IV.1, IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6. Ukupno 15.

U ovoj shemi se razlikuju sutte koje ne pominju bilo kakvog sagovornika ili slušaoca od onih u kojima njihovo ime nije navedeno. One koje ne pominju slušaoca, isto tako ne kažu ni ko je govornik; podrazumeva se da je govornik sam Buda. *Uraga sutta* (I.1) i *Metta sutta* (I.8) primeri su govora koji pripadaju ovoj kategoriji; uzeti sami za sebe, bez gledanja u komentar, čine se jednostavno didaktičkim pesmama, lišenim bilo kakvog dijaloškog elementa ili objašnjavanja. *Khaggavisāṇa sutta* se takođe može navesti kao primer ovog tipa, iako komentar svaku strofu objašnjava kao reči određenog paćcekabude.

U suttama sa neimenovanim sagovornikom figurira drugi glas koji postavlja pitanja, a Buda na njih odgovara. Taj drugi govornik postavlja pitanja ili na početku sutte, na koja Buda odgovara bez prekida u glavnom delu sutte ili drugi govornik i Buda razmenjuju pitanja i odgovore. *Sammāpabbāḍaniya sutta* (II.14) primer je ovog prvog tipa; *Kalaha-vivāda* (IV.11) i dve *Viyūha sutte* (IV.12-13) slede obrazac pitanje-odgovor. Komentar objašnjava da je pitalac u svih šest sutta bez imeno-

vanog sagovornika bio drugi buda kojeg je Blaženi mentalno stvorio u cilju postavljanja ovih pitanja, jer niko drugi nije bio u stanju da ih formuliše na način na koji je to Buda želeo. Iako ovo objašnjenje zvuči sasvim neverovatno, okvirna priča za nekoliko sūtri u kineskoj *Arthapadi*, koja predstavlja tekst paralelan *Aṭṭhakavaggi*, daje slično objašnjenje. Ovo je znak da oba dela izvire iz zajedničke narativne tradicije, one koja ide unazad sve do vrlo ranog perioda.

Među kategorijama sagovornika i slušalaca koji su identifikovani, može se učiniti da „brahmanski učenici” (*māṇava*) čine najveću grupu. Međutim, broj u ovoj kategoriji narastao je zato što je ponaosob brojano šesnaest učenika brahmana Bāvarija, koji su Budu posetili kao grupa i postavili mu šesnaest pitanja, a ona čine glavni deo *Pārāyanavagge*. Ako bismo ih računali kao jednog, razvrstavanje po kategorijama bi vernije odražavalo stvarni broj pojedinačnih sagovornika. Sem toga, pošto je tih šesnaest učenika čini se prihvatilo asketski život u celibatu, oni bi se takođe mogli pridodati kategoriji „askete”, koja bi onda narašla na osamnaest.

Ove kategorije sagovornika i slušalaca otprilike odgovaraju onima u *Sagāthāvaggi*, iako proporcije i detalji variraju. Dva govora su izgovorena božanstvima, kao odgovor na pitanja, a i treći se može dodati, ukoliko računamo *Ratana suttu*, očigledno upućenu božanstvima zemlje i neba. U tri sutte javljaju se *yakkhe*, uključujući dve paralele sa suttama iz *Sagāthāvagge*. Samo jedan govor prenosi razgovor sa kraljem, *Pabbaḍḍā sutta*, gde kralj Bimbisara posećuje budućeg Budu u okolini grada Rāḍagahe. Ovo se razlikuje od *Sagāthāvagge*, gde je čitav odeljak od dvadeset pet sutta posvećen Budinim razgovorima sa jednim drugim kraljem, Pasenadijem. Māra se, isto tako, ovde pojavljuje samo jednom, u *Pabbaḍḍā suttu*, takođe u vreme pre probuđenja. U *Sagāthāvaggi* Māra, takođe, dobija čitav odeljak od dvadeset pet sutta. Nema govora u kojem bi učestvovala bhikkhunī, iako je, prema komentaru, *Vīḍaya sutta*, o odbojnoj prirodi tela, bila pouka dvema monahinjama, kako bi uklonile vezanost za sopstvenu lepotu. Među pojedinačnim kategorijama, brahmana je neproporcionalno velik broj. Ovo može ukazivati na trvenja između budizma i brahmanizma. Indikativno je da u pet od ovih govora Buda dovodi u pitanje principe i prakse brahmana koji su u to vreme preovlašivali (videti str. 22).

Kada razmotrimo Budinu interakciju sa znatiželjnicima iz različitih grupa, ono što nam pada u oči je njegova uspešnost u tome da ih pridobije za svoje učenje. Među domaćinima, *Dhaniya* (I.2) i *Māgandhiya* (IV.9), koji obojica kreću sa pogrdama prema Budi, završavaju tako što ga uzimaju za utočište i započinju monaški život, zajedno sa svojim suprugama, posle čega dostižu stupanj arahanta.³ Dva asketska znatiželjnika, *Sabhiya* i *Nālaka*, ostavljaju svoju dotadašnju zajednicu i uzimaju Budu za učitelja. Tri *yakkhe* ne samo da uzmu utočište, već hvale Budu na sav glas. Sa brahmanima, možda najvećim izazovom i potencijalno najvećim dobitkom, Buda uvek izlazi na kraj kao pobednik. Tri brahmana – *Kasibhāradvāḍa*, *Sundarikabhāradvāḍa* i *Sela* – ne samo da uzmu utočište, već kreću u život beskućnika, dok neki drugi postaju nezaređeni sledbenici. Brahmanski učenik *Māgha* postaje takođe nezaređeni sledbenik, a šesnaest brahmanskih pitalaca iz *Pārāyane* postaju monaški učenici. U *Vāseṭṭha suttī*, *Vāseṭṭha* i *Bhāradvāḍa* postaju nezaređeni učenici, ali se na početku *Aggañña sutte* kaže za njih da žive među monasima, želeći da i sami to postanu. To su učinili i pored oštrih osuda njima bliskih, drugih brahmana (DN 27.1).

Ovi slučajevi probraćanja ukazuju na ono što je mogao biti cilj sastavljanja *Suttanipāte* – možda ne jedini ili primarni, ali jedan od glavnih: prikazati Budu u ulozi nenadmašnog učitelja božanskih i ljudskih bića (*sattā devamanussānaṃ*). Čak i kada naiđe na snažan otpor, on pobeđuje. Čak i kada se suoči sa neprijateljski nastrojenim oponentom, on ga pridobija. Njegovi oponenti, uprkos svom prestižu i retoričkim veštinama, nisu ravnj Budi. Uz pomoć mudrosti, strpljenja, dovitljivosti i ispravnog postupanja, on svoje protivnike pretvara u gorljive sledbenike, od kojih neki dostižu krajnji cilj duhovnog života.

4. TEMA SUTTANIPĀTE

Govori u *Suttanipāti* pokrivaju širok dijapazon tema ranog budizma. Tu su lična i socijalna etika, devocionalne pohvale trostrukom dragulju, razmišljanja o smrti i gubitku, način monaškog treninga, diskusije sa brahmanima o statusu pojedinih klasa, kao i priroda duhovnog ideala. Tematski vodič (str. 45-47) daje široki pregled tema o kojima je reč u ovom delu. Ovde ćemo prodiskutovati samo one najvažnije.

Važno je na početku napomenuti da *Suttanipāta* ne sadrži sistematsko razmatranje budističkog učenja onom vrstom analitičkog stila kakav preovlađuje u proznim *nikāyama*. Takve teme kao što su četiri plemenite istine, osmostruki put, tri obeležja egzistencije, pet sastojaka bića i druge doktrinarnе teme se retko ili uopšte ne pominju. Reč *anićca*, na primer, ne javlja se ni u jednoj od pesama, a *anattā* samo jednom (u 756a). Na osnovu ovakvih zapažanja, neki proučavaoci su sugerisali da nestrukturisano učenje kakvo nalazimo u *Suttanipāti* i njoj sličnim delovima Kanona predstavlja autentično Budino učenje, a da su doktrinarna izlaganja u proznim *nikāyama* nastala u kasnijim fazama, možda kao delo monaha redaktora Kanona.

Međutim, ovakva tvrdnja bi imala bizarne konsekvence. Ona bi u stvari Dhammu svela na zbirku pesama i aforizama, sa jedva ujedinijućom strukturom. No, očigledna je činjenica da govori unutar *Suttanipāte* imaju drugačiji cilj od onoga da pruže sveobuhvatni pregled Dhamme. Kao tekstovi uglavnom u stihu, njihov primarni cilj je da nadahnu, prosvetle i poduče, a ne da obezbede sistematično doktrinarno izlaganje. Iako su ton i format prozних sutta možda bili uobličeni pod paskom monaha redaktora, bez svetla koje bacaju ove sutte bilo bi praktično nemoguće odrediti smisao zbirki stihova i viziju koja ih ujedinjuje.

(1) *Laička etika*

Suttanipāta sadrži pet govora, popularnih po svom karakteru, koji su tokom vekova služili kao izvor moralnog vođstva za nezaređene budiste. To su *Parābhava*, *Vasala*, *Āmagandha*, *Mahāmaṅgala* i *Dhammika sutta*.⁴ Prva četiri usađuju standarde ponašanja koji nisu vezani isključivo za budističku veru u užem značenju, već odražavaju moralne vrednosti u indijskom društvu prihvaćene kao norma još od vrlo davnih vremena. Te norme čine „Dhammu” u širem etičkom smislu, kao vanvremeni zakon ispravnosti i moralne istine, a koji indijska misao vidi kao kamen temeljac kosmičkog i socijalnog poretka. Upravo takav pojam Dhamme je kralj Asoka, u svojim ediktima uklesanim u kamenu, hvalio svojim podanicima, znajući da takve norme odobravaju mnogi različiti religijski sistemi njegovog carstva.⁵ *Dhammika sutta* (393-404)

propisuje etički kodeks načinjen po uzoru na pet pravila vrline i time je izrazito budistički po svom karakteru.

Pāli komentari razlikuju dve strane morala, negativnu i pozitivnu, zabrane i naloge, pravila obuzdavanja i upute za življenje u vrlini. Negativna strana se naziva *vāritta*, a pozitivna *cāritta*. Dva posebna govora, oba izrečena u razgovoru sa božanstvima, mogu se smatrati paradigmatičnim za ove dve dimenzije morala, naročito pošto se odnose na nezaređene osobe. *Parābhava sutta* (I.6) govori o *vāritta*, vrsti postupaka koje treba izbegavati. To uključuje druženje sa lošim ljudima, zapostavljanje dužnosti prema roditeljima, laganje, tvrdičluk, klevetanje isposnika, preljubu, pijančenje i kockanje, kao i druge vrste nedoličnog ponašanja. Za takvo ponašanje se kaže da donosi „pad”, tako što prlja naš karakter, potkopava nam reputaciju, vodi gubitku imetka i razlog je preporađanju u svetovima koji su niži od ljudskog.

Pozitivna strana morala više je pokrivena u *Mahāmaṅgala suttī* (II.4), jer nabraja lične kvalitete koji vode moralnom napredovanju i skladu u zajednici. Postupci vredni hvale su, među ostalima, druženje sa mudrima, briga o roditeljima i drugim članovima porodice, zaradivanje za život radom koji je vredan poštovanja i davanje onima koji su u nevolji. Govor hvali takve vrline kao što su pažljivost, poštovanje, poniznost, strpljivost i posvećenost religijskoj praksi. Poslednji stihovi se više tiču monaškog života, zagovarajući obuzdavanje, celibat, uvid i dostizanje *nibbāne*.

Značenje ovakvih načina ponašanja, i u negativnom i u pozitivnom obliku, daleko je šire od individualnog pročišćenja. Dok pojedinca održavaju u njegovim naporima da upotpuni moralno i duhovno dobro, oni takođe doprinose formiranju društva koje karakteriše uzajamna briga, dobronamernost i poštovanje. Jednostavno rečeno, oni održavaju onu vrstu socijalno odgovornog ponašanja kakvo je šire razmotreno u *Sīgalovāda suttī* (DN 31), koja objašnjava uzajamne dužnosti domaćina u njegovom odnosu sa članovima domaćinstva i širom zajednicom.

U živoj tradiciji theravāde tri govora u *Suttanipāti* – *Mahāmaṅgala*, *Ratana* i *Metta sutta* – igraju posebnu ulogu kao paritta ili zaštitničke sutte. Budući da se recituju svakodnevno u manastirima i o praznicima, ovi govori se smatraju izvorom duhovnog blagoslova. Svaki od njih daje poseban doprinos dostizanju tog cilja. *Mahāmaṅgala*

sutta ocrtava smernice ka uspehu kako u svetovnim, tako i u duhovnim poslovima. *Ratana sutta* priziva zaštitu božanstava i ističe izvanredne kvalitet Bude, Dhamme i Sanghe. A *Metta sutta* podučava negovanju prijateljske ljubavi, vrline koja se širi kroz čitav svet svesnih bića i privlači zaštitničku snagu božanstava.

(2) *Brahmanizam i društveni poredak*

Suttanipāta sadrži nekoliko govora koji opisuju Budine diskusije sa brahmanima: I.4, I.7, II.2, II.7, III.4, III.7 i III.9.⁶ U pet od njih – I.7, II.2, II.7, III.4 i III.9 – dovode se u pitanje osnovni principi i prakse brahmanizma. Pri tome, Buda koristi strategije prilagođene konkretnoj situaciji. Nekad direktno odbacuje brahmanske običaje koje smatra potpuno suprotnim pravilima pravednosti. Takav pristup je očigledan u *Brāhmaṇadhammika suttī* (II.7), gde kritikuje žrtvovanje životinja, koje su brahmani zahtevali od vladara kako bi uvećali svoj imetak. U drugim slučajevima, umesto da jednostavno odbaci dominantno brahmansko verovanje, on pokušava da ga potkopa iznutra, na primer tako što iznova definiše neki pojam i tako na suptilan način transformiše njegovo značenje. Tako u diskusiji sa uobraženim brahmanom Aggikabhāradvādom (I.7), on redefiniše pojam otpadnika (*vasala*), tako da on ne označava ljude niskog porekla, već one nečasnog ponašanja. Isti metod upotrebljen je u *Vāseṭṭha suttī* (III.9), gde daje novo značenje reči *brāhmaṇa*, tako da ona sada znači ne onoga ko je rođen u brahmanskoj kasti, već istinski svetu osobu, sa mnogo jasnog znanja i čestitih postupaka. U *Sundarikabhāradvāda suttī* (III.4) Buda komentariše brahmansko uverenje ko je vredan žrtvenih poklona. U *Āmagandha suttī* (II.2), kada brahman Tissa optužuje prošlog budu, Kassapu, za kršenje moralnih normi zato što je jeo meso, Kassapa mu uzvraća objašnjenjem da je „nečista hrana” više u vezi sa ponašanjem, nego sa time šta jedemo.

(3) *Okretanje ka obuzdavanju*

U *Pabbādā suttī*, kralj Bimbisāra posećuje budućeg Buda u njegovoj pećini na obroncima planine i pokušava da ga ubedi da odustane od traganja, kako bi ponovo zauzeo svoje mesto kao elitni član kaste

ratnika. Mladi isposnik odgovara: „Kad razumeh opasnost zadovoljstava čula, u obuzdavanju ugledah pravu sigurnost. U tešku bitku ja sada polazim, um se moj zaista raduje” (424). Ovaj jezgroviti iskaz čini obuzdavanje središnjom tačkom duhovnog traganja. Za rani budizam, kako su ga oličavale rane Budine godine, „domaćinski život je skučen i prašnjav”, dok je život beskućnika slobodan i otvoren. Tako, da bi se duhovno traganje završilo, na određenoj tački treba načiniti korak izvan življenja u vrlini unutar ovoga sveta, korak koji nas odvodi na potpuno čisti put što vodi ka oslobođenju od ovoga sveta. Čin koji obeležava taj prelaz jeste „napuštanje domaćinskog života i odlazak u beskućnike”.

Podsticaj za takav korak je jasno uviđanje manjkavosti svetovnog života i uverenje da postoji jedna viša dimenzija duhovne slobode, a nju je jedino moguće osvojiti okretanjem od zadovoljstava i nagrada koje donosi život u ovome svetu. Iako *Suttanipāta* ne istražuje na sistematičan način zamke svetovnog života, ona ipak okuplja sutte koje te zamke osvetljavaju iz različitih uglova. *Kāma sutta* (IV.1), na primer, ukazuje na nedostatke zadovoljstava čula, naglašavajući njihovo svojstvo vezivanja i patnju koja neizostavno vreba tik ispod njihove površine. *Viḍḍaya sutta* (I.11) skida glazuru lepote koja pokriva fizičko telo, izlažući unutrašnjem oku njegovu inherentnu odbojnost, prolaznost i nesupstancijalnost. *Salla sutta* (III.8) i *Ḍarā sutta* (IV.6) nude otrežnjujuće meditacije o starosti i smrti. A *Dvayatānupassanā sutta* (III.12) nudi metodične kontemplacije o patnji i njezinim korenima, ističući *nibbānu*, prestanak svih uslovljenih stvari, kao neprolaznu istinu i najvišu sreću.

(4) *Monaško vežbanje*

Za one koji se posvete životu obuzdavanja, neophodan je jasan put samodiscipline koji će krajnji cilj učiniti vidljivim. *Suttanipāta* ne nudi sistematičan model monaškog vežbanja kakav nalazimo u takvim govorima kao što su *Sāmaññaphala sutta* (DN 2), *Āḷahatthipadūpama sutta* (MN 27) i *Dantabhūmi sutta* (MN 125), od kojih svaka do detalja opisuje korake koji slede, od početnog čina „odlaska u beskućnike”, do dostizanja stupnja arahanta. Ali ono što ovom tekstu nedostaje kao sistematski prikaz kompenzirano je pažnjom koju nekoliko sutta u njemu posvećuju detaljima monaškog vežbanja.

Dhammika sutta (II.14), na primer, objašnjava kako monah treba da se ponaša dok ide u prošenje hrane, kako da razgovara sa učenicima i na koji način najbolje da upotrebi četiri potrepštine kojima biva darovan. *Tuvaṭṭaka sutta* (IV.14) govori o potrebi za pažnjom i sabranošću pri svakoj aktivnosti. Ona odbacuje neke vrste pogrešnog življenja, ukazuje na potrebu da se, uz sve pohvale i kritike, ostane staložen, opisuje vrstu govora kakvu bi bhikkhu trebalo da izbegava i sugerise mu strpljenje i spokojstvo kada se suoči sa poteškoćama. *Sāriputta sutta* (IV.16) upućuje bhikkhua da bude oslobođen straha; da strpljivo podnosi teška stanja kao što su bolest, glad, hladnoća i toplota; da se čuva besa i arogancije, kao i da pobedi nezadovoljstvo. Ona opisuje držanje monaha tokom prošenja hrane, vrstu reči koje treba da izgovara i potrebu da se odupre izazovnim objektima čula. Možda jedini govor u *Suttanipāti* koji daje celovitu sliku vežbanja jeste kratka *Rāhula sutta* (II.11). Ovde, obraćajući se svom sinu, Buda skicira glavne korake u vežbanju, od početnog čina započinjanja života beskućnika, do dostizanja savršenog mira.

(5) Duhovni ideal

Suttanipāta koristi nekoliko termina da opiše osobu koja je ostvarila krajnji cilj. U proznim *nikāyama*, takva vrsta osobe je arahant, ali u *Suttanipāti* reč „arahant” uglavnom je rezervisana za šablonizovane prozne odlomke o Budinim epitetima i objavljivanje da je određeni monah postao arahant. Jedino mesto u stihovima na kojem je ova reč upotrebljena kao pohvala jeste u 644c, gde se za istinskog brahmana, kako Buda definiše taj termin, kaže da je on „arahant što sve otrove u sebi ukloni” (*khīṇāsavaṃ arahantaṃ*). Umesto arahanta, *Suttanipāta* koristi tri druge reči da označi idealni lik; *bhikkhu*, *brāhmaṇa* i *muni*.

Bhikkhu

Pošto je prema *Suttanipāti* najkvalifikovaniji putnik na budističkom putu bhikkhu, ova reč povremeno nadilazi svoje uobičajene označavanje zaređenog monaha i koristi se da predstavi onoga ko je dosegao cilj. U *Uraga suttī* (I.1) takav bhikkhu se opisuje kao neko ko je uklonio bes, presekao požudu i žudnju, razvejao obmanu, iskorenio korene

svoga štetnog i napustio prikrivene sklonosti – što su sve kriterijumi da neko bude arahant. U *Sammāparibbādaniya suttī* (II.13), kada ga pitaju kako „monah ispravno živi životom beskućnika”, Buda bhikkhua opisuje terminima koji su obično primenjivi za arahanta. On je potpuno oslobođen stvari koje predstavljaju okove, napustio je pohlepu i prevladao ovaj život, u sebi ne gaju prikrivene sklonosti, uništio sve otrove i eliminisao obmanu. Takvi izrazi, kako su ovde upotrebljeni, ponovo uspostavljaju funkcionalnu jednakost između bhikkhua i arahanta.

Brāhmaṇa

Vāseṭṭha sutta sadrži duži odlomak (620-47), koji smo već pominjali, gde Buda pokušava da dâ novo značenje reči *brāhmaṇa*, tako da ona ne označava više nekoga ko je rođen u brahmanskoj porodici, već pre nekoga ko otelovljuje krajnju svetost. Kao što je opisano u tim stihovima, brahman je onaj ko je presekao okove, živi svoj poslednji život, napustio je požudu i mržnju, dosegao najviši cilj. *Aṭṭhakavagga* takođe koristi reč *brāhmaṇa* na isti način. Tako je brahman neko ko ne zastupa bilo kakvo gledište kao najviše (795), „ko ni najmanju ideju stvorio nije, o onome što video je, čuo ili osetio”, ko se ne vezuje za bilo koje gledište (802). Brahman se „ne preuzima konstrukte uma”, „za gledištima ne juri”, on „zamonашen ostaje” dok „drugi se vezuju” (911). Odrekao se svega i nazivaju ga umirenim (946).

Muni

Reč koja se u *Suttanipāti* najčešće koristi da predstavi oslobođenog mudraca jeste *muni*. Iako obično označava arahanta, kao netehnički termin, njeno značenje sadrži više osećaj uzvišenosti nego arahant, koji sugerise neizrecivu dubinu uvida. Pošto nema mnogo termina koji bi preneli taj mistički osećaj, muni je ostao nepreveden, a u skladu sa tom odlukom su izvedeni termini *moneyya* i *mona* prevedeni kao „stanje munija”, pre nego kao svetaštvo ili svetost.

Jayawickrama (PBR 1977, 32) pravi razliku između bhikkhu i muni, tvrdeći da „iako ga krasi sve karakteristike bhikkhua, čini se da ima nešto plemenitije i pozitivnije kod munija nego kod bhikkhua”. Ova distinkcija se delom čini pogrešnom. Bhikkhui, kako su opisani u *Suttanipāti*, potpuno su posvećeni praksi i veliki mudraci. Praktičnosti

radi, možemo uzeti da reč bhikkhu prvenstveno označava učenika koji je u procesu obuke, a muni onoga ko je stigao na cilj. Ali ovakva upotreba nije fiksirana i nepromenljiva. Ova dva pojma se koriste uz izvesnu dozu fluidnosti i ambivalentnosti, koja varira već prema konteksta. Na nekim mestima bhikkhu opisuje oslobođenog mudraca; na drugima muni označava nekoga ko još uvek vežba. Tako *Nālaka sutta* opisuje vežbanje za dostizanje stanja munija, kroz termine prikladne za najnaporniji trening bhikkhua. Strofa **221** bez problema prelazi sa monaha (*bhikkhu*) na utihnulog mudraca (*muni*), kao da se radi o sinonimima.

Mahāniddeśa, kanonski komentar *Aṭṭhakavagge*, kaže da ima šest vrsta munija: domaćin muni, muni beskućnik, onaj koji vežba, arahanti, paćcekabude i Buda, kojeg naziva „munijem među munijima”. Zanimljivo je da u *Suttanipāti* nema nijednog pomena domaćina munija. Kada se u tekstu koristi ta reč, obično se odnosi ili na monaha koji je još uvek u procesu vežbanja, na arahanta ili na Budu.

Nālaka sutta jeste najbolji primer teksta koji koristi termin muni da opiše monaha koji još vežba. Tema ovog govora jeste praksa da bi se dostigla *moneyya*, stanje munija, pa ipak ova sutta takođe koristi *moneyya* da opiše praksu dostizanja stanja munija. U skladu sa tim, muni ovde označava onoga ko je, iako još uvek vežba, uzeo tu praksu najozbiljnije moguće. Imajući to značenje u vidu, govor kaže „žene pokušavaju munija da zavedu” i zato treba paziti na iskušenja (**703cd**). Muni treba da se povuče u šumu i sedne u podnožje drveta (**708d**). Muni treba da se ponaša valjano kada ide selom i prosi hranu (**711**). Muni je neko ko održava samokontrolu i ne govori previše (**723ab**). Pošto bi ovakva uputstva, često izražena glagolom u optativu (dakle kao preporuka ili želja), bila nepotrebna za arahanta, jasno je da ona identifikuju munija sa nekim ko još uvek napreduje asketskom stazom, sa bhikkhuom koji je prihvatio striktni život samotnjaka i istrajne meditacije, kako bi stigao do konačnog cilja.

Sledi izbor stihova iz *Muni sutte* koji opisuju arahanta-munija:

207c: bez doma, bez bliskosti (videti takođe **844b**)

208c: utihnuli samotnjak

209cd: mudrac što sagleda kraj rođenjima, izvan je dometa misli i poimanja

210b: onaj ko je bez žudnje

212c: okova oslobođen, plodonosan, bez strasti

214c: bez ostrašćenosti i krajnje trezven

219ab: razumeo je svet i najviši cilj odabrao; i bujicu i more
prelazi,

Aṭṭhakavagga posebno hvali munija zbog njegovog držanja podalje od svakog konflikta. Muni se „ne upušta u prepirku koja nastane” (780c); muni ”sa ljudima se u raspravljanje ne upuštaa” (844d); ”znanjem oslobođen, muni u polemike ne ulazi” (877bc). Pošto u raspravama ne staje ni na jednu stranu, muni je „miran među onima koji mira nemaju, spokojan, ne poseže ni za čim” (912cd).

Muniji su podalje ne samo od rasprava, već od svih pojava. Oni su neuprljani posedovanjem (779b), neuprljani zadovoljstvima čula i ovim svetom (845f). Ne zavise od bilo čega, jer ništa ne uzimaju ni kao prijatno, ni kao neprijatno (811b). Pošto su oslobođeni „bujanja” obmane, ne vide sebe ni superiornim, ni inferiornim, a ni jednakim sa drugima (855). Baš kao što lotos ne uprlja blatnjava voda, isto tako muni se ne vezuje za bilo šta od onoga što je viđeno, čuto ili osećano (812).

„Muni” se takođe koristi kao Budin epitet. Kao muniju mu se direktno obraćaju u 508c, 700c, 838a, 1058b, 1081e i 1085a. U stihu 225b on se hvali kao Sakyamuni, što je jedno od retkih mesta u Pāli kanonu gde se javlja ovaj termin. U 83a i 359a on se naziva „muni s obiljem mudrosti” (*muniṃ pahūtapaññaṃ*). U 484c i 540c on se naziva ”muni koji sve odlike utihnulog mudraca ima” (*muniṃ moneyyasampannaṃ*). U 541c se za njega kaže da je „muni, potpuno probuđeni” (*munī’si sambuddho*). U 545b (= 571b) nazvan je ”munijem, pobednikom Māre” (*mārābhibhū muni*). Strofa 211, za koju iz drugih izvora znamo da se odnosi na Budu, opisuje ga kao munija koji je „sve savladao i sve razumeo, oštrouman, nijednom stvari uprljan, sve napustio i gašenjem žudnje sebe oslobodio”.

(6) POBIJANJE GLEDIŠTA

Gornji opis munija vodi nas do još jedne istaknute teme u *Aṭṭhakavaggi*, a to je odbacivanje da se slede gledišta. Tokom celog ovog poglavlja Buda je prikazan kako tvrdi da su gledišta duhovni ćorsokak.

Onaj ko prihvati neko gledište, čvrsto ga se drži, proglašava najboljim i otuda dolazi u konflikt sa onima koji se drže suprotnih gledišta. Kada se čvrsto uhvatimo gledišta, iskreno istraživanje ustupa mesto dogmatizmu, jer suprotstavljeni mislioci odbacuju nepristrasno traganje za istinom u korist strasnih pokušaja da se učvrsti sopstveno stajalište. Slično lovcu koji upadne u sopstvenu klopku, ti teoretičari postaju zarobljeni sistemom koji su sami izgradili.

Slepo sleđenje gledišta, prema *Suttanipāti*, nužno vodi do samo-obmane. Prevelik značaj dat sopstvenim mišljenjima vodi do nerealne slike samoga sebe, tako da teoretičar postaje „otrovan obmanom, videći sebe savršenim” (889). Nasuprot polemički nastrojenim teoretičarima, mudrac – muni ili istinski brahman – ne vezuje se ni za jedno gledište i otuda doživljava mir i unutrašnju slobodu. Prozrevši uobičajena mišljenja i okružen onima koji se za njih vezuju, ovaj mudra otkriva mir u sebi (838).

Ovakve savete protiv čvrstog zauzimanja gledišta treba tumačiti sa oprežnošću. Njih ne treba uzeti izolovano od drugih delova Budinog učenja i čitati kao nalog da se odbaci ispravno gledište i težnja ka celovitom znanju. Umesto toga, najbolje ih je protumačiti u svetlu prozernih delova u četiri glavne *nikāye*, u kojima se otkrivaju opasnosti u različitim gledištima i podučava valjanom stavu koji treba usvojiti prema ispravnom gledištu. *Mahāniddeśa* uvek iznova reč „gledišta” u *Aṭṭhakavaggi* tumači kao šezdeset dva spekulativna gledišta o sopstvu i svetu, a koja su izložena u *Brahmaḍāla suttī*, gde se sva ona opisuju kao „osećaj asketa i brahmana koji ne znaju i ne vide... uznemirenost i kolebljivost onih koji su uronjeni u žudnju”.⁷ Ovo objašnjenje u *Mahāniddeśi* u skladu je sa koherentnom slikom Budinog učenja, za razliku od pozicije da sva gledišta treba odbaciti bez ikakvih ograda, što bi vodilo u ćorsokak.

Ispravno razumevanje kao deo osmostrukog puta suštinski je važno za to da svi drugi elementi tog puta dostignu svoju zrelost. Može biti reč samo od običnoj dasci na splavu kojim se prelazi sa „bliže obale” na „dalju obalu”, ali bez te daske čitav taj splav bi potonuo (videti MN 22.13-14). Ako *Aṭṭhakavaggu* čitamo u svetlu prozernih govora, njezina poruka biće: (1) odbaci pogrešna gledišta, ona koja podrivaju moral, kao i spekulativne tvrdnje o sopstvu i svetu, a svoj koren imaju u po-

grešnim pretpostavkama; (2) ne upuštaj se u raspravu oko gledišta, koja samo generiše dogmatizam, obmanutost, još dublje ukopavanje svake strane u svoj šanac i ogorčenje; i (3) prihvati ispravno gledište i koristi ga na pravi način, ne kao objekat kojem se treba klanjati, ne kao predmet debatovanja, već kao instrument samousavršavanja. Onome ko je oslobođen, arahantu ili muniju, više nije potrebno ispravno gledište, jer posle oslobođenja arahant poseduje ono što se naziva „ispravno razumevanje onoga ko je završio vežbanje” (*asekhā sammādiṭṭhi*), jasno iskustveno znanje o istinama koje je razumeo idući svojim putem.⁸

Tumačenje koje je ovde dato dobro se uklapa u tezu Stivena Kollinsa da je stav prema gledištima usvojen u ranom budizmu evoluirao u jedan „kontinuum duž kojeg se sva pojmovna gledišta i kognitivni činovi gradiraju u skladu sa stepenom vezanosti sa kojom ih se držimo ili ih praktikujemo”.⁹ Na najnižoj tački ovog kontinuuma jeste stav običnog čoveka neznalice, koji gledišta usvaja na osnovu puke vezanosti. U sredini je stav učenika, koji usvaja ispravno gledište kao vodič ka korisnom postupku i kao integralan deo vežbanja usmerenog ka presecanju vezanosti i postizanju krajnjeg stanja oslobođenosti. I na najvišoj tački – zapravo izvan ovog kontinuuma – nalazi se bezuslovna sloboda od svih gledišta kakva krasi munija, koji je prevazišao svako vezivanje i tako dostigao oslobođenje, uključujući tu i slobodu od vezanosti za gledišta. Upotrebiti ovaj treći stav, onaj koji nadilazi kontinuum, da bismo se distancirali od onih koji operišu na srednjim i višim delovima ovog kontinuuma, znači odbaciti sama sredstva koja taj stav čine mogućim.

(7) KRAJNI CILJ

U *Suttanipāti*, kao i u svim drugim tekstovima ranog budizma, krajnjim ciljem duhovnog treninga smatra se *nibbāna*. To na koji tačno način govori okupljeni u *Suttanipāti* razumeju taj cilj bilo je predmet debate. Za *Dvayatānupassanā suttu* se čini da zauzima jednu ontološku perspektivu prema *nibbāni*. Ova sutta kaže da sve što je prolazno jeste po svojoj prirodi lažno, ali *nibbāna*, budući da nije prolazna, nije po prirodi ni lažna. Plemeniti razumeju ovu istinu i zahvaljujući tome su „potpuno ohlađeni” (*parinibbutā*), u njima sve nečistoće uklonjene (757-58).

Neki tumači, međutim, vide nesklad između ovakvih iskaza i pozicije iznete u *Aṭṭhakavaggi*. *Aṭṭhakavagga*, kaže se, ne opisuje cilj terminima koji sugeriraju nekakvo transcendentno oslobođenje, već umesto toga naglašavaju mirnoću koju probuđeni mudrac zadobija upravo u ovom životu, zahvaljujući oslobađanju od vezanosti. Iako je sigurno da *Aṭṭhakavagga* zazire od ulaska u metafizičke vode, ipak može biti brzopleto na osnovu toga zaključiti kako se cilj budističkog duhovnog napora zapravo zamišlja tek kao mir proistekao iz nevezivanja. Ključne sutte ovog poglavlja, one o slobodi od gledišta, jedva da pružaju obuhvatnu sliku Budinog učenja i otuda njihovo specifično prikazivanje krajnjeg cilja ne bi trebalo smatrati kategoričkim i kompletnim.

Iako je teško razumeti zašto se reference na *nibbānu* kao na stanje transcendentnog oslobođenja ne mogu naći u *Aṭṭhakavaggi*, bilo bi nategnuto izvesti iz toga zaključak da ovo poglavlje krajnji cilj Dhamme vidi jednostavno kao stanje unutrašnjeg mira, ne mnogo različito od ataraksije – mirnoće nenarušene mentalnim ili emocionalnim turbulencijama – kakvu su u antičkoj Grčkoj nastojali da postignu pironovski skeptici. Takođe je teško videti kako rigorozna samodisciplina monaha, izložena u poslednje tri sutte ovog poglavlja, može kulminirati tek stanjem kognitivnog agnosticizma, čak i ako on uključuje mirno boravljenje u ovde i sada. Sigurno iza ovih sutta mora postojati nekakva pozadina zajedničkog razumevanja između priređivača i recitatora, za koju nisu smatrali da je neophodno da se eksplicitno artikuliše.

Iako nije mnogo rečeno o tome, reference na *nibbānu* kao na cilj napora nisu potpuno izostale u *Aṭṭhakavaggi*. Sagovornik u 915 pita Buda kako monah dostiže *nibbānu*, koja se ovde opisuje kao „osama i stanje mira” (*vivekaṃ santipadaṃ*). U 940cd Buda upućuje monaha da „potpuno prozre zadovoljstva čula” i „vežba sopstvene *nibbāne* radi” (*sikkhe nibbānam attano*), a u 942cd tvrdi da „onaj ko je *nibbānu* za cilj odabrao ne istrajava u gordosti svojoj”. Doduše, ovakvi iskazi u tekstu dolaze nam iz sutta koje se čine manje drevnim od onih o nadilaženju gledišta, ali nema razloga ove dve perspektive posmatrati suprotstavljenim i kao da isključuju jedna drugu.

I dok *Aṭṭhakavagga* možda ima svoje razloga za to da ostane ćutljiva u vezi sa ciljem, druge sutte u ovoj antologiji podržavaju ustaljeno viđenje *nibbāne* kao stanja transcendentne oslobođenosti. Glavna među

njima je *Pārāyana*, čiji već sam naslov, „Put ka onome iza”, ne ostavlja nimalo sumnje o gledištu koje zauzima. Kao i kod prozних sutta, *Pārāyana* opisuje *nibbānu* kao negaciju onih faktora koji su odgovorni za vezanost. Ona kaže da *nibbānu* treba osvojiti napuštanjem žudnje (1109cd). „Stanje *nibbāne*, neprolaznog” jeste napuštanje želje i strasti za svim prijatnim objektima kognicije (1086). Kada Kappa zamoli Budu da mu pokaže „ostrvo” u sred poplave starosti i smrti, Buda objavljuje da to ostrvo jeste *nibbāna*, „iskorenjivanje starosti i smrti” (1092-94). I dok su takvi izrazi pre slikoviti nego eksplicitni, oni pokazuju ka oslobođenju kroz nadilaženje ovoga sveta, do kojeg se stiže okončavanjem tog ciklusa neprestanih rođenja i smrti.

Sem javljanja reči „*nibbāna*” u *Suttanipāti*, u tekstu se takođe koriste metaforični termini kako bi se dočarala ideja cilja. Ovo sasvim odgovara tekstu u stihovima, čija je svrha više nadahnuće i pouka, nego doktrinarna objašnjenja. Možda najupečatljivija metafora korišćena da opiše cilj jeste „prelazak na drugu stranu”, slika koja svoje značenje crpi od prelaženja reke, što je opštepoznato iskustvo u monsunima bogatoj Indiji.

Sledi lista izraza u *Suttanipāti* koji prizivaju ideju stizanja na drugu obalu, izraženog na paliju sa *pāragata*, *pāragā* i *pāragū*:

onaj koji je otišao na drugu obalu, izvan svih pojava: 167c, 699d, 992b, 1105c, 1112c (rečeno isključivo za Budu)

onaj koji je otišao na drugu obalu, gde nema rođenja i smrti: 32c (rečeno za Budu)

otići ćeš na drugu obalu, gde nema smrti: 1146de (rečeno za Piṅgiyu)

otišao si na drugu obalu, gde nema patnje: 539a (rečeno za Budu)

Nekoliko stihova jednostavno govori o onome „ko je otišao na drugu obalu” (*pāragata*), ne navodeći koji je konkretno objekat time prevaziđen. Tako u 210d, muni je opisan kao neko ko „ne stremi više, jer na drugoj obali je”. U 359b se Budi obraćaju kao muniju „koji je na drugu obalu stigao, *nibbānu* dosegao”. A u 638c Buda hvali arahanta, istinskog brahmana, kao „meditanta koji je na drugu obalu stigao... kroz nevezivanje *nibbānu* dosegao”.

Druga metafora za postizanje *nibbāne* jeste „prelazak”, izraz koji se isto tako oslanja na sliku reke. Tačni izrazi koji se koriste u tekstu donose razne promene glagola *tarati*, „prelazi, prevazilazi” i njegovog participa prošlog, *tinna*. Varijacije ovog izraza i njihovi izvori su:

prevazišao vezanost za ovaj svet: **333c, 857d, 1053d-1054d, 1066d-1067d, 1085d-1087d**

prešao na drugu stranu: **1059d**

prevazišao rođenje, starost, smrt: **355c, 358cd, 1045e-1046e, 1047d-1048d, 1052c, 1060d, 1079f-1080f-1081g, 1119d**

prevazišao sumnju i zbunjenost: **17b, 86a, 514b, 540b, 1088c-1089c**

prešao bujicu: **21b, 173ab-174d, 179d, 183ab-184ab, 219b, 273cd, 471a, 495b, 771c, 779a, 823c, 1052c, 1059c, 1064d, 1069abd, 1070b, 1081e, 1082g-1083g, 1101b, 1145d**

prevazišao pohlepu i tvrdičluk: **941cd**

prevazišao zadovoljstva čula: **948a**

prevazišao vezanost: **791b**

„prešao”, bez navođenja šta: **36b, 515c, 545d (= 571d), 638c**

Još jedan izraz važan za razumevanje cilja zacrtanog u *Suttanipāti* jeste *bhavābhava*, koji sam prevodio kao „različiti oblici postojanja”. Forma *itibhavābhavatam* javlja se u 6b. Komentari nekada ovu složenicu tumače kao da kombinuje pozitivno i negativno, to jest *bhava* i *abhava*, što predstavlja dihotomiju dobitka i gubitka, uspeha i neuspeha, zasluge i prestupa.; takođe je vide tako da uspostavlja kontrast između večnog postojanja i potpunog poništavanja. Međutim, obično je tumače tako da znači „egzistencija za egzistencijom, različiti oblici postojanja”, sa dugim srednjim vokalom koji ukazuje na puko ponavljanje. Tako ovaj termin označava krug preporađanja, *samsāru*. Pošto tekst označava žudnju kao uzrok patnje, on savetuje učeniku da prevaziđe tu žudnju za *bhavābhava* i hvali one koji su je iskorenili. Ovo nam sugeriše da cilj nije puko stanje smirenja koje treba postići u ovom životu, već stanje prevazilaženja ovoga sveta: izbavljenje od serije egzistencija koje nemaju svoj početak, a na koju su osuđeni obični ljudi, zahvaljujući žudnji i obmanutosti. U *Suttanipāti* izraz *bhavābhava* nalazimo u sledećim stihovima:

- 6b: bhikkhu je nadišao niz postojanja
496b: oni koji su vredni darova ne žude za bilo kakvim oblikom egzistencije, ni ovde, ni u nekom drugom svetu
776d: inferiorni ljudi nisu lišeni žeđi za različitim oblicima postojanja
786b: onaj ko je pročišćen, ne konstruiše bilo kakvo gledište o stanjima egzistencije
801ab: ne postoji želja za različitim oblicima postojanja, ni ovde, ni u nekom drugom svetu
877d: mudrac ne ulazi u bilo kakav oblik postojanja
901d: oni koji zavise od različitih praksi, nisu se oslobodili žudnje za novim oblicima postojanja
1060d: mudar čovek olabavio je vezanost za različite oblike postojanja
1068d: ne treba stvarati žudnju za raznim vrstama postojanja

5. BUDA U SUTTANIPĀTI

Dok arahant – zamišljen kao muni ili kao istinski brahmin – predstavlja duhovni ideal *Suttanipāte*, njen duhovni heroj nije niko drugi do sam Buda. Povremeno se u tekstu koristi reč *buddha*, „budni”, u opštem značenju svakoga ko je stigao na krajnji cilj, te je u tom smislu identična sa pojmom arahant. Tako 517cd kaže da budnim zovu onoga ko je „stresao prašinu, pa je bez rđe, čist... na kraj rođenjima stigao”. U 622 *buddha* je upotrebljen zajedno sa nekoliko metaforičnih termina – „onaj ko preseče am (zlovolje) i remen (žudnje), jaram pogrešnih stavova, ko prepreku neznanja ukloni” – da se opiše pravi brahman.

Ovakva pojavljivanja reči „buda”, međutim, relativno su retka. Daleko češće je ona korišćena u isključivom smislu da označi asketu Gotamu i druge koji su dosegli status *sammā sambuddha*, potpuno probuđenje, kao što je Kassapa, prethodni buda, u II.2. Buda se razlikuje od drugih po tome što je neposredno saznao ono što treba neposredno saznati, razvio ono što treba razviti i napustio ono što treba napustiti (558). Iako su arahanti izvršili iste ove zadatke, oni su to učinili zavisni od bude, dok je buda taj koji je svojim naporom uklonio prepreke ka krajnjem znanju i put oslobođenja objavio drugima. Otuda je buda

„uništitelj tame, svevideći” (1133a) i „njegov pogled najoštrije je među ljudima” (347d), vetar što razveje guste oblake kojima je čitav svet obavijen (348), lučonoša (349a).

Nekoliko sutta u *Suttanipāti* tretira reč „buda” kao da je ona cirkulisala među mudracima tadašnjeg vremena, čak i među onima koji nisu ni podozrevali da neko takvih kvaliteta zapravo već živi u ovome svetu. Učeni brahman, kada je čuo ovu reč, uzvikuje: „Već sam zvuk reči 'buda' se retko može čuti u ovome svetu” (III.7). Onda božanstvo obavesti brahmana Bāvarija da se buda pojavio. Kada je čuo reč 'budni', „Bāvari se istog časa ozari” (994ab). Prozni uvod u III.7 prenosi tradiciju o dve sudbine za onoga na čijem telu se nalaze trideset dva obeležja fizičke izuzetnosti: ili postaje pravedni i moćni monarh, koji vlada čitavim svetom, ili ako ode u beskućnike, postaje potpuno probuđeni buda „što skida velove u ovome svetu”.

Već u *Suttanipāti* su počeli da se uobličavaju glavni elementi Budine biografije. Iako ne pokušava da konstruiše celovitu biografiju, tekst sadrži tri sutte koje osvetljavaju ključne događaje Budinog života: rođenje (III.11), odlazak u beskućnike (III.1) i njegovu borbu sa Mārom (III.2). Pa ipak, u poređenju sa kasnijim delima kao što su *Āṭakaniḍāna*, *Buddhaḥarita*, *Mahāvastu* i *Lalitavistara*, tretiranje ove teme je jednostavno i šturo.

Dok je u proznim *nikāyama* Buda često skriven iza svog učenja, u *Suttanipāti*, kao u *Sagāthāvaggi*, on izlazi na videlo, kao deo drevne indijske kulture putujućih duhovnih učitelja, koji kao beskućnici idu od grada do grada. Sutte u kojima postoji dijalog otkrivaju nam Budine pedagoške tehnike, one strategije koje će kasnije biti označene kao dokaz njegove veštine da koristi prava sredstva (*upāyakosalla*). U prilici smo da detektujemo barem četiri tehnike koje on koristi da ubedi znatiželjne i oponente pridobije na stranu Dhamme. Jedna je ono što nazivam pobijanje analogijom. Kada primenjuje ovu tehniku, Buda prihvata neki izraz ili sliku koju je upotrebio njegov suparnik i objašnjava je na način koji govori u prilog njegovoj misiji. Primer za ovo je *Dhaniya sutta* (I.2), gde svaki put kada Dhaniya hvali sigurnost i udobnost domaćinskog života, Buda preuzima njegovu terminologiju i njeno značenje okreće sebi u prilog, hvaleći superiornost života beskućnika. Drugi primer je Budin odgovor Kasibhāradvādi (I.4), koji ga kritikuje zbog

toga što živi od plodova zemlje, a niti ore, niti seje. Buda izjavljuje da on zapravo ore i seje, a potom objašnjava kako on ore srca ljudi i seje semenke koje donose plod besmrtnosti.

Druga tehnika jeste redefinisane termina, što podrazumeva da uzme neki široko rasprostranjen termin i potom od njega načini pojam koji je u skladu sa Dhammom. Buda ovu tehniku primenjuje na pojmove kao što su brahman, otpadnik, nečista hrana i onaj ko je vredan darova. Njegovi odgovori na Sabhiyina pitanja, uz suptilnu igru reči, mogu se takođe uvrstiti u ovu kategoriju. Još jedan metod, korišćen u ophođenju sa yakkhama, jeste rešavanje zagonetki. Ovaj metod na delu vidimo u tri yakkha sutte – I.9, I.10 i II.5 – izgovorene Hemavati, Ālavaki i Sūcilomi. Četvrta tehnika je direktno izlaganje, koje u Suttanipāti obično ima veze sa praktičnim, pre nego sa doktrinarnim pitanjima.

Buda se u *Suttanipāti* ne pojavljuje samo kao učitelj, već i kao predmet predanosti. Slično nekoj delikatnoj melodiji, suptilni motiv obožavanja, strahopoštovanja i divljenja teče kroz pesme, poklanjajući im trag nadahnjujućeg zanosa. Budu hvale različiti glasovi, ljudski i neljudski, uključujući i njegov. U dugim odlomcima od **467** do **478** on objašnjava brahmanu zašto je „Tathāgata vredan žrtvene pogače”. U **561** objavljuje: „Postao sam Brahmā, bez premca, što Mārine horde rasterao je... radujem se i bez trunke straha”. U **646** sebe naziva „predvodnik ljudi, veliki mudrac što pobeđu je izvojevao, bez strasti, pročišćen”.

Još češće su, međutim, drugi prikazani kako hvale Budu. Kada mudrac Asita spazi tek rođenog Budu, uzvikuje: „Najbolji je među bićima, prvi među ljudima, predvodnik ljudskog roda, najbolji od svih stvorenja”, i on će pokrenuti točak Dhamme, „ispustivši rik poput moćnoga lava” (**684**). Dva yakkhe, Sātāgiri i Hemavata, nadugačko raspravljaju o izuzetnosti Budinih postupaka i znanja (**153-67**), a kada su se sreli sa njim, veličaju ga pohvalom izuzetne lepote (**176-77**). Pesnik-monah Vaṅgīsa koristi poređenja, metafore i aluzije da bi uobličio pohvale Budi (**343-53**), kao što to čini i nezaređeni sledbenik Dhammika (**376-84**). Lutalica Sabhiya, čije je razdiruće sumnje Buda umirio, naziva ga „Ti si Buda, ti jesi Učitelj, ti si muni, uništitelj Māre... prešavši bujicu, ti preko nje ljude vodiš” (**545**). On Budu upoređuje sa lavom, bez straha i mane, kao i sa ljupkim belim lotosom kojeg muljevita voda ne može

da uprlja (546-47). Učeni brahman Sela, učitelj sa tri stotine učenika, tvrdi za Budu da „jeste svetac nenadmašni, što Mārine horde rasterao je” (563).

Mudraci u *Pārāyani* slično tome hvale Budu na različite načine. Kada ga po prvi put ugledaju, on je „veličanstvenom suncu nalik, sa stotinu zraka, mesecu nalik u onoj noći kada dostigne svoj puni sjaj” (1016). Zovu ga vidiocem korena, znalцем Veda, velikim mudracem, okom sveta, uništiteľjem žudnje, onim bez strasti, koji je prešao bujicu, otišao iza svih pojava. Otkrivaju mu svoju zbunjenost, iskazuju teskobu i mole da im bude utočište, da obezbedi ostrvo sigurnosti u sred opasne bujice rođenja i smrti.

Možda vrhunac devocionalnih reči u *Suttanipāti* dolazi na samom kraju, u epilogu *Pārāyane*, gde stari brahman Piṅgiya razgovara sa jednom drugom osobom, a to je verovatno njegov učitelj Bāvāri. Piṅgiya tvrdi da se, pošto je našao Budu, oseća poput ptice koja je napustila lug i nastanila se u šumi prepunoj plodova ili slično guski što stigla je na veliko jezero. Kada ga pitaju kako može živeti daleko od Bude, on kaže da on ne živi daleko od Bude, čak ni za trenutak. „Noću i danju”, kaže on, „vidim ga u svom umu kao da mi je pred očima. Noć provedem iskazujući mu poštovanje, te zato nikada od njega odvojen nisam” (1142). Telo mu je krhko, zdravlje slabo, te zbog toga ne može da putuje i fizički bude uz Budu. Ali ipak, kaže on, nikada nije razdvojem od Učitelja: „Neprekidno u mislima putujem, jer moj um je sa njim sjedinjen” (1144).

6. POSEBNI TERMINI KORIŠĆENI U SUTTANIPĀTI

Suttanipāta koristi jedan broj termina koji, iako nisu rezervisani za ovo delo, ipak se u njemu javljaju dovoljno često da osvetle budistički pogled na svet tokom vrlo rane faze budističke istorije. Ti termini nas vraćaju u vreme pre dobro utvrđenog vokabulara prozanih kanonskih tekstova, u vreme kada je izbor reči mogao biti slobodniji i fluidniji, te tako transparentniji u pogledu preokupacija i ideala budističke zajednice u nastajanju. Već smo nailazili na nekoliko njih u opisu duhovnog ideala: *muni*, *pāragū*, *tiṅṅa* i tako dalje. Kratko razmatranje još nekih drugih može biti vrlo korisno za bolje razumevanje teksta.

(1) *Aneḍa*

Korišćen kao opis Bude i arahanta, termin *aneḍa* potiče od glagola *eḍati*, „pomerati se, drhtati, tresti se”. Imenica *eḍā* u skladu sa tim znači „kretanje, nemir, uzrujanost, emociju” (DOP). U negativnom smislu, *aneḍa* bi se mogla doslovno prevesti kao „onaj bez emocija, bez uznemirenosti”, ali ova reč ne znači želju da se arahant prikaže kao hladan i bezosećajan. Niti ona eksplicitno ukazuje na odsustvo straha i brige, kao što bi to sintagma „onaj ko je bez uznemirenosti” mogla sugerisati.

Komentari bez izuzetka objašnjavaju *eḍā* kao oznaku za žudnju (*tanḥā*); tako u onome ko je *aneḍa* nema žudnje. Ali *eḍā* je metaforična reč i u tom smislu, za razliku od *tanḥā* ili *rāga*, njena upotreba je evokativna, pre nego deskriptivna. *Eḍā* možda sugerise uticaj žudnje na um, pre nego samu želju. Mogla bi se najbolje razumeti kao psihološka prinuda, sklonost onoga ko je savladan žudnjom da se upusti u kompulzivno ponašanje. *Aneḍa* sam preveo kao „onaj ko je bez strasti”, razumevajući da *eḍā* jeste strast žudnje koja goni osobu da juri za objektima želje.

Aneḍa se isključivo koristi da opiše budu ili arahanta. Norman *aneḍa* prevodi sa „bez požude”, što mi se čini da promašuje evokativni tone reči *eḍā*. U tom smislu Jayawickramin prevod „bez turbulencija (žudnje)” je precizniji. Za drugog monaha u *Ācunda suttī*, onog koji „objašnjava i razlaže Dhammu”, kaže se da je „utihnuo mudrac, sumnji iskorenitelj, bez strasti” (87c). Znajući da je uznemirenost uzrok patnje, monah treba da se kreće sa svesnošću, „sasvim napustivši strasti... bez strasti, bez vezanosti” (751). Baš kao što se na sred okeana nikakav talas ne izdigne, isto tako „neka je monah, nepomućen, bez strasti” (920c). Muni je, takođe, „bez strasti, uvek i svugde isti” (952b). Kako je to razumeo Buda, brahman je „meditant koji je na drugu obalu stigao, bez strasti i sumnji oslobođen” (638cd). I opet, istinski brahman je „bez strasti, pročišćen, probuđen” (646c). U *Pārāyānī*, samog Buda oslovljavaju sa „onaj bez strasti” (1043a, 1101a i 1112b).

(2) *Kiñcana*

Kiñcana je originalno značilo „nešto, bilo šta”, implicirajući da su *kiñcana* stvari koje neko poseduje. Pošto rani budizam posedovanje

smatra teretom, komentari značenje proširuju na stvari koje svog vlasnika vuku nadole: tako dolazimo do značenja „prepreke” ili „mentalne nečistoće”. Otuda arahant, iskorenjivanjem pohlepe, mržnje i obmanutosti, postaje *akiñćana*, što prevodim bliže doslovnom značenju kao „onaj koji nema ništa, bez imetka”. Ovo proširivanje značenja zasnovano je na konstataciji u kanonu: „Strast jeste nešto (prepreka), mržnja jeste nešto (prepreka), obmana jeste nešto (prepreka). U monahu u kojem su otrovi uklonjeni, i one su napuštene, iskorenjene.”¹⁰

Slično *aneđi*, reč *akiñćana* je primenjivana isključivo na Budu i arahante. Demon (*yakkha*) Hemavata hvali Budu kao nekoga ko „ništa ne prisvaja, nezarobljen je slastima ovozemaljskim i bivanjem” (*akiñćanaṃ kāmabhavē asattaṃ*, u 176cd). Sam Buda koristi potpuno iste reči da opiše pravog brahmana (1059b) i munija (1091d). Kada uobraženi brahman pita Budu o njegovom „rođenju” ili socijalnoj grupi (*ḍāti*) kojoj pripada, on prvo odgovara: „Ja nisam brahman, nisam ni plemić; nisam ni zemljoradnik ili bilo šta slično tome.” Zatim sebe opisuje kao *akiñćana*, „bez imetka” (455).

Brahmanski učenik Dhotaka u *Pārāyāni* hvali Budu kao „brahmana koji živi ne posedujući bilo šta” (1063). Na dva mesta Buda izjavljuje da onoga „ko ništa ne poseduje, ništa ne uzima” smatra istinskim brahmanom (620e, 645c). Ovaj opis čak proširuje sa ličnog na bezlični, koristeći ga da opiše nibbānu: „Ne posedovati bilo šta, niti uzimati (*akiñćanaṃ anādānaṃ*): to jeste ostrvo, drugoga nema. Ja ga nazivam ’nibbāna’” (1094). Reč *akiñćana* tako sugerise jedan ideal potpunog obuzdavanja, napuštanja. Prvo, ona označava onoga ko je napustio svaki spoljašnji imetak, tako da može slobodno da luta, neopterećen brigama oko stvari koje vuče sa sobom. A drugo, u svom proširenom značenju, ona ukazuje na onoga ko je odbacio i unutrašnji imetak – nečistoće uma – jer bi mogao postati prepreka čak i onome koji luta slobodno.

Kada se pojam *akiñćana* pretvori u apstraktnu imenicu, daje *ākiñćañña*, „ništa”. Ova reč se koristi kao naziv za treći nivo nematerijalnih zadubljenja, područje ničega (*ākiñćaññāyatana*). To je bilo meditativno postignuće koje je Buda, pre probuđenja, dostigao kao učenik Ālāra Kālāme, kako se to opisuje u *Ariyapariyesana suttī* (MN 26). U *Suttanipāti* ovaj termin se pojavljuje bez izričitog pominjanja sheme o četiri nematerijalne meditacije. Tako se za Upasīvu kaže da je kon-

templirao *ākiñcaññu*, kako bi prešao bujicu (1070-72). Posālu upućuju da kroz uvid sagleda poreklo *ākiñcaññe*, kako bi stekao „istinsko znanje brahmana” (1115). Sudeći po *Suttanipāti*, čini se da su te reči bile deo kontemplativne i asketske kulture kojoj je Buda pripadao i otuda su ih dobro razumeli u različitim tradicijama. Ali dok su ne-budistički meditantini mogli dostići područje ničega kao jedno od stanja u okviru nematerijalne meditacije, samo se arahant mogao opisati kao *akiñcana*.

(3) *Tādī*

Po svom poreklu, *tādī* je bila jednostavna pokazna pridevska zamenica, sa značenjem „takav, takva osoba”, odnoseći se na onoga ko je upravo bio opisan. Vremenom je, međutim, ova reč dobila konotaciju uzvišenosti, tako da je počela da implicira, kako to DOP definiše, „(onoga) ko je nedodirnut nečim, postojan”. Ovo značenje se vezuje za *tādī* još u *Niddesi*, gde se navode pet razloga zašto bi neko mogao biti nazvan *tādī*: zato što je nepristrasan prema i poželjnom i nepoželjnom; nepristrasan zato što je nešto napustio; nepristrasan zato što je prešao na drugu obalu; nepristrasan zato što je slobodan i nepristrasan kao deskriptivni pojam. Verujem da ove nijanse značenja reči nisu bile tek inovacija komentatora, nego se mogu uočiti već u kanonskim tekstovima.

Nije uvek lako u svakom konkretnom slučaju odrediti da li je *tādī* upotrebljen sa uzvišenim značenjem ili tek kao jednostavna referenca. Kod prevođenja govora jedino što možemo je da dopustimo intuiciji da nas vodi pri odlučivanju. U stihovima koji se niže citiraju čini se da ova reč sadrži u sebi ton uzvišenosti i zato je prevođena kao „nepristrasan”. Dat je i njihov kontekst, kako bi razlozi za takvu odluku bili jasniji:

86d: *tādī* je osvajač puta

154a, 155a: uma onoga ko je *tādī* dobronameran je prema bićima

219b: *tādī* je prešao bujicu i okean

803d: brahman koji je na drugoj obali, koji se ne vraća, jeste *tādī*

957a: Buda, bez vezanosti, jeste *tādī*

Pa ipak, ima nekoliko mesta gde se ovako uzvišeno značenje, čini se, ne uklapa. U tim slučajevima tremin treba razumeti kao puku refe-

rencu i prevesti sa „takav”. Ti slučajevi su sledeći:

488d: *tādī* opisuje velikodušnog domaćina

509b: *tādī* opisuje nekoga ko je posvećen pomaganju drugima

697a: riši Asita je nazvan *tādī*

U stihovima koje izgovara Buda, u *Sabhiya suttī*, *tādī* je uzeto u značenju „takav”. To je bio težak izbor, pošto komentar termin objašnjava u uzvišenom značenju, ali se čini da sam kontekst govori u prilog njegovog razumevanja kao jednostavne pokazne zamenice.

(4) *Upadhi*

Ova reč, slično *kiñćana*, premošćuje jaz između internog i eksternog, subjektivnog i objektivnog. DOP definiše *upadhi* kao „materijalni posed ili imetak, ono što je stečeno, tekovina; vezanost za taj posed (što je osnova za dalja preporađanja)”. Tako ovaj termin ujedno znači stvari koje neko poseduje i unutrašnji stav posedovanja.

Upotrebu *upadhi* kao reference za materijalni posed vidimo u razgovoru između Bude i Māre u **33-34**. Pojavivši se ni od kuda, Māra hvali posedovanje dece i stoke, objavljujući kako „tekovine u čoveku radost stvaraju” (*upadhī hi narassa nandanā*). Buda obrće njegove reči i situaciju opisuje sa jednog višeg gledišta: „tekovine u čoveku žalost stvaraju” (*upadhī hi narassa sočanā*). Ovakvo objektivno značenje se javlja i na drugim mestima. Tako monah koji postupa ispravno jeste onaj ko „ne vidi išta vredno u sticanju”, zato što „strast za posedovanjem uklonio je” (**364ab**).

Na drugim mestima, u prvom planu je subjektivno značenje. To vidimo u **728** (= **1050cd-1051**), gde se za *upadhi* kaže da je mesto nastajanja patnje; ovo *upadhi* smešta vrlo blizu sa *tanhā* ili žudnjom. Na dva mesta se u strofi koristi neobičan izraz koji ukazuje da *upadhi* nije jednostavno nešto što steknemo, već nešto što aktivno stvaramo i otuda nešto nad čime možemo imati kontrolu. Tako stih kaže da „bezumnik koji tekovine stvara” (*avidvā upadhīm karoti*) tako uvek iznova nailazi na patnju. Nasuprot tome, mudar „tekovinu novu ne stiče” (*upadhīm na kayirā*), jer je smatra rodnim mestom i izvorom patnje.

Arahant ili istinski brahman je onaj bez poseda (*nirūpadhi*). Pravi brahman je „ohlađen, bez gomilanja, heroj što čitav svet pobedio je” (642bc). Buda, „pošto je sve zalihe kamme razorio, oslobođen biva, jer nove tekovine ne stiče” (992ef). Njega hvale zato što je „prevazišao sve tekovine” (546a). Podučava stanju koje je *anūpadhikaṃ*, „bez tekovina” (1057b, 1083b). U standardnoj formuli, koje nema u *Suttanipāti*, sama *nibbāna* se opisuje kao „napuštanje svih tekovina” (*sabbūpadhi-ṇaṇissagga*, u MN 26.19 i SN 6:1 itd.)

(5) *Ussada*

Među značenjima reči *ussada* datim u DOP su „komad (mesa), za-debljanje, oteklina, obilje, pretežnost”. Indikaciju šta ta reč sugerise pri uobičajenoj upotrebi nalazimo u Pđ I 150,22-23, gde se kaže da zahvaljujući zasluzi stvorenoj time što vidi askete, „tokom više hiljada života čovek nema oboljenje očiju, groznicu, otekline ili čireve po koži” (*anekāni dātisahassāni cakkhumhi rogo vā dāho vā ussādā vā piḷakā vā na hontī*). Kao termin koji ima doktrinarni značaj, *ussada* se javlja u 515d, gde se neki asketa koji je „blag” (*sorata*) definiše kao neko u kome „novih oteklina nema”. Pđ II 425,29 ovo objašnjava kao odsustvo sedam oteklina: strast, mržnja, obmanutost, taština, gledišta, mentalne nečistoće i rđavi postupci (*rāga-dosa-moha-māna-ditṭhi-kilesa-ducārita*). Idealni brahman se hvali kao „smotren, dobrog ponašanja, a ne nadmen” (624ab). Ovde Pđ II 467,24 objašnjava *anussada* jednostavno kao „odsustvo oteklina žudnje (*taṇhāussadābhāvena anussadaṃ*).

Kada se monah ne hvali svojim dobrim ponašanjem, onaj ko to razume kaže da „u njemu oteklina nema gde god na svetu da se nađe” (783d). Nidd I 51 komentariše ovo kroz sedam oteklina, gde „kamma” zamenjuje „rđave postupke”: „Postoji sedam oteklina: oteklina strasti, oteklina mržnje, oteklina obmanutosti, oteklina taštine, oteklina gledišta, oteklina mentalnih nečistoća i oteklina kamme. Onaj ko ih nema je arahant, jer otrova u njemu nema”. Za onoga ko „sebe ne obmanjuje da je jednak, bolji il’ gori od drugog” se kaže da nema oteklina (855bc). Nidd I 178 ovo objašnjava na mehanički način kao odsustvo sedam oteklina, ali očigledno u ovom slučaju oteklina obmanutosti je izražena od ostalih. *Ussada* očigledno nisu stvari koje se jednostav-

no dogode. One su stanja ili uslovi koje sami aktivno stvaramo. Zato Buda monahu koji vežba kaže, u stihovima koji povezuju *anedā* sa odsustvom *ussada* (920), da bi trebalo da bude „nepomućen, bez strasti, neka u sebi oteklina ne stvara bilo gde” (*evam ṭhito aneḍ’assa ussadam bhikkhu na kareyya kuhiñci*).

(6) Kappa

U nekoliko govora u *Suttanipāti*, naročito u *Aṭṭhakavaggi*, reč *kappa* igra glavnu ulogu, javljajući se sa učestalošću i težinom kakva se ne nalazi bilo gde drugde u *nikāyama*. Ova reč ima više značenja. Među onima pobrojanim u DOP su: eon (jedan ciklus širenja i skupljanja sveta); pravilo, propis ili pravilan postupak; pogrešna pretpostavka ili teorija; izmišljotina. *Kappa* se takođe javlja kao sufiks koji označava „slično, kao nešto”, kako to imamo u stihu *eko cāre khaggavisāṇakappo*, ”sam se kreći, kao i na nosorogu rog”.

I dok *kappa* može biti ambivalentna reč kada se koristi samostalno, psihološke nijanse ovog termina se mogu uočiti u formama prefiksa koje su očigledno povezane sa mišljenjem: *sankappa*, misao o nameri, cilju; *vikappa*, razlikovanje, sposobnost razlikovanja, klasifikovanja; i *pakappati*, planirati nešto, nameravati. Na osnovu ovoga možemo zaključiti da u *Suttanipāti* osnovni oblik *kappa* ima takođe psihološko značenje. Ovde, međutim, *kappa* ne označava mentalnu aktivnost u neutralnom smislu; ona ne znači misli koje mogu biti ili korisne ili štetne, „ispravnu misao” ili „pogrešnu misao”. U *Suttanipāti* je *kappi* uvek data negativna vrednost. *Niddesa* objašnjava da postoje dve vrste *kappe*, ona koja je vezana za žudnju i druga za gledišta. *Kappa* tako podvlači konstruišuću funkciju misli, onda kada je gonjena sklonošću ka štetnom. Misao je ta koja fabrikuje ideje i pojmove izvedene ne na osnovu stvarnosti, već subjektivne imaginacije.

Nije lako naći pravi prevod pojma *kappa*, a da se koliko-toliko uklopi u jednostavan ton pali teksta. Posle nekoliko neuspelih pokušaja, izbor je ipak pao na „mentalni konstrukti, mentalne konstrukcije”. Ovom rešenju nedostaje jednostavnost originala i možda prenaglašava kognitivni aspekt *kappe*, nauštrb emotivnog aspekta. Ali kao što *Niddesa* kaže, *kappa* se može javiti iz žudnje, baš kao i iz gledišta, te nije

isključivo vezana za pitanja učenja ili teorije. Čini se da *kappa* obuhvata kako čin stvaranja nekog mentalnog konstrukta, tako i proizvode tog čina, samu tu konstrukciju. Nije uvek lako razgraničiti to dvoje i otuda se prevod menja u skladu sa subjektivnim osećajem šta je najprikladnije u datom kontekstu. Sem imenice *kappa*, nailazimo takođe na uzročni glagol *kappayanti*, koji prevodim sa „oni kontruišu”, i još neke druge oblike.

Poruka koju nam uvek iznova prenosi *Suttanipāta* jeste da se mudrac – muni ili istinski brahman – drži podalje od *kappe*, ne stvara *kappu*, ne poseže za *kappom*. Stihovi nam, na primer, kažu da je mudrac „nadišao ideje o stvarima prošlim i budućim” (373ab). Dok su božanstva i obični ljudi podložni mentalnom konstruisanju, mudrac „u tu gustu džunglu misaonih privida ne ulazi” (521d). Istinski brahmani „ne konstruišu ništa, sklonosti nemaju” (794a) i tako su oslobođeni čvora vezivanja. Muni, koji sebe ne upoređuje sa drugima, „ne predajući se mentalnim konstrukcijama, za bilo kakvu od njih on se ne hvata” (860de). Učenik koji još uvek vežba se savetuje „neka ne stvara gledišta u ovome svetu” (799a).

Oblik ovog termina sa prefiksom, *pakappita*, javlja se nekoliko puta u vezi sa gledištima i drugim objektima misli. Reč je o participu prošlom, koji je preveden sa „uobličeno”. Tako je rečeno za istinskog brahmana da „ni najmanju ideju on uobličio nije o onome što video je, čuo ili osetio ovde” (802ab). Taj mudrac je „bez vezivanja za sve one sudove što su ih drugi uobličili” (838ab). Odgovarajući apsolutiv pojavljuje se u iskazu koji osporava nastanak zato što „uobličivši (*pakappayitvā*) razloge za gledišta” (886c). Još jedan oblik sa prefiksom javlja se kao optativ u stihu *kenīdha lokasmim vikappaveyya*, koji nalazimo dva puta (u 793c i 802c). U skladu sa objašnjenjem iz *Niddese*, preveo sam to kao: „gde bi ga iko na svetu mogao svrstati?”.

Ovaj naglasak na izbegavanju *kappa* podvlači funkciju Dhamme kao sistema mentalnog treninga koji zahteva introspektivnu svesnost svojih misaonih procesa i napor vežbanja uma da napusti pogrešne načine razmišljanja, naročito onih koje pokreću žudnja, iskrivljeno stvaranje pojmova i vezanost za dogmatske stavove. Iza svih *kappa* leži razumevanje stvari kao „ja” i „moje” (*ahaṃkāra* i *mamaṃkāra*), što rađa pogrešan osećaj supstancijalnog sopstva i osnažuje posesivnost.

(7) *Mamāyita, Mamatta*

U proznim *nikāyama* kontemplacija ne-sopstva obično se odvija kroz tročlanu formulu, gde učenik vidi sve pojave, kao što su pet sastojaka bića ili dvanaest područja čula, ovako: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo” (*n’etaṃ mama, n’eso’ham asmi, na m’eso attā*). Tri termina koja su ovde data imaju istu težinu. *Suttanipāta*, međutim, pravi tek nekoliko referenci na gledište o sopstvu. Jedna je opisana u **756**, naime da svet zamišlja sopstvo u onome što je ne-sopstvo (*anattāni attamāniṃ passa lokam*); druga je savet Mogharādi u **1119** da svet vidi kao prazninu i iskoreni gledište o sopstvu (*attānudiṭṭhiṃ ūhaćca*). Ali sve su to izuzeci. Fokus u *Suttanipāti* usmeren je ka uklanjanju vezanosti za stvari koje smo proglasili za „moje”.

Može se pomisliti da takvo naglašavanje ukazuje kako je budizam u svojoj početnoj fazi stavljao veći naglasak na napuštanje žudnje, nego na pronicanje u prividnost pojmovnih gledišta o sopstvu. Ovakvu tezu, moglo bi se dalje navesti, podržava izdvajanjem žudnje, a ne neznanja, kao izvora dukkhe, u Budinom prvom govoru. Takav zaključak bi, međutim, bio preuranjen. U većini delova *Suttanipāte* sa savetima kako prevazići „moje”, ti saveti upućeni su monasima, a oni su prihvatajući Budino učenje već bili odbacili gledišta na sopstvo koja su promovisali ne-budistički učitelji. Za njih je izazov pre bio kako prevazići žudnju.

U svakom slučaju, u *Suttanipāti* preovlađuju termini koji označavaju posesivnost. Dve najvažnije reči (zapravo varijacije jedne iste reči) jesu *mamāyita* i *mamatta*, obe imenice sačinjene od *mama*, „moje.” One, čini se, premošćuju dva domena, subjektivni i objektivni, upućujući na onaj unutrašnji čin prisvajanja kojim se stvari uzimaju kao „moje” i na same stvari koje smo prisvojili i tvrdimo da su naše.

Što se tiče *mamāyita*, rečeno je (u **466b**) da su dostojni poklona oni koji su „napustili stvari koje drugi zovu ’moje’”. Ljudi u ovom svetu drhte i tuguju za stvarima koje vide kao „moje” (**777a**, **805a**). Zato, monah koji vežba „ni na šta na svetu kao na ’moje’ ne gledati” (**922d**). Ovakav stav ne treba proširiti samo na ljude i materijalni posed, već na sve što je obuhvaćeno fizičkim i mentalnim kompleksom koji se naziva „ime i oblik” (**950ab**). Odustavši od toga da stvari zove „moje”, još u ovom životu mudar „može napustiti patnju: rođenje i starost, žalost i naranicanje” (**1056cd**).

Što se tiče *mamatta*, mudra osoba razume da se sve što se uzme kao „moje” (*mama*) mora napustiti u trenutku smrti; otuda Budin sledbenik „neka na stvari ne gleda kao na ’moje’” (806d). Takvo gledanje uzrokovano je željom, tako da kada želja ne postoji, nema ni prisvajanja (872c). Ali mudar, „pošto ne nalazi išta što bi smatrao za ’moje’... ne tuži, misleći: ’Ovo moje nije’” (951cd).

TEMATSKI VODIČ KROZ STIHOVE SUTTANIPĀTE

brahmani

arahanti kao 519, 620-47, 790-95, 801-3, 911-14, 1059-60
čista hrana i 242-48
ko je brahman? 137-42, 594-656
ko je otpadnik? 116-42
kvarenje 284-315

Buda

napori 425-49
odlazak u beskućnike 405-24
orač kao 77-80
pohvala samoga sebe 18-29, 467-78, 558-61
pohvale Bude 161-67, 176-80, 224, 233-34, 343-54, 376-84,
538-47, 548-53, 570-73, 955-57, 1131-45
rođenje 679-98

četiri plemenite istine 724-27

debate i rasprave 824-34, 862-63, 878-94, 895-910

gledišta

čistota zahvaljujući 788-95, 839-40, 875-76, 891-93, 1079-81
nevezivanje za 794-95, 798-800, 837-47, 911-14
opasnosti u 780-87, 788-92, 796-98, 837, 878-94, 895-910

govor, ispravan i pogrešan 450-54, 657-66

istina 724-27, 756-58, 884-86

laička etika

blagoslovi 259-66

dužnosti nezaređenog sledbenika 393-404
nedela 116-34, 242-48
prijateljstvo 253-55
propast, uzroci 91-115
razno 181-82, 185-89

Māra 425-49

monaško vežbanje

buđenje energije 331-34
napuštanje nečistoća 1-17, 270-73, 360-74, 916-20
priroda tela 193-206
rđavi bhikkhu 89-90, 135, 274-83
seksualni odnos 814-23
učitelj i učenik 316-23, 325-30
valjano ponašanje 173-75, 183-84, 264-68, 337-42, 385-92,
921-34, 940-45, 958-75
vežbanje da se postane utihnuli mudrac 699-723
vrste bhikkhua 84-90

nibbāna

istina kao 758
kako je dostići 915-34, 1032-1149
napuštanjem žudnje ili požude 204, 355-58, 1086, 1108-9
ostrvo kao 1092-94

oslobađanje

krajnjim znanjem 1105-7
ne-žudnjom 354-55, 1089
opažanja 1071-74
uma i mudrost 725-27

oslobođeni

arahant, kao 644
bhikkhu, kao 367-74, 514, 783
brahman, kao 519, 620-47, 790-95, 801-3, 911-14, 1059-60
buda, kao 517, 558
nosorogov rog, kao 35-75

Predgovor

utihnuti mudrac, kao 207-21, 527, 779, 780, 811-13, 842-47;
848-61, 946-54, 1077-78, 1090-91

pakao 667-78

patnja, nastanak i prestanak 724-53, 1049-51

polje zasluga 463-78, 482-86, 487-509, 568-69

prijateljska ljubav 143-52

smrt i gubitak 574-93, 804-9

sreća i patnja 759-65

tri dragulja 222-38

zadovoljstva čula, opasnosti 766-71, 772-75

žudnja 740-41, 776-78, 1085-87

Vodič kroz sutte

I POGLAVLJE O ZMIJI (URAGAVAGGA)

I.1 Zmija (*Uraga sutta*), strofe 1-17

Suttanipāta započinje pesmom od sedamnaest strofa sa po četiri stiha, od kojih je drugi kuplet refren: „takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu, kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak”. Monah upoređen sa zmijom je onaj koji eliminiše posebnu nečistoću uma ili pogrešan način kognicije i time dostiže stanje koje se smatra ciljem prakse, napuštanje „obale, i ove i one druge”. Svaka strofa govori o dvostrukom činu napuštanja, čije se obe komponente mogu uporediti sa zmijinim odbacivanjem stare košuljice. Prvo, tu je odbacivanje nečistoća ili pogrešnog rasuđivanja, a drugo, napuštanje ovog i onoga iza. To dvoje stoje u odnosu uzročne povezanosti, što se može tumačiti kao da odražavaju srednje dve plemenite istine, nečistoće i obmanutosti o kojima govori istina o nastanku patnje i njihovo uklanjanje kao istinu o prestanku. Rezultat je doživljaj unutrašnje oslobođenosti ovde i sada i isto tako potpune oslobođenosti iz kruga preporođanja.

Izraz koji se ponavlja u refrenu *orapāraṃ*, ova i druga obala, može se učiniti problematičnim, jer se ovde koristi u značenju koje se razlikuje od toga kako se ova dihotomija obično prikazuje u suttama. Generalno, u *nikāyama*, ova strana (*oraṃ*) ili „bliža obala” (*orimaṃ tīraṃ*) predstavlja *samsāru*, krug rađanja, starenja i smrti, a druga strana (*pāraṃ*) ili „dalja obala” (*pārimaṃ tīraṃ*) predstavlja *nibbānu*, kraj takvog preporođanja. Ova obala je opisana kao rizična i opasna, a dalja obala kao sigurna i bez opasnosti. Cilj prakse je preći sa ove na drugu obalu, kao u čuvenom poređenju sa splavom (MN 22). Ova metafora ima istaknutu ulogu takođe u *Suttanipāti*, naročito u *Pārāyanavagga* (poglavlje IV), „Putu ka onome iza”. U *Uraga suttī*, međutim, napuštanje „obale, i ove i one druge” ne može značiti da oslobođeni monah pre-

vazilazi dualitet *saṃsāre* i *nibbāne*, što je tumačenje koje ide nasuprot opšteg smisla *nikāya*. Tako se „obala, i ova i ona druga” mora shvatiti u odnosu prema dualitetima kakve nalazimo unutar sfere uslovljene egzistencije, gde „ovo” predstavlja egzistenciju u sadašnjem svetu, a „ono” egzistenciju u budućim životima, ili „ovo” predstavlja egzistenciju u svetu želje, a „ono” življenje u svetovima preporoda koji odgovaraju višim stupnjevima koncentracije.

Prvih sedam strofa govore o napuštanju određenih nečistoća – bes, strast, žudnja, obmana i tako dalje. Strofe **8-13** su grupisane oko ideje „niti juri napred, niti daleko zaostaje”. Strofa **8** povezuje tu ideju sa prevazilaženjem umnožavanja misli (*papañca*), što je termin koji sugerise kako raznolikost ovoga sveta, tako i ekspanziju metafizičkih spekulacija; strofa **9** povezuje motiv znanja ovoga sveta kao lišenog suštinske realnosti (*vitatham*), što je reč koju Pđ II pažljivo kvalifikuje da znači ne to da ovaj svet ne postoji, već da mu „manjka prava priroda onako kako su je zamislile nezalice, zbog mentalnih nečistoća, a to je da je on trajan, izvor zadovoljstva, privlačan ili sopstvo”. Strofe **10-13** povezuju uvid u prividnost ovoga sveta sa mentalnim pročišćenjem: odsustvom pohlepe, strasti, mržnje i obmanutosti. Strofe u poslednjem delu, **14-17**, direktnije se vraćaju ideji eliminisanja nečistoća. U ovoj grupi nalazimo nekoliko grupa nečistoća koje igraju važnu ulogu u *nikāyama*: u **14** prikrivene sklonosti (*anusayā*) i rđavi koreni (*akusalā mūlā*), a u **17** pet prepreka (*pañcanīvaraṇā*).

Uraga sutta sadrži paralele sa tekstovima koji vode poreklo iz drugih škola ranog budizma. Dve takve paralele uključene su u *Dharmapade* tih škola. Gāndhārī *Dharmapada* ima stihove o zmiji na kraju svog poglavlja posvećenog monahu, a Patna *Dharmapada* u posebnom poglavlju kojim se završava ovaj spis. Treća paralela, *Udānavarga*, rad pisan na sanskritu koji pripada dharmapada žanru, uključuje ove stihove u dva poglavlja: njih šest se javlja na kraju *Puṣpavarge*, a trideset dva na kraju *Bhikṣuvarge* (među njima su i onih šest iz *Puṣpavarge*, pa se oni tako u tekstu pojavljuju dva puta).

Činjenica da se ti stihovi nalaze na početku *Suttanipāte* i na kraju poglavlja u pomenutim paralelnim tekstovima sugerise nam, prvo, da su od vrlo ranih vremena ovi stihovi činili jednu integralnu grupu, ujedinjenu refrenom i njegovim poređenjem sa zmijinom košuljicom;

i drugo, da su relativno kasno postali deo zbirki kojima danas pripadaju.¹¹ Ovo, međutim, ne znači nužno da su stihovi sami po sebi nastali kasnije. Naprotiv, kao što primećuje Jayawickrama, „istraživanje različitih aspekata *Uraga sutte*, kao što su jezik, metrika, stil, učenje koje se izlaže i ideologija, pokazuje da je reč o relativno staroj suti”.¹²

Četiri paralelne verzije je priredio i uporedio Bhikkhu Ānanda-đoti.¹³ Ovakvim poređenjem različitih verzija moguće je načiniti nekoliko preliminarnih zaključaka oko kompozicije ovih pali *Uraga* stihova. Pošto strofe **6** i **10-13** iz *Uraga sutte* nemaju pandane u paralelnim tekstovima, čini se verovatnim da su one kasniji dodaci. Najjednostavnija verzija je ona na gandhari jeziku, koja ima svega deset strofa; *Udānavarga* verzija je najrazrađenija, sa ukupno dvadeset šest strofa, od kojih svega jedanaest odgovaraju pali verziji. Pod uslovom da je veća jednostavnost znak veće starine, Ānandajoti zaključuje da „u gandhari verziji imamo sačuvano originalno jezgro stihova, iz kojeg su potom, zamenom ključnih pojmova, nastale druge verzije”.

- Paralele iz drugih tradicija: GDhp 81-90; PDhp 398-414; Udāna-v 18.21 A-F, 32.55-80.

1.2 Pastir Dhaniya (Dhaniya sutta), strofe 18-34

Ova sutta je dijalog u stihovima između Bude i pastira Dhaniye, kada su se sreli na pastirovom imanju blizu reke Mahī. Sintaksa ove poeme, prema Jayawickrami, „pokazuje da njezin jezik pripada ranom sloju pali jezika” (PBR 1977, 152). Poemu je moguće podeliti u četiri dela. Prvi, strofe **18-29**, predstavlja „izazov i odgovor” dijalog između dvojice protagonista. U svakoj stofi izazova Dhaniya hvali komfor i sigurnost domaćinskog života, pozivajući boga neba da pošalje kišu, možda da bi potvrdio svoju naklonost prema njemu. Odgovarajući na ove reči, Buda prihvata Dhaniyine slike, ali ih interpretira tako da hvali superiornost beskućničkog života. Strofu **30**, kao prelaz, umetnuo je pripovedač, koji nas izveštava kako se iz ogromnog oblaka spustio pljusak. U trećem delu, **31-32**, Dhaniya se, možda potresen iznenadnom provalom oblaka, priklanja Budi. On i njegova supruga ga uzimaju za utočište i kažu: „svetačkim životom živećemo” vođeni Blaženim, ne bi li otišli „izvan kruga rađanja i umiranja” i okonačili patnju. Pali izraz

ḍātīmarāṇassa pāragū podseća nas na *Uraga suttu*, ali reč *pāra* koristi na poznat način, u značenju „druge obale”, sa one strane okeana rađanja i umiranja.

U četvrtom delu, **33-34**, Māra preuzima ulogu izazivača u svoje ruke i hvali „tekovine” (*upadhi*) – ovde deca i stoka – kao izvor radošti. Buda u svom odgovoru jasno izlaže gledište onoga ko se odvratio od ovoga sveta i imetak vidi kao izvor tuge. Poslednje dve strofe se čine kao naknadni dodatak, jer bi sutta bila kompletna ako bi se završila Dhaniyinim činom uzimanja utočišta. Isti ovaj dijalog sa Mārom se javlja u SN 4:8. Usled sličnosti teme, moguće je da je ovaj par strofa preuzet iz tog izvora (ili iz jednog zajedničkog korpusa stihova) i umetnut u *Dhaniya suttu*.¹⁴

I.3 Nosorogov rog (Khaggavisāṇa sutta), strofe 35-75

Kao *Uraga sutta*, i ovaj govor je zasnovan na poređenju idealnog askete sa jednom životinjom ili delom životinje. I opet, kao *Uraga sutta*, refren sadrži to poređenje u svakoj strofi, izuzev one broj **45**. Naslov je, zajedno sa reči korišćenom u refrenu, dvosmislen i odavno je premet debate. Pali reč *khagga* (skt *khadga*) ima dva značenja, „nosorog” i „mač”.¹⁵ Ako *khagga* uzmemo da znači „nosorog”, onda je *khaggavisāṇa* zapravo tappurisa (zavisna) vrsta složenice, koja znači „nosorogov rog”. Ako *khagga* znači mač, onda je termin bahubbīhi (prisvojna) složenica, koja znači „ono što ima mač kao svoj rog”, dakle sam nosorog.

Komentari za *Suttanipātu*, uključujući *Nidessu*, objašnjavaju *khaggavisāṇa* kao tappurisa složenicu u značenju „nosorogov rog”. U svom prevodu sledio sam to objašnjenje. Savremeni proučavaoci podeljeni su oko značenja ovog izraza. U svojoj „Kritičkoj analizi *Suttanipāte*” (PBR 1977, 22-23) Jayawickrama se snažno zalagao u prilog tumačenja *khaggavisāṇa* kao nosorog, a ne njegovog rog. No, čini se da je nekoliko decenija kasnije promenio mišljenje, pošto u svom prevodu *Suttanipāte* ipak ima „nosorogov rog”. Norman (2001, 38) takođe govori u prilog ovakvog tumačenja, kada piše: „Kada se pali tekst može prevesti na taj način [kao ’nosorogov rog’], kada ga ranija tumačenja tako razumeju, kada ga potkrepljuje i ḍainska tradicija i kada je indijski nosorog jedinstven među životinjama u Indiji po tome što ima samo jedan rog, čini mi se izvesnim da se ovde zaista misli na jedan rog...” Salomon (2000,

13), suprotno tome, sugeriše da je originalni izraz možda bio namerno dvosmislen: „Pošto su oba tumačenja dobro utemeljena na lingvističkim i prirodnim osnovama... ne postoji siguran način da odredimo koja je pozicija ispravna, tako da bih radio rešio, ili možda pre izbegao rešenje problema objavljujući da su obe ispravne, te da je dvoznačnost možda bila namerna i kreativna”. Dhivan Thomas Jones (2014) takođe se zalaže za dvosmislenost izvornog termina, ali se čini da je bliži uverenju kako se on ipak odnosi na samu životinju.

Nasuprot ovim proučavaocima, ne mislim da je pojam, kada se nalazi u starijim kanonskim tekstovima, dvosmislen. Iako komentare ne smatram nepogrešivima, to što toliko star komentar kao što je *Nidessa* objašnjava *khaggavisāṇa* kao nosorogov rog meni se čini snažnim argumentom u prilog ovakvog tumačenja. *Ātāke*, međutim, nekoliko puta pominju *khagga* kao neku vrstu životinje, pretpostavljamo nosoroga.¹⁶ *Milindapañha* opisuje kralja Milindu, kada sretne Nāgasenu i njegove pratiocice, kao „uplašenog, uspaničenog i uznemirenog, nalik slonu kada ga okruže nosorozi (*khagga*)”.¹⁷ *The Vedic Index of Names and Subjects* (Macdonell i Keith 1912, 1:214) indirektno podržava moje tumačenje kada kaže: „*Khadga* je u *Maitrāyaṇī samhitā* ime životinje koja se, u tekstu *Vādasaneyi samhitā*, pojavljuje kao *khaṅga* ili *khadga*. Čini se jasnim da se misli na nosoroga”.

Dakle, ako je *khagga* nosorog, onda *khaggavisāṇa* jeste rog te životinje. Ne vidim poseban problem sa glagolom *care*, „živeti, kretati se, lutati”, jer poenta poređenja nije da bi trebalo živeti u samoći kao što nosorogov rog živi u samoći (što je naravno bizarna ideja), već bi trebalo živeti u samoći kao što je nosorogov rog sam. Pali dopušta takva posredna poređenja. U tekstovima iz kasnjeg perioda, kao što je komentar za *Apadānu*, objašnjava se da *khaggavisāṇa* predstavlja i životinju i njezin rog. Ali to nije slučaj sa kanonskim tekstovima, koji *khaggavisāṇa* ne koriste drugde da označe životinju.

Budistička tradicije stihove u ovoj sutti pripisuje paćčekabudama. Svaku strofu je, prema komentaru, izgovorio je drugi paćčekabuda, ili kao radosnu objavu u trenutku sopstvenog probuđenja (*udānagāthā*) ili kao objavljivanje svog probuđenja drugima (*vyākaraṇagāthā*). Komentar obezbeđuje priču o odlasku u beskućnike i probuđenju svakog od paćčekabuda. Sama *Khaggavisāṇa sutta* ne pripisuje stihove paćće-

kabudama, već je ta veza načinjena drugde u pali tradiciji i u paralelnim tekstovima drugih ranih budističkih škola. *Apadāna*, zbirka stihova u *Khuddaka nikāyi* nastala nešto kasnije nego stariji delovi *Sutta piṭake*, uključuje sve strofe iz *Khaggavisāṇa sutte*, i to u odeljku koji nosi naslov *Paćcekabuddha-apadāna*. Jedna uvodna strofa kaže da kada se paćcekabude okupe, opisuju jedan drugom opasnosti na koje su naišli, okolnosti u kojima su ugasili strasti u sebi i kako su dostigli probuđenje. Stihovi o „nosorogovom rogu” su navodno zapisi tih objava.

Apadāna verzija počinje sa nekoliko strofa u kojima Buda tvrdi da su paćcekabude „bili na usluzi budama iz prošlosti, ali nisu zadobili oslobođenje u učenju pobjednika. Motivisani osećajem neodložnosti, čak i bez buda, zahvaljujući svojoj oštroomnosti, čak na osnovu nekog običnog predmeta, postigli su paćceka probuđenje. Sem mene, u čitavom svetu nema nikoga ko je ravan paćcekabudama”. Posle još nekoliko uvodnih strofa, Buda recituje stihove o nosorogu. Oni počinju strofom koje nema u *Khaggavisāṇa suttī*, ali koja se jako dobro uklapa u nju.

Paćcekabuda je pomalo zagonetna ličnost, koja se retko pominje u glavnim *nikāyama*. Na lestvici svetih bića, paćcekabuda je obično smešta ispod *sammā sambuddhe*, ali iznad učenika *arahanta* (videti MN 142.5; AN 9:20). *Puggalapaññatti*, jedna od rasprava u okviru *Abhidhamma piṭake*, definiše paćcekabudu kao nekoga ko je „samostalno probuđen za istine, ali ne poseduje sva znanja o njima, niti je ovladao svim moćima”. U tom pogledu, paćcekabuda se stavlja naspram potpuno probuđenog bude, koji stiče celokupno znanje u pogledu istina i ovladava svim moćima. Komentari objašnjavaju da paćcekabude, suprotno uobičajenom stereotipu, nisu potpuno utihnuli. Oni daju kratke poduke drugima i čak prihvataju učenike. Međutim, ne pokušavaju da osnivaju instituciju koja će sačuvati i širiti njihovo učenje, niti, čini se, to učenje predstavljaju na bilo kakav sistematičan način.

Ako prihvatimo tradicionalno pripisivanje *Khaggavisāṇa sutte* paćcekabudama, stihovi nam pružaju nešto uvida u njihov karakter. Oni zaziru od stvaranja veza privrženosti; vide opasnost u bliskosti; cene odvrćenost od zadovoljstava čula; one koji dele njihove aspiracije savetuju da napuste čak i svoje žene i decu; slobodu cene više od druželjubivosti; spremni su da podnesu teškoće kako bi sačuvali svoju

slobodu. Ideal im je da budu nalik lavu, kojeg nikakvi zvukovi ne plaše, nalik vetru što se u mrežu ne hvata, nalik lotosu kojeg ni blatnjava voda ne može da uprlja.¹⁸

S druge strane, ako se odbaci stara tradicija da su te stihove izgovorili paćčekabude, ova poema se može posmatrati kao da odražava stav koji je preovlađivao u jednom delu budističkih asketa tokom rane faze budističke istorije. Neki proučavaoci su ustvrdili da poema – zajedno sa drugim suttama o idealu munija – odslikavaju premonastičku fazu budizma. Jayawickrama, na primer (u 1976, 79), smatra da ova pesma pripada fazi budističke istorije kada „nije bilo organizovane monaške zajednice; već su naprotiv postojali munayo (askete uopte) ili bhikkhui (monasi) za koje se očekivalo da žive životom munija”. Saddhātissa, takođe, u uvodu za svoj prevod *Suttanipāte* (1994, IX), razlikuje četiri stupnja razvoja budističke književnosti. Prvi naziva „asketski stupanj”, razlikujući ga od drugog, „monastičkog stupnja”. Asketski stupanj, kaže on, „otelovljen je u najstarijem sloju *Suttanipāte*”, kada je Budino učenje bilo „striktno i stoičko, kako bi vodilo ka posvećenosti cilju i naporu, a što će kulminirati konačnim oslobađanjem od nezadovoljavajućeg kvaliteta svetovnog života”.

Ovakvo tumačenje je, međutim, bilo kritikovano kao manjkavo i suprotno dobro dokumentovanim izveštajima o istoriji budizma. Salomon, na primer, piše (2000, 15) da „takvi zaključci izgledaju pomalo uprošćeni, čak naivni, u svetlu novijeg razumevanja istorije budizma... Zaista, nema jasnih dokaza da je ikada, u bilo kakvom smislu, postojao 'premonastički period' budizma.” Salomon stihove vidi kao izraz ne nekakve alternative monasticizmu, već stavova dominantnih u asketskoj tradiciji monaha koji su živeli u šumi. No, ja bih rekao da stihovi izražavaju stav prihvaćen ne među šumskim monasima generalno, već među određenim monasima posvećenim meditaciji, koji su imali strogo individualistički pristup praksi, odbacujući opštežiteljni način života, čak i u malim isposnicama, u ime lutanja bez trajnog mesta boravka i potpune samoće. Među poznatim Budinim učenicima, Mahākassapa je mogao biti glavni uzor takvog načina života.¹⁹

Ovo, međutim, ne znači da je ovakvo življenje bilo dominantna paradigma budističkog monasticizma, čak i u njegovoj najranijoj fazi. Ako je kanonski opis rane istorije Sanghe, kako je zabeležen u *Mahā-*

vaggi, delu *Vinaya piṭake*, i paralelnim tekstovima drugih škola, imalo pouzdan, jasno je da je Buda uspostavio monašku zajednicu ubrzo pošto je započeo svoju karijeru učitelja. Iako se težište monaškog života možda vremenom pomeralo, od beskućničkog lutanja i rigorozne meditativne prakse ka učenosti i monaškoj disciplini, čini se da je monaški red sa svojim specifičnim identitetom i formalnim procedurama zaređenja bio sastavni deo Budine misije od samog početka.

Danas znamo za dve paralele *Khaggavisāna* stihovima koje su pripadale ranim budističkim tradicijama. *Mahāvastu*, delo lokottaravāda škole (ogranka mahāsāṃghike), sadrži dvanaest strofa, takođe pripisanih paćčekabudama. Druga, nedavno otkrivena verzija ispisana na svitku od brezove kore i na gandhari jeziku ima četrdeset strofa. Čini se da je cirkulisala kao nezavisan tekst, pre nego kao deo neke veće zbirke (kao što je to zapravo najverovatnije bio slučaj sa pali verzijom).²⁰ Isto kao kod pali verzije, gandhari stihovi nisu pripisani paćčekabudama, niti bilo kome drugom.

- Pali paralele: Ap I 8-13 (90-131). Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu 357-59; gandhari: Salomon 2000, 115-201

I.4 Kasibhāradvāda (Kasibhāradvāda sutta), strofe 76-82

Slično kao u *Dhaniya suttu*, ovo je još jedan dijalog koji ima formu izazova i odgovora, samo što su ovde kombinovani proza i stihovi. Ovaj dijalog se vodi između Bude i brahmana po imenu Kasibhāradvāda, „Orač Bhāradvāda”. Čini se neobičnim da brahman ore, ali brahmani su dobijali zemlju na poklon od kraljeva, kao nagradu za svoju vernu službu, i moguće je da se ovaj brahman odlučio da obrađuje zemlju koju je na takav način dobio.

Sama sutta se može podeliti na dva glavna dela. Prvi, koji obuhvata prozni uvod i strofe **76-80**, daje Kasibhāradvādin izazov i Budin odgovor. Drugi, koji se proteže od proznog dela posle strofe 80 do kraja, opisuje brahmanovu reakciju na Budin odgovor i potonje događaje.

Nasuprot *Dhaniya suttu*, u kojoj se strofe smenjuju kao neka vrsta takmičenja u dovitljivosti, u ovoj suttu Buda biva doveden u pitanje samo na početku, kada ga Kasibhāradvāda kritikuje da živi kao parazit, jer očekuje da ga drugi hrane, a da sam niti ore, niti seje. Buda odbacuje

takvu optužbu, objavljujući da on u stvari i ore i seje. Kada brahman da oduška svojoj zbunjenosti zbog ove opaske, Buda koristi poljoprivrednu terminologiju da opiše svoj proces duhovnog treninga, koji za plod ima besmrtno (77-80).

U tom trenutku brahman menja mišljenje i nudi Budi posudu sa pirinčem. Buda je odbija, navodeći da on ne prima ono „što je dobijeno pevanjem stihova”. Upućuje brahmana da baci tu hranu. To je praćeno neobičnim prizorom, koji brahmana ispuni zaprepašćenjem, ali što očigledno budi u njemu veru. Zaključni prozni pasusi opisuju ga kako uzima utočište, traži da bude zaređen i postaje arahant.

Zanimljivo je primetiti da se paralela u *Samyutta nikāyi* (SN 7:11) završava tako što Kasibhāradvāda samo uzima utočište kao nezaređeni sledbenik. Ova razlika pokazuje kako prozni okvir za stihove obe sutte nije bio fiksiran, već je mogao da varira u skladu sa usmenom tradicijom kroz koju je tekst bio prenošen.

- Pali paralele: SN 7:11. Paralele iz drugih tradicija: kineska: SĀ 98 (T II 207a10-27b28); SĀ2 264 (T II 466b18-466c11); SĀ3 1 (T II 493a7-493b11)

1.5 Ćunda (Ćunda sutta), strofe 83-90

U čitavom Pali kanonu, ovaj govor se pojavljuje jedino u *Suttanipāti*. Sagovornik je kovačev sin Ćunda, koji je Budi ponudio poslednji obrok (videti DN 16:58-60). Ova sutta ima paralelu u sanskritskoj *Mahāparinirvāṇa sūtri*, sačuvanoj samo u fragmentima; kompletan prevod postoji u kineskom prevodu *Ālambukāgame* i u pojedinačnim kineskim prevodima sūtri. Ovaj razgovor nije zabeležen u pali *Mahāparinibbāna suttī*, gde je opisano kako je Buda dobio svoj poslednji obrok od Ćunde. Okvirna priča za ovaj govor, kako je kratko ispričana u sanskritskoj verziji sūtre, odgovara onome što daju pali komentari.

Prema oba izvora, neki „rđavi monah” prisvojio je zlatnu posudu u kojoj je Ćunda poslužio jelo. Iako je prestupnik mislio da je prošao neopažen, Ćunda ga je video. On nije prekoreo monaha na licu mesta, već je uveče otišao do Bude da ga pita o različitim vrstama asketa. To je Budi dalo priliku da objasni kako ima monaha koji samo liče na askete, ali zapravo krše njihova pravila. U tom kontekstu, Buda je morao sma-

trati nužnim da upozori nezaređene sledbenike da ne pretpostavljaju kako su svi koji nose žuti ogrtač vredni poštovanja i pomaganja.

U sutti se razlikuju četiri vrste asketa. Prvi (u **86**), „pobednik na putu”, jeste sam Buda. Sledeće dve strofe (**87-88**) opisuju monaha koji služi kao učitelj puta – dakle on je arahant – i onoga ko „živi na putu”, što je kategorija rezervisana za zaređene koji vežbaju (*sekha*) i čestite laike. Četvrta vrsta, kritikovana u **89**, jeste rđav monah, onaj koji „kalja put”. Zaključna strofa **90**, koja se čini primerenom za datu situaciju, opominje nezaređene da ne dopuste da susreti sa lažnim monasima unište njihovo poverenje u Sanghu.

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: *Mahāparinirvāṇa sūtra* §26 (Waldschmidt 1951, 252-64); kineska: DĀ 2 (T I br. 1, 18b9-18c6); T I br. 5, 167c6-168a11; T I br. 6, 183b10-183b27; T I br. 7, 196c12-196c23 (delimična paralela).

I.6 Propadanje (Parābhava sutta), strofe 91-115

Parābhava sutta jedan od nekoliko govora u *Suttanipāti* koji opisuju etički život prikladan za domaćine. Govor ima formu dijaloga između Bude i neimenovanog božanstva. Odvija se na dramatičan način kroz niz pitanja i odgovora u stihu, uz ponavljajući obrazac. Božanstvo pita o uzroku propadanja, a Buda odgovara; božanstvo pita za drugi razlog propadanja, Buda ponovo odgovara i tako redom sve dok nije dato dvanaest odgovora.

Etičke norme koje zagovara ova sutta, iako predstavljaju Budi-
no učenje za nezaređene, nisu jedinstvene za budizam, već uobličuju zajedničke etičke vrednosti drevne indijske kulture. Uz nekoliko izuzetaka, one imaju istu osnovu sa đainizmom i glavnim tokom brahmanizma. Norme ponašanja koje se preporučuju predstavljaju preduslov kako za lično, tako i za blagostanje zajednice, uspostavljajući etičku osnovu za socijalni poredak koji je primer harmonije, dobronamernosti i poštovanja prema drugima. Ali njihov uticaj ide dalje od sadašnjeg života, jer dejstvuju unutar matrice zakona kamme, prema kojem loši postupci vode ka preporađanju u lošim okolnostima i budućoj patnji, dok dobri postupci vode do srećnog preporađanja i buduće dobrobiti. Uzroci propadanja pomenuti u sutti uključuju druženje sa lošim ljudima, lenjost,

obmanjivanje, tvrdičluk, nacionalizam, seksualni promiskuitet, prekomerno konzumiranje alkohola, sklonost kockanju i tako dalje. Sutta se završava na afirmativan način, objavljujući da mudra osoba koja izbegava ove uzroke propadanja „u svet blaženstva odlazi” (*sa lokam bhaḍate sivaṃ*).

I.7 Otpadnik (Vasala sutta), strofe 116-142

Ovo je prvi od pet govora u *Suttanipāti* koji predstavljaju Budin odgovor na brahmanizam.²¹ Prozni uvod, koji daje okvir govoru, ukazuje na dve oblasti u kojima je postojala tenzija između Bude i njegovih sledbenika, s jedne strane, i tradicionalnih brahmana, sa druge. Jedna se tiče odnosa između brahmana i samaṇa, lutajućih asketa koje su brahmani prezirali, jer su odbacivali autoritet Veda i brahmanske tvrdnje o svom višem socijalnom statusu. Druga je bila odnos prema sistemu kasti. Dok su brahmani socijalni poredak sačinjen od četiri društvene klase (*varṇa*), od kojih su oni najviša, smatrali božanskim, nečim što je uspostavio vrhovni bog Brahmā, Buda je kastinski sistem smatrao pukom konvencijom, koja je u njegovo vreme postala moralno pogubna, jer značajan deo populacije – otpadnike – svodi na skoro životinjski status. Susret sa brahmanom Aggikabhāradvādom pružio mu je priliku da izloži novo značenje pojma otpadnik i ukaže na moralne kontradikcije kastinskog sistema.²²

Čak i bez okvirne priče, ovi stihovi predstavljaju snažan izazov brahmanskom pojmu čistote i verovanju da rođenje predstavlja valjanu odrednicu lične vrednosti. Moralni nedostaci koji po Budinom viđenju definišu otpadnika slični su onima iznetim u *Parābhava suttī*, ali su ovde bliže povezani sa budističkim sistemom moralnih pravila. Strofe **117-18** odnose se na prvo pravilo; **119-21** na drugo; **122**, **129** i **131** na četvrto, a **123** na treće. Strofa **135** indirektno upućuje na pārāḍiku broj četiri u okviru *Pātimokkhe*, pravilo koje monahu zabranjuje da iznosi lažne tvrdnje o svom duhovnom napredovanju.

Vasala sutta ide dalje od osude moralnih nedostataka i eksplicitno apostrofira problem kastinskog identiteta. Strofom **136** ona odbacuje brahmansko verovanje da socijalna klasa kojoj pripadamo određuje našu moralnu vrednost. Umesto toga, tvrdi da su merilo za to naši postupci. Tako Buda ovde pojmove *brāhmaṇa* i *vasala* okreće naglavce,

redefinišući ih na osnovu karaktera i ponašanja. Ovim na fini način potkopava temelje na kojima je sistem počivao, naime pretpostavku da je duhovna vrednost neke osobe određena klasom u kojoj je rođena.

- Paralele iz drugih tradicija: kineska: SĀ 102 (T II 28b19-29b20); SĀ2 268 (T II 467b27-468b18)

I.8 Prijateljska ljubav (Metta sutta), strofe 143-152

Metta sutta (ili *Karaṇīyametta sutta*) najpopularniji je govor u Pali kanonu. On pripada grupi od tri govora – zajedno sa *Ratana* i *Mahāmaṅgala suttom* – koji se smatraju „zaštitničkim suttama” (*paritta*) i izvorom blagostanja. Tema ove sutte, kako je to jasno iz naslova, jeste praktikovanje meditacije prijateljske ljubavi. Iako je ovakva meditacija dostupna svakome, kako zaređenima, tako i laicima, sutta opisuje praksu u kontekstu monaškog života, kao što je to očigledno na osnovu vrlina sadržanih u početnim strofama: poniznost, zadovoljenost, umerenost, obuzdavanje čula i ljubaznost prema nezaređenim podržavaocima.

Strofe se mogu podeliti u četiri odeljka. Prvi, koji se sastoji od **143**, **144** i **145ab**, iznosi etičke preduslove za meditaciju prijateljske ljubavi. Drugi odeljak, od **145cd** do **147**, čini tematsku meditaciju prijateljske ljubavi, sažetu u početnom i završnom blagoslovu: „Neka sva bića budu u sebi srećna”. Ova blagonaklona želja se proširuje na bića različitih veličina i oblika i dobre želje se nastavlja do **148**, strofe koja se čini dodatkom originalnoj meditaciji. Treći odeljak, **149-51**, opisuje intenzifikovanje i širenje prijateljske ljubavi, sve dok ona ne prožme čitav svet. Četvrti odeljak, **152**, govori o koristima ovakve prakse.

Određeni tehnički sistem leži iza naizgled jednostavnih reči ove finalne strofe. Prvi par stihova aludira na kvalitete koje ima onaj ko je ušao u tok: neprihvatanje pogrešnih gledišta, besprekorno ponašanje i uvid u četiri plemenite istine. Drugi deo strofe implicira da korišćenjem meditacije prijateljske ljubavi kao osnove za uvid, učenik napušta čulnu požudu i doseže stupanj nepovratnika, te se tako preporuča u svetu suptilne materije i „u novu matericu više nikada ne ulazi”.

- Pali paralela: Khp 9

I.9 Hemavata (Hemavata sutta), strofe 153-180

Hemavata sutta je prva od tri sutte u kojima Buda razgovara sa yakkhama, demonskim bićima opisanim kao vrlo preke i nasilne naravi, ali sposobnima za duhovno napredovanje. Za razliku od ostale dve (I.10 i II.5), ova je cela u stihovima, a dva yakkhe koji dolaze kod Bude su prijateljski raspoloženi prema njemu, nasuprot ratobornim yakkhama u ostale dve sutte. Sātāgira govori kao vrlo obavešteni sledbenik; njegov prijatelj Hemavata govori kao radoznalac, koji želi da se uveri u Budine kvalitete. Iza ove fasade mitskih likova, možemo detektovati scenu iz svakodnevnog života, u kojoj u učenje dobro upućeni nezaređeni budista pokušava da nagovori prijatelja da poseti manastir i monasima postavi pitanja o Dhammi.

Ova sutta se može podeliti u četiri dela. U prvom (153-63^B), Hemavata pita Sātāgira za Budine kvalitete, a ovaj na svako pitanje odgovara na način prilagođen tome da zadobije prijateljevo poverenje. Ovaj dijalog, gde se potvrđuje čistota Budinih telesnih postupaka, reči i misli, služi skoro kao katehizam temeljnih budističkih vrlina. Drugi deo ima funkciju prelaza. Yakkhe odlučuju da posete Budu i pitaju ga za „spas iz kandži smrti” (164-67). Treći deo se sastoji od Hemavatinih pitanja i Budinih odgovora (168-75). Yakkhina pitanja, postavljena kao zagonetke, izmamljuju učenje o šest područja čula, koje prenosi istu poruku kakva je u razrađenijoj formi preneti govorima kao što su SN 12:44 i SN 35:28. A u četvrtom delu (176-80), oba posetioca hvale Budu, uzimaju utočište i objavljuju svoju posvećenost učenju. Ova dva hvalospeva su elokventni poetski izrazi religijske predanosti.

Nekoliko strofa iz *Hemavata sutte* moguće je naći u okviru *Devatāsaṃyutte* i *Devaputtasaṃyutte*, poglavljima u *Samyutta nikāyi*:

165ab i 166a-c = SN 1:30, v. 1a-e

170d = SN 1:30, v. 1f

171 = SN 1:30, v. 2

168-69 = SN 1:70, ali bez navođenja ko izgovara stihove

173-75 = SN 2:15, ali sa nekoliko varijanata u čitanju teksta

177 = SN 1:45

Iako je moguće da su strofe u *Samyutta nikāyi* rezultat deljenja neke već postojeće pesme, čini se verovatnijim da je *Hemavata sutta*

nastala okupljanjem raštrkanih strofa, a da im je onda dodata okvirna priča. Same strofe su mogle biti preuzete iz slobodno cirkulišućeg rezervoara budističkih stihova, pre nego direktno iz *Samyutte*.²³ Bilo kako bilo, uprkos neizvesnom poreklu, *Hemavata sutta* predstavlja divno svedočanstvo rane budističke duhovnosti, u kojoj se ogledaju moralna čistota, snaga predanosti i filozofska dubina, isprepleteni u jednu harmoničnu celinu.

- Paralele iz drugih tradicija: kineska: SĀ 1329 (T II 365c6-367b4); SĀ2 328 (T II 483c17-485a23); T IV br. 198, 183b16-184b2

I.10 Ālavaka (Ālavaka sutta), strofe 181-192

Ālavaka sutta je verovatno smeštena odmah iza *Hemavata sutte* kako bi se grupisali govori o yakkhama; međutim, zbunjujuće je da ovde nije uključena i *Sūciloma sutta*, kako bi se formirala trijada yakkha sutta. Sama sutta počinje proznim uvodom, u kojem Ālavaka pokušava da testira Budino strpljenje. Kada Buda odbije da igra njegovu igru, on mu zapreti da će ga naterati da poludi. Takođe mu preti da će ga zavlatati preko reke Gang, ako ne bude u stanju da odgovori na određena pitanja, koja su, kao i Hemavatina, postavljena u vidu zagonetki u stihovima.

Razgovor se može podeliti na tri celine. Prva (181-82) govori o stvarima koje imaju opštu primenu, ali su možda naročito važne za nezaređenog sledbenika, čiji život napreduje zahvaljujući vrlinama kao što su poverenje, dobri postupci, istinoljubivost i mudrost. Druga celina (183-84) istražuje kvalitete potrebne da se „pređe bujica”, da se osvoji sloboda i tako se odnosi na isposnički život. Treća celina (185-89) ponovo se tiče briga domaćina i preporučuje istinu, samokontrolu, velikodušnost i strpljenje. To donosi uspeh u ovom životu i srećno preporađanje u narednom. Na kraju, sutta se završava yakkhinom izjavom o poverenju i zavetom da će se pridržavati Budine Dhamme (190-92).

- Pali paralela: SN 10:12. Paralele iz drugih tradicija: kineska: SĀ 1326 (T II 364b21-365a23); SĀ2 325 (T II 482c8-483b3)

I.11 Pobeda (Viđaya sutta), strofe 193-206

Tema ovog govora jeste meditacija na telo. Njezin cilj označen je alternativnim naslovom, *Kāyavičchanda sutta*, ”Govor o uklanjanju

želje za telom”. Prema Pđ II, sutta se može podeliti na četiri dela. Prvi, strofa **193**, ima cilj da izazove stav distance prema telu, usmeravajući pažnju na položaje u kojem se nalazi i na pokrete. Takvo posmatranje nam pokazuje da se aktivnosti tela događaju kroz puku međuigru telesnih i mentalnih faktora, bez ikakvog posebnog pokretača koji bi bio iza svega toga, bez sopstva ili duše koja bi kontrolisala taj proces.

Drugi deo, **194-99**, naglašava odbojnu prirodu živog tela, otvarajući ga skalpelom misli, kako bi izložio njegove nečiste sastojke – organe, tkiva, tečnosti i izmet – a koji su obično prikriiveni našom fascinacijom znakovima fizičke lepote. Treći deo, **200-203**, pomera fokus sa živog tela na mrtvo, na slikovit način nas podsećajući da će upravo to telo koje toliko slavimo i identifikujemo se sa njime, imati istu sudbinu kao i svaki drugi leš. Poslednji deo, **204-6**, pokazuje blagotvornost meditacije na telo i podstiče učenika da razveje gordost i taštinu koja se u nama javlja podstaknuta telesnim zdravljem i lepotom.

I.12 Utihnuli mudrac (Muni sutta), strofe 207-221

Muni sutta posvećena je idealnoj figuri *Suttanipāte*, muniju ili utihnulom mudracu (videti str. 25-27). Kao što je već napomenuto, kralj Asoka pominje *munigāthā* u svom Bhabra kratkom ediktu, a naučnici se slažu u oceni da je tu najverovatnije mislio na *Muni suttu*. Pošto se u samom ediktu ne navode stihovi iz sutte, nemoguće je biti u ovo potpuno siguran, ali nam ovaj edikt pokazuje da ovi stihovi jesu bili priznati kao poseban tekst relativno vrlo rano.²⁴

Petnaest strofa *Muni sutte* čine tri grupe, koje se ističu svojim strukturalnim i tematskim razlikama: (1) **207-10**; (2) **211-19** i (3) **220-21**. Prema Pđ II, četiri strofe u prvoj grupi čine jedinstvenu celinu koja potiče od šokantnog događaja zabeleženog u AN 5:55. Majka i sin su se zamonašili, ali su se onda upustili u seksualni odnos. Tom prilikom je Buda izgovorio ove stihove, kako bi upozorio monahe i monahinje da se drže podalje od osoba suprotnog pola.

I pored tvrdnji u komentaru, veza između muni stihova i ovog incidenta je upitna. Sutta u AN se završava drugačijim strofama koje su, iako mizogine po svom tonu, direktnije, više su kao upozorenje i konkretnije povezane sa samim incidentom. Ugao iz kojeg nastaju muni stihovi bliži je onom iz *Khaggavisāṇa* stihova, izražavajući težnju da

se izbegne svako uplitanje i povezivanje, uključujući i ono koje može nastati u monaškoj zajednici. Ideal koji se ovde hvali – „put utihnulog mudraca” – jeste usamljениčki život litalice, koja živi „bez doma i bez bliskosti”.

Stihovi koriste metaforične ideje preuzete iz poljoprivrede, ali sa drugačijom orijentacijom, gde je cilj zaustavljanje rasta, a ne njegovo pospešivanje. Semenke koje kličaju iz tla predstavljaju karmičke tendencije svesti koja, kada se natopi žudnjom, daje novi život i ponovni krug patnje. Zato muni „saseca ono što je izniklo”, „razume tlo” i „zdrobi seme”. Ovakve nejasne metafore u ovoj pesmi postaju mnogo jasnije kada ih osvetle sutte kao što je SN 22:54, gde svest biva upoređena sa semenkama, „četiri stanice svesti” (ostala četiri sastojka bića) sa zemljom i vezanost sa vlagom. Vezanost za sastojke razvija svest i vezuje za novi krug preporađanja. Kada ta vezanost bude presečena, „svest je neukorenjena, ne rađa, ne buja, postaje oslobođena”.

Devet strofa koje slede, **211-19**, čine novi odeljak unutar *Muni sutte*. Prema Pđ II, svaku od ovih strofa izgovorio je Buda u različitim prilikama, kao reakciju na različite događaje, ali se to ne čini kao posebno verovatno. Taj metod zasnivanja svake strofe (ili grupe strofa) na različitoj izvornoj priči možda su koristili oni koji su objašnjavali Dhammu, kako bi tekst, koji se inače činio možda previše šturim, učinili privlačnijim. Međutim, strofe u ovom odeljku dovoljno snažno pokazuju ujedinjuću ideju, da bismo mogli zaključiti kako su izvorno nastali zajedno i pripadali istoj pesmi. Ovu pretpostavku potkrepljuje zajednički refren, kojim se završava svaka strofa ove serije. Strofa **211** ima slične paralele na drugim mestima u Kanonu²⁵ i otuda su mogle biti umetnute u ovu pesmu tako što je poslednji stih zamenjen refrenom. Tri poređenja u **213** možda su preuzeta iz *Khaggavisāna sutte* (**71**), što bi moglo da objasni zašto strofa ima sedam redova umesto četiri. Ovakva preuzimanja su tipična za usmenu književnost i ne opovrgavaju tvrdnju da su ovih devet strofa delili nerazdvojivo jedinstvo.

Poslednje dve strofe, **220-21**, imaju drugačiji prizvuk nego ostale, što se može videti po načinu na koji reč *muni* koriste u opštem značenju monaha, pre nego kao specifičnu oznaku za Budu ili arahanta.²⁶ Te dve strofe ujedinjuje zajednička tema, koja objavljuje superiornost praktikujućeg monaha nad domaćinom.

II KRATKO POGLAVLJE (ĀLAVAGGA)

II.1 Dragulji (*Ratana sutta*), strofe 222-238

Kao jedna od tri sutte vezane za blagoslove, *Ratana sutta* je izuzetno popularna u zemljama theravada budizma i znaju je napamet skoro svi predani budisti. Njen fokus su izuzetni kvaliteti tri budistička dragulja: Bude, Dhamme i Sanghe. Priča koja stoji iza ovog govora, data u komentarima, odigrava se u gradu po imenu Vesālī, smeštenom na severnoj obali reke Gang. Bio je to vrlo napredan grad, gusto naseljen, prestonica plemenskog saveza po imenu Vaḍḍi, u kojem je glavno pleme bilo Ličhavi. Otuda su stanovnici Vesalija bili vrlo ponosni na činjenicu da nisu podanici bilo kojeg kralja, već uživaju slobodu i prosperitet imućnog i kulturno vrlo razvijenog grada. U vreme događaja iz ove sutte Buda je boravio u Rāḍagahi, gradu smeštenom na suprotnoj strani Ganga. A onda je Vesālī zadesila trostruka nesreća. Prvo je usled suše sva letina na njivama oko grada potpuno propala i zavladao je glad. Nedugo zatim, počelo je masovno umiranje od gladi, tako da živi nisu stizali ni da sahrane sve preminule. Prema komentaru, smrad tela u raspadanju privukao je demonska bića (*amanusa*, „ne-ljudi“) u grad. Ovi zli duhovi (ili možda pre divlje životinje) uskoro su počeli da napadaju i ljude u Vesālīju i gradom je zavladao panika. Sve ovo je dovelo do izbijanja epidemije kuge u gradu, te se smrtnost još povećala. Na kraju su oni preživeli počeli da većaju kako da zaustave pošast koja ih je zadesila. Neki od njih su odranije čuli da se u Rāḍagahi nalazi probuđeno biće, asketa Gotama, sa velikim moćima i istim tolikim milosrđem. Pomislili su da bi upravo on mogao da im pomogne, te poslaše delegaciju do Bambusovog gaja, u okolini Rāḍagahe, gde je boravio Buda. Pozvaše ga u pomoć, ali Buda reče da je on tu na poziv kralja Bimbisare, te da moraju tražiti i njegovu saglasnost. Kralj ne samo da se složio, već je popločao put od Bambusovog gaja do obale Ganga, kako bi bio lakši za putovanje. Onda Buda, praćen velikom grupom monaha, otide do reke, gde su ih čamci koje je takođe obezbedio kralj preneli na drugu obalu. Tamo je počinjao put koji su Ličhavi pripremili od obale Ganga do Vesalija. Kada je Buda najzad stigao do kapije grada, uze svoju prosjačku zdelu i dade je poštovanom Ānandi: „Napuni ovu zdelu vodom, a ja ću ti odrecitovati *suttu*. Zapamti je i kreni ulicama Vesālīja,

noseći ovu zdelu vode. Recituj *suttu* i umači svežanj suvih grančica u vodu, te njome prskaj po ulicama”. Ānanda je tako i učinio i zli duhovi počеше da beže na sve strane, gonjeni duhovnom snagom izgovorenih reči. U međuvremenu, Buda je otišao do centra grada sa grupom monaha, te je tamo seo i čekao u tišini. Uporedo sa tim se raširila vest među božanstvima u različitim svetovima da se odigrava veliki događaj. I ona se okupiše iznad Vesālīja, predvođeni gospodarem bogova Sakkom. Na kraju se Ānanda vratio, seo kraj Bude i ovaj još jednom, pred svima, izgovori *Ratana suttu*. Kad je to učinio, snaga reči donela je blagoslov čitavom gradu, bolest prestade i glad se okonča. Iz zahvalnosti, građani Vesālīja prihvatīše Budu za svoga učitelja i grad nadalje postade snažno budističko uporište. Zbog ove priče o nastanku, *Ratana sutta* se i danas recituje kao govor koji treba da odagna bolest, lošu sreću i zle duhove.

Ovu priču dele različite budističke tradicije. Komentar za *Dhammapadu* daje sličnu priču kao okvir za strofu **290**. *Ratana sutta* ima paralelne strofe u sanskritskom delu *Mahāvastu*, u kojem se njihov nastanak takođe povezuje sa kugom u Vesālīju. Ova verzija priče se razlikuje u manjim detaljima, ali je suština ista.

Početne dve strofe (**222-23**) predstavljaju zazivanje *bhūta*, duhova, uz molbu da saslušaju govor i preklinjanje da se prema ljudima odnose sa prijateljskom ljubavlju. Strofe koje slede čine objave istine (*saćcavaḍḍa*), gde se proklamuju vrline jednog od tri dragulja – Bude, Dhamme i Sanghe – i izražava želja da istinitost ovih reči donese sigurnost. Uprkos svom statusu izuzetno popularnog govora, ova sutta pokazuje visok stepen sofisticiranosti. Strofe o Dhammi (**225-26**), na primer, prave suptilnu razliku između Dhamma dragulja kao neuslovljene *nibbāne* i Dhamma dragulja kao puta, ovde predstavljenog ispravnom koncentracijom kojom se nadilazi ovaj svet, „koncentracijom bez prekida”. Ovakva distinkcija čini se svoj koren ima u suttama kao što je AN 3:34, gde se za put kaže da je prvi među uslovljenim stvarima, ali je *nibbāna* prva među svim stvarima, uslovljenim ili neuslovljenim. Strofe o Sanghi prepoznaju osam vrsta plemenitih osoba, grupisanih u četiri para (**227**); nerazorivo poverenje plemenite osobe, zasnovano na uviđanju četiri plemenite istine (**229**; videti SN 56:39); nemogućnost da se onaj ko je ušao u tok preporodi i po osmi put (u **230**; videti; AN 7:92 itd.); napuštanje tri niža okova i sloboda od preporučanja na lošem odredištu

(u **231**; videti AN 3:86 itd)²⁷ šest stvari koje plemeniti ne mogu učiniti (takođe u **231**; videti AN 6:89-94) i nesposobnost plemenitog da sakrije ono što je loše učinio (u **232**; videti MN 48:11). Završni blagoslovi predstavljaju zanimljivo odstupanje od uobičajene upotrebe, utoliko što epitet *tathāgata* primenjuju na sva tri dragulja, a ne samo na Budu.

- Pali paralela: Khp 6. Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu I 290-95

II.2 Lešina (*Āmagandha sutta*), strofe 239-252

Prema komentaru za *Suttanipātu*, kontekst ove sutte je sledeći: pre nego što se u svetu pojavio Buda, brahmanski aketa Āmagandha je živio u Himalajima sa pet stotina učenika. Oni nisu jeli ni ribu, ni meso. Da bi nekako nadomestili oskudnu ishranu, svake godine silazili bi iz svoje isposnice u potrazi za solju i limunom, a stanovnici jednog sela u blizini bi ih primili sa velikim poštovanjem i pružali im gostoprimstvo tokom četiri meseca. Jednog dana je Buda, koji je u međuvremenu pokrenuo točak Dhamme, sa svojim učenicima posetio isto to selo, a narod slušajući njegove propovedi uze ga za svog učitelja. Te godine, kada su Āmagandha i njegovi učenici kao i obično stigli u selo, domaćini nisu prema njima pokazivali isti entuzijizam kao pre. Brahman ih upitan šta se desilo i obradova se kad je čuo da se probuđeno biće pojavilo u ovom svetu. Odmah je želeo da zna da li je jeo „*āmagandhu*”, misleći time pre svega na ribu ili meso, kao nešto prljavo i nedolično da se koristi kao hrana. Veoma se razočarao kada je čuo da Buda nije zabranio jedenje mesa, jer je bio ubeđen da time ljudi postaju nečisti i zadobijaju smrad tela. Želeći da čuje o tome od samoga Bude, potražio ga je u Ātavana manastiru. Buda mu je tokom tog susreta rekao da smrad ne nastaje ako neko jede ribu ili meso, već ako čini loša dela. Isti ovakav dijalog vođen je mnogo ranije i između jednog od prethodnih Buda, Kassape i isposnika po imenu Tissa, koji je kasnije postao njegov glavni učenik. U ovoj suttii Buda Gotama prepričava dijalog između Bude Kassape i Tisse. Kad su ga čuli, brahmanski asketa i njegovi učenici su prišli budističkom prosjačkom redu i za vrlo kratko vreme postali potpuno probuđeni.

Prema Pđ II, prve tri strofe izgovara Tissa, kao kritiku Bude Kassape; strofe **242-50** je izgovorio sâm Kassapa, kao odgovor na tu kriti-

ku, a strofe **251-52** su dodali priređivači. U tim zaključnim stihovima, „Blaženi” i „muni” odnose se na Kassapu, a „dobro upućeni u svete himne” (*mantapāragū*) na Tissu, koji je otišao u beskućnike pod Kassapom i postao njegov glavni učenik. Jedina stvar koja u stihovima ukazuje da protagonista ove sutte nije Gotama jeste pominjanje Kassape u **240d** i **241e**. On se takođe oslovljava kao *brahmabandhu*, „srodnik Brahme”, u **241b**, što je epitet koji se obično koristi za brahmane. Pošto se zna da je Gotama bio khattiya, a za Kassapu se kaže da je brahman, to potkrepljuje tradicionalno gledište, tako da pripisivanje reči Kassapi nije nešto što su komentatori izmislili.

Tema ovog govora je jedenje mesa, što svedoči o vrsti kritike sa kojom se Gotama suočavao tokom života. Buda vegetarijanstvo nije učino obaveznim, već je svojim monasima dopuštao da jedu meso, pod uslovom da životinja nije bila ubijena specijalno za njih.²⁸ Postoji takođe tekstualni dokaz da je sam Buda jeo meso. Ovakav običaj je izazivao oštre kritike drugih zajednica, naročito đaina, koji insistiraju na strogoj vegetarijanstvu. U ovoj sutti brahman Tissa optužuje Budu da jede *āmagandha*, što prevodim kao „lešina”, iako doslovno ta reč znači „oštar miris”, verovatno ciljajući na smrad trulog mesa.

U stihovima koji slede, Buda koristi pedagošku tehniku sličnu onoj kakvu je upotrebio u *Vasala suttī*. Uzima termin koji je zahvaljujući predrasudama stekao negativnu konotaciju i vraća ga svom kritičaru, ali sada sa novim, etičkim značenjem. U ovom govoru redefiniše „lešinu”, tako da ona ne znači pokvarenu hranu, već takve nemoralne postupke kao što su „ubijanje, krađa, laganje, varanje i obmanjivanje, preljuba” (**242**), a isto tako nečista mentalna stanja, kao što su „bes, oholost, tvrdoglavost i inat, dvoličnost, zavist, hvalisavost i sujeta” (**245**).

II.3 Moralni stid (Hiri sutta), strofe 253-257

Ova sutta se sastoji od pet strofa kojima očigledno nedostaje neka zajednička tema. Sutta je dobila ime od reči *hiri* u prvom stihu, ali se dalje ta tema više ne pominje. Komentar strofe objašnjava uz pomoć okvirne priče u kojoj neki asketa dolazi do Bude i pokušava da ga testira, postavljajući mu pitanja: „Sa kakvom vrstom prijatelja se ne bi trebalo družiti? Sa kakvom vrstom prijatelja bi se trebalo družiti? Kakvu vrstu stege bi trebalo sebi nametnuti? Koji je najbolji među ukusima?”

Suttu čine Budini odgovori na ova pitanja. Priča, čini se, pokušava da dâ nekakvo jedinstvo stihovima, međutim *Ātaka* 363 sadrži iste ove strofe, ali je okvirna priča potpuno drugačija. U svakom slučaju, prve tri strofe jasno objašnjavaju pravilan izbor prijatelja, što je tema o kojoj je više rečeno u DN 31:17-25. Druge dve strofe se tiču duhovnog vežbanja, posvećenosti samoći i užitku u meditativnom blaženstvu.

- Pali paralela: Āa 363

II.4 Blagoslovi (*Mahāmaṅgala sutta*), strofe 258-269

Mahāmaṅgala sutta kompletira trijadu „zaštitničkih govora”, kojoj pripadaju još *Metta sutta* i *Ratana sutta*. Okvirna priča za ovu suttu je u prozi, a ostatak je u stihu. Popularnost ovog govora najlakše je razumeti na osnovu njegovog sadržaja, koji nam nudi nešto što je moguće nazvati sveobuhvatnom osnovom dobrog življenja. Govor možemo posmatrati kao pozitivni pandan *Parābhava suttī*. I dok ovaj poslednji objašnjava uzroke nečijeg pada, *Mahāmaṅgala* objašnjava načine uspeha.

Reč *maṅgala*, koju prevodim kao „blagoslov”, tačnije znači ono što je povoljno ili dobar predznak. U Indiji Budinog vremena, kako objašnjava Pđ II, *maṅgala* je imalo prizvuk sujeverja. Ljudi su tražili *maṅgala* u prizorima, zvukovima, osećajima i događajima, smatrajući ih nagoveštajem budućeg blagostanja. Kao i u drugim oblastima, Buda je redefinisao ovaj pojam, ukazujući da *maṅgala* ne treba tražiti oko nas, već u načinu života koji je moralno ispravan.

Komentarska tradicija smatra da *Maṅgala sutta* objavljuje trideset osam blagoslova. Oni se mogu podeliti u nekoliko kategorija. Tako bismo **259-61** mogli uzeti da propisuju pripreme korake ka sadržajnom životu; **262-63** nabrajaju različite karakteristike življenja u vrlini, koje su poštovala sve indijske etičke tradicije; **264** označava odlučniju posvećenost životu prema budističkim pravilima; **265-66** govori o negovanju unutrašnjih kvaliteta i proučavanju Budinog učenja; **267** o intenzivnoj praksi meditacije, koja kulminira *nibbānom*, a **268** opisuje um arahanta, koji u ovom svetu živi bez mrlja i žalosti. Poslednja strofa potvrđuje zaštitničku moć sistema vežbanja iznetom u ovom govoru.

- Pali paralela: Khp 5. Paralele iz drugih tradicija: kineska: T IV br. 211, 609a12-609b14

II.5 Sūciloma (Sūciloma sutta), strofe 270-273

Ovo je poslednja od tri yakkha sutte. Ime ovog yakkhe znači „majle kao igle”. Naime, po čitavom telu bio je prekriven dlakama čvrstim i oštrim poput igala. Prema Komentaru za SN, bio je monah u vreme Bude Kassape, ali nije uspeo da načini bilo kakav napredak. U vreme Bude Gotame, preporodio se kao demon. No, Buda je uvideo da poseduje potencijal za ulazak u tok, te se zato i obreo u njegovom kraju, kako bi ga podučio. Ovaj govor se nalazi takođe u SN 10:3, a sanskritska paralela strofa nađena je među *Śarīrārthagāthā* u okviru *Yogācārabhūmi*.

Slično *Ālavaka suttī*, i ova počinje okvirnom pričom u prozi, u kojoj yakkha Sūciloma preti da će povrediti Budu ako ne uspe da odgovori na njegovu zagonetku. Sama zagonetka, u strofi **270**, tiče se mesta iz kojeg izviri štetne misli. Odgovor dat u **271** koristi tek reč *ito*, „odavde”, što uopšte nije jasno. Sledeća strofa konkretnije kaže da su one „rođene svidanjem, iznikle u nama samima”. Pošto je ova strofa sastavljena u anuṣṭubh metru, dok su ostale u triṣṭubh, moguće je da je ona kasniji dodatak, dodata da razjasni nejasnoću u prethodnoj. Komentar poslednju strofu tumači kao implicitno saopštavanje četiri plemenite istine.

- Pali paralela: SN 10:3. Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Śag 11.1-4; kineska: SĀ 1324 (T II 363b29-364a1); SĀ2 323 (T II 481c15-482a15)

II.6 Život u istini (Dhammačariya sutta), strofe 274-283

Ova sutta je dobila svoj naziv po reči *dhammačariya*, koja se javlja u prvom stihu, dok je tema kojom se sutta bavi potpuno suprotna: ponašanje nekih monaha koje odstupa od ideala. Komentar je naziva *Kapila sutta*, pozivajući se na neobičnu okvirnu priču. Moralna iskvarenost je čini se postajala sve veći problem unutar Sanghe pri kraju Budinog života, jer je sve više nesavesnih muškaraca (i možda žena) želeo da na sebe stave ogrtač, kako bi uživali u životu bez obaveza, koji je postajao sve udobniji kako je rasla podrška laičke zajednice. Tako *Bhaddāli sutta* govori da korumpiranost ulazi u Sanghu kada ona dosegne „vrhunac u materijalnim dobrima, vrhunac u slavi, vrhunac u

učenosti, vrhunac u postojanoj reputaciji” (MN 65:31). *Kīṭāgiri sutta* počinje izveštajem o grupi monaha koji krše pravilo da se ne jede tokom noći i insistiraju na tome da slede svoje želje, svađajući se čak i sa samim Budom (MN 70:1-6). Dalji znaci kvarenja vidljivi su u pričama koje opisuju nastanak pravila izloženih u *Vinayi*, a kojih je bilo sve više da bi sprečila šteta.

Dhammaćariya sutta na sličan način svedoči o moralnom propadanju kakvo je započelo u redovima Sanghe. Ona osuđuje monahe koji se rado svađaju i zlostavljaju svoje kolege, predviđajući da će se takvi prestupnici preporoditi u paklu. Poslednje četiri strofe (279-83) savetuju čestite monahe da se udruže i proteraju zlostavljače, opisujući ih kao „lažne askete koji za sebe misle da jesu askete”. Isti ovi stihovi ponavljaju se u AN 8:10, govoru gde se osuđuju monasi koji su „pleva i prljavština među asketama”. U AN 8:20 Buda odbija da recituje *Pātikokkhu*, zato što vidi iskvarenog monaha da sedi među okupljenim monasima, onoga ko tvrdi da živi u celibatu, iako to ne čini. *Dhammaćariya sutta* pripada istom takom žanru i odslikava previranja tog vremena.

II.7 Brahmanska tradicija (*Brāhmaṇadhammika sutta*), strofe 284-315

Kao najduži govor u *Čūlavaggi*, za ovu suttu se čini da bi pre pristajala u *Mahāvaggu* (poglavlje III), ali je svoje mesto dobila ovde verovatno zbog sličnosti između svog naslova i onoga *Dhammaćariya sutte*. Drugi razlog je mogao biti sličnost tema o kojima obe sutte govore. Kao što *Dhammaćariya sutta* osuđuje kvarenje normi koje se odigravalo unutar budističke monaške zajednice, *Brāhmaṇadhammika sutta* osuđuje kvarenje među brahmanima. Njena tema, međutim, nije nejednakost kastinskog sistema, već izuzetna okrutnost zbog žrtvovanja životinja, naročito stoke. Sutta takvu praksu vidi kao teško kršenje moralnog zakona, što dovodi do niza fizičkih i socijalnih bolesti.

Trideset dve strofe ove sutte moguće je podeliti u četiri grupe, a one se mogu nazvati „pre pada, početni pad, dublji pad i posle pada”. Period „pre pada” (284-98) opisuje idealni period u dalekoj prošlosti, kada su brahmani bili uzor duhovne veličine. Obuzdavali su sami sebe, bili čvrsti, predani i živeli jednostavnim životom, a narod ih je duboko poštovao. Neki su bili u celibatu ceo život (293), drugi su podražavali

njihovu praksu (294), ali su i najmanje marljivi među njima živeli „unutar granica”, obavljajući žrtvene rituale bez ubijanja životinja (297). Kao rezultat toga, „ljudi su srećni napredovali” (298).

U strofama 299-305 dešava se početni pad. Gramzivi na imetak, stoku i žene, brahmani su napravili svete himne, u kojima se zagovara žrtvovanje, otišli do kraljeva i ubedili ih da ga oni organizuju, a brahmani će to žrtvovanje izvesti za bogatu nagradu. Pošto im ni to nije bilo dovoljno, „pohlepa u njima postade sve veća”, i tako su se survali u još dublju provaliju (306-10). Sada su sastavili himne koje pozivaju na žrtvovanje stoke. Na toj tački brahmani su bili potpuno napustili svoju izvornu tradiciju. Preostale strofe (311-15) opisuju šta se dogodilo posle tog dubokog pada. Bolesti koje napadaju ljude su se umnožile, bračni odnosi su se pokvarili, konflikt unutar društva i bezakonje se proširili, a ljudi postali opsednuti užicima čula.

Pomalo čudno, zanemarivanje učenja o rođenju (*ḍātivādaṃ niraṃkatvā*), tj. svog porekla, nalazi se među nevoljama koje su posledica klanja stoke. U 596 „učenje o rođenju” se izjednačava sa gledištem da „brahman se postaje rođenjem” (*ḍātiyā brāhmaṇo hoti*), što je učenje koje je Buda izričito odbacivao. Pa ipak, zanemarivanje ovog učenja se označava kao znak degradacije, verovatno zato što ono vodi do brakova među ljudima koji pripadaju različitim kastama. Čini se da ovde postoji nesklad između ovog stiha i gledišta iznetog na drugim mestima da su razlike među kastama isključivo jedna konvencija.

- Paralele iz drugih tradicija: kineska: MĀ 156 (T I 678a24-679a25)

II.8 Skela (*Nāvā sutta*), strofe 316-323

Ova sutta nazvana je prema poređenju u 321, ali ako je reč *dhamma* ono što povezuje prethodne dve sutte, ona je takođe mogla biti alternativni naslov ovog govora, *Dhamma sutta*, i to objašnjava zašto se on našao upravo na ovom mestu. Govor se bavi ispravnim odnosom između učitelja Dhamme i učenika. Učenik, kaže se, treba da poštuje učitelja „kao i božanstva Indu”. Kada učenik ispoljava poštovanje, poniznost i marljivost u učenju, učitelj treba nesebično da podeli sa njim Dhammu. Savladavši učenje, učenik potom treba da vežba prema dobijenim instrukcijama.

Ovaj govor sadrži snažno upozorenje kako za potencijalne učenike, tako i za buduće učitelje. Učenik mora biti pažljiv pri izboru učitelja. Ako se odluči za pogrešnog učitelja, „neznalici... što do cilja još stigao nije”, čeka ga neuspeh. Učitelj takođe mora biti zaista kvalifikovan. Nekvalifikovan učitelj bi bio poput čoveka koji uđe u veliku reku i, pošto ga ponese snažna matica, nije u stanju da je pređe, a još manje da pomogne drugima u prelaženju. Ali isto kao što neko ko se ukrcao na skelu može preneti i druge, isto tako i dobar učitelj Dhamme, koji „znanja ima i postojanog je karaktera” može voditi učenike, samo ako su pažljivi i spremni da uče.

II.9 Kojom vrlinom? (Kimsīla sutta), strofe 324-330

Prema komentaru, pitanja postavljena u prvoj strofi ove sutte izrekao je Sāriputta, Budin najistaknutiji učenik. Postavio ih je u ime svog dobrog prijatelja, imućnog mladog brahmana, koji je takođe postao monah i Sāriputta ga je podučavao. No, kako god da mu je izlagao Dhammu, mladić nikako nije uspevao da postigne bilo kakvo više stanje uma. Na kraju je zaključio da u njemu mora postojati nekakva unutrašnja prepreka, duboka, skrivena mentalna nečistoća, koja blokira mladićev napredak. Pošto sam nije mogao da dopre do nje, pomislio je da je jedino rešenje da odu do Bude i posavetuju se. Govor se bavi ispravnim ponašanjem monaškog učenika prema učiteljima, te otuda može poslužiti i kao kratak uvod u monašku etikeciju.

II.10 Diži se! (Uṭṭhāna sutta), strofe 331-334

Ova kratka sutta od četiri strofe upućuje snažan poziv na istrajan napor. Komentar objašnjava da su ovi stihovi izgovoreni u vezi sa incidentom opisanim u SN 51:14. U to vreme jedan broj mladih monaha koji su živeli u prizemlju Migāramātine palate bili su nemarni. Buda je zamolio Mahāmoggallānu da u njima probudi osećaj neodložnosti, što je on i učinio tako što je svojim psihičkim moćima učinio da se palata „ljulja, trese i drhti” kada ju je dodirnuo nožnim palcem. Kada su monasi izjurili, u šoku i prestravljeni, Buda im je izgovorio ove stihove, kako bi ih podstakao da ulože više napora u svoju praksu.

II.11 Rāhula (Rāhula sutta), strofe 335-342

Ova sutta obraća se Budinom sinu Rāhuli, koji je postao iskušenik prilikom očeve prve posete domu, godinu dana posle probuđenja. Pali kanon sadrži još tri govora upućena Rāhuli, ali ovo je jedini u celosti u stihu. Rečenica na kraju sutte, očigledno su je dodali redaktori, kaže: „Ovako je Blaženi stihovima često savetovao poštovanog Rahulu”. To ukazuje da ovi stihovi nisu bili recitovani samo jednom, već su ponavljani tokom Rāhuline obuke.

Sutta počinje sa dve uvodne strofe (**335-36**). Prema komentaru, prva je Budino obraćanje Rāhuli, a druga njegov odgovor. Izraz „lučonoša ljudskim bićima” (*ukkādhāro manussānaṃ*) u prvoj strofi podstiče sumnju da to nisu Budine reči, već nekog drugog. I dok komentar kaže da je Buda upotrebio taj izraz misleći na Sāriputtu, takav naziv bi čini se bolje pristajao samom Budi, koji je na drugim mestima upoređivan sa čovekom koji unosi lampu u mračnu sobu, tako da ljudi koji su u njoj mogu da vide.

Narednih šest strofa pouke, sa izuzetnom konciznošću i elegancijom, pokrivaju čitav spektar monaškog treninga, od prvih koraka do konačnog cilja. Strofa **337** podseća Rāhulu na značenje njegovog čina napuštanja doma, što je učinjeno iz poverenja i sa ciljem da se okonča patnja. Strofa **338** naglašava važnost dobrog prijateljstva, osamljivanja i umerenosti u jelu; **339-40ab** pokriva ostale aspekte negovanja vrline; **340cd-341** upućuju Rāhulu ka meditaciji o neprivlačnoj prirodi tela, koja snaži osećaj otrežnjenja od obmane i donosi snažnu koncentraciju. Strofa **342a** pominje „stanje bez obeležja” (*animitta*), koncentraciju znanja stečenog uvidom, i kulminira stupanjem na put koji vodi ka nadilaženju ovoga sveta; **342b** govori o prikrivenoj sklonosti ka obmani, suptilnoj nečistoći koja opstaje čak i u nepovratniku; a **342cd** kaže da kada eliminišemo obmanu, „živimo u najvišem miru”, poput arahanta koji je okončao patnju.

II.12 Vaṅgīsa (Vaṅgīsa sutta), strofe 343-358

Vaṅgīsu je Buda označio kao monaha najistaknutijeg po sposobnosti da probudi nadahnuće (*paṭibhāna*). Njegova specijalnost bilo je stvaranje poezije. U *Vaṅgīsasamyutti* (SN, pogl. 8) pokazuje svoju veštinu improvizacije. On takođe ima sedamdeset i jednu strofu u *Thera-*

gāthi, što je najveći broj od svih koji su zastupljeni u toj zbirci. Među tim strofama su i one iz ove sutte. Prozni uvod objašnjava kako je posle smrti svog učitelja Nigrodhakappe, Vaṅgīsa bio zaokupljen sumnjom da li je ovaj dostigao krajnju *nibbānu* ili nije. Da bi je odagnao, otišao je do Bude i kao pesnik, stihovima zamolio za odgovor. Izgleda da je bilo prisutno još monaha, jer pominje i druge koji bi želeli da čuju. Njegovi stihovi pokazuju visok stepen poetske rafiniranosti, što ih stavlja nasuprot ne suviše kićenog stila većeg dela rane budističke poezije. Vaṅgīsa se obratio Budi uzvišenim epitetima. Naziva ga svevidećim, premudrim, najoštrijeg pogleda među ljudima, savršenog znanja i tako dalje. On takođe koristi metafore i poređenja: Buda je poput Sakke među bogovima (346d), nalik vetru što razgoni oblake; njegov glas je umilan poput pesme labuda (350b); sam je nalik čoveku iscrpljenom vrućinom, a Budine reči su poput obilnog pljuska (353cd). Na kraju, posle duge molbe za objašnjenje, Buda kratko objavljuje da je Nigrodhakappa zaista „otišao na mesto izvan rođenja i smrti” (355). To je bio odgovor za kojim je Vaṅgīsa toliko čeznuo da ga čuje i dočekao ga je sa radošću (356-58).

- Pali paralela: Th 1263-79 (samo stihovi)

II.13 Pravo beskućništvo (Sammāparibbādanīya sutta), strofe 359-375

Prema komentaru, ova sutta je izgovorena na velikom okupljanju (*mahāsamaya*), kao odgovor na pitanja koja je postavio umom stvoreni buda. Veliko okupljanje dogodilo se kada su pet stotina Budinih rođaka, koji su se zamonašili, postali arahanti. Polovina njih su mu bili sa očeve, a polovina sa majčine strane. Jedan po jedan su dolazili da u noći punog meseca objave svoje postignuće. Dok je Buda sedeo među njima, okružen sa petsto tek probuđenih arahanta, neprojena božanstva iz deset hiljada drugih svetova došla su da posete tu grupu, nadajući se da će čuti govor.

Buda je shvatio da bi način pouke koji bi najviše odgovarao božanstvima bio onaj dat kao odgovor na pitanja. Međutim, takođe je video da niko od prisutnih nije u stanju da postavi takva pitanja. Zato je uz pomoć svojih psihičkih moći stvorio svog dvojnika. Dvojnjak je postavljao pitanja, a on sam je odgovarao.

Prema komentaru, ovom prilikom je Buda održao šest govora u

formi pitanja i odgovora; svaki od njih bio je namenjen božanstvima drugačijeg temperamenta. Pet njih su uključeni u *Aṭṭhakavaggu* (pogl. IV). Govor o pravom beskućništvu, namenjen onima čiji temperament obeležava požuda, iz nekog razloga je uvršten u *Āḷlavaggu*.

Sama tema govora otkriva se kroz pitanje postavljeno u uvodnoj strofi: „Kad dom svoj napusti, zadovoljstva čula za sobom ostavi, kako monah u svetu ovom da živi pravo beskućništvo?” Budin odgovor, kaže komentar, objašnjava praksu arahanta sve do krajnjeg cilja. Čini se da se strofe protežu kroz dve faze razvoja, put i postignuće. Faza puta označava vežbanje učenika, kako bi stigao do svog cilja. Na ovu fazu ukazuje upotreba glagola u optativu, kao što je „neka napusti strast” (*rā-gaṃ vinayetha*) u 361a, ”neka od sebe odbaci bes i tvrdičluk” (*kodhaṃ kadariyaṃ jaheyya*) u 362b, kao i ”nek ne bude gord” (*na uṇṇameyya*) u 366a. Faza vežbanja je takođe označena izrazom teži „da dosegne stanje nibbāne” (*nibbānapadābhipatthayāno*) in 365c. Fazu postignuća dostiže arahant, opisan izrazima kao što su „prevazišavši sve ono što je u svetu ovom okov”, „kad nema u njemu skrivenih sklonosti”, „u njemu otrova nema” i „istinski pobednik što raskrilio je velove”. Upadljivo je da se reč *muni* ne javlja u samom izlaganju, već samo u uvodnom obraćanju Budi.

II.14 *Dhammika* (*Dhammika sutta*), strofe 376-404

Naslov ove sutte opet sugerise da je nekoliko sutta sa *dhamma* ili *dhammika* u naslovu okupljeno u jedno poglavlje. Sa dvadeset devet strofa, ovo je druga najduža sutta u ovom poglavlju. Naziv je dobila po laičkom sledbeniku Dhammiki, koji se izuzetno hvali u Pđ II kao nepovratnik, zaista uzornog ponašanja, dobro upućen u *Tipiṭaku* (što je čisti anahronizam) i sa psihičkim moćima. On je na čelu grupe od pet stotina sledbenika, a to sugerise da se radi o uticajnom čoveku. Međutim, on se ne pominje nigde drugde u *nikāyama*.

U uvodnoj strofi (376) pita on Budu o ponašanju dve vrste učenika, isposnika i laika. Za ovim sledi serija nadahnutih strofa u kojim se hvali Buda, uz aluzije na događaje koji su zabeleženi na drugim mestima: poseta nāga kralja Erāvāṇe i božanstva Vessavaṇa Kuvere, kao i Budine pobeđe u debati sa drugim asketama i brahmanima. Stihovi tako pokazuju umetničku veštinu, uz pretpostavku da onaj koji ih sluša poznaje

tradicionalna predanja o Budi.

Budin odgovor može se podeliti na dva dela. Prvi se tiče valjanog ponašanja monaha (385-92), a drugi dužnosti domaćina (393-404). Prva strofa nije upućena Dhammiki, onome ko pita, već monasima, što sugeriše na određene „šavove” u stvaranju ovog dela. Instrukcije za monaha obuhvataju dobro držanje, ispravno ponašanje prilikom prošenja hrane, obuzdanost i obazrivost u govoru i korišćenje potrepiština na racionalan način. Naglasak je ovde upadljivo drugačiji on onoga u *Muni suttī* ili u *Sammāparibbāḍaniya suttī*, gde su asketski i kontemplativni elementi mnogo istaknutiji. Čini se da su instrukcije ovde više prilagođene monahu koji je na početku vežbanja.

Deo o dužnostima domaćina počinje konstatacijom da se od nezaređene osobe ne može očekivati da potpuno podražava praksu isposnika. Prvih šest strofa saveta (394-99) izlažu pet pravila vrline. Strofa o trećem pravilu preporučuje potpuno uzdržavanje od seksualnih odnosa kao idealno, a seks unutar bračne zajednice kao drugo najbolje rešenje. I dok su prva četiri pravila dobila po jednu strofu, odustajanju od alkohola su posvećene dve. Strofe 400-402 govore o obeležavanju uposatha praznika, 403 o dužnosti nezaređene osobe da hrani Sangu, a 404 o drugim dužnostima domaćina, kao što je pomoć roditeljima i ispravno zarađivanje za život. Ovaj govor očigledno odslikava onaj period u kojem je već postojala znatna grupa sledbenika oko Bude i bilo je neophodno da on objasni specifične dužnosti i zaređenih i nezaređenih, kako svakog u svom domenu, tako i u međusobnim odnosima.

III VELIKO POGLAVLJE MAHĀVAGGA

III.1 Bekstvo (*Pabbāḍḍā sutta*), strofe 405-424

Pabbāḍḍā sutta i njen nastavak *Padhāna sutta*, uz početne strofe *Nālaka sutte*, predstavljaju najranije pokušaje da se u stihovima ispričaju glavni događaji iz Budinog života. Pošto svaka od njih govori o posebnom događaju, bilo bi preterano reći da čine prvu biografiju Budinu, ali svakako da obezbeđuju materijal za stvaranje jedne takve biografije.

Uvodne strofe *Pabbāḍḍā sutte*, prema komentaru, izgovorio je Ānanda, ali njen glavni deo čini susret budućeg Bude i kralja Bimbisāre na brdu Pāṇḍava, kraj Rāḍagahe. Prema komentaru, Buda je u

Rāḍagahu došao ubrzo pošto je napustio dom. Komentar za Ātaka (I 65, 29-30) kaže da pošto je stigao u mesto Anupiya, istočno od svog rodnog grada, prvo je tu proveo nedelju dana uživajući u blaženstvu beskućničkog života i potom produžio ka Rāḍagahi. Iz toga proizlazi da se Budin susret sa Bimbisārom dogodio pre nego što je postao učenik Ājāre Kālāme, kako je to bilo opisano u MN 26:14-15.

Stil *Pabbaḍḍā sutte* je jednostavan i nimalo kićen, bez mnogo stilskih ukrašavanja i suvišnih detalja. Buda se pominje kao „Budni”, iako se događaji iz sutte dešavaju pre njegovog probuđenja. Uobičajeno bi bilo da je označen kao bodhisatta, „biće koje ide ka probuđenju”. Nekoliko puta Buda je pomenut kao „monah” (411d, 412c, 416a) i jednom kao muni (414b). Upitan za poreklo, on sebe ne opisuje kao kraljevog sina, kako to za njega tvrdi kasnija legenda, već kaže da je teritorija na kojoj živi njegovo pleme Sakya pod protektoratom susedne Kosale.

Postoji paralela *Pabbaḍḍā suttī* u sanskritskom delu *Mahāvastu* i još jedna na kineskom u četvorodelnoj *Vinayi* dharmaguptaka škole (T XXII no. 1428). Ovo nam govori da su priču o susretu Bude i Bimbisāre delile različite škole ranog budizma. No, ova priča nije zabeležena nigde drugde u *nikāyama*, ali jeste ispričana u komentaru za *Ātaka* (I 66), gde se pominje i *Pabbaḍḍā sutta*. Njih dvojica su se sreli i pošto je Buda započeo svoju misiju učitelja (u Vin I 37). Tom prilikom Buda je podučio Dhammi Bimbisāru i njegovu svitu, posle čega su svi oni dostigli stupanj ulaska u tok.

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu II 198-200; Saṅghabhedavastu (Gnoli 1:94-96); kineska: T XXII no. 1428, 779c26-780a24

III.2 Velika bitka (*Padhāna sutta*), strofe 425-449

Iako se *Pabbaḍḍā sutta* završava Budinim rečima „u veliku bitku sada ja ću poći”, događaji iz *Padhāna sutte*, na temu ulaganja napora, nisu se mogli dogoditi odmah posle toga. Sutta opisuje Budine napore tokom perioda ekstremne askeze. Ako prihvatimo ono što se tvrdi u *nikāyama*, naročito u MN 36:12-16, pre nego što se podvrgao izuzetno surovim asketskim vežbama, bio je ovladao meditativnim stanjima pod vođstvom Ājāre Kālāme i Uddaka Rāmaputte. Tek kada ih je napu-

stio, podvrgao se samomučenju. To znači da su događaji ispričani u ove dve sutte *Suttanipāte* razdvojeni određenim vremenskim periodom. *Padhāna sutta* se takođe razlikuje od svoje prethodnice po tonu. Dok je *Pabbādā sutta* jednostavna i realistična, *Padhāna sutta* uvodi mit i personifikaciju, kroz kratki ep o duhovnom heroju koji se bori protiv sila metafizičkog zla, ovde predstavljenih Mārom.

U vreme kada se priča događa, Buda još nije zauzeo mesto pod drvetom probuđenja, odlučan u nameri da upravo tog dana dostigne savršeno probuđenje. Još uvek je zaokupljen asketskim praksama, u nameri da istraži njihove granice. Tako Mārin dijalog sa Budom prethodi napadu u koji će krenuti u trenutku kada Buda bude trebalo da otkrije srednji put, povrati fizičku snagu i uloži veliki napor.

Ova sutta nam donosi moćnu dramu u kojoj Māra na sebe stavlja plašt saosećajne brige, ne bi li uspeo da nagovori Budu da odustane od svojih nastojanja i umesto toga nastavi da sakuplja zasluge kao domaćin. Buda odlučno odbija takav predlog i rasteruje deset „armija Māre”. Ovo treba shvatiti metaforično, ali u kasnijim legendama o Māri te armije postaju stvarne trupe demona, koje Māra neprekidno podstiče da budućeg Budu oteraju sa mesta pod bodhi drvetom. Među ovih deset armija su čulnost, nezadovoljstvo i žudnja, koje bivaju personifikovane kao tri kćeri Mārine i bezuspešno pokušavaju da zavedu Budu (videti SN 4:25).

Vremenski jaz u Budinom životu deli poslednje četiri strofe pesme, **446-49**, od prethodnih. Čini se da su te strofe naknadno dodate originalnoj suttī, koja bi bila zaokružena i da se završila strofom **445**. Pošto ovde Māra kaže da je sedam godina pratio Budu, to bi ove reči smestilo u vreme godinu dana posle probuđenja. Stih **446** je svoj put u ovu pesmu našao možda preuzimanjem iz mase usmenih stihova koji su kružili unaokolo, a opisuju različite događaje iz Budinog života. Strofe **447-48** se mogu naći i na drugom mestu (u SN 4:24), kao i **449**, koja se čini van konteksta u SN 4:23. Ti su stihovi možda „pozajmljeni” od svojih originalnih izvora i umetnuti ovde da bi se prikazalo kako je Buda u svojoj borbi sa Mārom na kraju ipak pobedio.

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu II 238-40; Lalitavistara 18:1-22

III.3 Dobro izrečeno (Subhāsita sutta), strofe 450-454

Ova kratka sutta u prozi i stihu ponovo pruža priliku Vaṅgīsi da pokaže svoju pesničku veštinu, ovoga puta na temu dobro izgovorenih reči. U proznom delu Buda nabraja četiri elementa dobro izgovorene reči, među kojima je, zbunjujuće, i „dobro izgovorena reč”. Pošto isto ponovi u stihu, Vaṅgīsa zamoli za saglasnost da i on govori i kada je dobije, recituje stihove koji objašnjavaju njegovo razumevanje dobro izgovorene reči kao one koja ne povređuje ni sebe ni drugoga. Zatim ide korak dalje i objavljuje da je istina *dhammo sanantano* – drevni princip na kojem su i dobro i Dhamma zasnovani. Pošto vodi ka *nibbāni*, najvišem dobru, Vaṅgīsa hvali Budinu reč kao ”govor kojem premca nema”.

- Pali paralela: SN 8:5. Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Śag 20 (Sn 452 only); kineska: SĀ 1218 (T II 332a8-332a29); SĀ2 253 (T II 462b19-462c8)

III.4 Sundarikabhāradvāḍa (Sundarikabhāradvāḍa sutta), strofe 455-486

Ovaj govor (poznat i kao *Pūraḷāsa sutta*, „Žrtvena pogača”) ima delimičnu paralelu u *Samyutta nikāyi* (SN 7:9). U oba je sagovornik brahman Sundarikabhāradvāḍa. Takođe imaju isti prozni uvod i dele nekoliko strofa (**462-63**, **480-81**), ali inače idu u sasvim različitim pravcima. To pokazuje kako su sastavljači ovih tekstova možda odabirali različite skupove stihova koji su cirkulisali među zajednicama recitatora i onda im stvarali određeni prozni okvir, jer je nemoguće da su dva različita govora mogla biti održana u istoj prilici i pod istim okolnostima.

U ovoj suttī čini se da je pobrkan redosled strofa, pa čak nije sigurno da li bi izvesne redove (između **456** i **461**) trebalo razumeti kao prozne umetke ili dodatke u slobodnom stihu. Komentar pokušava da razmrsi ovu konfuziju, ali čini se da je sam tekst ispreturan.

I ova sutta, kao nekoliko onih koje smo do sada sreli, stavlja Budu nasuprot brahmanu, ovog puta oko pitanja ko je vredan da primi darove. Brahman, spazivši osobu u ogrtaču kako sedi blizu mesta gde je on obavljao svoj vedski ritual, namerava da njoj ponudi komad žrtvene pogače, ali kada vidi da nameravani primalac nije brahman, već asketa, trgne se i hoće da povuče ponudu. Buda, međutim, dovodi u pitanje

brahmanovu pretpostavku. Prvo sebe potpuno odvaja od pripadništva bilo kakvoj kasti, poričući (u 455) čak i da je plemić; umesto toga sebe definiše kao pravog „čoveka bez svojstava”: „Ja nisam brahman, nisam ni plemić; nisam ni zemljoradnik ili bilo šta slično tome”. Poriče da je vrednost prinetog dara određena poreklom primaoca i insistira da ona zavisi isključivo od njegovih moralnih i duhovnih kvaliteta. Neko ko je niskog porekla može biti „istrajan muni” i tako neko ko je najzaslužniji da dar primi (462).

U strofama 463-66 Buda opštim terminima opisuje one koji zaslužuju da im se prinese dar. To su svi koji su se odrekli zadovoljstava čula, nemaju u sebi požudu, ovim svetom idu slobodno, bez vezanosti, i na stvari više ne gledaju kao na „moje”. Svaka strofa završava se refrenom: „takvome bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi”. Ali sa 467 on menja ton i započinje himnu pohvale samome sebi, koja se nastavlja narednih jedanaest strofa i svaka se završava refrenom: „Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače”. Skoro svi termini upotrebljeni u ovoj himni mogli bi se primeniti na svakog arahanta i otuda ukazuju na budizam u njegovoj ranoj fazi, pre nego što je uvedena stroga distinkcija koja je Budu izdigla iznad svih njegovih probuđenih učenika. Zahvaljujući snazi Budinog argumenta, brahman menja stav i izražava želju da prinese dar Budi. Buda, međutim, odbija dar. Ovde nailazimo na strofe koje su se javljale ranije (81-82), kada je Buda odbio dar s obrazloženjem da „što je dobijeno pevanjem stihova ja ne jedem”. Pre u ovom kontekstu nego u prethodnom ovo odbijanje ima smisla, jer je ovde hrana prethodno bila predmet brahmanskog rituala, osvećena recitovanjem brahmanskih stihova.

Prozni deo koji zaključuje ovu suttu završava se na dobro poznat način. Brahman napušta svoju rezervisanost, uzima utočište i zamoli da ga Buda zaredi, da bi na kraju dosegao stanje arahanta.

- Pali paralela: SN 7:9 (samo jedan deo)

III.5 Māgha (Māgha sutta), strofe 487-509

Tema ove sutte slična je prethodnoj, ali sagovornik, brahmanski učenik Māgha, ne prilazi Budi s neprijateljstvom, već kao znatiželjni poštovalac. Njegovo pitanje, postavljeno u početnim strofama, jeste:

„Za domaćina koji želi zasluge, ko je pravi primalac darova?“ Ovo pitanje u vezi je sa drevnim indijskim verovanjem da darivanje hrane i drugih stvari stvara duhovne zasluge, dobru kammu koja će rezultirati srećom u budućim životima, a veličina zasluga srazmerna je čestitosti onih koji darove primaju.

Buda odgovara opisom onih koji su pravo polje na kojem se žanju zasluge. On ne pominje konkretno sebe i svoje učenika, već generalnim terminima karakterističnim za sve arahante opisuje kvalitete idealnog primaoca. Nekoliko stihova ovde odgovaraju onima u prethodnoj suttu, a i njihov ton je identičan. Kada Māgha upita o najboljem načinu da prinese žrtvu, Buda objašnjava trostruku izvrsnost, što komentari objašnjavaju kao davanje sa smirenim umom pre, tokom i posle davanja dara. Međutim, ono na šta se mislilo u originalnom kontekstu možda je bila izvrsnost davaoca, primaoca i dara. Vredno je zapaziti da Māgha pita samo za način kako se preporoditi u svetu Brahme, a Buda odgovara na nivou pitanja, ne pokušavajući da detaljnije otkrije stazu uvida koja vodi do oslobođenja. Ovo ilustruje Budin pedagoški metod procenjivanja kapaciteta slušalaca i formulisanja učenja na način koji odgovara njihovim sposobnostima i sklonostima.

III.6 Sabhiya (Sabhiya sutta), strofe 510-547

Sabhiya sutta počinje dužim proznim narativom o lutalici po imenu Sabhiya, kojem je neko božanstvo reklo da bi duhovni život trebalo da vodi vođen onim asketom ili brahmanom koji može da mu odgovori na određena pitanja. On posećuje šestoricu učitelja, Budinih rivala u regionu Magadhe, ali oni ne samo da ne uspevaju da odgovore na njegovo pitanje, još gore, „ispoljavaju razdražljivost, neprijateljstvo i nezadovoljstvo, pa su čak oni ispitivali lutalicu Sabhiyu“. Ovaj deo sutte je vrlo sličan početku *Sāmaññaphala sutte*, gde kralj Aḍātasattu priča kako je pitao šest učitelja o plodovima asketskog života i nije dobio zadovoljavajući odgovor (DN 2:16-33). Na kraju, Sabhiya razmišlja da poseti asketu Gotamu i postavi mu ista pitanja. Prvo okleva, jer je Gotama mnogo mlađi od onih šest učitelja, ali onda zaključuje: „Asketu ne treba podcenjivati ili omalovažavati samo zato što je mlad. Jer iako je mlad, može on imati veliku snagu, veliku moć“. Ovde uočavamo odjeke Budinog odgovora kralju Pasenadiju prilikom njihovog prvog

susreta (SN 3:1). Posle dugog putovanja, Sabhiya stiže do Rādagahe, sreće se sa Budom i objašnjava mu svrhu svoje posete.

Obraćajući se sada u stihu, Sabhiya traži dopuštenje da postavi svoja pitanja i Buda ga poziva da ih iznese, uveravajući ga: „Odgovoriću ti u skladu sa Dhammom.” Dijalog koji sledi je sav u stihu, uz prozne delove ubačene samo da označe različite odeljke. Sva Sabhiyina pitanja tiču se značenja različitih termina koji mora da su bili diskutovani među asketama u severnoj Indiji. Ti termini opisuju idealnu duhovnu sliku kontemplativnog tragača, vrstu osobe koja otelovljuje najviši cilj. Pojmovi za koje Sabhiya traži objašnjenje od Bude podeljeni su u pet grupa, napravljenih jedino radi lakšeg razmatranja, a ne zato što ih dele neke suštinske razlike: (1) monah, blag, ukroćeni, probuđeni (buda); (2) brahman, asketa, okupan (pročišćen), nāga; (3) znalac, vešt, učeni (*paṇḍita*), muni; (4) poznavalac Veda, znalac, heroj, plemenitog porekla; (5) učenjak, plemeniti, dobrog ponašanja, lualica. Reč *saṃnyāsin*, pretežni termin kasnijeg indijskog monaštva, nije na ovom spisku i zato je verovatna ta reč nastala kasnije ili je barem postala raširena u vreme koje je došlo kasnije od doba ranog budizma. Isto važi i za termin *paramahansa*, „najviši labud”, reč koja se koristi u hinduističkim kontemplativnim krugovima da označi najvećeg mudraca.

Budini odgovori na pitanja sadrže suptilnu igru reči i poučne etimologije, koje je nemoguće prevesti na srpski na način koji bi korespondirao sa konkretnim terminom. U stvari, sama objašnjenja ponekad čuvaju svoju relevantnost samo u srednjim indoarijskim dijalektima i gube na uverljivost već kada se prevedu na sanskrit ili čak na delimično sanskritizovani pali. Tako, kao što je na to ukazao Norman (GD 258; videti takođe Norman 2006a, 134), zanimljiva derivacija pojma *brāhmaṇa* iz *bāhetvā sabbapāṇi*, „ona koji je odagnao svako zlo”, bila bi razumljiva samo u dijalektu u kojem je taj pojam izgovaran *bāhana*. Sa delimičnom sanskritizacijom pali tekstova, usvojeno je *brāhmaṇa* umesto *bāhana* i veza je postala skrivena. Maštovita derivacija pojma *samaṇa*, asketa (doslovno „onaj koji nastoji”), od *samitāvi*, „mirni,” ostaje neporemećena u paliju, ali je izgubila svoju uverljivost u sanskritu, gde *śramaṇa* može lako biti povezana sa *śamitāvi*. Na nekim mestima čini se da su tumačenja pomerena sa mesta gde bi inače trebalo da pripadaju, stvarajući praznine u objašnjenjima. Posto-

ji sanskritska paralela Sabhiyinin stihovima u spisu *Mahāvastu* i još jedna paralela u kineskom prevodu *Abhiniṣkramaṇa sūtre*. Kao što je to neizbežno sa delima koja su izvorno prenošena usmeno, objašnjenja u tim tekstovima se na nekim mestima razlikuju od onih koja imamo u pali tekstu.

Pošto mu je Buda odgovorio na postavljena pitanja, Sabhiya ga hvali stihovima koji poseduju lirsku lepotu. Potom iskazuje poštovanje Budi i – kako nas obaveštava prozni zaključak – uzima utočište, biva zaređen i postaje arahant.

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu III 394-401; kineska: T III br. 190, 833b8-835b22

III.7 Sela (*Sela sutta*), strofe 548-573

Sela sutta je još jedna priča u formi dijaloga, ali je centralna figura ovoga puta veoma obrazovani brahman Sela. Sutta ima potpunu paralelu u *Maḍḍhima nikāyi*, govor broj 92. Govor započinje susretom Bude sa jednim drugim učiteljem po imenu Keṇiya, čiji status nije sasvim jasan. Tekst ga opisuje kao đatilu, vrstu askete koji ima dugu kosu upletenu u pundu. Na drugim mestima đatile su opisani da žive u celibatu i staraju se o održavanju svete vatre (možda je reč o sveštenicima boga Agnija), ali Keṇiya je prikazan tako da delom živi kao domaćin, u velikoj isposnici, gde je okružen porodicom i rodbinom. Buda dva puta odbija njegovu ponudu da mu pripremi obrok, ali kada ga ovaj zamoli i treći put, ćutke se saglasi.

Ovim je postavljena scena za dramatičan razgovor. Kada Keṇiyin učitelj, učeni brahman Sela, stigne u pratnji tri stotine učenika, Keṇiya obaveštava Selu da je pozvao Budu na ručak sledećeg dana. Reč „buda” izaziva zaprepašćenje i ushićenje kod Sele, koji kaže da se čak i sama ta reč „buda” retko sreće u ovome svetu. Sela je opisan kao majstor triju Veda i pomoćnih tekstova, koji očigledno beleže predanja o budama i njihovom sekularnom pandanu, vladaru koji pokreće točak pravednosti – barem prema onome što kaže sutta.

Sela onda posećuje Budu, da proverii da li su Keṇiyine reči tačne. Posmatra Budino telo da bi uočio trideset dva znaka velikog čoveka, o kojima je naučio proučavajući brahmansku tradiciju. Kada se uveri da Buda poseduje sva trideset dva znaka – uključujući jedan znak koji je

moguće videti jedino uz pomoć Budine psihičke moći – on hvali Budu u stihovima i pita ga za duhovno postignuće. U strofi 558 Buda daje naj-koncizniju definiciju bude koja se može naći u *nikāyama*: onaj koji je saznao to što treba znati, razvio to što treba razviti i napustio to što treba napustiti. Potom on traži od Sele da odloži sumnju, uveravajući ga da je njegovo učenje „dobro objavljeno, vidljivo ovde i sada, neposredno”.

Pošto su prevazišli sumnje, Sela i njegovi učenici postaju beskućnici, povlače se u osamu i dostižu stupanj arahanta. Osmoga dana posle zaređenja vraćaju se Budi i objavljuju svoje postignuće, te hvale Budu u stihovima. Dve od ovih strofa su potpuno iste kao u Sabhiyinoj pohvali (571-72 = 545-46). Slično Sabhiyi, Sela u poslednjoj strofi moli Budu da pruži stopala, kako bi mu se on i njegovi učenici poklonili.

Pali paralela: MN 92; Th 818-41 (samo stihovi). Paralele u drugim tradicijama: kineska: EĀ 49.6 (T II 798a25-799c16)

III.8 Strela (Salla sutta), strofe 574-593

Čini se kao da je ova sutta zalutala u ovu zbirku, jer je reč o jednostavnoj didaktičkoj pesmi, smeštenoj među dugim govorima u prozi i stihu, koji očigledno imaju za cilj da pokažu Budin uspeh u pridobijanju savremenika među asketama i brahmanima u okviru indijske duhovne scene. Pesa je homilija o smrti, čije je tema nalazila mesto u budističkim besedama vekovima. „Strela” iz naslova jeste tuga nad smrću voljenih osoba. Tako nas pesma podseća da je dolazak smrti nepredvidiv; nema načina da izbegnemo smrt; niko od nama dragih ljudi ne može nas zaštititi kada nas smrt pozove, a i mi smo nemoćni da zaštitimo njih; svi smo nalik glinenim posudama kojima je suđeno da se razbiju ili kravama koje idu prema klanici. Mudri to prepoznaju i ne tuguju, jer razumeju da ostariti i umreti jeste način na koji se odvija ovaj svet. Kada se suočimo sa smrću, žalost i naricanje su beskorisni, jer mrtve ne mogu vratiti u život, već nam tugovanje samo donosi štetu. Zato mudar čovek iščupa strelu tuge, dostiže mir uma i živi daleko od žalosti.

III.9 Vāseṭṭha (Vāseṭṭha sutta), strofe 594-656

Ovaj dugi govor vraća se temi sistema kasta, uz posebno obraćanje pažnje na pitanje: „Kako neko postaje brahman?” Dva brahmanska učenika imaju suprotno mišljenje o ovoj temi. Bhāradvāda zastupa pra-

voverno brahmansko gledište da je neko brahman zahvaljujući rođenju. Vāsetṭha izlaže suprotno gledište, koje je u skladu sa Budinim, da je neko brahman na osnovu svog dobrog ponašanja. Pošto nisu u stanju da izglade razlike, odlučuju da zatraže razjašnjenje od Bude.

Slična okvirna priča nalazi se i u osnovi 13. govora u *Dīgha nikāyi*, *Tevidḍa suttī*, gde se ista dva mlada brahmana ne slažu oko toga kako se stiže do sveta Brahme i zamole Buda da presudi u njihovom sporu.

Priklanjajući se stihovima, Buda nudi poduže objašnjenje, u kojem se ne bavi samo značenjem reči „brahman”, već čitavim sistemom čovekove biologije i socijalnih institucija koje unose razdor. Pokazuje prvo da dok specifične podele razdvajaju druge vrste živih bića, ljudska bića su sva biološki slična: „suštinskih razlika nema, koje bi nastale različitim načinom rođenja” (607). Potom tvrdi da su socijalne razlike potpuno stvar opšteg dogovora: „Razlikovanje među ljudskim bićima samo je puka konvencija” (611). Ovo znači da su ljudska bića zbog onoga što rade označena kao ovakva ili onakva (612-19). Na kraju, dolazi do obeležja brahmana, gde kroz redefinisane pojma predlaže i redefinisane same prirode brahmana. Istinski brahman, prema Budi, nije onaj ko može pokazati da ima posebnu genealogiju i poreklo po majčinoj strani, već onaj ko otelovljuje svetost svojom ljudskom formom. Kroz dugu seriju strofa 620-47 – koje se takođe nalaze u *Dhammapadi* (pogl. 26), a moguće je da su u ovaj govor dospele iz nekog drugog izvora – Buda opisuje brahmana kao arahanta. U 648 se vraća ideji da su „ime i klan” puke oznake koje izviru iz konvencije, a u 650 potvrđuje stav Vāsetṭhe u njegovoj raspravi sa prijateljem: „Niko rođenjem brahman ne postaje, niko rođenjem ne-brahman ne postaje.. Samo se delima svojim brahman postane, samo se delima svojim ne-brahman postane.” U 655 on opisuje vrstu postupaka kojima se postaje brahman. iste stihove je Buda izrecitovao u Theragāthi 631, potvrđujući da je Suṇṇita, nekadanji otpadnik, postao arahant i tako postao brahman u najvišem značenju te reči.

Zadovoljni Budinim govorom, brahmanski učenici uzimaju utočište i objavljuju da su postali Budini nezaređeni sledbenici, baš kao što to čine i na kraju *Tevidḍa suttī*. Na početku *Aggañña suttī* (DN 27) navodi se da su njih dvojica živeli među monasima i pripremali se za zaređenje.

- Pali paralela: MN 98; Sn 620-47 = Dhp 396-423

III.10 Kokālika (*Kokālika sutta*), strofe 657-678

Kokālika sutta se javlja tri puta u *nikāyama*, u *Samyutti*, u *Āṅguttari* i ovde. To nameće pitanje zašto je uopšte bila uvrštena u *Suttanipātu*. Ako na ovu antologiju gledamo tako da je služila, barem delom, u pedagoške svrhe, ova sutta se onda ovde našla da bi ilustrovala teške posledice klevetanja nevinih, naročito plemenitih, *ariya*. Prozni deo sutte daje okvirnu priču. Kokālika je bio monah pun zavisti prema glavnim učenicima, Sāriputti i Moggallāni, zbog toga što ih je Buda izuzetno cenio. Da bi im napakostio, pokušao je da unese razdor između Bude i učenika, tako što ih je optužio da imaju skrivene motive. Iako mu je Buda rekao da prestane to da radi, nastavio je da ih blati i kao posledica toga – kao „neposredno vidljiv plod” takve kamme – po telu su mu izbili čirevi, koji su sve više rasli i na kraju je od toga umro. Preporodio se u Paduma paklu, jednom od paklova u kojem je najduži životni vek. Ostatak sutte nastavlja se u stihovima.

Dok se ostale dve verzije završavaju negde oko strofe 660, uz konstataciju o dužini života u paklu za one koji ogovaraju plemenite, ova verzija se nastavlja, uz detaljan opis muka u paklu. Pđ II ove dodatne stihove pripisuje Mahāmoggallāni. Ovakva razrađenija verzija sugerise kasniji nastanak. Opisi se podudaraju sa onima u *Devadūta suttī* (MN 130). Moguće je da je jedan tekst uticao na onaj drugi ili da su oba nastala iz nekog zajedničkog izvora. Sutta se završava sa dve strofe za koje Pđ II kaže da ih *Veliki komentar* (*Mahā-aṭṭhakathā*) nije komentarisao, pa je moguće da su ih dodali kasniji priređivači.

- Pali paralela: SN 6:10, AN 10:89. Paralele iz drugih tradicija: kineska: SĀ 1278 (T II 351b12-352a13); SĀ2 276 (T II 470a14-470b20); EĀ 21.5 (T II 603b2-603c17)

III.11 Nālaka (*Nālaka sutta*), strofe 679-723

Nālaka sutta se sastoji od dva posebna dela povezanih zajedničkom pričom. Ta dva dela čine početne strofe i glavni deo pesme, koji se tiče dostizanja stanja munija. Uvodne strofe pričaju priču o tome kako je riši Asita posetio Kapilavatthu, kako bi video tek rođenog Budu. Ovde nalazimo jedino mesto u *Suttanipāti* na kojem se javlja reč bodhisatta (683a) i čini se da ono prethodi razuđenijem pogledu na Budinim život kakav imamo u takvim suttama kao što je MN 123 i tekstovi sličnog

žanra. Događaj opisan u ovim stihovima postao je jedan od glavnih elemenata Budine biografije. Saznajemo o Asitinom boravku među bogovima, žurnom odlasku za Kapilavatthu, njegovom predviđanju Budine sudbine, radosti što se jedan Probuđeni rodio u ovome svetu i žalosti što će on sam uskoro umreti i propustiti priliku da čuje Dhammu. Nit koja povezuje ove *vatthugāthā* za glavnim delom pesme jeste savet koji on daje svom nećaku Nālaki, pomenut na kraju okvirne priče (695-98). Naime, on kaže Nālaki da kada čuje da je Buda započeo svoju misiju, treba da ga potraži i onda vodi duhovni život predvođen njime. U tom trenutku okvirna priča ustupa mesto glavnom delu govora, što znači prebacivanje najmanje trideset pet godina kasnije, u vreme kada je Buda postao probuđen. Nālaka se tada susreće sa Učiteljem lice u lice, u želji da ga pita o statusu munija.

Na osnovu jezika, stila, metra, sadržaja i spoljašnjih dokaza, Jayawickrama tvrdi da je *vatthugāthā* znatno kasnija od govora održanog Nālaki, za koji smatra da predstavlja izvorno jezgro ove sutte. Tako on tvrdi (PBR 1978, 17) da su „dva dela sutte poznate kao *Nālaka sutta* u *Suttanipāti* u stvari dve posebne pesme koje se razlikuju po vremenu nastanka, a da su tek kasnije one spojene, najverovatnije u vreme kada je nastajala konačna forma *Suttanipāte*”. Svakako da *vatthugāthā* pokazuje znakove kasnijeg nastanka. Jezik je kitnjastiji i više je metafora, poređenja i poetske uznesenosti, što ove strofe razlikuje od energičnijeg i jednostavnijeg stila stihova najranijih pesama u Kanonu. Međutim, iako kao književni dokument *vatthugāthā* može biti mlađa nego središnji deo pesme, veza između Asite i Nālake ipak je mogla biti istorijska činjenica i tako bi *vatthugāthā* mogla imati koren u stvarnosti. Tekstovi koji pripadaju drugim školama ranog budizma takođe ukazuju na vezu između Asite i njegovog nećaka, kojeg je savetovao da poseti Budu. I dok se imena i detalji u različitim opisima mogu razlikovati, ključne stvari u kojima su saglasne sugerišu da su ti opisi mogli nastati iz jednog izvora. A to je mogao biti usmeni narativ o stvarnom odnosu između starog mudraca koji je novorođenčetu prorekao dostizanje probuđenja i mlađeg nećaka kojeg je savetovao da mu postane učenik. Kada sebe predstavlja Budi (u 699), Nālaka pominje Asitu, čime se uspostavlja veza između glavnine sutte i njezine okvirne priče.

Kada Nālaka na kraju sretne Budu, ne traži jednostavno da postane

monah, već svoje pitanje formuliše kao raspitivanje o *moneyya*, stanju munija, i praksi koja vodi do tog stanja. U odgovoru Buda objašnjava do detalja praksu preporučenu za monaha koji namerava da do cilja stigne već u ovom životu. U svetlu već pomenute distinkcije (str. 26) između aspiranata za stanje munija i stvarnih munija, pravac prakse koji se opisuje jeste onaj aspiranta munija koji vežba da postane ostvareni muni. To vežbanje je potpuno drugačije od postepenijeg procesa koji Buda generalno sugerise tek zaređenim monasima. Ovaj put morao je biti namenjen učeniku koji je duhovno zreliji, spreman da krene strmim putem ka vrhuncu svog ostvarenja.

Otuda na samom početku Buda opominje Nālaku da će mu opisati stanje koje je „teško dostići i teško njime ovladati”, ono za koje se „treba pripremiti i strpljenjem naoružati” (701). U stihovima se asketa savetuje da održava spokojstvo, bilo da ga vređaju ili hvale, da bude na oprezu pred čarima privlačnih žena, da postupa na ispravan način dok prosi hranu, da bude umeren u jelu, da nepristrasno gleda na ono što mu daju i drži se osamljenih mesta pogodnih za meditaciju. Pesa posebno preporučuje život u šumi i boravak u podnožju drveta (708). Ona ne insistira na zavetu strogog ćutanja – što je ideja koju *moneyya* (ili *mauna*) podrazumeva u kasnijoj indijskoj tradiciji – ali preporučuje obuzdavanje u govoru, jer „Planinski potoci sa mnogo huke jure, al’ zato nečujno moćne reke teku” (720).

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: Mvu III 386-89; *Saṅghabhedavastu* (Gnoli 1:52-55, samo *vatthugāthā*)

III.12 Kontemplacija dijadi (*Dvayatānupassanā sutta*), strofe 724-65

Ovo je jedini striktno doktrinarni govor u čitavoj *Suttanipāti*. Jayawickrama (PBR 1976, 161) smatra ga jednim od najmlađih sutta u antologiji, zajedno sa *Viđaya suttom* i *Ratana suttom*. Sem jezika i sadržaja, on znakove kasnijeg nastanka vidi u tome što je stavljen na kraj *Mahāvagge*, pošto se kasniji dodaci poglavlju obično stavljaju ili na njegov početak ili na kraj. Ovo je takođe jedina sutta u *Suttanipāti* koja nedvosmisleno pominje učenje o nepostojanju trajnog sopstva pod njegovim poznatim nazivom *anattā*. Na drugim mestima, potreba da se oslobodimo pretpostavki o sopstvu kroz uputstva da prestanemo da

se vezujemo za stvari kao da pripadaju nama, da okončamo *mamāyita* i *mamatta* (videti str. 44-45), bez nekakvog eksplicitnog doktrinarnog potkrepljivanja takvih iskaza.

Sutta uzima šesnaest tema budističkog učenja i svaku od njih deli u cilju kontemplacije. Ovaj metod deljenja date teme na parove odredio je naslov sutte. Tekst je sačinjen kao mešavina proze i stihova, pri čemu se njihova smena uklapa u fiksiran obrazac. Posle prvog odeljka, koji sledi direktno iz najave teme, Buda u proznom delu postavlja pitanje postoji li drugi način kontempliranja tema aranžiranih u dijade. Potom odgovara potvrdno i objašnjava određenu dijadu. Zatim sledi deo u stihovima, koji istu temu tretira na inspirativniji i poučniji način. Strofe se obično nalaze u parovima, kako bi pokrile dve strane dijade, iako je u nekim odeljcima potrebno više od jedne strofe da se na pravi način objasni kako kontemplirati svaku stranu dijade.

Prvi odeljak uzima četiri plemenite istine i deli ih prema tome da li se odnose na nastanak ili na prestanak patnje. Prve dve istine su podvedene pod prvi deo, druge dve pod drugi. Naredni odeljak formuliše dijadu putem tekovina (*upadhi*), reči sa nekoliko nijansi značenja. Iako komentar ovde *upadhi* poistovećuje sa kammom, mislim da je verovatnije da se ovde misli ili na nečistoće uma ili na pet sastojaka bića. Sva patnja, tvrdi se u tekstu, uslovljena je tekovinama; sa prestankom tekovina, patnja više ne nastaje.

Isti obrazac iskorišćen je kod sedam elemenata unutar dobro poznate serije od dvanaest elemenata uslovljenog nastanka. Pošto stihovi u vezi sa poslednjim sastojkom, vezivanjem, govore o postojanju, rođenju i smrti, sve to zajedno čini deset elemenata ove serije. Jedina dva koja nedostaju su ime-i-oblik i šest osnova čula. Pđ II nudi objašnjenje za to, koje nije sasvim uverljivo, i to rađa sumnju da su ta dva dela možda izgubljena tokom procesa usmenog prenošenja. Nažalost, još uvek ne znamo za neku paralelu ovoj suti u drugim tradicijama, sa kojom bismo mogli da je uporedimo.

Sledi još nekoliko odeljaka koji ne potpadaju direktno pod formulu o uslovljenom nastanku. Prvi je o „podsticaju” (*ārambha*), terminu koji Pđ II definiše kao „energiju povezanu sa kammom”, ali bi se ovde pre moglo pretpostaviti da označava nastojanja motivisana žudnjom. Iz toga slede hrana, uznemirenost (*indīta*), zavisnost, stanje oblika i bezo-

blično stanje, istinito i lažno, kao i sreća i patnja. U strofama o istinitom i lažnom (756-58) kaže se da svet vidi sopstvo u onome što je bez sopstva (*anattani attamāniṃ*), zamišljajući da je ime-i-oblik istinito. Nasuprot tome, plemeniti znaju da *nibbāna* jeste istina, neobmanjujuća po svojoj prirodi (*amosadhammaṃ nibbānaṃ, tadariyā saćcato vidū*).

IV POGLAVLJE OSMICA (AṬṬHAKAVAGGA)

Već je napomenuto da je *Aṭṭhakavagga* egzistirala kao posebna zbirka, pre nego što je postala deo *Suttanipāte*. Ona se pominje u tekstovima drugih škola ranog budizma. Postoji paralela u kineskom kanonu, „Govor sa stihovima o značenju”, za koju se pretpostavlja da je prevod sanskritskog naslova *Arthapada sūtra*. Načinjen je i engleski prevod tog teksta (Bapat 1951), u kojem se takođe citiraju paralelni stihovi iz *Suttanipāte*. Sanskritska varijanta ovog naslova, pomenuta u drugim tekstovima, jeste *Arthavargīya*. Razlike u naslovu između pali i sanskrita potiču od izvorne ambivalentnosti. Sanskritska reč *artha* se na prakrite poput pali može prevesti kao *attha*, što znači „smisao, dobro, korist” ili kao *aṭṭha*, što može značiti ili „smisao, značenje” ili „osam”. Sufiks *-ka* prost broj pretvara u grupu takvih brojeva. Kineska verzija je očigledno bila zasnovana na izvorniku u kojem je značenje uzeto kao *artha*, „korisno, smisleno”. Pali tradicija se opredelila za značenje *aṭṭha-ka* ili „osmice”, jer četiri sutte u ovom poglavlju imaju po osam strofa.

Redosled prvih devet sutta isti je i u pali i u kineskoj verziji; samo se poslednjih sedam unekoliko razlikuju po svom položaju. Taj odnos je sledeći, gde je prvo broj za pali, a za njim za kineski tekst: 10 = 15; 11 = 10; 12 = 11; 13 = 12; 14 = 13; 15 = 16; 16 = 14. Ova dva teksta se takođe razlikuju po tome što su stihovi u kineskoj verziji ubačeni u okvirne priče u prozi, dok je pali tradicija te priče prebacila u komentare. Ova razlika baca izvesno svetlo i na druge sutte u *Suttanipāti* koje su kombinacija stihova i proze, a gde je okvirna priča možda izvorno bila jedan neformalni usmeni narativ, tek kasnije apsorbovan u suttu.²⁹

Ovo poglavlje se sastoji od šesnaest sutta, sačinjenih isključivo u stihu. Broj strofa u svakoj od ovih sutta se postepeno povećava od šest u prvoj do dvadeset jedne u poslednjoj. Neke od ovih sutta razlikuju se tek u nijansama, tretirajući istu temu iz nešto drugačijeg ugla. Pošto im

se motivi i formulacije preklapaju i podsećaju jedni na druge, umesto da načinim sažetak za svaku od njih, analiziraću ih sve zajedno, izvlačeći njihovo zajedničko jezgro.

Zajednička tema koja spaja ove govore jeste stav odvojenosti koji mudrac zauzima prema debatama i doktrinarnim gledištima. Ove sutte artikulišu tu temu:

- IV.3 Osam strofa o neprijateljstvu (*Duṭṭhaṭṭhaka sutta*), strofe 780-87
- IV.4 Osam strofa o čistom (*Suddhaṭṭhaka sutta*), strofe 788-95
- IV.5 Osam strofa o najvišem (*Paramaṭṭhaka sutta*), strofe 796-803
- IV.8 Pasūra (*Pasūra sutta*), strofe 824-34
- IV.9 Māgandīya (*Māgandīya sutta*), strofe 835-47
- IV.12 Kratki govor o sukobljavanju (*Āḷaviyūha sutta*), strofe 878-94
- IV.13 Dugi govor o sukobljavanju (*Mahāvīyūha sutta*), strofe 895-914

Sutta IV.11 počinje na sličan način i zato delom pripada ovoj grupi, ali se dalje razvija prema putanji koja je karakteristična samo za nju i zato traži poseban tretman.

Sutte u ovoj kategoriji imaju kritički stav prema dogmatskom sleđenju filozofskih gledišta. Njihova poruka se potpuno uklapa u onu prozних sutta u *nikāyama*, gde Buda odbija da potvrdi bilo koje od spekulativnih gledišta koja su bila u opticaju među misliocima njegovog vremena. U *Āḷamāluṅkya suttī* (MN 63) on kaže da takva gledišta nisu povezana sa temeljima duhovnog života. U *Aggivačchagotta suttī* (MN 72) on takva gledišta naziva šikarom, džunglom, iskrivljenošću i okovom. U *Vačchagottasamyutti* (SN pogl. 33) i *Avyākatasamyutti* (SN pogl. 44), objašnjava da takva gledišta nastaju zbog nesposobnosti da se shvati prava priroda pet sastojaka bića i šest osnova čula. *Brahmaḍāla sutta* (DN 1) plete mrežu od šezdeset dva spekulativna gledišta, za koja Buda ocenjuje da su dokone maštarije nastale na osnovu žudnje i neznanja. Kod ulaza u tok, prvog stupnja probuđenja, učenik iskorenjuje skrivene sklonosti ka gledištima, okov verovanja u trajno

sopstvo, prijanjanje za gledišta, čvor dogmatskog držanja za gledišta, poplavu gledišta i jaram gledišta. Odatle kritički stav prema gledištima karakterističan za *Aṭṭhakavaggu* nije jedinstven za ovu zbirku, već se on može naći i u proznim suttama, samo što je ovde prenet povišenim i slikovitim jezikom stihova.

Aṭṭhakavagga nam dočarava vreme kada su među rivalskim asketskim školama i brahmanima vođene strastvene polemike, a svaka se strana nadala da će preko njih dokazati superiornost sopstvenog učenja i na taj način privući sledbenike. Govori u ovom poglavlju ponekad opisuju kako onaj koji još vežba treba da se odnosi prema takvim debatama; nekada oni opisuju ponašanje pravog mudraca, munija ili probuđenog brahmana. Za učenika koji još vežba ovi govori imaju snagu propisa, nalažući onome ko teži statusu mudraca da izbegava takve debate o različitim gledištima. Za mudraca, ovi govori su deskriptivne prirode, opisujući nekoga ko prirodno izbegava nadgornjavanja oko gledišta. U istoj pesmi moguće je naići na strofe koje pripadaju oba ova toka, a nekada su sami stihovi ambivalentni u pogledu predmeta koji tumače.

Budina kritička perspektiva u pogledu debata oko različitih gledišta može se posmatrati iz dva ugla, jednog epistemološkog i drugog psihološkog. Epistemološka kritika izvire iz činjenice da iako „istina jeste jedna”, bez onog drugoga, malo je onih koji razumeju jedinstvenu istinu. Oni kojima ne polazi za rukom da razumeju istinu, ostaju sa sirovim opažanjima u svojim naporima da proniknu u prirodu stvarnosti. Pošto su im opažanja zamučena subjektivnim predrasudama, njihovi stavovi prema istini odražavaju te sklonosti. Zaglavljani u dualnosti između „istinitog” i „pogrešnog” (886), zagovornici različitih gledišta ogorčeno se bore oko svojih suprotstavljenih gledišta, hvaleći sopstveno i napadajući suparnikovo. Ovo ih, međutim, neizbežno dovodi do jednog epistemološkog ćorsokaka. Svaka strana smatra sopstveno mišljenje istinitim, a stavove oponenta pogrešnim; svaka suparnike smatra budalama, a sebe drži za mudre. Međutim, pošto su obe strane u relativno istoj poziciji u odnosu na onu drugu, iz toga sledi da su i njihova mišljenja ili istinita ili pogrešna, da su suparnici ili budale ili mudraci (880-82; videti takođe 903-4).

Suparničke strane ne samo da neguju vrlo visoko mišljenje o valjanosti svojih gledišta. Još više, one se lično identifikuju sa tim glediš-

tima, povezujući svoj identitet i samopoštovanje sa svojim uverenjima vezanim za istinu. Ovo uključivanje ličnog u sopstvenu polemičku poziciju otkriva kolika se psihološka opasnost krije u gledištima. Ta opasnost eksplodira kada se teoretičari upuste u debatu. *Pasūra sutta* prikazuje takvu jednu situaciju, uz malo humora. Ona skicira faze kroz koje polemičar prolazi, kako njegova polemika napreduje, od samouverenosti sa kojom ulazi u arenu, do uznemirenosti koju oseti kad njegovi argumenti počnu da se ljuljaju: „Ko pohvale željan je, takav uznemiren postaje. Ako mu tvrdnje nisu prihvaćene, poniženim se oseti. Potrešen kritikom, manu neku traži [svome protivniku]” (826). Čak ni uspeh nije sigurna zaštita od problema; jer gordost koja dolazi sa pobedom postaje izvor nepravilnosti (830a).

Mimo lične muke koja dolazi sa debatama – ushićenje pobedom, potištenost zbog poraza – postoji jedan dublji razlog zašto *Aṭṭhakavagga* upozorava na opasnost vezivanja za gledišta. Naime, gledišta su tek simptomi duboko ukorenjenog osećaja nesigurnosti i kompulzivne potrebe za uspostavljanjem nekakve sigurne osnove koja će utišati strepnju. Ovo je naročito slučaj u pogledu sadržaja one vrste gledišta oko kojih je Buda bio najviše zabrinut: sopstvo i njegov objektivni pandan: ovaj svet. Pošto je sopstvo fikcija, puki mentalni konstrukt, gledišta o sopstvu su uvek praćena senkom uznemirenja – strepnjom da unutrašnja praznina sopstva može postati očevidna. To uznemirenje se drži pod kontrolom tako što se držimo određenih gledišta i prepuštamo žudnji. Pošto potiskuju bazičnu uznemirenost, gledišta stvaraju zavisnost (877). Upravo zbog toga razloga vezanost za njih „se prevladava lako” (785a). Ako se neko gledište pokaže neadekvatnim, odbacimo ga i odmah prigrabimo neko drugo. Kao što tekst kaže: „Takvi nešto zgrabе, zatim puste, nalik majmunu što verući se po šumi, ispusti granu, da bi zgrabio drugu” (791cd).

Prepoznajući opasnost, muni „ne stvara zavisnost čak ni od znanja” (800b). Niti od čega zavisi, niti žudi za postojanjem ili nepostojanjem (856). Zbog toga „muni se ne upušta u prepirku koja nastane” (780c). Umesto da se upliću u različita gledišta, mudri „pošto razvežu čvor prijanjanja što vezan beše, želje za bilo čim na svetu ovome ne stvaraju” (794cd). „Brahman” – istinski mudrac – ”ne preuzima konstrukcije uma; za gledištima ne juri i ljubitelj pojmova nije” (911ab). Tako on

„ravnodušan ostaje; za sve to drugi se vezuju” (911d); on je „miran među nemirnima, spokojan, negrabi dok drugi grabe” (912cd). Izdigavši se iznad svih takvih uverenja, mudrac „sigurnost vidi gde god da pogleda” (*khemam passati sabbadhi*, 953d).

Pošto čovek sebe rangira prema drugima na osnovu svojih gledišta, vezanost za gledišta je tesno povezana sa obmanom (*māna*), sa postavljanjem sebe na jedan od tri nivoa: superioran, jednak, inferioran. Oni koji razmišljaju na taj način, kaže tekst, upuštaju se u rasprave. Mudri, nasuprot tome, o ta tri razlikovanja „uopšte ne razmišlja” (842). Pošto muni sebe ne proglašava superiornim, jednakim ili inferiornim, „smiren, sebičnosti oslobođen, ni za čim ne poseže, niti šta odguruje” (954cd).

Osnova na kojoj gledišta nastaju, prema *Aṭṭhakavaggi*, jeste „viđeno, čuto i osećano, pravila postupanja i rituali (*diṭṭha, suta, muta, sīlabbata*). Na drugim mestima, prva tri člana ovog skupa praćena su četvrtim, „spoznatim” (*viññāta*), čime je pokriven čitav objektivni domen iskustva: objekti vida, sluha i drugih čula, kao i unutrašnje promišljanje.³⁰ U *Aṭṭhakavaggi*, gde se koriste samo tri termina, čini se da „osećano” podrazumeva i spoznato. *Sīlabbata* obuhvata sva pravila ponašanja, kao i rituale koje su brahmani i askete prihvatili kao deo svojih praksi. Izraz *sīlabbata* javlja se među deset okova i četiri vrste vezivanja koje treba iskoreniti na putu ka oslobođenju. Ovaj termin verovatno uključuje sve rituale i prinošenje žrtvi koje su obavljali brahmani, kao i one vrste samomučenja karakterističnih za askete. Buda zagovara odvajanje od tih objektivnih osnova za nastanak gledišta. Monah koji vežba „nek se ne vezuje za ono što video je, čuo ili osetio, niti za razna pravila i rituale” (798cd). Mudrac „ne govori o pročišćenju grugim, onim što je viđeno i čuto, dobrim ponašanjem i ritualima, osećanim” (790abc); umesto toga, on se drži ”podalje od svih pojava... od svega što je viđeno, čuto i osećano” (793ab) i ”ni najmanju ideju uobličio nije o onome što video je, čuo ili osetio ovde” (802ab). *Aṭṭhakavagga* tako podučava ne samo pragmatično odbijanje da se upustimo u raspravu o gledištima, već radikalno odbacivanje samih gledišta, objavljujući: ”Neka ne stvara gledišta u ovome svetu na osnovu onoga što doznao je, niti pravila i rituala” (799ab). Mudar se ne ”priklanja bilo kojem gledištu” (800d); čak ni dhamme, učenja, ”oni ne prigrlje” (803b).

Ovakve tvrdnje, uzete van konteksta, moguće je pogrešno razumeti tako da znače kako učenik mora da odustane od svakog gledišta, uključujući i ona koja se obično označavaju kao budistička. Ako su sva gledišta prepreka, može se reći, onda to mora važiti i za budistička gledišta, koja su tek rafiniranija vrsta vezivanja. Doslednost otuda nalaže suspendovanje uverenja čak i o onim učenjima koja su na drugim mestima opisana u rubrici „ispravno viđenje, ispravno razumevanje”: gledišta o kammi i preporadanju, tri karakteristike, četiri plemenite istine i drugim stvarima koje su izvan neposrednog, iskustvenog opažanja.

Ako bi ove tvrdnje bile tačne, Buda bi tada u krajnjem ishodu propovedao potpuni agnosticizam u pogledu mogućnosti nadčulne kognicije. U tom slučaju cilj njegovog učenja jedva da bi se razlikovao od ataraksije koju je zagovarao pironovski skepticizam: mir koji je moguće doseći odustajanjem od svakog pokušaja da se stigne do epistemološke izvesnosti. Međutim, takve tvrdnje ne odražavaju pravilno razumevanje prirode i funkcije ispravnog viđenja, kao dela budističkog puta. Ispravno viđenje je „ispravno” zato što artikuliše stvari koje su Buda i drugi istinski mudraci razumeli kao istinite. Te stvari nemaju tek spekulativni značaj, već presudno utiču na dobrobit i sreću čovekovu. Kao deseti povoljan način delovanja, ispravno viđenje ukazuje na moralnu zakonitost koja vlada u kosmosu, pokazujući kako nam se naši postupci uvek vrate, bilo na našu dobrobit ili na štetu. Kao prvi element plemenitog osmostrukog puta ispravno viđenje (ili ispravno razumevanje) otkriva principe u koje treba proniknuti uz pomoć mudrosti, kako bi se postigao krajnji cilj.

Ispravno viđenje se razlikuje od gledišta koja se odbacuju u *Atthakavaggi* utoliko što se ono ne nudi kao nekakav objekat intelektualne saglasnosti, već kao uputstvo za iskustveni uvid. Ispravno viđenje služi pragmatičnoj funkciji, otkrivajući istine važne za našu istinsku dobrobit, kako trenutnu, tako i trajnu. Buda Dhammu poredi sa splavom, koji služi da se pređe reka, a ne da se za njega vežemo.³¹ Ispravno viđenje je sastavni deo tog splava, onaj kompas koji vodi putnika do druge obale. Splav ne treba da nosimo na glavi unaokolo, već da ga iskoristimo za prelazak. Na sličan način, *Atthakavagga* podvrgava ispravno viđenje suptilnoj dijalektici. Sa jedne strane, ona kaže, čistota se ne postiže gledištem, učenjem, znanjem i dobrim ponašanjem; sa druge, dodaje,

čistota se ne može postići „bez gledišta, učenja ili znanja, bez pravila i rituala” (839). Ispravno viđenje i sve što uz njega ide jeste nalik kočiji koja će nas odvesti do cilja; ono nije sam cilj (videti MN 24.14). Tako probuđeni mudrac, za razliku od filozofskog skeptika, nije osuđen na neprekidnu aporiju. Ono po čemu se muniji iz *Aṭṭhakavagge* ističu je da, kada su jednom iskoristili funkciju ispravnog viđenja, više ne posežu za gledištima i otuda žive u miru i spokojstvu.

Sutte iz *Aṭṭhakavagge* koje su van ove grupe vezane za napuštanje gledišta mogu se vrlo kratko sumirati na sledeći način:

IV.1 Zadovoljstva čula (Kāma sutta), strofe 766-71

Ovo je jednostavna propoved o opasnostima koje se kriju iza zadovoljstava čula, pozivajući učenika da ih izbegava „baš kao i stopa glavu zmije”.

IV.2 Osam strofa o pećini (Guaṭṭhaka sutta), strofe 772-79

Ova sutta počinje gotovo kao nastavak prethodne, ponavljajući poruku da su zadovoljstva čula izvor patnje. U 776 govor se spušta na dublji nivo, prebacujući se od vezanosti za užitke čula na tvrdokorniju vrstu žudnje, „za sve novim životima”. Ona je udružena sa navikom prisvajanja stvari kao „moje” (777), zbog koje se ljudi praćakaju kao riba u isušenom potoku. Da bi zadobio slobodu, čovek mora prestati da stvari uzima kao „moje” i odbaciti vezanost čak i za postojanje. Oslobođanje dolazi sa uvidom u proces kojim vezanost nastaje. Kad potpuno razumemo prirodu kontakta, bivamo oslobođeni od gramzivosti (778b); potpuno razumevši opažaj, prelazimo bujicu (779a).

IV.6 Starost (Ḍarā sutta), strofe 804-13

Ova sutta počinje razmišljanjem o prolaznosti života i neizbežnom razdvajanju od svakoga i svega što volimo. Pošto nema trajnog posedovanja, kaže se, ne treba živeti životom domaćina (805cd). U 807-8 težište pesme se pomera od materijalnog poseda ka voljenim osobama, koje nam nestanu sa vidika u trenutku smrti, slično slikama koje vidimo u snu; sve što od njih ostane su njihova imena. U strofi 809 pesma se pretvara u pohvalu muniju, koji ozbiljno shvata poruku učenja i napu-

šta materijalni posed. Strofa **810** koristi reč „monah” (*bhikkhu*) umesto muni, pokazujući da u nekim kontekstima ta dva pojma znače isto. Strofa **811** poredi munija sa lotosovim listom, a strofa **812** sa cvetom lotosa, jer on ostaje neuprljan stvarima koje vidi, čuje i oseti, baš kao što lotos ostaje neuprljan blatnjavom vodom.

IV.7 Tissa Metteyya (Tissametteyya sutta), strofe 814-23

Ovo je dijatriba o prepuštanju seksualnim zadovoljstvima, izrečena kao odgovor na pitanje koje je postavio monah po imenu Tissa Metteyya. Čini se da je učenje ovde namenjeno asketi koji namerava da napusti život u celibatu i vrati se laičkom životu. U strofi **821**, govor se pretvara u još jednu pohvalu muniju, koji živi sam, indiferentan prema seksualnim užicima i otuda uspeva da pređe bujicu (**823**).

IV.10 Pre sloma (Purābheda sutta), strofe 848-61

Komentar objašnjava da su ova sutta i pet koje slede – *Kalahavivāda*, *Āḷaviyūha*, *Mahāvīyūha*, *Tivaṭaka* i *Attadaṇḍa* – bile izgovorene tokom Velikog okupljanja, baš kao i *Sammāparibbāḍaniya sutta* (II.13). Svaki od ovih govora, kaže komentar, bio je upućen drugoj grupi božanstava i kao odgovor na pitanja koja je postavljao umom stvoreni buda. *Purābheda sutta* je namenjena devama koje su razmišljale: „Šta bi trebalo učiniti pre sloma ovog tela?” Rane budističke tradicije nisu jedinstvene oko ovog opisa. Tako u priči o nastanku govora koju sadrži paralelna verzija u kineskoj *Arthapadi*, pitanja postavlja Budin otac, Sakyanin Suddhodana. Bilo kako bilo, ovaj govor zaista liči na odgovor koji je Buda mogao dati na zapitkivanje nekog znatiželjnog monaha.

Pitanje koje pokreće ovaj govor tiče se znanja i ponašanja najvišeg čoveka (*uttamaṃ naraṃ*), onoga ko živi u miru (*upasanto*). Odgovor nudi opis munija, koji je „prorok osame u sred kontakata” i tako oslobođen nečistoća.

IV.11 Svađe i rasprave (Kalahavivāda sutta), strofe 862-77

Ova sutta sledi jedan alternativni „pitanje i odgovor” obrazac, gde onaj ko pita izgovori jednu strofu, a onaj ko odgovara drugu. Naredno pitanje se nadovezuje na prethodni odgovor i tako se nastavlja istraživanje. Čitav ovaj niz se razvija tako što polazi od vidljivijeg nivoa

posledica, ka manje vidljivom nivou uzroka. Na taj način on predstavlja primenu principa uslovljenog nastanka na jedan proces koji se razlikuje od onoga što je opisano u formuli sa dvanaest članova, koja nam je dobro poznata,

Sutta počinje pitanjem o poreklu svađa i rasprava, a nastavlja tako što ide unazad sve do njihovih uzroka. Ako pojednostavimo, serija od **862** do **872** bi se mogla ovako opisati: svađe i rasprave ← ono što nam je drago ← želja ← prijatno i neprijatno ← kontakt ← ime i oblik. Na ovoj tački, onaj koji odgovara kaže: „Kada je oblik nestao, ni kontakti nas ne dotiču”, što mami pitanje o stanju u kojem oblik nestaje (**873**). Ovde sledi jedna kriptična strofa (**874**), verovatno zamišljena kao zagonetka, o stanju u kojem oblik nestane. Onaj ko pita se potom interesuje da li je to „najviše pročišćenje duha” i ukazuje na alternativnu tezu o „postignuću bez ikakvog ostatka”. Iako se ova fraza obično koristi da opiše krajnju dimenziju *nibbāne*, ovde onaj ko odgovara odbacuje obe pozicije kao „zavisnosti”, verovatno da bi istakao da su obe te strane shvaćene kao gledišta. Potom tvrdi da oslobođeni muni ne ulazi u svađe i ne ulazi u različita stanja postojanja (**875-77**).

IV.14 Brzo (Tuvataka sutta), strofe 915-34

Sagovornik pita Budu: „Kojim to uvidom monah oslobođen biva?” U odgovoru, Buda objašnjava monašku praksu kontemplacije, savetujući mu da proveri iluziju „ja sam” i ukloni žudnju (**916-20**). Sa ovog visokog nivoa, sagovornik se spušta na rudimentarniji nivo treninga i traži od Bude da govori o monaškoj disciplini i koncentraciji. Buda (počev od **922**) odgovara detaljnim objašnjenjem načina na koji monah vežba, opisujući njegovo ponašanje, stav prema hrani i odeći, negovanje mentalnih kvaliteta, način življenja i govorenja.

IV.15 Onaj ko se latio štapa (Attadaṇḍa sutta), verses 935-54

Dok komentar, u svom uvodu u *Purābheda suttu* (Pd II 548), kaže da je *Attadaṇḍa sutta* izgovorena božanstvima prilikom Velikog okupljanja, u uvodu za *Attadaṇḍu* kaže da je ovaj govor bio Budina pouka Sakyanima i Koliyama, koji su se pripremali da otpočnu međusobni rat oko reke Rohini, jer im je bila neophodna za navodnjavanje oranica. Kineska *Arthapada* daje treću priču o nastanku ove sutte, povezujući

je za masakrom koji je nad Sakyanima načinio Virūdhaka, krvoločni kralj Kosale.

Čini se da se govor sastoji od dva dela, tek labavo povezana. Početnih pet strofa izražavaju odbojnost prema strahotama masovnog nasilja. Prema komentaru, ove stihove je Buda izgovorio podsećajući se svog vremena kao bodhisatte, kada je još uvek bio u prilici da oseti uznemirenost i teskobu. Govornik kaže da ga je obuzeo osećaj neodložnosti (935), da je osetio strah (936) i dezorijentisanost (937). U 940 ga preki-da glas, koji kaže: „Ovde se pravila recituju” i od tada strofe koje slede (940-45) opisuju vežbanje monaha na već poznate načine. Potom se u 946 pesma pretvara u podužu pohvalu muniju, koja se nastavlja sve do kraja govora.

IV.16 Sāriputta (Sāriputta sutta), strofe 955-75

Komentar objašnjava da je ovu suttu inicirao glavni učenik Sāriputta, kada se Buda vratio u svet ljudi, a pošto je period monsuna proveo među božanstvima. Prve dve strofe izražavaju pohvalu Budi, posle čega Sāriputta objavljuje da ima jedno pitanje; komentar kaže da ga postavlja u ime svojih učenika. U strofama 958-62 on zapravo ne postavlja jedno, već mnoštvo pitanja vezanih za vežbanje monaha. U preostalom delu sutte (962-75) Buda objašnjava različite aspekte monaškog treninga: strahove koje monah mora da prevaziđe, nevolje sa kojima mora da se suoči, moralno ponašanje, negovanje uma, kako da se drži u susretu sa drugima i na koji način da istražuje Dhammu.

V Poglavlje o putu ka onome iza (Pārāyanavagga)

Slično *Aṭṭhakavaggi*, i *Pārāyanavagga* je nekada postojala kao nezavisna zbirka, pre nego što je uključena u *Suttanipātu*. Takođe kao *Aṭṭhakavagga*, i sa njom je slučaj da se na više mesta pominje u glavnim *nikāyama* (videti str. 10-11). Ovo poglavlje podeljeno je u tri glavna odeljka: *vatthugāthā* ili uvodne strofe, *pućchā* ili pitanja (uključujući i Budine odgovore), i epilog, delom u prozi, a delom u stihovima.

Neke od strofa u epilogu pokazuju isti stil kao *vatthugāthā* i mora da su ih dodali kasniji priređivači; druge su sastavljene arhaičnijim stilom vidljivim kod *pućchā* i verovatno su bile sastavni deo originalnog teksta. Komentar koristi reč *sutta* da označi šesnaest odeljaka sa

pitanjima i odgovorima, ali kanonski tekst svaki od njih naziva samo *pućchā*, “pitanje”. *Vatthugāthā* (976-1031) pripoveda navodnu okvirnu priču za *pućchā*. Njena centralna figura je brahman po imenu Bāvāri, koji je osnovao isposnicu na jugu. Jednog dana, nakon što je nadgledao prinošenje žrtve, vratio se u svoje boravište, kada vidi da mu je u posetu stigao braman koji je izgledao vrlo loše. Posetilac traži novac od Bāvārija. Kada mu Bāvāri kaže da je tokom prinošenja žrtve podelio sve svoje bogatstvo, brahman se razbesni i proklinje ga, preteći da će mu za sedam dana glava pući na sedam delova. Bāvāri poveruje rečima ovog prevaranta i postaje utučen. A onda se dobronamerno božanstvo pojavljuje pred njim i otkriva mu da je njegov posetilac jedan obični šarlatan i da jedini koji zna o glavi i njenom pucanju jeste Buda, koji živi u udaljenom Sāvātthiju. Bāvāri je, međutim, suviše star za tako dugo putovanje da bi sreo Budu lično, pa zato šalje šesnaest svojih učenika, koji, kako kaže komentar, kreću praćeni svaki grupom svojih učenika. Putujući na sever i prolazeći mnoge gradove, konačno Budu pronalaze u Pāsāṇaka svetilištu blizu Rāḍagahe. Pošto se uverio da je Buda zaista Probuđeni, predvodnik ove grupe, Adita, postavlja pitanje o glavi i njezinom pucanju, na koje Buda odgovara tako da su oni zadovoljni. Nakon toga Buda poziva šesnaest Bāvārijevih učenika da ga pitaju o svemu što ih zbunjuje i tu se *vatthugāthā* završava i počinju *pućchā*.

Postoji širok konsenzus među proučavaocima da *vatthugāthā* potiče iz znatno kasnijeg perioda nego *pućche*. Jedan od dokaza za to je *Āḷaniddesa*, kanonski komentar za *Pārāyanavaggu*. Iako sva izdanja *Āḷaniddese* uključuju *vatthugāthā* u puni tekst *Pārāyane* na početku knjige, deo u kojem se sam tekst objašnjava ne komentariše te uvodne stihove, već samo *pućchā*. Ovo sugeriše ili da *vatthugāthā* nije postojala u vreme kada je nastala *Āḷaniddesa* ili da autori komentara nisu ovaj deo smatrali kanonskim tekstem.³²

Iako tekst *Suttanipāte* koji je došao do nas spaja *vatthugāthā* i *pućchā* u jednu celinu, to dvoje nisu nerazdvojivo vezani. Moguće je tako da je priča o Bāvāriju nastala kao legenda kasnije pridodata uz *pućchā*, kao preambula dobro poznatoj zbirci diskusija između grupe asketa i Bude o „putu ka onome iza”. Neobičnost ove priče je u oštrom kontrastu prema jednostavnosti i trezvenosti *pućchā*. Posle *vatthugāthā* Bāvāri se više eksplicitno ne pominje i ljudi koji postavljaju pitanja čini se

dolaze iz jedne sasvim drugačije kontemplativne tradicije nego što je to brahman posvećen obredima prinošenja žrtve. Među njima, samo jedan, Puṅṅaka, postavlja pitanje u vezi sa takvim obredom, što je bio glavni interes brahmana.

Sve u svemu, nekoliko strofa u *pućchā* koristi reč *brāhmaṇa* u povoljnom svetlu. U **1059a** ta reč je povezana sa *vedagū*, jednim drugim brahmanskim terminom, da bi se opisao potpuno oslobođeni mudrac. Dhotaka naziva Budu brahmanom (**1063b**), a Buda se obraća Ātukaṅṅi na isti način (**1100b**). U govoru upućenom Posāli, Buda govori o pravom znanju brahmana stečenom zahvaljujući uvidu (**1115f**). Sem toga, u epilogu Piṅgiya neidentifikovanog sagovornika (za kojeg Pđ kaže da je bio Bāvāri) tri puta oslovljava sa *brāhmaṇa* (**1140b**, **1142b**, **1144d**). Tako, dok je živopisna okvirna priča mogla biti dodata kako bi probudila zanimanje za pesme koje slede, nema uverljivog razloga za odbacivanje tradicije da je šesnaest učenika brahmana po imenu Bāvāri posetilo Budu kako bi se raspitali o „putu ka onome iza”.

Sam Bāvāri možda nije bio specijalista za obrede, već brahman kontemplativac one vrste opisane u *Doṇa suttī* (AN 5:192) kao „onaj ko je nalik Brahmi”. U tom slučaju, njegovi učenici su bili slični njemu, živeći u celibatu i posvećeni meditativnom životu. Moguće je, takođe, da je među njegovim učenicima bilo kako plemića, tako i brahmana, kao što je to slučaj sa mudracima koje nalazimo u upanišadama.³³ Može se zamisliti da je Bāvāri čak imao kontakt sa Ālāra Kālāmom, Budi-nim prvim učiteljem meditacije. Dok tekst *Pārāyane* ne daje bilo kakvu direktnu indiciju tome u prilog, ipak sadrži dva neodređena nagoveštaja. Kada Upasīva pita Budu kako bi mogao da pređe bujicu, Buda mu savetuje da kontemplira područje ničega, podržan sa „ne postoji” (**1070ab**). I opet, sagovornik Posāla pita kakvo znanje ima onaj za koga je opazaj forme nestao, koji „jasno vidi ’nema ničega’ unutra i spolja”. Buda odgovara da takav zna nastanak područja ničega i potom ga vidi zahvaljujući uvidu (**1113-15**). Vođen Ālārom, Buda je ovladao meditativnim postignućem vezanim za područje ničega. Ako je Bāvāri znao da je Buda nekadašnju Ālārin učenik i kako su se vesti o Budi i njegovom uspehu širile unutar asketskih krugova toga vremena, moguće je da je poslao nekoliko svojih učenika, koji su takođe dostigli meditativno područje ničega, da posete Budu, saznaju šta je to otkrio i razjasne

sopstvene sumnje u vezi sa putem na drugu obalu. Svestan njihovih meditativnih iskustava, Buda ih je možda iskoristio kako bi ih poveo još nekoliko koraka dalje do konačnog cilja. Iako je ova hipoteza potpuno spekulativna, čini se daleko verovatnijom od onoga o čemu nam govori okvirna priča, da bi učeni brahmani prevalili tako dug put kako bi sreli Buda i pitali ga samo o pucanju glave.

Same *pućhā* duboko zalaze u materiju koja se odnosi na vezanost i oslobađanje. Ta ujedinjujuća tema, kako ukazuje naslov poglavlja, može se sažeti pitanjem: „Koji je put ka onome iza?” U stihovima, izraz „odlazak do onoga iza” javlja se ređe nego srodan izraz „prelazak preko”: prelazak preko bujice, prelazak preko rođenja i starosti, prelazak preko vezanosti za ovaj svet (videti str. 31-33).

Svaki *pućhā* odeljak postavlja sopstvena pitanja. Međutim, postoje srodnosti i afiniteti među pitanjima različitih sagovornika. Ta pitanja bi se na koncizan način moga izložiti ovako:

V.1 Ađita (1032-39): U šta je ovaj svet uronjen? Šta u njemu najviše plaši? Šta je prepreka i šta zaustavlja bujice (žudnje)?

V.2 Tissa Metteyya (1040-42): Ko je zadovoljan na ovome svetu? Ko prevazilazi porobljivača (žudnju)?

V.3 Puṇṇaka (1043-48): Zbog čega ljudi prinose žrtve božanstvima? Ko je na ovom svetu prešao preko rođenja i starosti?

V.4 Mettagū (1049-60): Odakle patnja nastaje? Kako mudrac prelazi bujicu rođenja i starosti, žalosti i tuge?

V.5 Dhotaka (1061-68): Pouči me o stanju osame, tako da mogu živeti u miru i nedodirnut stvarima ovoga sveta. Kako mogu prevazići vezanost za ovaj svet?

V.6 Upasīva (1069-76): Ukaži mi na osnovu na koju se mogu osloniti, da pređem ovu bujicu. Da li onaj ko je utihnulo prestaje da postoji ili ostaje u večnosti?

V.7 Nanda (1077-83): Je li muni onaj koji poseduje znanje ili onaj ko sledi naročiti način življenja? Ko je na ovome svetu nađišao rođenje i starost?

V.8 Hemaka (1084-87): Objasni razaranje žudnje, kroz razumevanje ko je u stanju da prevlada vezanost za ovaj svet.

V.9 Todeyya (1088-91): Kakvo je to oslobođenje onoga u kome žudnje nema?

V.10 Kappa (1092-95): Objasni gde je ostrvo za one koji stoje u sred bujice, pritisnuti starošću i smrću.

V.11 Ātukkaṇṇī (1096-1100): Govori mi o stanju mira kakvo ono zaista jeste.

V.12 Bhadrāvudha (1101-4): Dobro objasni stvari ljudima ovde, koji žele da čuju tvoju reč.

V.13 Udaya (1105-11): Šta je oslobođenje krajnjim znanjem, slamanje neznanja? Čime je okovan ovaj svet? Šta napustiti treba da bi se dosegla *nibbāna*?

V.14 Posāla (1112-15): Kakvo je znanje onoga za koga je opažaj oblika prestao, ko vidi „ništa” u sebi i oko sebe?

V.15 Mogharāḍa (1116-19): Kako se postaviti prema ovom svetu, tako da Kralj smrti nije u stanju da ga vidi?

V.16 Piṅgiya (1120-23): Objasni napuštanje rođenja i starosti još u ovom životu.

Pārāyana se završava epilogom u prozi i stihu. Ovde sagovornik (za kojeg komentar kaže da je bio Bāvāri) pita starca Piṅgiyu zašto, ako je već sreo Budu i prihvatio njegovu Dhammu, ne ide svuda sa njim. Piṅgiya odgovara, nadahnutim stihovima, da iako je fizički odvojen od Bude, on je uvek sa njim u svom umu (*mano hi me tena yutto*).

- Paralele iz drugih tradicija: sanskrit: 1034-41 = Śag 39.1-6, 9-10; 1112-13 = Śag 39.7-8

Suttanipāta

Poštovanje Blaženome,
plemenitome
i potpuno probuđenome

I Poglavlje o zmiji

Uragavagga

1. ZMIJA (URAGA SUTTA)

1. Onaj ko razbuktali bes u sebi ukloni,
kao što lekovita trava zmijski otrov iz tela ukloni,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.
2. Onaj ko strast je sasekao, do kraja,
kao kad iščupa lotos što u jezeru raste,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.
3. Onaj ko žudnju je sasekao, do kraja,
kao kad pregrađen brzi potok sasvim presuši,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.
4. Onaj ko obmanu je razorio, do kraja,
k'o moćna bujica krhki most od bambusa,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.
5. Onaj ko traži, ali u svemu što postoji srž našao nije,
isto k'o što na stablu *udumbare* nijednog cveta nema,³⁴
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

6. Onaj ko u umu nemira nema,
ko potpuno nadišao je života niz,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

7. Onaj ko je spalio loše misli svoje,
u umu i srcu ih do jedne uništio,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

8. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
već je napustio šikaru zaludnih misli,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

9. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
i zna u vezi sa ovim svetom: „Sve ovo je privid”,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

10. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
lišen pohlepe jer zna: „Sve ovo je privid”,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

11. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
lišen strasti jer zna: „Sve ovo je privid”,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

12. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
lišen mržnje jer zna: „Sve ovo je privid”,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

13. Onaj ko niti juri napred, niti daleko zaostaje,
lišen obmane jer zna: „Sve ovo je privid”,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

14. Onaj u kome nema prikrivenih sklonosti,
svaki rđav koren u njemu iščupan je,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

15. U kome nema ničeg rođenog iz strepnje
što bi ga vratilo na obalu ovu,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

16. U kome nema ničeg rođenog iz čežnje
što bi ga vezalo za točak preporađanja,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

17. Napustivši svih pet prepreka,
bez briga, nepometen, nepogođen strelama,
takav monah napušta obalu, i ovu i onu drugu,
kao i zmija kad odbaci svoj stari svlak.

2. PASTIR DHANIYA (DHANIYA SUTTA)

18. „Pirinač se kuva, krave sam pomuzao”,
(reče pastir Dhaniya)³⁵
„sa porodicom boravim na obali reke Mahī.
Kuća mi je pokrivena, vatra u njoj upaljena:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

19. „Ljutnja u meni ne kuva, prepreke sam pomeo”,
(reče Blaženi)³⁶

„jednu noć boravim na obali reke Mahī.
Kuća mi je otvorena, u njoj vatra ugašena:³⁷
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

20. „Ni obada, ni komaraca ovde nema”,
(reče pastir Dhaniya)
„na livadi bujnoj moja goveda travu pasu.
U tome im ni kiša smetati neće, ako dođe:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

21. „Splav načinih, konopcima čvrsto uvezan”,
(reče Blaženi)³⁸
„prešavši tok, stupih na obalu drugu, bujici umakoh.
Nikakve potrebe više za splavom nemam:³⁹
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

22. „Žena moja je poslušna, a ne prevrtljiva”,
(reče pastir Dhaniya)
„uz mene je godine mnoge, po naravi je krotka,
ništa loše o njoj nikada čuo nisam:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

23. „Um moj je poslušan, oslobođen”,
(reče Blaženi)
„uvežbavan je godine mnoge, ukroćen;
ničega lošeg u meni naći se ne može:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

24. „Sâm sam svoj radnik i od toga živim”,
(reče pastir Dhaniya)
„deca moja uz mene žive u zdravlju i slozi;
ništa loše o njima nikada čuo nisam:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”

25. „Nisam bilo čiji radnik,”⁴⁰
(reče Blaženi)
„sa onim što imam ceo svet prolazim.
Meni zaista nikakva plata ne treba:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”
26. „Imam ovde krava i bikova mladih”,
(reče pastir Dhaniya)
„teladi, junica za rasplod imam
i snažnog bika, predvodnika stada:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”
27. „Nemam ovde⁴¹ ni krava, ni bikova mladih”,
(reče Blaženi)
„ni teladi, niti junica za rasplod,
nemam snažnoga bika, predvodnika stada:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”
28. „Stubovi za vezivanje stoke čvrsto su ukopani”,
(reče pastir Dhaniya)
„ulari od munjđa trave dobro ispleteni i novi;
ni mladi bikovi prekinuti ih ne mogu:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”
29. „Raskinuh veze poput snažnoga bika”,
(reče Blaženi)
„kao slon kad raskine puti-lozu⁴² na komade.
Nikada više neću u materici biti začet:
zato ako želiš, bože kiše, samo napred, pošalji pljusak.”
30. Istoga časa iz oblaka tamnih pljusnu obilna kiša,
poplavi doline i brda sva do vrha.
Videvši kako bog kiše nemilosrdno lije,
pastir Dhaniya na to ovako reče:⁴³

31. „Zaista nije mali dobitak za nas
koji smo imali priliku da sretnemo Blaženoga!
Tebe, Vidioca, uzimamo za utočište:
budi nam učitelj, o veliki mudrač!

32. Žena moja i ja smo oboje krotki,
svetačkim životom živjećemo, vođeni Srećnim.
Otišavši izvan kruga rađanja i umiranja,
iskorenićemo zauvek tu patnju i nespokojstvo.”

33. „Onaj ko decu ima, u toj deci uživa”,
(reče Māra, Zli)⁴⁴
„onaj ko stoku ima, u tim govedima uživa.
Tekovine u čoveku užitak stvaraju;
ko ništa nema, nema u čemu ni da uživa.”

34. „Onaj ko decu ima, zbog te dece tuguje”,
(reče Blaženi)
„onaj ko stoku ima, zbog tih goveda tuguje.
Tekovine u čoveku žalost stvaraju;
ko ništa nema, nema za čim ni da tuguje.”

3. NOSOROGOV ROG (KHAGGAVISĀṆA SUTTA)

35. Odloži batinu pred svakim bićem,
da nijedno među njima ne povrediš,
ne priželjkuj sina, još manje saputnika!
Sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

36. Iz druženja vezanost se rađa,
iz vezanosti sva ova patnja izvire.
Uviđajući opasnost u tom vezivanju,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

37. Zbliživši se sa drugovima i prijateljima,
uma sputanog, zapostavljaš sopstveni cilj.
Uvidevši tu pretnju u druželjubivosti,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

38. K'o razgranat bambus što se uplete,
iste takve su brige oko žene i dece.
K'o mladi bambus, neupleten,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

39. Poput jelena u šumi, ničim nesputanog,
što na ispašu ide gde god da mu se prohte,
tako i mudar čovek svoju slobodu čuva,
sam se kreće, kao i na nosorogu rog.

40. Tvoju pažnju prijatelji neprestano traže,
bilo da sediš, stojiš, hodaš ili si na putu.
Privržen slobodi za kojom drugi ne žude,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

41. Ljudi oko tebe zabavu i užitak traže,
ljubav prema deci ogromna je.
Gnušajući se ristanaka sa dragima,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

42. Posvuda slobodan, ni sa kim u sukobu,
zadovoljan bilo čime što ti se na putu nađe,
neustrašiv pred svakom opasnošću,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

43. Ni neke beskućnike zadovoljiti lako nije,
a kamoli domaćine, što u kući žive.
Bez ikakvih briga za tuđu decu,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

44. Svaki znak kućedomaćina sa sebe odbaci,
kao i kovilara drvo svoje lišće u jesen,
herojski preseći svaku vezu sa domom svojim,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

45. Ako naiđeš na mudrog saputnika,
čistih dela, čvrstog u vrlini,
prevladavši prepreke sve,
takvom se obradovan i sabran pridruži.⁴⁵

46. Ako pak ne naiđeš na mudrog saputnika,
čistih dela, čvrstog u vrlini,
tada k'o kralj što zemlju u boju izgubi,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

47. Zaista je za hvalu blagodet prijateljstva:
boljeg ili sebi ravnoga prigrliti treba.
Ako takvoga nema, živeći neporočno,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

48. Videvši kako zlatne, blistave narukvice,
veštih filigranskih ruku remek-delo,
na ruci zveče kad su u paru,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

49. Na isti način bih i ja sa drugom nekad
naklapao ili se sa njim sporečkao.
Predvidevši na vreme takvu opasnost,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

50. Užici čula su šareni, slatki i zamamni,
raznolikošću svojom um uzbuđuju.
Kad prepoznaš nesreću u robovanju čulima,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

51. „Ovo je nevolja, gnojni čir i muka,
bolest, strela i opasnost za mene”;
kad prepoznaš pogibelj u robovanju čulima,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
52. Hladnoću, toplotu, glad i žeđ,
vetrove i pripeku, ugrize obada i gmizavaca,
sve to strpljivo podnoseći,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
53. Sličan snažnom slonu kad se od krda odvoji,
moćnoga trupa, lotosu nalik, plemenitoga
pa živi u šumi gde god mu se prohte,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
54. Nemoguće je za druželjubivoga
da dostigne oslobođenje, makar i na tren.
Reči Sunčevog potomka imajući na umu,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
55. „Pogrešna gledišta sam prozreo,
na prav put izbio, ispravan smer pronašao,
stekao sam znanje i drugi me ne vode”:
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
56. Negramziv, nezaveden, bez žudnji i oholosti,
svaku mrlju i obmanu iz sebe uklonivši,
bez čežnje za bilo čime na ovome svetu,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.
57. Loše društvo je zaista velika smetnja,
oni koji cilj ne vide, od ćorsokaka misle da je put.
Ne vezuj se za slepe i lakomislene,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

58. Znalca, onog ko zna Učenje, toga se drži,
prijatelja plemenitog i oštroumnog.
Razumevši gde je dobitak, sumnju napusti,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

59. Bez užitka u zabavi, rasonodi, slastima čula,
nikad se mnogo ne obaziri na sve to;
ne oduševljavaj se ukrasima, istinu uvek govori:
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

60. Decu i ženu, majku i oca, imanje i ambare,
srodnike i zamamna zadovoljstva čula,
upravo to za sobom ostavi, sve do jednoga:
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

61. „Sve je to okov, što premalo radosti daje,
premalu zadovoljstva, a muka napretek;
udica je to”: kad tako jasno vidi, mudar čovek
sam se kreće, kao i na nosorogu rog.

62. Raskini okove svoje poput ribe
što iz mreže umakne i ne vraća se;
kao ni vatra što na zgarište ne vraća se,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

63. Dok ideš pogled obori, ne osmatraj unaokolo.
Stražareći na vratima čula, srca ukroćenog,
neuprljanog uma, žudnjama nerazdiran,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

64. Svaki znak kućedomaćina sa sebe odbaci,
kao i paričataka drvo svoje lišće u jesen,
žutim ogrtačem zaogrnut, dom napusti,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

65. Bez proždrljivosti i žudnje za ukusima,
ničiji hranitelj, već proseći od kuće do kuće,
a ni u jednoj od njih svoj um ne ostavljajući,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

66. Pet okova uma ostavi iza sebe,
pročisti svaku nečistoću u sebi;
nezavisan, ljubav i mržnju presekavši,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

67. Zadovoljstvu i bolu okrenuvši leđa,
isto onako kao ranije radosti i tuzi,
spokoj i vedrinu pročišćenja dostigavši,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

68. Probudi energiju da dostigneš najviši cilj,
neustrašivog uma i u vežbanju neumoran,
neiscrpne snage, istrajan i čvrst,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

69. Ne zapostavljaj osamu i zadubljenje,
uvek postupaj u skladu sa učenjem;
kad razumeš opasnost koju bivanja nose,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

70. Odlučan u tome da žudnju okončaš,
pažljiv, oštrouman, bremenit znanjem i sabran,
razumevši Dhammu, usmeren i u naporu čvrst,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

71. Poput lava, kojeg nikakvi zvukovi ne plaše,
vetru nalik, što se ni u jednu mrežu ne hvata,
i lotosu što ga ni blatnjava voda ne uprlja,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

72. Kao lav, pravi kralj životinja,
moćne čeljusti kojom napada i nadvladava,
tako i ti u potrazi za skrovitim mestima,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

73. Slobodu nađi kroz prijateljsku ljubav,
spokojstvo, saosećanje i radost zbog sreće drugih;⁴⁶
neuznemiren bilo čime na ovom svetu,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

74. Napusti žudnju, mržnju i obmanutost.
Raskinuvši sve te okove [što te robom čine],
bez straha čak i kad se život okončava,
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

75. Ljudi ti radi sopstvene koristi prilaze,
redak je danas onaj ko neki interes nema;
pokvarenjaci su vešti da nešto za sebe izvuku;
sam se kreći, kao i na nosorogu rog.

4. KASIBHĀRADVĀḌA (KASIBHĀRADVĀḌA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je prilikom Blaženi boravio u zemlji Magadhi, u oblasti Dakkhiṇāgiri, blizu brahmanskog sela po imenu Ekanāḷā. U to vreme, pošto je bila sezona setve, pet stotina plugova brahmana Kasibhāradvāḍe oralo je na njivama.⁴⁷

I tako, izjutra, Blaženi se obuče, uze svoju zdelu i ogrtač, te se zaputi do njive gde je brahman Kasibhāradvāḍa radio. Kad je stigao, beše vreme ručku i nadničarima je deljena hrana. Blaženi otide do mesta gde se delila hrana, te stade sa strane. A brahman Kasibhāradvāḍa, videvši Blaženog da stoji i prosi hranu, reče ovako: „O isposniče, ja orem i sejao, pa pošto sam orao i sejao, ja i jedem. I ti, isposniče, treba da oreš i seješ; pa kad budeš orao i sejao, i ti ćeš jesti.”

„O brahmane, ja takođe orem i sejao; pa pošto sam orao i sejao, ja i jedem.”

„Ne vidimo jaram, plug i raonik, ni bič, ni volove učitelja Gotame,

a on ipak kaže: 'O brahmane, ja takođe orem i sejem; pa pošto sam orao i sejao, ja i jedem'."

Zatim se brahman Kasibhāradvāḍa ovim stihovima obrati Blaženom:

76. „Tvrdiš da jesi ratar,
pa opet oranja tvoga ne vidimo.
Za oranje te tvoje pitamo,
odgovori tako da za njega saznamo.”

77. „Poverenje je moje seme; asketska stega kiša;
mudrost jeste i moj jaram i moj plug.
Skromnost je moja ruda, a um remen;
svesnost mi je raonik i bič.⁴⁸

78. Telesni postupci moji, kao i reči,
dobro su nadgledani, umeren sam u jelu;
od istine načinio sam unišitelja korova,
a blagost je moje izbavljenje.

79. Energičnost je moj upregnut vo,
što nosi sve bliže slobodi od ropstva;
taj bez osvrtanja ide ka mestu na kojem,
kad neko stigne, ni za čim žala nema.

80. Na taj je način poorana njiva
što kao plod besmrtnost donosi.
Kad neko takvo oranje završi,
od svake patnje oslobođen biva.”

Na to brahman Kasibhāradvāḍa napuni veliku zlatnu činiju pirinčem kuvanim u mleku i prinese je Blaženom sledećim rečima: „Neka učitelj Gotama pojede ovaj pirinač! I on je orač, jer plugom ore polje koje zaista donosi besmrtnost kao svoj plod.”

[Blaženi:]

81. „Što je dobijeno pevanjem stihova ja ne jedem;
to, brahmane, ne čine oni što ispravno vide.
Što je dobijeno pevanjem stihova Bude odbijaju;
to je njihovo pravilo sve dokle Dhamma traje.⁴⁹

82. Velikom mudracu, oslobođenom
mentalnih nečistoća i mirne savesti,
drugu hranu i piće treba poslužiti,
on je polje zasluga za svakoga ko za njima traga.”

”Učitelju Gotama, da li da onda ovaj pirinač ponudim nekom drugom?”

„Brahmane, na ovome svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmāma, u ovom pokolenju sa njegovim asketama i brahmanima, plemenitim i običnim ljudima, ne vidim bilo koga sem Tathāgate i njegovih učenika ko bi, kad jednom pojede taj pirinač, mogao dobro i da ga svari. Zato, brahmane, zatrpaj taj pirinač u neku jamu ili ga prospri u vodu u kojoj živih bića nema.”

Tako brahman Kasibhāradvāḍa prosu onaj pirinač u vodu u kojoj živih bića nema. I dok je sipao pirinač u vodu, ova poče da šišti i pišti, a po površini su se širili vodena para i dim. Baš kao što plug koji je ceo dan na suncu bio, kad se baci u vodu, počne da šišti i pišti, a po površini se šire vodena para i dim, isto tako dok je sipao taj pirinač u vodu, ova poče da šišti i pišti, a po površini su se širili vodena para i dim.

Na to brahman Kasibhāradvāḍa, uznemiren i kose nakostrešene od straha, otide do Blaženog, pokloni se do nogu Učiteljevih, pa reče: „Izvršno, učitelju Gotama, izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”

Tako u prisustvu Blaženoga brahman Kasibhāradvāḍa postade iskušeni, a potom primi i potpuno zaredenje. I ne zadugo posle pot-

punog zaredenja, boraveći u osami, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Bhāradvāda, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno ono što je trebalo učiniti, nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja”. I poštovani Bhāradvāda postade jedan od arahanata.

5. KOVAČ ĆUNDA (ĆUNDA SUTTA)

83. „Pitam munija s obiljem mudrosti,”
(reče kovač Ćunda)
„Budu, gospodara Dhamme, oslobođenog žudnje,
prvog među ljudima, najizvrsnijeg među učiteljima;
koliko vrsta asketa ima na ovome svetu? Za odgovor molim.”

84. „Četiri su vrste asketa, a pete nema,
(Ćunda”, reče Blaženi.)
„Objasniću ti svakog, kad me već pitaš:
pobednik puta,⁵⁰ zatim učitelj puta,
onaj koji na putu živi i onaj koji ga kalja.”

85. „Koga Bude nazivaju pobednikom puta?”
(reče kovač Ćunda.)
„Kako je onaj nenadmašni učitelj puta?
Kaži mi o onome ko na putu živi,
a onda razjasni ko taj put kalja.”

86. „Ko prevladao je sumnju, strele iščupao,
ko se nibbāni raduje, neokrznut pohlepom;
vodič ovoga sveta, sa njegovim božanstvima:
takvoga nepristrasnog bude pobednikom puta zovu.

87. Ko znajući u ovom svetu najbolje kao najbolje,
objašnjava i razlaže učenje upravo ovde,

takav utihnuli mudrac, sumnji iskorenitelj, bez strasti,
drugi je među monasima, kojeg učiteljem puta zovu.

88. A ko u skladu s dobro izloženom Dhammom
živi na putu potpuno obuzdan, zaista sabran,
ko hodi neporočnim putevima vrline, njega,
trećeg među monasima, zovu onim ko na putu živi.

89. Ko samo je nalik na druge ispravnih dela,
nametljivac, uništitelj časti porodica, drznik,
nemaran, lažljiv, neobuzdani brbljivac, takav
prerušen u monaha ide naokolo i kalja put.

90. Kada domaćin koji je dobro upućen, mudar,
plemeniti učenik, svakog od njih prepozna,
pošto razume: 'Prva trojica nisu poput njega',
kad takvoga sretne, on ne gubi poverenje,
jer kako se uprljani i neuprljani, čisti i nečisti,
jednakima među sobom smatrati mogu?"

6. PROPADANJE (PARĀBHAVA SUTTA)

Ovako sam čuo.⁵¹ Jednom je prilikom Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. A kada je noć već poodmakla, jedno božanstvo izvanredne lepote dođe do Blaženog, osvetlivši čitav Đetin gaj, te mu se s poštovanjem pokloni i stade sa strane. Stojeći tako, ono se stihovima obrati Blaženome:

91. „Postavljamo pitanje Gotami
o čoveku koji propada.
Dođosmo da Blaženog zapitamo:
zbog čega neko u propast ide?"

92. „Lako je znati zašto neko napreduje,
lako je znati zašto neko propada.

U kome ljubavi za Dhammu ima, napreduje;
ko prezir za Dhammu gaji, u propast ide.”

93. „Zaista tako i mi razumemo:
to je prvi slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i drugi razlog što neko u propast ide.”

94. „Nemoralni su mu srcu dragi,
među čestitima radost on ne nalazi;
učenjem rđavih biva privučen:
to je uzrok njegove propasti.”

95. „Zaista tako i mi razumemo:
to je drugi slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i treći razlog što neko u propast ide.”

96. „Svako ko mnogo voli da spava,
uživa u brbljanju, bez poleta je i lenj,
onaj ko lako besom biva osvojen:
to je uzrok njegove propasti.”

97. „Zaista tako i mi razumemo:
to je treći slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i četvrti razlog što neko u propast ide.”

98. „Ako neko ima, ali ne pomaže
svoju majku i oca svoga,
kada ostare i snaga ih napusti:
to je uzrok njegove propasti.”

99. „Zaista tako i mi razumemo:
to je četvrti slučaj propadanja.

Neka nam sada Blaženi kaže
i peti razlog što neko u propast ide.”

100. „Svakome ko brahmana i asketu
ili nekog duhovnika drugog
lažima svojim obmanjuje:
to je uzrok njegove propasti.”

101. „Zaista tako i mi razumemo:
to je peti slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i šesti razlog što neko u propast ide.”

102. „Onome ko imetak veliki ima,
zlato u riznici, dobru hranu na stolu,
ali sve to samo za sebe čuva:
to je uzrok njegove propasti.”

103. „Zaista tako i mi razumemo:
to je šesti slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i sedmi razlog što neko u propast ide.”

104. „Čovek koji se gordi poreklom svojim,
nadmen zbog svog imetka, kao i statusa,
pa s prezirom gleda na srodnike svoje:
to je uzrok njegove propasti.”

105. „Zaista tako i mi razumemo:
to je sedmi slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i osmi razlog što neko u propast ide.”

106. „Ko bludnik je, piću odan,
pa sa prepredenim kockarima

protraći sve što do tada zaradio je:
to je uzrok njegove propasti.”

107. „Zaista tako i mi razumemo:
to je osmi slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i deveti razlog što neko u propast ide.”

108. „Ko nije zadovoljan svojom ženom,
pa ga često viđaju sa bludnicama,
drugi ga viđaju sa ženama tuđim:
to je uzrok njegove propasti.”

109. „Zaista tako i mi razumemo:
to je deveti slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i deseti razlog što neko u propast ide.”

110. „Kad čovek u poodmaklim godinama
oženi devojkju s grudima poput ploda timbaru,⁵²
te onda od ljubomore ne može oka da sklopi:
to je uzrok njegove propasti.”

111. „Zaista tako i mi razumemo:
to je deseti slučaj propadanja.
Neka nam sada Blaženi kaže
i jedanaesti razlog što neko u propast ide.”

112. „Onome ko u službu primi ženu
rđavog karaktera, veliku rasipnicu,
ili nekog muškarca sličnih sklonosti:
to je uzrok njegove propasti.”

113. „Zaista tako i mi razumemo:
to je jedanaesti slučaj propadanja.

Neka nam sada Blaženi kaže
i dvanaesti razlog što neko u propast ide.”

114. „Ko je skromnog imetka, a ogromnih želja,
u plemićkoj porodici rođen,
te za kraljevskom vlašću žudi:
to je uzrok njegove propasti.

115. Videvši sve ove slučajeve propasti
u svetu ovome, mudrac, plemeniti,
prodornim uvidom obdareni,
u svet blaženstva odlazi.”

7. OTPADNIK (VASALA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvattḥija da prosi hranu. A u to vreme sveta vatra je gorela u kući brahmana Aggikabhāradvāde i sve beše pripremljeno za žrtveni obred. Onda Blaženi, idući od kuće do kuće, dođe do doma brahmana Aggikabhāradvāde. A brahman još izdaleka spazi Blaženog kako dolazi, pa kad se približio ovako mu reče: „Ni koraka bliže, ti ćelavče! Ni koraka bliže, ti jadni prosjaku! Ni koraka bliže, otpadniče!” Kad ovo bi rečeno, Blaženi ovako odgovori brahmanu Aggikabhāradvādi: „Znaš li ti, brahmane, šta je to otpadnik, šta nekoga čini otpadnikom?”

„Ne znam, učitelju Gotama, šta je to otpadnik i šta nekoga čini otpadnikom. Hajde me poduči Dhammi, tako da saznam šta je to otpadnik i šta nekoga čini otpadnikom.”

„Ako je tako, brahmane, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći. A ja ću govoriti.”

„Da, gospodine”, odgovori brahman Aggikabhāradvāda. I Blaženi ovako nastavi:

116. „Onaj ko se lako razbesni, prznica,
ko neprestano druge omalovažava,
pogrešnim gledištima zaveden, licemer:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

117. Ko god povređuje živo biće,
jednom rođeno ili dva puta rođeno,
ko samilosti nema za ono što je živo:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

118. Ko god zaposeda i uništava
sela ili gradove, bez razlike,
ko je kao tlačitelj dobro znan:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

119. Ko u selu ili iz zasede u šumi
uzima ono što mu nije dato,
otima imetak koji drugome pripada:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

120. Ko god se kod drugoga zaduži,
pa onda vrda kad mu traže [da vrati],
govoreći: 'Ja nisam tvoj dužnik!':
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

121. Ko god iz želje za nekom stvari
napadne putnika kojeg na putu sretne,
pa sa tom stvari potom utekne:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

122. Ko za korist svoju ili za korist tuđu,
tek dobitka radi, govori laži
kada ga pozovu da svedoči:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

123. Ko god nedolične stvari radi
sa ženama svojih rođaka ili prijatelja,
bilo da ih prisili ili uz njihov pristanak:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

124. Ako neko ima, ali ne pomaže
svoju majku i oca svoga,
kada ostare i snaga ih napusti:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.⁵³

125. Ko god oca, majku, brata i sestru
ili nekog srodnika drugoga
udari ili rečima svojim vređa:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

126. Ko god upitan za koristan savet
upućuje na pogrešan put
i namerno na dvosmislen način savetuje:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

127. Ko god počini zlodelo, pa poželi:
'Neka me niko ne otkrije',
ko nedela svoja prikriva:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

128. Ko god ode u tuđu kuću.
pa ga tamo ugoste kao što dolikuje,
a u svojoj kući tog istog domaćina ne ugosti:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

129. Svakoga ko brahmana i asketu
ili nekog duhovnika drugog
lažima svojim obmanjuje:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.⁵⁴

130. Ko brahmanu ili asketi nekom
kad mu se u vreme jela na kapiji pojave
uvrede upućuje i ne daje [bilo kakvu hranu]:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

131. Onoga ko govori same laži,
potpuno obuzet neznanjem,
željan bednog dobitka za sebe:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

132. Ko god samo sebe veliča,
a sve druge omalovažava,
potpuno zaveden samoobmanom:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

133. Ko god svađe izaziva, zajedljiv je,
zlodelima sklon, sebičan i lažljiv,
bez stida i straha od lošega dela:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

134. Svakog ko Budu vređa
ili ismeva učenike njegove,
bilo da su zaređeni ili laici:
na takvoga gledaj kao na otpadnika.

135. Ko god uistinu arahant nije,
ali sebe ipak takvim predstavlja,
smutljivac u svetu što obuhvata i Brahmū:
taj zaista najveći je među otpadnicima.
Objasnih ti tako kao otpadnike
sve ove koje nabrojah.

136. Niko rođenjem otpadnik ne postaje,
niko rođenjem brahman ne postaje,
Samo se delima svojim postane otpadnik,
samo se delima svojim postane brahman.

137. Shvati da na isti ovakav način,
u skladu sa mojim primerom,
sirotinjski sin Sopāka
na dobar glas izbi kao Mātaṅga.

138. Mātaṅga je stekao veliki ugled,
kakav se vrlo teško stiče;
mnogi su ratnici i brahmani
dolazili da mu se poklone.

139. „Krenuo je čistim, širokim putem
što pravo ka bogovima vodi;
napustivši strast za zadovoljstvima čula,
do sveta Brahme on je stigao.
Rođenje u najnižoj kasti nije ga sprečilo
da se ipak u najvišem svetu preporodi.

140. A oni rođeni u porodici znalaca –
brahmana što dobro znaju svete himne⁵⁵ –
vrlo često se videti mogu
kako razne loše stvari rade.

141. U životu ovome prekora ih čeka,
a u narednom loše odredište;
plemenito poreklo ih ne spašava
ni od osude, niti od zle sudbine.

142. Niko rođenjem otpadnik ne postaje,
niko rođenjem brahman ne postaje,
Samo se delima svojim postane otpadnik,
samo se delima svojim postane brahman.”

Kada ovo bi rečeno, brahman Aggikabhāradvāḍa uzviknu: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu

da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

8. PRIJATELJSKA LJUBAV (METTA SUTTA)

143. Onaj ko želi da dobrobit svoju zaštititi,
i razumeo je gde je smirenje, ovako treba da čini:
neka bude u dobru vešt i iskren, zaista iskren,
za pouku prijemčiv, blag i skroman.

144. Malim zadovoljan, bez velikih prohteva,
bez mnogo obaveza, jednostavnog života,
smirena srca i pronicljivog uma,
bez nametljivosti i pohlepe s onima koji ga pomažu.

145. Neka ne učini ni najmanju stvar
zbog koje bi ga kasnije mudri koriti mogli.
Neka sva bića budu srećna i sigurna;
neka u sebi istinsku sreću nađu!

146. Kakva god da su živa bića,
bilo da su slaba il' jaka, bez izuzetka,
ona koja su duga, krupna ili osrednja,
mala, tanana ili velika,

147. bilo da su vidljiva ili nevidljiva,
ona što žive blizu ili daleko,
već rođena ili ona još nerođena:
neka u sebi istinsku sreću nađu.

148. Nek niko nikog ne obmanjuje,
niti vređa bilo koga, bilo gde.

Neka ne poželi drugome da pati,
gonjen besom ili mislima punim mržnje.

149. Kao što bi majka rizikovala život
da zaštiti dete, svoje jedino čedo,
na isti način negovati treba
bezgraničnu ljubav za sva bića.

150. Neka takva prijateljska ljubav
prožme čitav ovaj svet, bez granica:
nagore, nadole i svuda unaokolo,
neomeđena, bez mržnje i suparništva.

151. Bilo da stojiš, hodaš, sediš
ili ležiš, dok te umor ne savlada,
takvu svesnost razvijati treba:
to zovu uzvišenim boravištem ovde.

152. Ko je nezaveden pogrešnim gledištima,
čistih postupaka i obdaren jasnim viđenjem,
uklonivši žeđ za zadovoljstvima čula,
u novu matericu više nikada ne ulazi.

9. HEMAVATA (HEMAVATA SUTTA)

153. „Danas je dan punog meseca⁵⁶
(reče demon Sātāgira),⁵⁷
božanstvena noć je stigla.
Hajdemo do Gotame,
učitelja savršenog imena.”

154. „Je li um nepristrasnoga
(upita demon Hevamata)
dobronameran prema svim bićima?
Je li ovladao svojim namerama
prema poželjnim i nepoželjnim stvarima?”

155. „Um je nepristrasnoga
(reče demon Sātāgira)
dobronameran prema svim bićima.
Ovladao jeste namerama svojim
prema poželjnim i nepoželjnim stvarima.”

156. „Uzima li ono što mu nije dato
(upita demon Hevamata),
je li obuzdan prema živim bićima?
Drži li se podalje od nepažljivosti,
zapostavlja li svoje zadubljenje?”

157. „Ne uzima što mu nije dato
(reče demon Sātāgira),
obuzdan jeste prema živim bićima.
Držeći se podalje od nepažljivosti,⁵⁸
Budni ne zanemaruje zadubljenje.”

158. „Nastoji li on da ne laže
(upita demon Hevamata),
vređa li druge rečima svojim?
Je li ogovaranju sklon,
da li u naklapanju vreme gubi?”

159. „On nikada niti laže,
(reče demon Sātāgira)
niti druge vređa rečima svojim.
Ogovaranju sklon zaista nije,
već promislivši, što je smisleno zbori.”

160. „Uživa li u zadovoljstvima čula
(upita demon Hevamata),
je li mu um njima uznemiren?
Da li je obmanutost prevladao,
je li stekao uvid u pojave sve?”⁵⁹

161. „U zadovoljstvima čula ne uživa
(reče demon Sātāgira),
um mu ostaje neuznemiren.
Svaka obmana u njemu iščezla je,
Budni je stekao uvid u pojave sve.”

162. „Poseduje li on jasno znanje
(upita demon Hevamata)
i jesu li mu postupci jednako čisti?
Je li razorio sve strasti
i stigao na kraj preporađanja?”

163. „U njemu leži jasno znanje
(reče demon Sātāgira),
a postupci su njegovu čisti.
Razorio je sve strasti u sebi,
za njega više preporađanja nema.”

[Hemavata:]

163^A.⁶⁰ „Um toga utihnulog mudraca
krase dobri postupci i dobre reči.
U skladu sa Dhammom ga hvališ,
usavršenoga u ispravnom znanju i delanju.”

[Sātāgira:]

163^B. „Um toga utihnulog mudraca
krase dobri postupci i dobre reči.
U skladu sa Dhammom se raduješ
usavršenome u ispravnom znanju i delanju.

164. Um toga utihnulog mudraca
krase dobri postupci i dobre reči.
Hajdemo da vidimo Gotamu,
usavršenoga u ispravnom znanju i delanju.”

[Hemavata:]

165. „Hajdemo da vidimo Gotamu,
mudraca koji u šumi meditira.
Udova poput antilope,⁶¹ vitak, čvrst,
umeren u jelu, bez imalo pohlepe.

166. A kada tamo stignemo,
njega koji nalik lavu u osami živi,
nezaveden zadovoljstvima čula,
upitajmo za spas iz kandži smrti.”

[Sātāgira i Hemavata:]

167. „Pitajmo Gotamu, probuđenoga,
glasnika Dhamme, sigurnog vodiča,
onoga koji je stigao na drugu obalu,⁶²
nadišao svaku mržnju i strah.

168. Sa čime zajedno svet ovaj nastaje?”
(upita demon Hemavata),
sa čime zajedno on bliskost stvara?
Za šta vezujući se ovaj svet postoji,
čime neprekidno mučen biva?”

169. „Sa šest zajedno svet ovaj nastaje,
(Hemavata,” reče Blaženi),
„sa šest zajedno on bliskost stvara.
Zaista, za šest se vezujući, svet postoji,
sa šest neprekidno mučen biva.”⁶³

170. „Šta je ta veza kojom
svet ovaj mučen biva?
O izbavljenju pitamo, kaži nam,
kako od patnje osloboditi se može.”

171. „Pet struna zadovoljstava čula⁶⁴
u svetu ovome postoji, a um je šesti;
kada se žudnja ovde⁶⁵ ukloni,
tu je i oslobođenje od patnje.

172. Takvo izbavljenje iz ovoga sveta
objavih vam onako kako jeste.
I zato vam sada kažem:
na taj se način patnje osloboditi može.”

173. „Ko je taj ko bujicu⁶⁶ prelazi?
Ko je taj što okean⁶⁷ prelazi?
Ko iako je bez čvrstog oslonca i podrške,
u dubine bezdane potonuti neće?”

174. „Onaj ko se uvek vrline drži,
mudročću opremljen, koncentrisan,
smotren i sabran, taj prelazi bujicu,
koju je tako teško preći.

175. Ko se od opsene zadovoljstava čula
okrenuo i sve okove raskinuo,
u kome je žeđ za preporađanjem utrnula,
taj u dubine bezdane potonuti neće.”

176. „Pogledajte znalca, duboke mudrosti,
i najtananiju istinu dokučio je,
ništa ne prisvaja, nezarobljen je,
slastima ovozemaljskim i bivanjem.
Pogledajte ga sasvim slobodnoga,
mudraca što uzvišenim putem odmiče!

177. Pogledajte njega savršenog imena,
i najtananija značenja dokučio je,
mudrost svoju sa svima deli, ne vezujući se

za brlog slasti ovozemaljskih.
Sveznajući, veliki mudrac,
što uzvišenim putem odmiče!

178. Zaista dobar prizor nam se ukazao danas,
prekrasno jutro, divan izlazak sunca,
jer ugledasmo potpuno probuđenoga,
što bujicu je prešao i svih strasti se lišio.

179. Ovih hiljadu demona okupljenih ovde,
sa velikim moćima i znani nadaleko,
svi oni tebe za utočište uzimaju,
ti si naš učitelj nenadmašni.

180. Zato ćemo sada krenuti na put
od sela do sela, od planine do planine,
iskazujući poštovanje potpuno budnome
i njegovom učenju savršeno izloženom.

10. ĀḶAVAKA (ĀḶAVAKA SUTTA)

Ovako sam čuo.⁶⁸ Jednom je Blaženi boravio kraj grada Āḷavī, u boravištu demona Āḷavake. Tada Āḷavaka dođe do Blaženog i, stavši pred njega, viknu: „Izlazi odavde, asketo!”

„U redu, prijatelju,” reče Blaženi i izađe. „Uđi ovamo, asketo!” – „U redu, prijatelju,” reče Blaženi i uđe. Drugi put... Treći put, demon Āḷavaka viknu Blaženome: „Izlazi odavde, asketo!” – „U redu, prijatelju,” reče Blaženi i izađe. „Uđi ovamo, asketo!” – „U redu, prijatelju,” reče Blaženi i uđe.⁶⁹

Tada, četvrti put, Āḷavaka reče Blaženome: „Izlazi odavde, asketo!”

„Neću izaći, prijatelju. Učini ono što moraš da učiniš.”

„Postaviću ti pitanje, asketo. Ako ne možeš da mi odgovoriš, pomutiću ti razum ili iščupati srce ili te zgrabiti za noge i zavlatati na drugu obalu Ganga.”

„Prijatelju, ne vidim nikoga u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, sa Mārom i Brahmom, u ovom pokolenju sa njegovim asketama i brahmanima, sa vladarima i običnim ljudima, ko bi mi mogao pomutiti um ili rastrgnuti srce ili me zgrabiti za noge i zavrtlati na drugu obalu Ganga. No svejedno, prijatelju, pitaj me to što želiš.” A demon Ālavaka se onda obrati Blaženom u stihovima:

181. „Šta je najveće čovekovo blago?
Šta, dobro praktikovano, donosi sreću?
Šta je zaista najslade među ukusima?
Kako živi onaj za kojeg kažu da živi najbolje?”

[Blaženi:]

182. „Poverenje je najveće čovekovo blago.
Dhamma, dobro praktikovana, donosi sreću.
Istina je zaista najslada među ukusima.
Za onog ko živi s mudrošću kažu da živi najbolje.”⁷⁰

[Ālavaka:]

183. „Kako se preko bujice prelazi?
Kako se preko mora prelazi?
Kako se patnja prevladava?
Kako sebe do kraja pročistiti?”

[Blaženi:]

184. „Poverenjem se bujica prelazi,
pažljivošću se more prelazi.
energičnošću se patnju prevladava,
mudrošću sebe do kraja pročišćujemo.”

[Ālavaka:]

185. „A kako se do mudrosti dolazi?
Kako se bogatstvo pronalazi?”

Kako neko ugled stiče?
Kako se za sebe prijatelji vezuju?
Odlazeći iz sveta ovoga u sledeći,
kako se žalost može izbeći?”

[Blaženi:]

186. „Poverenjem u učenje arahanata,
koje do krajnjeg oslobođenja vodi,
spremnosću za učenje mudrost stiče
onaj ko je marljiv i oštrouman.⁷¹

187. Čineći što je valjano, marljiv,
svojim trudom blago pronalazi.
Istinoljubivošću se ugled stiče,
a darežljivošću prijatelji za sebe vezuju.

188. Poverenjem ispunjen domaćin,
koji u sebi ove četiri vrline ima:
istinoljubivost, ispravnost, postojanost i darežljivost,
na kraju života ni za čim više ne žali.

189. A sada, idi pitaj i druge,
bilo kojeg asketu i brahmana,
ima li išta bolje od istinoljubivosti,
obuzdanosti, darežljivosti i strpljenja.”

[Ālavaka:]

190. „Zašto bih sada pitao
bilo kog asketu i brahmana?
Danas sam razumeo šta je to
što donosi dobro u životima budućim?”

191. Zaista je na moju dobrobit
što Budni došao je u Ālavī.

Danas sam razumeo šta je to
što kad je darovano veliki plod donosi.

192. Zato ću sada krenuti na put
od sela do sela, od grada do grada,
iskazujući poštovanje potpuno budnome
i njegovom učenju savršeno izloženome.”

11. POBEDA (VIḌAYA SUTTA)

193. Kada neko hoda ili stoji,⁷²
bilo da sedi ili leži,
kada se savija i opruža:
takvo je kretanje tela.⁷³

194. Povezano tetivama i kostima,
ono je obloženo kožom i mesom.
Pošto je skriveno kožom, telo se ne vidi
onakvo kakvo zaista jeste:

195. ispunjeno utrobom,
ispunjeno želucem i crevima,
komadom jetre i bešikom,
srcem, plućima, bubrezima i slezinom,

196. slinama i pljuvačkom,
znojem i salom,
krvlju i zglobnom tečnošću,
puno žuči i masnoća.

197. Uz to, kroz devet otvora
nečistoće stalno teku iz njega:
iz očiju prljavština oka,
iz ušiju prljavština uha,

198. iz nosa sline cure,
a iz usta ponekad krene
bljuvotina, a nekad šlajm,
dok iz tela graške znoja izbijaju.⁷⁴

199. Povrh toga, šupljina glave
ispunjena je mozgom.
A budala, zavedena neznanjem,
misli da je to telo prekrasno.⁷⁵

200. Ali zato kad leži mrtvo,
naduto i pomodrelo,
odbačeno na groblju,
čak ni rodbina za njega ne mari.

201. Onda ga psi rastržu,
isto šakali, vukovi i crvi.
Gavrani i lešinari hrane se njime,
i druge životinje na gozbu stižu.

202. Čuvši ove reči Budnoga
monah koji mudrost poseduje,
do kraja razume telo svoje,
jer ga vidi onako kakvo zaista jeste:

203. „Kakvo je ovo, takvo je i ono.
Kakvo je ono, takvo je i ovo”:⁷⁶
unutra i spolja treba
sasvim izbrisati žudnju za telom.

204. Takav monah koji mudrost poseduje,
što žudnju i strast u sebi pročisti,
do besmrtnoga, do mira stigao je,
do neprolaznog stanja *nibbāne*.

205. Ovo telo sa dve noge,
nečisto i smradno ljudi veličaju,
iako je raznih prljavština puno,
što se sad tu, sad tamo iz njega cede.

206. Ako bi zbog takvoga tela neko
makar i pomislio da sebe uznosi
ili bi nekog drugog prezreo,
šta je to drugo ako ne slepilo?

12. UTIHNULI MUDRAC (MUNI SUTTA)

207. Iz bliskosti opasnost se rodila,⁷⁷
u domu zagađenost nastaje.
Bez doma i bez bliskosti zaista,
takav je put utihnulog mudraca.⁷⁸

208. Ko saseče ono što je izniklo,
pa ponovo ne sadi, niti ga neguje,
za takvog se kaže da je utihnuli samotnjak,
takav znalac je ugledao stanje mira.⁷⁹

209. Kada razume tlo, kad zdrobi seme,
vlagom ga više ne snabdeva.
Mudrac što sagleda kraj rođenjima,
izvan je dometa misli i poimanja.⁸⁰

210. Onaj ko zna sva boravišta,⁸¹
ali ne žudi ni za jednim od njih,
istinski mudrac bez žudnje i pohlepe,
ne stremlji više, jer na drugoj obali je.

211. Ko je sve savladao i sve razumeo,
oštrouman, nijednom stvari uprljan,
sve napustio i gašenjem žudnje sebe oslobodio,
takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

212. Ko ima snagu mudrosti, jak u vrlini,
staložen, raduje se zadubljenju i sabran,
okova oslobođen, plodonosan, bez strasti,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

213. Mudrac što luta sam, pažljiv,
neuzdrman pohvalom ili kritikom,
poput lava, kojeg nikakvi zvukovi ne plaše,
vetru nalik što se ni u jednu mrežu ne hvata,
i lotosu što ga ni blatnjava voda ne uprlja,
vođa drugima, a ne bilo kime vođen,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

214. Ko je čvrst poput stuba na kupalištu,⁸²
neuzdrman tuđim začikavanjima,
bez ostrašćenosti i krajnje trezven,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

215. Čiji je um prav, kao čunak na razboju,
zgađen nad nedelom svakim,
ko istražuje što je dobro i što je loše,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

216. Obuzdan, neporočan, mlad il' sredovečan,
ništa loše ne čini mudrac ukroćenoga uma.
Sâm kritiku ne zaslužuje, nit druge kritikuje,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

217. Ko god živi od hrane isprošene,
dobijene s vrha, iz sredine ili sa dna činije,⁸³
pa ni ne pomišlja da se veseli, niti da kritikuje,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

218. Mudraca od snošaja zauvek odvrćenog,
koji čak ni u mladosti ničim vezan nije,

gordosti i nepažnje lišenog, sasvim slobodnog,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.

219. Ko razumeo je svet i najviši cilj odabrao,
nepriistrasan, što i bujicu i okean prešao je,
razvezao čvorove u sebi, nasputan, neuprljan,
i takvoga znalci utihnulim mudracem zovu.⁸⁴

220. Različiti su, daleko jedan od drugoga,
domaćin što čeljad hrani i asketa što zavet sledi.
Prvi je neobuzdan u povređivanju drugih bića,
mudrac, pak, ukrotivši sebe, sva druga bića štiti.⁸⁵

221. Kao što plavovrati paun sa krestom
nikada labuda u letu nadmašiti ne može,
tako i domaćin ne doseže do monaha,
utihnulog mudraca, što sam u šumi meditira.

II Kratko poglavlje *Āṭṭavagga*

1. DRAGULJI (RATANA SUTTA)

222. „Koja god da su se bića ovde okupila,
bilo da su sa zemlje ili sa neba,
neka svako od njih bude zaista srećno
i sa pažnjom sasluša ono što je ovde rečeno.

223. Zato, bića, dobro poslušajte sva:
s ljubavlju se odnosite prema svim ljudima,
koji vam danju i noću darove prinose;
nikad ne oklevajte da ih zaštitite.

224. Kakvo god da je blago ovde ili drugde,
ili pak najbolji dragulj na nebesima,
ništa od toga nije ravno Tathāgati.⁸⁶
Tako uzvišen dragulj se u Budi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

225. Razaranje, hlađenje strasti, besmrtno, uzvišeno,⁸⁷
što u koncentraciji deseže Sakyamuni:
ničega ravnog tome stanju nema.
Tako uzvišen dragulj se u Dhammi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

226. Čistota koju je Buda, Najviši, hvalio,
a zovu je koncentracija bez prekida –
ničega ravnog takvoj koncentraciji nema.

Tako uzvišen dragulj se u Dhammi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

227. Onih osam osoba što ih vrli hvale,
dakle četiri para koja takvi ljudi čine,
to su Srećnoga učenici, vredni darova;
što je njima dato, obilje plodova donosi.
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!⁸⁸

228. Koji su u vežbanju istrajni, čvrstoga uma,
nisu predani čulima, već učenju Gotaminom,
koji su dosegli cilj, u besmrtno uronili,
uživaju u oslobođenju što ga bez cene dobiše.⁸⁹
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

229. Kao što stub Indre,⁹⁰ čvrsto poboden u zemlju,
nijedan od četiri vetra pomeriti ne može,
isti je, kažem vam, onaj ispravan čovek,
koji iskusivši ih, plemenite istine jasno vidi.
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

230. Koji su jasno razumeli plemenite istine
što ih dobro izloži onaj sa potpunim uvidom,
bez obzira koliko često nepažljivi bili,
osmi put se sigurno roditi neće.⁹¹
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

231. Kada neko uvid dostigne,
tri stvari bivaju odbačene:
ideja o trajnom sopstvu i sumnjičavost,
vezanost svaku za puka pravila i rituale.⁹²
Takav se u četiri sveta patnje roditi neće,⁹³

niti načiniti može šest velikih pogrešaka.⁹⁴
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

232. Šta god pogrešno da je neko uradio,
svojim telom, govorom ili pak mišlju,
to on nikako sakriti ne može,⁹⁵
a pogotovo onaj ko je Neuslovljeno video.
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

233. Nalik senovitom gaju, visokih krošnji,
koje procvetaju u vrelini prvog meseca leta,
tako izvrsnoj Dhammi Učitelj podučavao je,
što hlađenju strasti vodi, najvećoj blagodeti.⁹⁶
Tako uzvišen dragulj se u Budi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

234. Najbolji, znalac najboljeg,
davalac najboljeg i donosilac najboljeg,⁹⁷
nenadmašni što najbolju Dhammu podučava.
Tako uzvišen dragulj se u Budi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

235. Staro je uništeno, ništa novo ne nastaje,⁹⁸
jer nova rođenja umove njihove ne zavode.
Uništili su seme, za novim početkom ne žude,
mudraci takvi utrnu mirno, poput plamena sveće.
Tako uzvišen dragulj se u Sanghi nalazi:
neka snaga ove istine sigurnost donese!

236. Koja god da su se bića ovde okupila,
bilo da su sa zemlje ili sa neba,
klanjamo se istini Bude, poštovanog među
bogovima i ljudima: neka to sigurnost donese!

237. Koja god da su se bića ovde okupila,
bilo da su sa zemlje ili sa neba,
klanjamo se istini Dhamme, poštovane među
bogovima i ljudima: neka to sigurnost donese!

238. Koja god da su se bića ovde okupila,
bilo da su sa zemlje ili sa neba,
klanjamo se istini Sanghe, poštovane među
bogovima i ljudima: neka to sigurnost donese!”

2. LEŠINA (ĀMAGANDHA SUTTA)

[Brahman Tissa:]

239. „Proso, divlji pasulj i grašak,
zeleni listovi, korenje i bobice,
oni koji ovo jedu, dobivši ga na ispravan način,
ne govore laži iz želje za zadovoljstvima čula.

240. Al’ jedući hranu dobro začinjenu,
s poštovanjem datu, lepo ukrašenu i ukusnu,
uživajući u jelu od probranog pirinča,
ti, o Kassapa, jedeš lešinu.

241. Rekao si, o srodniče Brahme:
„Od lešine se ja držim podalje”,
a ipak u jelu od probranog pirinača uživaš,
dobro zgotovljenog sa mesom živine.
O tome te pitam, o Kassapa:
šta je onda za tebe lešina?”

[Buda Kassapa:]⁹⁹

242. „Ubijanje, povređivanje, sakaćenje, vezivanje,
krađa, laganje, varanje i obmanjivanje,

učenje beskorisnih stvari,¹⁰⁰ kao i preljuba:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.¹⁰¹

243. Kada je neko neobuzdan u užicima čula,
pohlepan za ukusima, nepočinstvima sklon,
pogrešnih gledišta, prevrtljivac i svojeglav:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

244. Oni koji su grubi, nasilni, zajedljivi,
iznevere prijatelje, bezdušni, nadmeni,
tvrdice koje nikome ništa ne daju:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

245. Bes, oholost, tvrdoglavost i inat,
dvoličnost, zavist, kao i hvalisavost,
sujeta i druženje sa rđavim ljudima:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

246. Ko je nečastan, ne vraća dugove, kleveće,
prevrtljiv u dogovoru, skrivenih namera,
nečastan čovek još nečasnijih dela:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

247. Biti bez milosti za sva živa bića,
spreman da potkradaš druge, da ih povređuješ,
nedelima sklon, okrutan, grub i bez poštovanja:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

248. Oni koji su pohlepni, tlačje i unesrećuju druge,
zlim namerama vođeni, posle smrti u tamu odlaze,
bića što u svet patnje glavačke upadaju:
to je lešina prava, a ne jedenje mesa.

249. Ni [izbegavanje] ribe i mesa, a ni gladovanje,
ni nagost, brijanje glave, upletena kosa, a ni prljavština,

ni odeća od životinjske kože ili plamen žrtvene vatre, nijedna od drugih pokora u ovome svetu večnosti radi, svete himne, darivanje bogova, prinošenje žrtvi i askeza, ne pročišćuju onoga koji sumnju u sebi prevladao nije.

250. Ko na vratima čula motri, neka obuzdan živi, učvršćen u Dhammi, nadahnut čestitošću i blagošću. Mudrac koji se svojih okova oslobodio i svaku patnju na ovom svetu napustio, takvoga ne uprlja ono što je video ili čuo.”

251. Tako je Blaženi na razne načine podučio, a dobro upućeni u svete himne ga je razumeo. Tada muni, oslobođen lešine, nevezan, neuhvatljiv, svoje novo znanje stihovima izrazi, na najlepši način.

252. Saslušavši dobro izgovorene reči Budine, svake se lešine oslobodi, svaku patnju razveja; tu se [Tissa] ponizno pokloni Tathāgati, te odmah svoju želju za zaređenjem objavi.

3. MORALNI STID (HIRI SUTTA)

253. Ko se podsmeva osećaju stida, prezire ga, onaj ko kaže: „Ja sam tvoj prijatelj”, a onda ne pomogne ni ono što može, za takvoga znaj: „Ovo moj prijatelj nije”.

254. Ko prijateljima govori umilne reči, ali u skladu sa time ipak ne postupi, toga mudri prepoznaju kao brbljivca, ali ne i kao čoveka od reči i dela.

255. Prijatelj nije neko ko stalno motri gde je razdor i uvek vreba greške naše.

Istinskog prijatelja drugi ne mogu od nas odvojiti,
baš kao ni usnulo dete iz naručja očevog.

256. Nošenje ljudskog bremena odgovornosti,
sa njegovim plodovima ispravnog napora,
stvara u nama temelj na kojem radost počiva,
stvara u nama sreću hvale vrednu.

257. Kad oseti slasti samoće,
kad oseti slasti spokojstva,
takav asketa, lišen straha i zlih misli,
nektar ushićenja Dhammom ispija.

4. BLAGOSLOVI (MAHĀMAṄĀLA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je prilikom Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. A kada je noć već poodmakla, jedno božanstvo izvanredne lepote dođe do Blaženog, osvetlivši čitav Đetin gaj, te mu se s poštovanjem pokloni i stade sa strane. Stojeći tako, ono se stihovima obrati Blaženome:

258. „Mnogo je božanstava i ljudi
o blagoslovima pomno razmišljalo,
svako od njih žudeći za sigurnošću:
reci nam zato, koji od njih je najveći?”

259. „Ne družiti se za budalama,
već biti u društvu mudrih,
poštovati one koji su toga dostojni:
to je najveći blagoslov.

260. Živeti na pogodnom mestu,
mnogo dobročinstava iza sebe imati,
ka ispravnom cilju sebe usmeriti:
to je najveći blagoslov.

261. Sa mnogo znanja i veština,
biti disciplinovan i dobro uvežban,
pažljivo odmeravati svoje reči:
to je najveći blagoslov.

262. Starati se o majci i ocu,
decu i ženu svoju zaštititi,
zarađivati za život čiste savesti:
to je najveći blagoslov.

263. Davati, u skladu sa istinom živeti,
srodnike svoje pomagati,
samo ono što je ispravno činiti:
to je najveći blagoslov.

264. Umeren biti, od lošeg se okrenuti,
sve što nam razum muti izbegavati,
na dobro u sebi pomno paziti:
to je najveći blagoslov.

265. Poštovanje pokazivati, skroman biti,
zadovoljan i zahvalan postati,
u pravom času Dhammu čuti:
to je najveći blagoslov.

266. Strpljiv i lak za pouku biti,
sa asketama vreme provoditi,
u pravo vreme o Dhammi razgovarati:
to je najveći blagoslov.

267. Obuzdan u vrlini živeti,
plemenite istine jasno videti
i isto tako nibbānu iskusiti:
to je najveći blagoslov.

268. Kad ga dodirnu stvari ovoga sveta,
a um ipak nepokoleban ostaje,
tugom nezamućen, čist, postojan:
to je najveći blagoslov.

269. Oni koji slede što je ovde rečeno,
neporaženi ostaju gde god da su;
takvi svuda u sigurnosti kroče:
i to je njihov najveći blagoslov.

5. SŪĆILOMA (SŪĆILOMA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u okolini Gaye, kraj Tamkita doline, u kraju u kojem je živeo yakkha Sūćiloma. I tako su jednom yakkhe Khara i Sūćiloma prolazili nedaleko od Blaženog. Na to yakkha Khara reče Sūćilomi: „Ovo je neki asketa.”

„Mislim da nije asketa, samo tako izgleda.¹⁰² Sad ću da proverim je li stvarno asketa ili nije.”

Onda yakkha Sūćiloma otide do Blaženog i nasloni se na njega. Na to se Blaženi pomeri unazad. A Sūćiloma upita Blaženog: „Ti se to mene plašiš, asketo!?”

„Ne plašim te se, prijatelju, ali tvoj je dodir loš.”¹⁰³

„Postaviću ti pitanje, asketo. Ako ne možeš da mi odgovoriš, pomutiću ti razum ili iščupati srce ili te zgrabiti za noge i zavitlati na drugu obalu Ganga.”

„Prijatelju, ne vidim nikoga u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, sa Mārom i Brahmom, u ovom pokolenju sa njegovim asketama i brahmanima, sa vladarima i običnim ljudima, ko bi mi mogao pomutiti um ili rastrgnuti srce ili me zgrabiti za noge i zavitlati na drugu obalu Ganga. No svejedno, prijatelju, pitaj me to što želiš.” I yakkha Sūćiloma se onda obrati Blaženom u stihovima:

270. „Na kojem to mestu žudnja i mržnja izviru?
Gde se odbojnost, privlačnost i strah rađaju?
Odakle nastavši, misli se umom poigravaju
kao nestašni dečaci zarobljenim gavranom?”¹⁰⁴

271. „Žudnja i mržnja izviru odavde,
ovde se odbojnost, privlačnost i strah rađaju.
Odatle nastavši, misli se umom poigravaju
kao nestašni dečaci zarobljenim gavranom.¹⁰⁵

272. Rođene su svidanjem, iznikle u nama samima,
nalik granama što izbiju iz stabla banjanovog.
Mnogostruke, hrane se zadovoljstvima čula,
māluvā puzavici nalik što obraste čitavu šumu.¹⁰⁶

273. Oni koji razumeju gde je ovaj izvor,
rado ga odbacuju – dobro me čuj, o *yakkha!*
Takvi prelaze bujicu koju je tako teško preći,
ranije nesavladanu, i više se ne preporađaju.”

6. ŽIVOT U ISTINI (DHAMMAĆARIYA SUTTA)

274. „Život u istini, duhovni život:
to je kažu najveće blago.
Ali kad čovek napusti svoj dom,
posveti se životu beskućnika,

275. i ako je po prirodi brbljiv,
uživa u tome da povređuje druge,
tada je život njegov naopak,
nečistoće u njemu se samo uvećavaju.

276. Monah koji u svađama uživa,
obavijen gustim velom obmane,
ne razume ono što objavljeno je,
Dhammu kojoj Buda podučava.

277. Smetnja onima koji sebe razvijaju,
vođen svojim neznanjem,
takav ne gleda na nečistoće
kao na put koji do pakla vodi.

278. Preporučajući se u svetu muka,
idući iz materice u matericu,
iz tame u tamu hodeći,
takvoga monaha patnja čeka i posle ove smrti.

279. Kao što je teško čistiti septičku jamu,
mnogo godina punjenu, do vrha,
tako je i svakome punom nečistoća
teško da očisti samoga sebe.

280. Monasi, za koga znate da je takav,
čežnjom za domaćinskim životom sputan,
lošim željama, još lošijim namerama,
ogrezao u nedelima i smicalicama,

281. takvoga ujedinjeni,
svi do jednoga izbegavajte.
Počistite ga kao metlom prašinu,
odbacite iz zajednice kao otpad!

282. Razvejte plevu tih lažnih asketa,
koji za sebe misle da jesu podvižnici!
Uklonivši sve one pune žudnji,
ogrezle u nedelima i smicalicama,

283. a sami čisti, uvek sabrani,
družite se sa onima koji jesu čisti.
Tako ujedinjeni, razboriti,
na kraj patnje stići ćete.”

7. BRAHMANSKA TRADICIJA (BRĀHMAṆADHAMMIKA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je prilikom Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Onda grupa imućnih brahmana iz zemlje Kosala, starih, vremešnih, bremenitih godinama, u poodmakloj dobi, pri kraju životnog puta, dođe do

Blaženog i ljubazno se pozdraviše sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedošše oni sa strane i upitaše Blaženog:

„Učitelju Gotama, žive li današnji brahmani u skladu sa brahman-skom tradicijom iz drevnih vremena?”

„Ne, brahmani, današnji brahmani ne žive u skladu sa brahman-skom tradicijom iz drevnih vremena.”

„Molimo onda učitelja Gotamu da nam govori o tradiciji brahmana iz drevnih vremena, ako to nije prevelik trud za njega.”

„Onda, brahmani, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine,” odgovoriše imućni brahmani Blaže-nom. A Blaženi ovako nastavi:

284. „Drevni mudraci iz prošlosti
bili su zaista obuzdani i predani;
pet struna zadovoljstava čula presekavši,
za dobro svoje marljivo su vežbali.

285. Ti brahmani stoku nisu imali,
ni zlato, niti ambare pune.
Učenost beše njihova stoka i letina,
svetački život čuvahu kao blago svoje.

286. Kakva god da je hrana za njih pripremana,
pred njihovom kućom bila je ostavljena.
Ljudi su smatrali da sve što se s predanošću zgotovi,
postaje dostojno da se onome ko traži podari.

287. Tkaninama različitim bojama bojenim,
pokućstvom i smeštajem su mnogi
iz bogatih krajeva i zemalja blagorodnih
iskazivali poštovanje prema tim brahmanima.

288. Neprikosnoveni su bili brahmani,
istinom zaštićeni, zaista nepobedivi.
Niko ih ugrožavao nije na vratima
njihovih domova ni na koji način.

289. Četrdeset osam godina punih
praktikovali su duhovni život u celibatu.
Tako su u vremena davna brahmani
tragali za znanjem i besprekornom vrlinom.

290. Nikada se iz drugih kasti brahmani
ženili nisu, niti sebi ženu kupovali.
Obostranom privrženošću spojivši se,
u ljubavi su u domu svome živeli.

291. Izuzev vremena ženine plodnosti,
kada bi takvo vreme jednom prošlo,
brahmani im nikada ne bi prilazili
kako bi u snošaju uživali.¹⁰⁷

292. Hvalili su svetački život
celibata i istinske vrline,
ispravnost, blagost i predanost.
obuzdanost, nepovređivanje i trpeljivost.

293. Ko god među njima beše najbolji,
brahman snažne volje u svom naporu,
zaista nikada nije u snošaju uživao,
čak ni u snovima svojim.

294. Oni sa mudročću koji su
vežbali sledeći njegov primer,
slaviše svetački život u celibatu,
dobra dela i strpljivost takođe.

295. Pošto bi zatražili pirinač,
stvari, odeću, ghi i ulje,
na ispravan način sve to dobivši,
tek tada bi žrtveni obred načinili.
Ali prinoseći žrtvu koju su dogovorili,
stoku zaista nikada nisu ubijali.

296. Nalik majci, ocu i bratu,
il' nekom drugom srodniku našem,
krave su naši najveći prijatelji,
jer od njih lekove spravljamo.

297. One nam daju hranu i snagu,
isto tako lep izgled i sreću.
Shvatajući sve te blagodeti,
stoku zaista nikada ubijali nisu.

298. Skladni, visokog stasa, naočiti,
na dobrom glasu, tradiciju svoju poštujući,
brahmani su pažljivo motrili
koje stvari treba, a koje ne treba činiti.
I sve dok ta tradicija živa beše,
ljudi su srećni napredovali.

299. Ali onda se u njima promena zbi:
razumevajući do tada isprazno kao isprazno,
sada ih zaseni bogatstvo kraljeva
i raskošni ukrasi žena njihovih,

300. kočije s rasnim konjima upregnutim,
vešto načinjene, sa pokrovima šarenim,
kuće i palate što behu izgrađene,
skladnih mera i temelja čvrstih.

301. Brahmani tako gramzivi postadoše
za bogatstvima drugih ljudi
i njihovim stadima goveda velikim,
društvo lepih žena poželeše oni.

302. Zbog toga nove himne sastaviše,
do kralja Okkāke odoše i ovako mu rekoše.
'Golemi su bogatstvo i letina tvoja.
Prinesi žrtvu, jer velik imetak imaš;
prinesi žrtvu, jer veliko bogatstvo imaš.'

303. Tako rečima brahmana nagovoren,
kralj, zapovednik ratnika moćnih,
prinese žrtve koje mu savetovaše:
konjsku žrtvu, ljudsku žrtvu,
sammāpāsu, vācāpeyyu i niraggaḷu,¹⁰⁸
te predade imetak svoj brahmanima:

304. stoku, stvari, odeću
i žene raskošno ukrašene,
kočije s rasnim konjima upregnutim,
vešto načinjene, sa pokrovima šarenim;

305. kuće i palate što behu izgrađeni,
skladnih mera i temelja čvrstih.
Obilnom letinom ih napunivši,
sva ta bogatstva predade brahmanima.

306. A oni, primivši takva bogatstva,
postadoše opijeni gomilanjem.
Pošto su pali pod vlast žudnje,
pohlepa u njima postade sve veća.
Smesta nove svete himne sastaviše
i opet do kralja Okkāke odoše.

307. 'Isto kao voda i zemlja,
zlato, imetak i letina,
tako su i goveda važna ljudima,
jer im od toga život zavisi.
Prinesi žrtvu, jer velik imetak imaš;
prinesi žrtvu, jer veliko bogatstvo imaš.'

308. Onda kralj, zapovednik ratnika moćnih,
rečima brahmana nagovoren,
naredi da se na stotine krava ubiju
i na oltar žrtveni prinesu.

309. A one nikoga povredile nisu
ni kopitama, niti rogovima svojim.
Te krave ko jagnjad krotke,
puna vedra mleka davale su.
A kralj ih za rogove vezao je,
te nožem oštrim poklao je.

310. Na to božanstva nebeska i preci,
Indra, *asure* i *rakkhase* zavapiše:
'O, kakva je to užasna nepravda!
kad nož oštri je kravi grlo prerezao.

311. Nekada su tek tri bolesti postojale:
jedino žudnja, glad i starost.
Ali zbog takvog pokolja životinja,
sad ih nastade devedeset i osam.

312. Ovo užasno nasilje,
do nas je stiglo kao običaj stari.
Bespomoćna goveda behu žrtvovana,
a ti što ih pobiše, vrlinu izgubiše.

313. Zbog svega toga ovu gnusnu praksu,
iako prastaru, mudri oštro kritikuju.
Gde god da ovako nešto vide,
ljudi prinositelja žrtve kritikuju.

314. Kada Dhamma tako bi izgubljena,
sudde i *vesse* postadoše podeljeni.
Među mnogim *khattiyama* nastade razdor,
žene prezreše muževe svoje.¹⁰⁹

315. *Khattiye*, Brahmini srodnici i drugi
koje je štitila njihova loza plemenita,
sada zaboraviše na svoje poreklo
i postase robovi zadovoljstava čula.”

„Izvršno, učitelju Gotama, izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

8. SKELA (NĀVĀ SUTTA)

316. Onoga od koga čovek Dhammu uči,
neka ga poštuje kao i božanstva Indu.¹¹⁰
Tim poštovanjem veoma obradovan,
znalac mu Dhammu razumljivom čini.

317. Saslušavši ga pažljivo, bistar učenik,
vežbajući u skladu sa Dhammom,
i sam postaje znalac, oštrouman i vešt,
zato što boravi uz takvoga učitelja.

318. A ko se prikloni običnom nezalici,
punom zavisti, što do cilja još stigao nije,
koji upravo ovde Dhammu razumeo nije,
takav u susret smrti korača, sumnjama ispunjen.

319. To je kao kad bi čovek upao u reku,
bujicu moćnu, nabujalu i brzu,
pa ga ona ponese bespomoćnoga;
kako on drugima pomoći može da je pređu?

320. Isto tako, onaj ko Dhammu razumeo nije,
nepažljiv za značenje toga što mu mudri kažu,
i sam nezalica, sumnjama raznim mučen,
kako on drugima pomoći može da razumeju?

321. Ali kao što lađar na čvrstoj skeli,
opremljenoj veslima i krmom snažnom,
umešan i oprezan, što svaki vir poznaje,
može mnoge na drugu obalu prevesti,

322. isto tako onaj ko je učen i obuzdan,
ko znanja ima i postojanog je karaktera,
pošto sâm razume, i druge razumevanju vodi,
samo ako su u stanju da pažljivo slušaju.

323. Zato se družiti treba sa dobrim čovekom,
onim ko pronicljiv je, bogat znanjem.
Pronikavši u značenje, u skladu sa tim postupajući;
onaj ko Dhammu razumeo je, krajnju sreću dostiže.

9. KOJOM VRLINOM? (KIMSĪLA SUTTA)

324. „Kojom to vrlinom,
kakvim to ponašanjem,
negujući koje postupke
čovjek sebe učvršćuje
i dostiže najviši cilj?”

325. „Nek poštuje starije,¹¹¹ bez zavisti;
zna vreme kada učitelja da poseti.¹¹²
zna kada je čas da se o Dhammi govori
i pažljivo sluša reči dobro izgovorene.

326. Smerno, odbacivši gordost,
u pravo vreme ide da poseti učitelja.
Na umu ima Dhammu, njezino značenje,
obuzdanost i svetački život ceo.

327. Uživajući u Dhammi, ushićen Dhammom,
učvršćen u Dhammi, vešt u prepoznavanju Dhamme,

ne govori išta što bi tu Dhammu kvarilo,
već se ravna prema istini, dobro izgovorenim rečima.¹¹³

328. Napustivši ismevanje, naklapanje, žalopojke,
mržnju, licemerje i prevaru, pohlepu i gordost,
tvrdoglavost, grubost, slepilo i opsednutost,
živi on jasnoga uma, potpuno ukroćenog.

329. Razumevanje je srž dobro izgovorenih reči,
koncentracija je srž učenja i razumevanja.
U onome ko je plahovit i nepromišljen,
mudrost i znanje zaista ne uvećavaju se.

330. Koji se ushićuju Dhammom. podukom plemenitih,
nenadmašni su po svojim rečima, mislima i delima.
Tako ustaljeni u miru, blagosti i koncentraciji,
dosegli su srž znanja i mudrosti.”¹¹⁴

10. DIŽI SE! (UṬṬHĀNA SUTTA)

331. Diži se! Ustani!
Kakvog dobra ima u spavanju?
Za ranjenoga, probodenog strelom,
kakovoga sna uopšte može biti?

332. Diži se! Ustani!
Uporno sebe vežbaj smirenja radi.
Neka te kralj smrti, tako nesmotrenog,
ne zavede i učini svojim robom.

333. Odbaci tu vezanost
koja i bogove i ljude,
prepune žudnji, drži okovane.
Ne protraći priliku koju imaš;
jer oni koji su je propustili,
nariču kad jednom u paklu se nađu.

334. Nepažnja je pogibelj uvek,
pogibelj je nepažnji pratilac verni.
Uz pomoć pažljivosti i jasnog znanja,
iščupaj iz sebe tu strelu otrovnu.”

11. RĀHULA (RĀHULA SUTTA)

[Uvodni stihovi]¹¹⁵

335. Pitam se, je li ti mrzak mudri,
zato što stalno živiš sa njim?
Poštuješ li onoga koji je
lučonoša ljudskim bićima.

336. Nije mi mrzak mudri,
zato što stalno živim sa njim.
Poštujem onoga koji je
lučonoša ljudskim bićima.

[Pouka]¹¹⁶

337. Presekavši pet struna zadovoljstava čula,
umu tako prijatnih i zavodljivih,
ispunjen poverenjem, ostavivši dom,
budi onaj što će na kraj patnje stići.

338. Sa iskrenim prijateljima se druži
i odaberi za sebe udaljeno boravište,
mesto osamljeno, sa malo buke;
u jelu nastoj da umeren budeš.¹¹⁷

339. Ne žudi za stvarima takvim
kao što su ogrtač i hrana isprošena,
potrepštine razne i sklonište;
ne vraćaj se ponovo u ovaj svet.

340. Obuzdan monaškim pravilima budi
i dobro pazi na svih pet čula.

Pažnju svoju uvek na telo saberi,
pun ravnodušnosti¹¹⁸ [nad ovim svetom].

341. Izbegavaj obeležja [objekata čula],
koja su privlačna i sa žudnjom povezana.
istrajno meditiraj o odbojnom,¹¹⁹
um načini fokusiranim, koncentrisanim.

342. Meditiraj o stanju bez obeležja¹²⁰
skrivenu sklonost ka obmani odbaci.
A onda, potpuno prozrevši tu obmanu ,
živećeš u najvišem miru.”

Ovako je Blaženi stihovima često savetovao poštovanog Rahulu.

12. VAṄĠĪSA (VAṄĠĪSA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je prilikom Blaženi boravio kraj Ālavīja, kod Aggālava svetilišta. A poštovani Nigrodhakappa, učitelj poštovanog Vaṅgīse, malo pre toga je dostigao konačno oslobođenje. Tako se poštovanom Vaṅgīsi, dok je meditirao u osami, u umu pojavi ovakva misao: „Je li moj učitelj dosegao konačno oslobođenje ili nije?”

Onda uveče poštovani Vaṅgīsa izade iz osame, te otiđe do Blaženog. Kad je stigao, pokloni se, pa sede sa strane. Sedeći tako sa strane, poštovani Vaṅgīsa ovako reče Blaženom: „Poštovani gospodine, dok sam meditirao u osami, u umu mi se pojavi ovakva misao: 'Je li moj učitelj dosegao konačno oslobođenje ili nije?'”¹²¹ Zatim on ustade sa svog mesta, pa pošto je prebacio ogrtač preko jednog ramena, sklopljenih ruku se obrati Blaženom u stihovima:

343. „Pitam učitelja nenadmašne mudrosti,
uništitelja sumnje još u ovom životu:
u Aggālavi je umro monah,
nadaleko znan i čuven, potpuno ugašen.

344. Nigrodakappa beše njegovo ime,
koje Blaženi dade tome brahmanu.
Energičan, živeo je s oslobođenjem kao ciljem,
predan Tebi koji ukazuješ na stanje nepromenljivo.¹²²

345. O Sakyanine, svi mi želimo da saznamo
o tome učeniku tvom, o Svevideći.
Naše uši su spremne, pažnja izoštrena,
učitelju naš, u znanju nenadmašni.

346. Odagnaj nam sumnju, Premudri,
da li on dosegnu nibbānu, reci nam.
Kaži kakvo je mišljenje tvoje, o Svevideći,
ti koji si kao svevideći Sakka među bogovima.

347. Kakvi god da su okovi, putevi obmane,
slojevi neznanja što plodno tlo su za sumnju,
kad Tathagati pridemo, sve to nestaje,
jer njegov pogled najoštrije je među ljudima.

348. Ako niko ne razveje naslage nečistoća,
kao što vetar razveje guste oblake,
čitav svet u potpunu tamu zavijen ostao bi,
čak i najmudriji među ljudima zablitali ne bi.

349. Ali mudraci su ti koji svetlo donose.
I ja upravo tebe, o Heroju, za takvoga smatram.
Znajući to, dođosmo do onoga ko vidi i zna,
da nam otkrije kakva je Kappina sudbina.

350. Pusti svoj umilni glas bez oklevanja,
kao što labud ispruži vrat i oglasi se.
Nežno i milozvučno i ti se oglasi,
svi ćemo pažljivo saslušati reči tvoje!

351. Onog ko je prevazišao sasvim rođenje i smrt,
zamolivši Čistoga, navešću ga da istinu objavi.
Običnim ljudima sopstvene namere skrivene ostaju,
al' Tathāgatini postupci su uvek razumevanjem vođeni.

352. Tvoje izvrsno objašnjenje prihvatamo
kao ono što daje neko ko je savršene mudrosti.
Poslednju molbu ti smerno upućujemo:
ti koji znaš, ne drži nas u neznanju, o mudračče!

353. Razumevajući plemenito učenje od vrha do dna,
ti koji znaš, ne drži nas u neznanju, o ti neiscrpne energije.
Kao što putnik u vreli letnji dan za vodom očajnički žudi,
tako i ja za rečju tvojom: neka me zapljusne glas tvoj.

354. Pošto je živeo strogom asketskom stegom,
sigurno život Kappin ne beše uzalud.
Dostignu li on potpuno utruće ili još nešto ostade?
Kako je oslobođen, to žudimo da čujemo.”

355. „Presekao je žudnju za svakim imenom i oblikom ovde”,
[reče Blaženi],
„bujicu strasti Mračnoga¹²³ što dugo je u njemu tekla.
Zaista otišao je na mesto izvan rođenja i smrti.”
Tako reče Blaženi, predvodnik petorice.¹²⁴

356. „Pažljivo saslušavši tvoje reči,
o najveći među mudracima, zadovoljan sam.
Pitanje moje uistinu ne beše uzalud,
jer ovaj brahman mene obmanuo ne bi.

357. Učenik Budnoga bio je od onih koji
kako su govorili, tako su i postupali.
Tako je raskinuo čvrstu mrežu Smrti
što je Obmanjivač razape nadaleko.

358. Kappiya, O Blaženi,
uočio je izvor vezivanja.
Kappāyana umače van domašaja smrti,
na mesto na koje se tako teško stiže.

13. PRAVO BESKUĆNIŠTVO (SAMMĀPARIBBĀḌANĪYA SUTTA)

359. „Pitam munija, s obiljem mudrosti,
koji je na drugu obalu stigao, nibbānu dosegao, čvrst:
kad dom svoj napusti, užitke čula za sobom ostavi,
kako monah u svetu ovom da živi pravo beskućništvo?”

360. „Za koga su sva znamenja bez značaja”,
(reče Blaženi),
”čudesna razna, snovi ili pak neki drugi znaci,¹²⁵
kad ukloni sve što sa takvim praznoverjem ide,
tek tada monah živi pravo beskućništvo.

361. Neka napusti strast za užicima čula,
kako ovozemaljskim, tako i nebeskim;
nadišavši ovaj život i proniknuvši u Učenje;
tek tada on živi pravo beskućništvo.

362. Ostavivši iza sebe reči što ljude dele,
neka od sebe odbaci bes i tvrdičluk;
kada napusti svaku privlačnost i odbojnost,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

363. Okrenuvši se od prijatnog i neprijatnog,
ne poseže ni za jednim, ne zavisi od bilo čega,
potpuno oslobođen od stvari koje sputavaju,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

364. Ne vidi ništa vredno u sticanju,
a strast za posedovanjem uklonio je;
ne zaviseći od bilo čega, nit' vođen drugima,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

365. Ni sa kim u sukobu, rečju, mišlju ili delom,
na pravi način razumevši Dhammu,
ispunjen težnjom da dosegne stanje *nibbāne*,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

366. Monah nek ne bude gord, misleći: „Poštuj me”,
a ako ako ga uvrede nečim, nek ogorčenje ne gaji;
primivši hranu od drugih, ne biva njome ushićen:
tek tada on živi pravo beskućništvo.

367. Kad napusti žeđ za rođenjima novim,
monah je uzdržan da ne naudi bilo kome,
nadišao je sumnju, sve strele iščupao,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

368. Znajući šta je za njega primereno,
monah nikog na svetu povredio ne bi;
razumevši Dhammu onako kakva zaista jeste,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

369. Kad nema u njemu skrivenih sklonosti
i korenje svega lošeg u sebi je počupao,
ničega željan, bez očekivanja bilo kakvih,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

370. U njemu otrova nema, obmana napuštena,
sasvim nadišavši čitavu tu gomilu žudnji,
ukroćen, ohlađen, u sebi zaista čvrst,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

371. Pun poverenja, znanja, put jasno vidi,
mudrac što u sporovima drugih ne bira stranu;
kad ukloni pohlepu, mržnju i ogorčenje u sebi,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

372. Istinski pobednik što raskrilio je velove,
usavršen u Učenju, na drugoj obali, bez strasti,
vešt da uoči prestanak svake uslovljene stvari,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

373. Kad nadide ideje o stvarima prošlim i budućim
i dobro znajući šta jeste prava čistota,
neuznemiren onim što mu čula donose,
tek tada on živi pravo beskućništvo.

374. Znajući dobro svoje mesto, razumevši nauk,
sagledavši jasno kako se čisti talog uma
uklanjanjem baš svake vezanosti,
tek tada on živi pravo beskućništvo.”

375. „Sigurno, Blaženi, da jeste upravo tako:
onaj ko na taj način živi, ukroćeni monah jeste;
prevazišavši sve ono što je u svetu ovom okov,
tek tada on živi pravo beskućništvo.”

14. DHAMMIKA (DHAMMIKA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je prilikom Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tada nezaređeni sledbenik Dhammika, praćen sa pet stotina drugih nezaređenih sledbenika, dođe do Blaženog, pokloni mu se i sedne sa strane. Sedeći tako, nezaređeni sledbenik Dhammika obrati se Blaženom u stihovima:

376. „Pitam Gotamu, Premudroga:
kako dobar učenik treba da postupa,
onaj što dom svoj napustio je,
a kako nezaređeni što u kući živi?

377. Jer jasno razumeš smer i odredište
sveta ovoga, sa njegovim božanstvima.

Nema ti ravnog u otkrivanju skrivenog značenja,
s pravom te izvanrednim Budom nazivaju.

378. Neposredno iskusivši svako znanje,
iz milosrđa prema živim bićima otkrivaš Dhammu.
Sve zastore si raskrilio, svevideće oko stekao
i tako pročišćen, čitav ovaj svet obasjavaš.

379. Erāvaṇa, nāga kralj, došao je pred tebe
kad čuo je da te 'Pobednikom' zovu.
Kad se s tobom posavetovao, udaljio se [govoreći]
„Izvanredno”, ushićen onime što čuo je.

380. Kralj Vessavaṇa Kuvera takođe došao je,
sa mnogobrojnim pitanjima o Dhammi.
Postavio ih je i na svako odgovorio si, o mudraču.
Saslušavši te do kraja, i on ushićen bio je.

381. Sledbenici drugih tradicija skloni debatama,
bilo da su āḍḍivike ili pak nigaṇṭhe,
ne uspevaju da te u mudrosti nadmaše,
k'o što i onaj što sedi ne pretiče drugog koji korača.

382. Svi ti brahmani skloni debatama,
kao i neki drugi, stariji brahmani,
svi od tebe tumačenje značenja očekuju,
isto kao i drugi što sebe veštima u debati smatraju.

383. Jer ovu Dhammu, suptilnu i okrepljujuću,
na tako divan način objavio si, o Blaženi.
Svako samo nju želi da čuje: zato te molimo,
izloži nam je, najviši Budo!

384. Svi ovi monasi što sede unaokolo
i nezaređeni takođe [žele] da je čuju.

Dhammu u koju prečisti proniknu neka čuju,
baš kao i bogovi Vāsavine dobro izgovorene reči.”¹²⁶

385. „Saslušajte me, monasi, i dobro zapamtite
jer Dhammu koja pročišćuje objaviću vam.
Promišljena osoba, koja vidi šta je dobro,
nek uvek postupa kako monahu dolikuje.

386. Monah neka ne luta kad mu vreme nije;
a kada jeste, nek isprosi hranu u najbližem selu.
Onaj ko u nevreme luta, lako vezanosti stvara
i zato bude ne idu naokolo kad tome vreme nije.

387. Oblici i zvukovi, ukusi i mirisi,
kao i dodiri, znaju da bića u ludilo povedu.
Uklonivši žudnju za svim tim stvarima,
u pravo vreme u selo ulazi, radi obroka jutarnjeg.

388. A onda, pošto je hranu za taj dan isprosi,
vrativši se u boravište svoje, nek sedne u osami.
Udubivši se u sebe, neka ne dozvoli da um njegov
na sve strane luta, neka nastoji da bude zaista sabran.

389. Ako bi razgovarao sa učenikom,
sa bilo kim drugim, s drugim monahom možda,
neka govori tada o uzvišenoj Dhammi;
nek se ne upušta u spletke i kritikovanje drugih.

390. Ima onih koji se u raspravama nadmeću,
ali ovde ne hvalimo takve što mudrosti im manjka.
Vezanosti nastale sad tu sad tamo u njima bujaju,
jer umovi njihovi sve dalje i dalje putuju.

391. Isprošena hrana, ležaj i mesto da sedne,
kao i vedro vode da prljavštinu sa ogrtača spere:

saslušavši istinu koju je Srećni podučavao,
neka učenik onoga ko najvišu mudrost ima
sve to što dobije sa dobrom merom koristi.

392. Jer u pogledu hrane isprošene, boravišta
i vedra vode da prljavštinu sa ogrtača spere,
monah za sve te stvari prijanjati neće,
isto onako kao ni kap vode za list lotosov.

393. A sad da izložim dužnosti domaćinove,
šta treba da čini kako bi dobar učenik bio.
Jer sve dužnosti jednoga monaha
ne može slediti onaj ko imetka ima.

394. Odloživši batinu pred svakim bićem,
pred snažnima i slabima na svetu ovome,
neka ne ubija život i ne bude razlog ubijanju,
neka isto tako ne hvali ikoga drugog ko ubija.

395. Dalje, učenik ne treba da svesno
uzima bilo šta što mu nije dato.
Nek ne bude uzrok krađi, niti je odobrava;
ništa što mu ponuđeno nije neka ne uzima .

396. Mudar čovek se kloni nečistog dela,
isto kao što neko beži od užarenog ugljvlja.
Iako nije u stanju da život proživi u celibatu,
neka barem sa tuđom ženom ne pogreši.

397. Našavši se na sudu ili pred grupom ljudi,
bilo kakvu laž ne bi trebalo da izgovori.
Neka laganje ne odobrava, niti druge nagovara.
Potpuno neka izbegava ono što istinito nije.

398. Domaćin koji se ovakvom učenju priklonio,
ne treba da bilo kakav alkohol pije.

Opijanje ne odobrava, niti druge nagovara,
razumevši da ono uvek ludilom okončava.

399. Kad im piće razum oduzme, budale loše stvari čine,
druge lakomislene ljude podstiču da rade isto.
Zato ovakve puteve u propast, drage samo glupanima,
izbegavati treba, jer ludilom i obmanom okončaju.

400. Ne ubij nijedno živo biće, ne uzimaj što ti dato nije;
nijednu laž ne izgovori, niti za alkoholom poseži.
Odustani od snošaja, kao i od dèla koja te prljaju,
ne jedi hranu noću ili van vremena propisanog za to.

401. Ne kiti se đinđuvama, niti mirišljavim sebe čini;
ležaj nek ti na krevetu niskom ili na prostirci bude.
Jer to je, kažu, osam pravila za dan predanosti,
koje podučava Budni, što je na kraj patnje stigao.

402. I tako, uma ispunjenog poverenjem,
držeći se pravila ovih, što osam ih je na broju,
živi po njima u dane predanosti, četrnaesti,
petnaesti i osmi dan mesečevog kruga,

403. a ujutro, mudar čovek što držao se
ovih pravila za dane istinske predanosti,
obradovan čistom savešću svojom,
neka hranom i pićem s radošću daruje
monašku zajednicu onako kako dolikuje.

404. Dužnost mu je još da pomaže majku i oca,
kao i da se posveti samo poslovima časnim.
Predani laik što se ovih dobronamernih saveta drži
na kraju se među bogovima nađe što ih 'blistavi' zovu."

III Veliko poglavlje *Mahāvagga*

1. BEKSTVO (PABBAḌḌĀ SUTTA)

405. Beg u beskućnike opevaću,
kada se Vidilac od sveta odvрати,
i kako se, pomno istražujući,
prikloni on beskućništvu.

406. „Domaćinski život je zatvoru nalik,
jedna velika gomila đubreta.
Beskućništvo je širokom polju nalik,“
tako uvidevši, on pobeže.

407. Postavši beskućnik, klonio se
loših dela telom počinjenih.
Reči grube sasvim uklonio je,
svoje življenje do kraja pročistio.

408. Tako u Rāḍagahu otide Budni,
u brdima okruženu prestonicu Magadhe.
I krenu tamo da hranu sebi isprosi,
divnim obeležjima ukrašen mnogim.¹²⁷

409. Tu ga kralj Bimbisāra spazi,
stojeći visoko u palati svojoj.
Videvši kakva obeležja poseduje,
ovako objavi onima oko sebe:

410. „Dobro ga pogledajte, gospodo,
kako je naočit, dostojanstven, blistav!
Savršeno ponašanje ga krasi,
pogleda samo preda se usmerena.
411. Ko ide tako očiju oborenih, sabran,
taj niskoga roda nikako nije.
Neka ne oklevaju glasnici moji,
otkrijte kuda se zaputi monah taj.
412. Glasnici koje kralj odposla,
u stopu pratiše nepoznatoga,
[misleći]: „Kuda to ide monah ovaj?
Gde li je boravište njegovo?”
413. Hranu je prosio od kuće do kuće,
na čula motreći, dobro obuzdan;
jasno razumevajući i do kraja sabran,
brzo je prosjačku zdelu svoju napunio.
414. A kada je prošnju okončao,
grad je muni sasvim napustio.
Na brdo Paṇḍava ispeo se,
[s mišlju]: „Na mestu ovom boraviću”.
415. Videvši gde će asketa boraviti,
glasnici potom priđoše bliže;
a jedan od njih se udalji,
kako bi kralju vest preneo.
416. „Onaj monah zastade, veliki kralju,
na istočnoj strani brda Paṇḍava.
Tamo u planini, u pećini sedi,
tigru nalik, biku predvodniku ili lavu.”

417. Kada je glasnikov izveštaj čuo,
plemeniti se na kraljevsku kočiju pope.
Žurno se iz palate svoje izveze,
pravo ka onome brdu Paṇḍava.

418. Odvezao se dokle je bilo moguće,
a onda plemeniti sa kočije siđe.
Idući peške, cilju se svome približio,
pa kad do pećine stiže, unutra uđe.

419. Radostan kralj pred asketu sede,
učtiv razgovor sa njime zapodenu.
Kada se ovaj učtiv razgovor završi,
ovakvim se rečima on asketi obrati:

420. „Mlad si i tanane građe,
u naponu mladalačke snage,
lepotom i stasom si obdaren,
nalik ratniku plemenitoga roda.

421. Bogatstvom ću te obasuti, uživaj,
blistajući kao predvodnik vojske moje
i praćen odredom slonova predvodnika.
Ali pre toga, o poreklu mi tvome kaži.”

422. „Postoji zemlja, o veliki kralju,
tamo na obroncima Himalaja,
blagoslovena obiljem bogatstva i moći,
vladar je njen iz naroda Kosala.

423. A ja sam iz klana Ādićća zvanom,¹²⁸
plemenu Sakya pripadam po rođenju.
Tu sam, o kralju, svoj dom napustio,
ne žudeći ni za jednim zadovoljstvom čula.

424. Kad razumeh opasnost slasti čula,
u obuzdavanju ugledah pravu sigurnost;
u tešku bitku ja sada polazim,
um se moj tome zaista raduje!”

2. VELIKA BITKA (PADHĀNA SUTTA)

425. „Kada sam odlučan u naporu
otišao na obalu reke Nerañđare
i ulažući veliki napor meditirao
da dostignem slobodu od okova,

426. dođe do mene Namući,¹²⁹
govoreći mi reči saosećanja:
’Ah, tako si mršav, tako bled,
stigao si na ivicu smrti.

427. Hiljadu delova već pripada smrti,
tek jedan deo života tvog još ostaje.
Živi, dobri gospodine! Bolji je život.
Jer samo živ možeš činiti dobra dela.

428. Živeći svetačkim životom
i prinoseći žrtvu u vatru,
mnogo više zasluga sakupićeš.
Kakva je korist od ovog napora?

429. Teško je slediti taj put napora,
teško njime ići i teško na njemu ostati.’
Izgovorivši stihove ove, Māra stade
tik kraj boka Probuđenoga.

430. Pošto je Māra tako zborio,
Blaženi mu ove reči uputi:
”Srodniku nepažljivih, Zli,
s razlogom ovamo došao si.

431. Od želje za zaslugama
u meni ni najmanjeg traga nema.
Bolje je Māra da o zaslugama pričaš
onima kojima te zasluge trebaju.

432. U meni su poverenje i snaga,
isto tako je mudrost u meni.
Kad sam toliko odlučan,
zašto me sada moliš da živim?

433. Ovaj vetar bi mogao
čak i čitave reke isušiti,
pa zašto ne bi i krv u žilama
meni ovako nepokolebljivom?

434. Kada mi se krv sasušuje,
tada mi se i žuč i sluz suše.
Mišice moje možda kopne,
ali mi um sve bistriji postaje;
svesnost moja i mudrost
i koncentracija sve čvršći bivaju.

435. Ostajući na tom putu,
doživeo sam najveće bolove,
a ipak um se užicima čula ne okrenu,
pogledaj tu čistotu bića!

436. Zadovoljstva čula su tvoja prva armija,
drugom se nezadovoljstvo naziva.
Treća armija su ti glad i žeđ,
a četvrta ti se žudnja zove.

437. Peta su lenjost i tromost,
a šestoj strah je pravo ime.
Armija sedma ti je sumnja,
klevetanje i gordost armija osma.

438. Dobitak, ugled i počast
kao i nezasluženo stečena slava [su deveta];
[deseta je kad] neko sebe uzdiže,
a u isto vreme prezire druge.

439. To je, Namučí, armija tvoja,
crni zapovedniče vojske još crnje.
Kukavica je pobediti ne može,
ali onaj ko pobedi, blaženstvo stiče.

440. Treba li munda travu da nosim?¹³⁰
Jadan bi tada bio život moj.
Bolja bi bila smrt u bici za mene,
no da živim tako poražen.

441. Neki askete i brahmani,
iz bitke ove ne vraćaju se,
jer ne znaju put kojim oni
što ispravno vežbaju sigurno hode.

442. Osmotrivši vojsku sa barjacima unaokolo,
crne trupe i Māru na leđima slona bojnoga,
u bitku krećem, njemu u susret pravo:
neka me sa moga mesta ne pomeri!

443. Iako ovaj svet i sva božanstva,
tu armiju tvoju pobediti ne mogu,
ja ću je mudročću smrskati,
kao bačenim kamenom krčag glineni.

444. Ovladavši mislima svojim,
sabranost dobro ustalivši,
iz kraljevstva u kraljevstvo ići ću,
mnoge učenike podučavajući.

445. A oni pažljivi, odlučni da slede to što ih podučavam, uprkos željama tvojim otići će tamo gde ni za čim više žaliti neće.”

446. „Sedam godina pratih Blaženoga, [idući za njim] u stopu, ali ne uspeh pukotinu da pronađem u Probuđenome, koji je sabran.

447. Beše neki gavran što kružio je oko kamena što na komad loja ličio je: 'Možda ću pronaći nešto jestivo ovde, možda bi moglo nešto ukusno biti?

448. Ali ne našavši ništa ukusno tu, gavran odlete dalje od mesta tog. Baš kao gavran što kamen napade, napuštam Gotamu s razočarenjem.”

449. Kao što bi neko, savladan tugom, sviralu svoju za pojas zadenuo, tako i zloduh, žalosti pun, sa toga mesta u trenu nestade.

3. DOBRO IZREČENO (SUBHĀSITA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi”.

„Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

„Monasi, kada govor ima četiri obeležja, on je dobro izrečen, a ne loše izrečen, besprekoran i mudri mu ne mogu ništa prigovoriti. A koje su to četiri karakteristike? Tako monah govori samo ono što je dobro

izrečeno, ali ne i ono što je loše izrečeno. On govori samo samo ono što je Dhamma, ali ne i ono što nije Dhamma. On govori samo ono što je dobronamerno, ali ne i ono što je zlonamerno. On govori samo ono što je istinito, ali ne i ono što je laž. Kada govor ima ova četiri obeležja, on je dobro izrečen, a ne loše izrečen, besprekoran i mudri mu ne mogu ništa prigovoriti.”

Tako je rekao Blaženi. A kada je to izgovorio, Srećni, Učitelj i ovo reče:

450. Dobro izrečena reč je najbolja, kažu dobri;
govoriti Dhammu, a ne ne-Dhammu – to je drugo.
Zboriti dobronamerno, ne zlonamerno – to je treće;
izreći istinu, a ne laži – to je četvrto.”

Na to poštovani Vaṅgīsa ustade sa svog mesta i prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i reče: „Javilo mi se nadahnuće, Blaženi! Javilo mi se nadahnuće, o Srećni!”

A Blaženi reče: „Onda izrazi svoje nadahnuće, Vaṅgīsa.”

Tada Vaṅgīsa ovim prigodnim stihovima pohvali Blaženog u njegovom prisustvu:

451. „Govoriti treba samo one reči
kojima taj što govori niti sebe muči,
niti njima druge povređuje:
takve su reči zaista dobro izrečene.

452. Govoriti treba samo blage reči,
koje drugi sa radošću dočekuju.
Prijatne reči drugima govoriti treba,
one koje ništa što je loše ne donose.

453. Istinite reči su zaista besmrtno,
takav je zakon od davnina.
Dobro i Dhamma, dobri ljudi kažu,
u istini svoj čvrst koren imaju.

454. Reči koje Budni izgovara
radi dostizanja nibbāne, sigurnosti,
radi dokončanja ovog okeana patnje:
to je govor kojem premca nema.

4. SUNDARIKABHĀRADVĀḌA (SUNDARIKABHĀRADVĀḌA SUTTA)

Ovako sam čuo.¹³¹ Jednom je Blaženi boravio u zemlji Kosala, na obali reke Sundarike. A brahman po imenu Sundarikabhāradvāḍa je takođe na obali reke Sundarike izvodio obred vatre i prinosio žrtvu paljenicu. Kada je brahman završio obred vatre i prineo žrtvu paljenicu, ustade on sa svog mesta i pogleda oko sebe, na sve četiri strane, pitajući se: „Kome bih mogao dati ostatke ove hrane koju sam prineo bogovima?”

Onda brahman Sundarikabhāradvāḍa, nedaleko od sebe, spazi Blaženog kako sedi pod jednim drvetom, glave pokrivene ogrtačem. I tako s ponudama u levoj ruci i krčagom sa vodom u desnoj, otide on do Baženoga. Začuvši brahmanove korake, Blaženi otkri glavu. Na to brahman Sundarikabhāradvāḍa pomisli: „Ovaj poštovani¹³² je obrijao glavu, ovaj poštovani je neki ćelavac!”¹³³ i htjede da se vrati natrag. Ali onda mu se javi ova misao: „Neki brahmani su ovde takođe obrijane glave. Bolje da odem do njega i pitam ga iz koje je kaste.”

Tako brahman Sundarikabhāradvāḍa priđe Blaženom i reče: „Kojoj kasti poštovani pripada?” Na to se Blaženi obrati brahmanu u stihovima:

455. „Ja nisam brahman, nisam ni plemić;
nisam ni zemljoradnik ili bilo šta slično tome.
Razumevši do kraja klan običnih ljudi,
bez imetka, promišljeno živim u svetu ovome.

456. Ogrnut ogrtačem svojim, lutam kao beskućnik,
obrijane glave, u sebi potpuno ohlađen.
Pošto za ljude ovde ničim vezan nisam,
ne priliči, brahmane, za klan moj da me pitaš.”

[Na to brahman Sundarikabhāradvāda reče:] „Ali gospodine, kada se sretnu, brahmani jedan drugoga pitaju: 'Je li poštovani brahman?'”

[Blaženi:]

457. „Ako kažeš da si brahman,
a isto tako tvrdiš da ja nisam,
onda te moram pitati za Sāvittī,
od tri stiha i dvadeset četiri sloga.”¹³⁴

[Brahman:]

458. „Ali zašto su mudraci, obični ljudi, ratnici i brahmani,
u ovome svetu prinosili darove božanstvima?”

[Blaženi:]

„Ako usavršeni, znalac veda, kod prinošenja žrtve
dobije dar od bilo koga, ona je, kažem, za darovatelja uspela.

[Brahman:]

459. „Da, takav njegov dar mora biti uspešan”
[reče brahman],
„jer smo videli jasno takvoga znalca veda.
Zato što ranije nismo sreli takve poput tebe,
neki drugi su jeli žrtvenu pogaču.”

[Blaženi:]

460. „Brahmane, pošto za dobrim tragaš,
dođi ovamo kraj mene i pitaj šta želiš.
Možda ovde možeš pronaći onoga ko je u miru,
bez ljutnje i nemira, bez žudnji i vrlo mudroga.”

[Brahman:]

461. „Učitelju Gotama, pošto rado prinosim žrtve,
žudim da to i dalje činim, ali sa razumevanjem.
Neka me dostojni sada uputi:
šta to jednu žrtvu čini uspelom?”

[Blaženi:]

„U tom slučaju, brahmane, dobro slušaj šta ću ti reći. Podučiću te Dhammi.

462. Ne pitaj za kastu, već pitaj za dela:
vatra se može zapaliti od svakog drveta.
Iako niskog porekla, istrajan muni,
obuzdan zazorom od nedela, plemenit postaje.

463. Onome ko istinom ukroćen je, trpeljiv,
ko znanjem veda potpuno ovladao je,
onome ko je predan svetačkome životu:
takvome bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi.

464. Beskućnicima što zadovoljstva čula napustiše,
koji sobom ovladaše, pravi poput strele:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi.

465. Onima što ne znaju za požudu, izoštrjenih čula,
slobodni kao mesec kada iza oblaka izroni:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi.

466. Onima koji ovim svetom hode bez ikakvih veza,
uvek sabrani, napustivši stvari koje drugi zovu 'moje':

takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi.

467. Okrenut od užitaka čula, korača pobednički,
on koji zna gde je kraj rađanju i umiranju,
do nibbāne stigao, ohlađen poput jezera u planini:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

468. Svim pravednicima ravan, od nepravednih daleko,
Tathāgatina je mudrost bez ikakvih granica;
neuprljan ni ovde, ni bilo gde drugde:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

469. U njemu dvoličnosti, a ni zabluda nema,
za pohlepu ne zna, osećaja za 'moje' u njemu nema,
raspršivši bes, u sebi ga potpuno ohladivši,
taj brahman je izlečio boljku tugovanja:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

470. Napustio je uobičajena boravišta uma¹³⁵
i bilo kakvog poseda on više nema,
nevezan bilo čime na svetu ovom ili drugome:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

471. On koji je koncentrisan, bujicu prešao je
i najvišim pogledom Dhammu do kraja sagledao,
otrove uklonio je, u svom poslednjem telu živi:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

472. Otrov bivanja, kao i otrov zlih reči
razorio je, uništio, tako da im više ni traga nema;
taj znalac veda na svaki je način oslobođen:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

473. Svake se sputanosti lišio, više ih u njemu nema,
jasnoga vida među onima zaslepljenim neznanjem,

jasno razumevši patnju, njen uzrok i polje delovanja:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

474. Ne trči kud ga žudnje vode, življenju u osami sklon,
nadišavši sva gledišta što ih objaviše drugi,
u njemu uporišta za preporađanje nikakvog nema:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

475. Sve pojave je prozreo, bliske i daleke,
razorio, uništio, tako da im više ni traga nema,
spokojan, oslobođen presecanjem vezanosti:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

476. On koji je uočio razaranje,
kraj okovima i novim rođenjima,
koji je puteve požude potpuno izbrisao,
čist, neokaljan, pročišćen, bez mrlja:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

477. On koji sopstvo u sebi nigde ne vidi,
koncentrisan, ispravan, u sebi čvrst,
bez strasti, prijemčiv, svake sumnje lišen:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.

478. On u kojem nikakvih zabluda nema
i znanjem svojim proniče u pojavu svaku,
u ovom telu poslednji telesni život živi,
dosegao je probuđenje – blaženstvo nenadmašno,
tolika je čistota duha njegovoga:
Tathāgata dostojan jeste žrtvene pogače.”

[Brahman:]

479. „Neka moj dar bude istinski dar,
pošto sam našao pravoga znalca.

Sâm se veliki Brahmā ukaza preda mnom:
neka Blaženi ovo od mene prihvati;
neka Blaženi uživa u mojoj žrtvenoj pogači.”

[Blaženi:]

480. „Što je dobijeno pevanjem stihova ja ne jedem;
to, brahmane, ne čine oni što ispravno vide.
Što je dobijeno pevanjem stihova Bude odbijaju;
to je njihovo pravilo, sve dokle Dhamma traje.

481. Velikom mudracu, oslobođenom
mentalnih nečistoća i mirne savesti,
drugu hranu i piće treba poslužiti,
on je polje zasluga za svakoga ko za njima traga.”

[Brahman:]

482. „Blaženog molim da mi rastumači,
ko treba da jede darove nekoga kao što sam ja,
koga da potražim kada vreme za darivanje dođe,
sada kada tvoje učenje saslušah.”

[Blaženi:]

483. „Onaj u kome neprijateljstva nema,
čiji um ostaje neuznemiren,
ko je od svake požude oslobođen
i tromost uma svoga prevladao je;

484. onaj ko sve granice uklonio je,
vešt u razumevanju rođenja i smrti,
muni što sve odlike utihnutih mudraca ima,
taj je dostojan ponuda tvojih.

485. Uklonivši svaku oholost u sebi,
takvome bi trebalo da se pokloniš.
S poštovanjem ga ponudi hranom i pićem:
samo tako će dar tvoj blagosloven biti.”

[Brahman:]

486. „Blaženi je vredan žrtvene pogače,
jer on je nenadmašno polje zasluga,
primalac darova za čitav ovaj svet:
sve što je dostojnome prineto, ogroman plod nosi.”

Zatim Sundarikabhāradvāda reče Blaženom: „Izvršno, učitelju Gotama, izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”

Tako u prisustvu Blaženoga brahman Sundarikabhāradvāda postade iskušenik, a potom primi i potpuno zaredenje. I ne zadugo posle potpunog zaredenja, boraveći u osami, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Bhāradvāda, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno ono što je trebalo učiniti, nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja”. I poštovani Bhāradvāda postade jedan od arahanata.

5. MĀGHA (MĀGHA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagāhe, na Lešinarevoj hridi. Onda brahmanski učenik po imenu Māgha dođe do Blaženog i ljubazno se pozdravi sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče Blaženom:

„Učitelju Gotama, ja sam darovatelj, majstor davanja, davalac obilja, posvećen darežljivosti. Svoj imetak stičem na ispravan način i pošto sam u tome uspeo, od tog imetka ispravno stečenog, ispravno sakupljenog, dajem jednom čoveku, dajem dvojici, trojici, četvorici, petorici, šestorici, sedmorici, osmorici, devetorici, desetorici. Dajem dvadesetorici, tridesetorici, četrdesetorici, pedesetorici. Dajem stotini ljudi, čak i više. Kada tako dam, učitelju Gotama, kada toliku žrtvu prinesem, stvaram li i mnogo zasluga za sebe?”

„Svakako, učenice, kada tako daješ, kada toliku žrtvu prineseš, tada stvaraš mnogo zasluga i za sebe. Učenice, onaj ko je darovatelj, majstor davanja, davalac obilja, posvećen darežljivosti, ko svoj imetak stiče na ispravan način i pošto je u tome uspeo, od tog imetka ispravno stečenog, ispravno sakupljenog, daje jednom čoveku... daje stotini ljudi, čak i više, stvara mnogo zasluga za sebe.”

Na to se brahmanski učenik Māgha obrati Blaženom u stihovima:

487. „Pitam učitelja Gotamu, velikodušnoga”,

(reče Māgha),

„koji žuti ogrtač nosi, luta kao beskućnik:
kada domaćin posvećen davanju, majstor davanja,
željan zasluga, u potrazi za zaslugama darove prinosi,
dajući hranu i piće drugima bez oklevanja,
kako ti njegovi darovi pročišćeni postaju?”

488. „Kada domaćin posvećen davanju, majstor davanja,”

(Māgha”, reče Blaženi),

„željan zasluga, u potrazi za zaslugama darove prinosi,
dajući hranu i piće drugima bez oklevanja:
takav u svom naumu uspeva jer daruje one vredne darivanja.”

489. „Kada kućedomaćin posvećen davanju, majstor davanja,”

(reče Māgha),

„željan zasluga, u potrazi za zaslugama darove prinosi,
dajući hranu i piće drugima bez oklevanja:
opiši, o Blaženi, one koji su takvog darivanja vredni.”

[Blaženi:]

490. „Onima koji lutaju ovim svetom, bez vezanosti, ništa ne posedujući, potpuno usavršeni, obuzdani: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

491. Onima koji su raskinuli svaki okov i vezu, ukroćenima, slobodnima, neuznemirenima, bez žudnji: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

492. Onima koji su se oslobodili svih okova, ukroćenima, slobodnima, neuznemirenima, bez žudnji: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

493. Onima koji su nadišli požudu, mržnju i konfuziju, u kojima otrova nema, svetačkom životu predanima: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

494. Onima u kojima dvoičnosti, a ni zabluda nema, bez pohlepe su, jer u njima osećaja za 'moje' nema: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

495. Onima što plen žudnji postali nisu, već na drugoj obali borave bez osećaja za 'moje': takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

496. Onima što ne žude za bilo čim na svetu ovom, za preporađanjem ovde ili bilo gde drugde: takvima bi brahman u potrazi za zaslugama, kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

497. Beskućnicima što zadovoljstva čula napustiše,
koji sobom ovladaše, pravi poput strele:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, darove trebalo da ponudi.

498. Onima što ne znaju za čežnju, izoštrjenih čula,
slobodni kao mesec kada iza oblaka izroni:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

499. Ispunjenima mirom, onima bez strasti, krotkima
i bez budućih odredišta, jer su ih sve napustili:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

500. Onima koji su umakli rođenjima i smrti,
koji su prevazišli zbunjenost svaku:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

501. Takvima što svetom hode, a sami su poput ostrva,
ne poseduju ništa, u svakom pogledu oslobođeni:
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

502. Onima koji ovo znaju upravo onako kako jeste:
'Ovo je poslednje rođenje, preporađanja više nema':
takvima bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi.

503. Istinskom znalcu, ushićenom zadubljenjem, sabranom,
što do probuđenja stigao je, utočištu mnogima:
takvome bi brahman u potrazi za zaslugama,
kada dođe vreme, trebalo darove da ponudi."

[Māgha:]

504. „Zaista moja pitanja nisu postavljena uzalud;
Blaženi mi je objasnio ko je vredan darivanja.
O učitelju, ti sve to znaš baš onako kako jeste,
jer Dhammu ovu si do kraja razumeo!

505. Kad kućedomaćin posvećen davanju, majstor davanja,”
(reče Māgha),
„željan zasluga, u potrazi za zaslugama darove prinosi,
dajući hranu i piće drugima bez oklevanja,
opiši mi, o Blaženi, izvrsnost takvoga darivanja.”

[Blaženi:]

506. „Prinesi ponudu i dok je prinosiš,
(Māgha”, reče Blaženi),
„učini svoj um mirnim na svaki način.
Jer za onoga ko dar prinosi, darovanje je temelj:
čvrsto na njega oslonjen, takav slabosti odbacuje.

507. Ugasivši u sebi požudu, uklonivši mržnju,
neguje u umu bezmernu ljubav prijateljsku,
neprekidno pažljiv, iz dana u dan marljiv,
takav bezmernom ljubavlju zrači, na svaku stranu.”

[Māgha:]

508. „Ko je pročišćen, slobodan, a ko sputan?
Na koji način se do sveta Brahme dolazi?
Pošto znanja nemam, odgovori mi, o muni.
Blaženi je Brahmā što se pred mojim očima javi,
jer zaista za sve nas ti si Brahmi nalik.
Kako se neko u svetu Brahme preporodi, o Blistavi?”

[Blaženi:]

509. „Onaj ko prinese žrtvu tri puta izvrsnu,¹³⁶
(Māgha”, reče Blaženi),
takav treba to da učini sa onima vrednim dativanja.
Na taj način čineći, ko je istinski tome predan,
kažem da se preporađa u svetu Brahme.”

Kada ovo bi izgovoreno, brahmanski učenik Māgha reče Blaženome: „Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

6. SABHIYA (SABHIYA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice. A u to vreme neko božanstvo koje je jednom ranije bilo krvni srodnik lualice Sabhiye, izrecitovalo mu je više pitanja, govoreći: „Sabhiya, ti bi trebalo da vodiš duhovni život vođen onim asketom ili brahmanom koji ti bude odgovorio na ova pitanja”. Tako, naučivši pitanja od tog božanstva, lualica Sabhiya je posetio one askete i brahmane koji su bili starešine redova, starešine grupa, učitelji grupa, ugledni i nadaleko čuveni osnivači tradicija, koje mnogi smatraju svecima, a to su Pūraṇa Kassapa, Makkhali Gosāla, Aḍita Kesakambalin, Pakudha Kaćcāyana, Saṅḍaya Belatṭhiputta i Nigaṇṭha Nātaputta. Postavljao im je ta pitanja, ali oni nisu odgovarali. I ne samo da mu nisu odgovorili, već su ispoljavali razdražljivost, neprijateljstvo i nezadovoljstvo, pa su čak oni ispitivali lualicu Sabhiyu.

Onda lualica Sabhiya pomisli: „Ovi cenjeni askete i brahmani su starešine redova, starešine grupa, učitelji grupa, ugledni i nadaleko ču-

veni osnivači tradicija, koje mnogi smatraju svecima, a to su Pūraṇa Kassapa... Nigaṇṭha Nātaputta. Kada sam im postavio ova pitanja, nisu mi odgovarali. I ne samo da mi nisu odgovorili, već su ispoljavali razdražljivost, neprijateljstvo i nezadovoljstvo, pa su čak oni mene ispitivali o njima. Kako bi bilo da se vratim svetovnom životu i uživam u zadovoljstvima čula.”

Onda lualici Sabhiyi na um pade ova misao: „I ovaj asketa Gotama je starešina reda, starešina grupe, učitelj grupe, ugledni i nadaleko čuveni osnivač tradicije, kojeg mnogi smatraju svecem. Hajde da odem do askete Gotame i postavim mu ista ta pitanja.” Ali onda pomisli dalje: „Ovi cenjeni askete i brahmani koji su starešine redova, starešine grupa, učitelji grupa, ugledni i nadaleko čuveni osnivači tradicija, koje mnogi smatraju svecima, oni su stari, vremešni, bremeniti godinama, u poodmakloj dobi, pri kraju životnog puta, a to su Pūraṇa Kassapa... Nigaṇṭha Nātaputta. Pa ipak, kada sam im postavio ta pitanja, nisu mi odgovarali. I ne samo da mi nisu odgovorili na pitanja, već su ispoljavali razdražljivost, neprijateljstvo i nezadovoljstvo, pa su čak oni mene ispitivali o njima. Kako bi uopšte na njih onda mogao odgovoriti asketa Gotama, koji je mlad, tek nedavno postao beskućnik?”

Ali onda pomisli: „Asketu ne treba podcenjivati ili omalovažavati samo zato što je mlad. Jer iako je mlad, može on imati veliku snagu, veliku moć. Ipak ću otići do askete Gotame i postaviti mu ta pitanja.”

I tako lualica Sabhiya krete na put u pravcu Rāḍagahe. Idući od sela do sela, stigao je na kraju u Rāḍagahu, u Bambusov gaj, na mesto gde se hrane vevice, te dođe do Blaženoga i ljubazno se pozdravi sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i u stihovima se obrati Blaženom:

510. „Ispunjen konfuzijom i sumnjama”,
(reče Sabhiya),
„došao sam da pitanja postavim.
Molim te razreši ih za mene.
Saslušavši ih jednopojedno,
odgovori mi u skladu sa Dhammom.”

511. „Dugačak si put prevalio,
(Sabhiya”, reče Blaženi),
„u želji da pitanja postaviš.
Ja ću ih razrešiti za tebe.
Postavljalj ih jedno za drugim,
odgovoriću ti u skladu sa Dhammom.

512. Sabhiya, postavljalj pitanja svoja,
pitaj me sve što misliš da važno je.
Na svako od njih odgovoriću ti
i tvoju zbunjenost razvejati.”

A lualica Sabhiya pomisli: „Ovo je zaista divno! Ovo je čudesno! Drugi askete i brahmani nisu mi čak dozvoljavali ni da ih pitam, ali mi je asketa Gotama to dopustio.” Onda lualica Sabhiya, obradovan rečima Blaženog, zadovoljan, uznesen, oduševljen, egzaltiran, prepun ushićenja i radosti, postavi pitanje Blaženom:

513. „Šta je postigao onaj kojeg nazivaju bhikkhu?”
(reče Sabhiya).
„Na koji način je neko blag i kako ukroćenoga zovu?
Kada se za nekoga kaže da je probuđen?
Blaženi neka mi objasni ovo što pitah.”

514. „Kada putem koji je sam praktikovao,
(Sabhiya”, reče Blaženi),
„neko nibbānu dosegne, prevazišavši sumnju,
napustivši postojanje i nepostojanje,
kada svetački život čitav proživeo je
i pred njim novih rođenja nema: takav je bhikkhu.

515. Neuznemiren bilo kojom stvari, sabran,
ne povređuje ijedno biće na svetu,
asketa koji je na drugu obalu prešao, neuprljan,
i u njemu novih oteklina nema: takav jeste blag.

516. Onaj čija su čula izoštrena,
unutra i spolja, gde god da se nađe,
pa jasno sagledava ovaj svet i naredni,
mirno čeka da otkuca njegov čas: taj je ukroćen.

517. Onoga ko je istražio svaku misao
i saṃsāru, umiranje i preporadanje,
sa sebe stresao prašinu, pa je bez rđe, čist,
onoga ko je na kraj rođenjima stigao:
njega nazivaju budnim.”

Ona lualica Sabhiya, obradovan rečima Blaženog, zadovoljan, uznesen, oduševljen, egzaltiran, prepun ushićenja i radosti, postavi novo pitanje Blaženom:

518. „Šta je postigao onaj kojeg brahmanom nazivaju?”
(reče Sabhiya).

„Na koji način je neko asketa i kako neko okupan biva?
Kada se za nekoga kaže da je nāga?
Blaženi neka mi objasni ovo što pitah.”

519. „Kada je daleko odagnao svako zlo,
(Sabhiya”, reče Blaženi),
„on je bez mrlja, dobro koncentrisan, u sebi čvrst;
izašavši van kruga saṃsāre, usavršen,
nesputan, takvoga brahmanom zovu.

520. Onaj ko je miran, dalje od zasluga i pogreški otišao,
bez mrlja, pa jasno razume ovaj svet i naredni;
onaj koji je umakao i rođenju i umiranju,
takav se s razlogom asketom naziva.

521. Očistivši svaku vrstu nečistoće,
unutra i spolja na ovome svetu,
među bogovima i ljudima predanim mislima svojim,

on u tu gustu džunglu misaonih privida ne ulazi:
takvoga nazivaju ritualno okupanim.

522. Ko u ovom svetu živi ne čineći nedela,
sve čvorove razvezao i jarmove skinuo,
pa više ničim sputan nije, već sasvim slobodan:
takav se s razlogom naziva nāga.”

Onda lualica Sabhiya... postavi novo pitanje Blaženom:

523. „Koga to bude znalцем sveta nazivaju?”
(reče Sabhiya).
„Šta znači to biti vešt i kako neko učen biva?
A kada nekoga nazivaju muni?
Blaženi neka mi objasni ovo što pitah.”

524. „Pošto je istražio sve svetove,
(Sabhiya”, reče Blaženi),
„nebeski, ljudski i čitav brahma svet,
oslobođen veze što koren je svakome svetu,
takav se s razlogom znalцем sveta naziva.

525. Pošto je istražio sve riznice,
nebesku, ljudsku i čitavu brahma riznicu,
oslobođen veze što koren je riznici svakoj,
takav se s razlogom veštīm naziva.

526. Pošto je istražio oba područja čula,
unutrašnje i spoljašnje, mudar u pogledu čistote,
onaj ko je prevazišao i tamu i svetlo,
takav se s razlogom učenim naziva.

527. Pošto je istražio prirodu rđavog i dobrog,
unutra i spolja, u čitavom ovom svetu,
umakavši i klopki i mreži, on jeste muni,
poštovanja dostojan među bogovima i među ljudima.”

Onda lualica Sabhiya... postavi novo pitanje Blaženom:

528. „Šta postići treba da nekog znalcem veda nazovu?”

(reče Sabhiya).

„Na koji način se znanje stiče, a kako heroj biva?

Zbog čega za nekog misle da plemenitoga je roda?

Blaženi neka mi objasni ovo što pitah.”

529. „Kad je proučio dobro svaku vedu,

(Sabhiya”, reče Blaženi),

„one koje postoje među asketama i brahmanima,

oslobođen žudnje za bilo kojim osećajem,

nadrastavši svaku od veda, takav znalac veda postaje.

530. Kad je razumeo opsednutost imenom i oblikom

unutra i spolja, kao koren bolesti,

oslobođen vezanosti, korena svake bolesti,

za takvoga se s razlogom kaže da znanja ima.

531. Ko se uzdrži od svakoga zla ovde,

pošto je nadišao nemerljivu patnju pakla,

oličenje snage, junak što pred naporom ne uzmiče,

za takvoga se s razlogom kaže da heroj jeste.

532. Onaj čije su omče presečene,

unutra i spolja, taj koren vezanosti,

oslobođen veza, korena svake sputanosti,

za takvog se s razlogom kaže da plemenitoga je roda.”

Onda lualica Sabhiya... postavi novo pitanje Blaženom:

533. „Šta postići treba da nekog učenjakom nazovu?”

(reče Sabhiya).

„Na koji je način neko plemenit, a kako ponašanja dobrog?

Zbog čega za nekoga kažu da jeste lualica?

Blaženi neka mi objasni ovo što pitah.”

534. „Proučivši i kroz iskustvo saznajući pojave sve u ovome svetu, (Sabhiya”, reče Blaženi), „sve ono što je za kritiku, ali i hvale vredno, pobjednik, bez konfuzije, nesputan, spokojan svuda: takvoga učenjakom nazivaju.

535. Pošto je presekao nečistoće i vezanosti, takav se mudrac više u matericu ne vraća. Oslobođivši se tri poriva,¹³⁷ te kaljuge silne, više se u zamku maštanja ne upliće. To znači biti plemenitog roda.

536. Onaj ko je usavršen u ispravnim delima, te postupa valjano, jer dobro razume Dhammu, bez bilo kakvih veza; istinski slobodan, u njemu odbojnosti nema: to je ponašanje dobro.

537. Kakva god kamma da postoji, a plod joj je patnja, gore, dole, u sredini i svuda unaokolo, izbegavajući je, onaj ko puno razumevanje ima, u sebi iskorenjuje dvoličnost i obmanu, pohlepu i bes, opsjednutost imenom i oblikom: takvog usavršenoga lutalicom nazivaju.

Onda lutalica Sabhiya, obradovan rečima Blaženog, zadovoljan, uznesen, oduševljen, egzaltiran, prepun ushićenja i radosti, ustade sa svog mesta i prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i obrati mu se ovim stihovima:

538. „O obdareni mudročću preobilnom, postoje šezdeset tri pristupa, zasnovana na objavama asketa, što temelje se na opažanju i imenovanju opaženoga, sve si to uklonio i mračnu bujicu pregazio.

539. Stigao si do kraja, otišao izvan patnje,
ti si arahant, potpuno probuđeni;
mislim da ti si onaj što otrove uklonio je.
Blistav, oštrouman, mudrošću prebogat,
uništitelj patnje, poveo si me na drugu obalu.

540. Pošto si moju zbunjenost razumeo,
izvan sumnje si me poveo: tebi se klanjam!
O muni, što sve odlike utihnulog mudraca imaš,
prijemčivi, sunčev potomče, ti jesi blag.

541. Tamo gde sam ranije pun konfuzije bio,
ti si mi odgovorio, o Vidioče!
Ti svakako jesi muni, do kraja probuđeni:
za tebe nikakvih prepreka nema.

542. I za tebe sva stanja teskobe
raspršena su i uklonjena.
Postao si potpuno ohlađen, ukroćen,
nepokolebljiv, samo istini okrenut.

543. Kada, o nāga, ti nāga,
veliki heroj, zboriš,
svi se bogovi raduju [tvom učenju],
uključujući tu nārada i pabbate.¹³⁸

544. Klanjam se tebi, najplemenitijem među ljudima!
Klanjam se tebi, najvišem među ljudima!
U ovom svetu, zajedno sa njegovim bogovima,
ti si zaista onaj kojem ravnoga nema.

545. Ti si Buda, ti jesi Učitelj,
ti si muni, uništitelj Māre.
Iskorenivši sve skrivene sklonosti,
prešavši bujicu, ti preko nje ljude vodiš.

546. Prevazišao si sve tekovine,
sasvim neutralisao sve otrove.
Ti si lav, potpuno nesputan,
svaki strah i strepnju napustio si.

547. Baš kao što divni beli lotos
muljevita voda uprljati ne može,
isto tako i ti si neuprljan
bilo zaslugama, bilo nedelima.
Pruži stope svoje, o heroju,
da se Sabhiya učitelju do nogu pokloni.”

Ona lualica Sabhiya, pošto se poklonio do nogu Blaženog, ovako reče: „Izvršno, učitelju Gotama, izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”

„Sabhiya, onaj ko je prethodno pripadao nekom drugom redu, a želi da se pridruži beskućnicima i primi puno zaredenje u učenju i pravilima, mora provesti četiri probna meseca. Posle četiri meseca, ako su zadovoljni njime, monasi ga primaju u beskućništvo i daju mu puno zaredenje, tako da i sam postaje monah.”

„Poštovani gospodine, ako oni koji su prethodno pripadali nekom drugom redu, a žele da se pridruže beskućnicima i prime puno zaredenje u učenju i pravilima, moraju provesti četiri probna meseca, a posle četiri meseca, ako su zadovoljni njima, monasi ih primaju u beskućništvo i daju im puno zaredenje, tako da i sami postaju monasi, ja ću na probi provesti četiri godine, a posle te četiri godine neka me monasi, ako su zadovoljni mnome, prime u beskućništvo i daju mi puno zaredenje.”

Tako u prisustvu Blaženoga lualica Sabhiya postade iskušeničnik, a potom primi i potpuno zaredenje. I ne zadugo posle potpunog zaredenja, boraveći u osami, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Sabhiya, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica na-

puštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je posljednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno ono što je trebalo učiniti, nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja”. I poštovani Sabhiya postade jedan od arahanata.

7. GOVOR SELI (SELA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Aṅguttarāpa, praćen velikom grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe.

A asketa sa pundom po imenu Keṇiya doču ovako: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio svoj dom, lutao je zemljom Aṅguttarāpa, praćen velikom grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: 'Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmāma, ovo pokolenje sa njegovim asketama i brahmanima, plemenitim i običnim ljudima. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On otkriva svetački život, tako celovit i pročišćen.' Istinska je dobrobit videti takve arahante.”

Onda Keṇiya, asketa s pundom, dođe do Blaženog i ljubazno se pozdravi sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane. Na to ga Blaženi uputi, podstaknu, nadahnu i ohrabri govorom o Dhammi. Pošto ga je Blaženi uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi, Keṇiya, asketa s pundom, reče Blaženome: „Neka učitelj Gotama, zajedno sa svojim monasima, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.”

Kada ovo bi rečeno, Buda uzvрати: „Monaška zajednica je velika, Keṇiya, sastoji se od hiljadu dvesta pedeset monaha, a ti si verni sledbenik brahmana.”

I drugi put Keṇiya, asketa s pundom, reče Blaženome: „Iako je monaška zajednica velika, učitelju Gotama, i sastoji se od hiljadu dvesta

pedeset monaha, iako sam ja verni sledbenik brahmana, ipak neka učitelj Gotama, zajedno sa svojim monasima, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.” I drugi put Blaženi uzvrat: „Monaška zajednica je velika, Keṇiya...”

I treći put Keṇiya, asketa s punđom, reče Blaženome: „Iako je monaška zajednica velika, učitelju Gotama... ipak neka učitelj Gotama, zajedno sa svojim monasima, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.” Blaženi čutke prihvati ovaj poziv.

Kad je razumeo da je Blaženi prihvatio poziv, Keṇiya, asketa s punđom, ustade sa mesta na kojem je sedeo i ode do svog boravišta, gde se obrati prijateljima i drugovima, svojim srođnicima i članovima porodice ovako: „Čujte me moji poštovani prijatelji i drugovi, srođnici i članovi porodice. Pozvao sam na sutrašnji obrok asketu Gotamu, zajedno sa monaškom zajednicom. Nabavite sve što je neophodno i obavite pripreme za mene.”

„Da, gospodine”, odgovoriše. Jedni povadiše tepsije, drugi nasekoše drva, jedni opruše posuđe, drugi napuniše posude s vodom, jedni pripremiše mesta za sedenje, dok je Keṇiya, asketa s punđom, lično pripremao paviljon.

U isto vreme brahman Sela je boravio u Āpaṇi. Bio je znalac triju veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi, tri stotine brahmanskih učenika podučavao je recitovanju himni.

U to vreme Keṇiya, asketa s punđom, bio je verni sledbenik brahmana Sele. I tako je brahman Sela, dok je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, praćen sa tri stotine brahmanskih učenika, došao do boravišta Keṇiye, askete s punđom. Tu vide kako jedni vade tepsije, drugi seku drva, jedni peru posuđe, drugi pune posude s vodom, jedni pripremaju mesta za sedenje, dok je Keṇiya, asketa s punđom, lično pripremao paviljon.

Kad je sve to video, brahman Sela upita Keṇiyu, asketu s punđom: „Da li to učitelj Keṇiya udaje kćerku ili ženi sina? Ili je u pitanju neki veliki obred prinošenja žrtve? Ili je Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, zajedno sa svojom velikom pratnjom pozvan na sutrašnji obed?”

„Učitelju Sela, ne udajem kćerku, ne ženim sina, niti je Seniya

Bimbisāra, kralj Magadhe, zajedno sa svojom velikom pratnjom pozvan na sutrašnji obed, već planiram veliki obred prinošenja žrtve. Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio svoj dom, lutao je zemljom Anguttarāpa, praćen velikom grupom monaha, grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe. I ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: 'Zaista je Blaženi plemenit... budan (Buda), blažen.' Njega sam pozvao, zajedno sa monaškom zajednicom, na sutrašnji obrok."

„Da li si ti to, Keṇiya, rekao 'Buda'?"

„Da, Sela, rekao sam 'Buda'. „

„Da li si to, Keṇiya, rekao 'Buda'?"

„Da, Sela, rekao sam 'Buda'."

Onda brahmanu Seli pade na um ova misao: „Na ovome svetu je teško naići čak i samo na tu reč 'Buda.' U našim himnama su sačuvana trideset dva obeležja velikog čoveka, a veliki čovek koji ih poseduje ima pred sobom samo dva puta, nijedan drugi. Ako živi životom kućedomaćina, postaće vladar koji pokreće točak istine, pravedni vladar koji vlada u skladu sa Dhammom, gospodar četiri strane sveta, pobednik, koji je učvrstio svoje kraljevstvo i poseduje sedam blaga. On ima ovih sedam blaga: točak kao blago, slona kao blago, konja kao blago, dragulj kao blago, ženu kao blago, nadzornika kao blago i savetnika kao sedmo blago. Njegova deca, njih više od hiljadu, jesu hrabra i odvažna, slamaju tuđe vojske; nad tom zemljom omeđenom okeanom vlada on bez batine, bez oružja, uz pomoć Dhamme. Ako ipak napusti domaćinski život i ode u beskućnike, postaje plemeniti i potpuno probuđeni, što skida velove u ovome svetu."

[On potom reče]: „Dobri moj Keṇiya, gde živi sada učitelj Gotama, plemeniti i potpuno probuđeni?"

Kad ovo bi rečeno, Keṇiya, asketa s punđom, ispruži ruku i reče:

„Tamo, gde počinje gaj, učitelju Sela."

Onda brahman Sela zajedno sa tri stotine brahmanskih učenika, otide do Blaženoga. Usput reče brahmanskim učenicima: „Hodajte bez buke, gospodo, krećite se pažljivo; jer Blaženima je teško prići, lutaju oni osamljeni poput lavova. Dok budem razgovarao sa sketom Gotamom, ne upadajte u reč i ne prekidajte me, već sačekajte dok naš razgovor ne bude završen."

I brahman Sela dođe do Blaženoga i ljubazno se pozdravi sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i poče da na telu Blaženog pogledom traži trideset dva obeležja velikog čoveka. Video je skoro sva obeležja velikog čoveka na telu Blaženog, osim dva; imao je nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te nije mogao da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i dužinom jezika.

Onda se u Blaženom javi misao: „Ovaj brahman Sela vidi sva obeležja velikog čoveka na mom telu, osim dva; ima nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te ne može da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i dužinom jezika.”

I Blaženi svojom natprirodnom moći učini da brahmanski učenik Sela vidi da je organ Blaženog obavijen naborima kože. Potom Blaženi izbací jezik i više puta njime dodirnu oba uveta i obe nozdrve, te potom čitavo čelo prekri svojim jezikom.

A brahman Sela pomisli: „Asketa Gotama poseduje trideset dva obeležja velikog čoveka; ona su potpuna, a ne nepotpuna. Ali ja ne znam je li on Buda ili nije. Međutim, od starih brahmāna koji su govorili u skladu sa tradicijom učitelja čuo sam da oni koji su plemeniti i potpuno probuđeni, otkrivaju sebe takvima kada im se izgovori pohvala. Kako bi bilo da asketu Gotamu u njegovom prisustvu opevam prigodnim stihovima?”

Onda asketu Gotamu, u njegovom prisustvu, brahman Sela opeva prigodnim stihovima:

548. „Savršenog tela, blistav,
naočit, milina ga pogledati;
o Blaženi, zlatna je tvoja put,
a zubi beli; snažan si.

549. Ako postoje znaci čoveka
koji je plemenitog porekla,
svi oni su na tvome telu,
znaci koji otkrivaju velikog čoveka.

550. Blistave oči imaš, lepu spoljašnjost;
visok si, uspravan, veličanstven;

usred ove grupe monaha,
sijaš kao sunce blistavo.

551. Monah si prijatnog izgleda,
koža ti je zlatnoga sjaja –
tako retke lepote, otkuda da si
zadovoljan životom askete?

552. Dostojan da budeš kralj, gospodar,
monarh koji pokreće točak istine,
pobednik na sve četiri strane sveta
i gospodar Đambu gaja.¹³⁹

553. Sa ratnicima i velikim prinčevima
samo u tvojoj službi,
o Gotama, treba da vladaš
kao vladar nad ljudima, kralj nad kraljevima.”

554. „Ja već jesam kralj,
(o Sela”, reče Blaženi).
„Vrhovni sam kralj Dhamme,
točak Dhamme pokrećem,
točak koji zaustaviti nije moguće.”

555. „Kažeš da potpuno si probuđen”,
(reče brahman Sela).
„O Gotama, ti mi kažeš:
Vrhovni sam kralj Dhamme,
točak pokrećem uz pomoć Dhamme.

556. Ko je tvoj general, taj učenik
koji verno sledi Učiteljev put?
Ko je taj koji ti pomaže da okrećeš
točak Dhamme koji jednom pokrenu?”

557. „Točak koji pokrenuh”,
(Sela”, odgovori Blaženi),
„isti taj nenadmašni točak Dhamme,
Sāriputta, Tathāgatin sin,
pomaže mi u okretanju točka tog.

558. Što znano biti mora, znano je neposredno,
što razvijeno biti mora, razvijeno je,
što napušteno biti mora, napušteno je,
zato, brahmane, ja i jesam Buda.

559. Neka tvoje sumnje u mene minu
i neka odluka svoje mesto nađe,
jer uvek je teško postići
da okom probuđenoga vidiš.

560. Taj sam čije prisustvo u svetu
vrlo retko dogodi se,
ja jesam potpuno probuđeni
o brahmane, iscelitelj nenadmašni.

561. Postao sam Brahmā, bez premca,
što Mārine horde rasterao je;
porazivši sve neprijatelje svoje,
radujem se, bez i trunke straha.”

562. „O gospodo, počujte”, (reče Sela),
šta objavljuje Vidilac ovaj,
iscelitelj, moćni heroj
što riknu poput lava u šumi.

563. Ko ne bi, pa makar i najnižeg porekla,
poverovao njegovoj reči kada ga vidi,
da jeste svetac nenadmašni
što Mārine horde rasterao je?

564. A sada neka me sledi ko želi,
a ko ne želi neka odavde ide.
Jer učenik želim da postanem,
ovog čoveka mudrosti izvrsne.”

565. „Ako vi, gospodine, sada odobravate
ovo učenje potpuno probuđenoga,
i mi želimo da učenici postanemo,
ovog čoveka mudrosti izvrsne.”

566. „Ovde je trista brahmana
koji sklopljenih ruku preklinju:
’Možemo li svetim životom živeti
pod tvojim vođstvom, o Blaženi!’”

567. „Svetački život je dobro objavljen,
(o Sela”, reče Blaženi),
„vidljiv ovde i sada, neposredno;
za onoga ko vežba marljivo
beskućništvo će biti plodonosno.”

Onda brahman Sela i njegovi pratioci postadoše iskušenci pod Blaženim i primiše puno zaređenje.

Kasnije, kada je noć minula, Keṇiya, asketa s punđom, pripremi različita ukusna jela u svom boravištu i poruči Blaženom: „Vreme je, učitelju Gotama, obrok je spreman.” I kada bi jutro, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa praćen velikom grupom monaha otide do boravišta Keṇiye, askete s punđom, i sede na pripremljeno mesto. A Keṇiya, asketa s punđom, lično je poslužio i raznim ukusnim jelima nahranio monašku zajednicu predvođenu Blaženim. Kada je Blaženi jeo i odložio zdelu, Keṇiya, asketa s punđom, sede na niže mesto sa strane. Na to mu Blaženi dâ blagoslov ovim stihovima:

568. „Žrtve paljenice najbolje su među žrtvama,
Sāvitī najuzvišenija među vedskim himnama.
Najviši među ljudskim bićima jeste kralj,
a more najbolje među svim vodama.

569. Mesec je najbolji među zvezdama,
sunce prednjači u svemu što sija.
Među onima koji zasluge sakupljati žele,
Sangha je prva za one što žrtvu prinose.”

Kad izreče blagoslov ovim stihovima, Blaženi ustade sa svog mesta i otide.

I ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučeni, marljivi, predani i odlučni, poštovani Sela i njegovi pratioci, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostigoše i ostadoše na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica s pravom napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno su znali: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Sela, zajedno sa svojim pratiocima, postade jedan od arahanata.

Onda poštovani Sela, sa pratiocima, otide do Blaženog. Pošto je prebacio gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi on dlanove u pravcu Blaženoga i obrati mu se ovim stihovima:

570. „Osam je dana prošlo, Vidioče,
otkako u tebi pronađosmo utočište.
U tih sedam noći, o Blaženi,
postadosmo ukroćeni učenjem tvojim.

571. Ti si Buda, ti jesi Učitelj,
ti si muni, uništitelj Māre.
Iskorenivši sve skrivene sklonosti,
prešavši bujicu, ti preko nje ljude vodiš.

572. Prevazišao si sve tekovine,
sasvim neutralisao sve otrove.
Ti si lav, potpuno nesputan,
svaki strah i strepnju napustio si.

573. Ovih pred tobom trista monaha stoji,
ruku sklopljenih u znak poštovanja.
Pruži stope svoje, o heroju, da se
ove nāge do nogu poklone svome Učitelju.”

8. STRELA (SALLA SUTTA)

574. „Nesigurna je i nepoznata
dužina života smrtnika ovde –
življenje je teško i kratko,
zaista bremenito patnjom.

575. Ne postoji način da oni
koji su rođeni smrt izbegnu.
Kad im starost dođe, tu je i smrt;
za živa bića to je prirodan sled stvari.

576. Kao što plodovima dozrelim
stalno pretil opasnost da otpadnu;
isto tako u smrtnicima kada se rode,
stalan strah živi da će umreti.

577. I baš kao što glinene posude,
pošto ih vešti grnčar napravi,
pre ili kasnije bivaju razbijene,
isti je takav život svakoga smrtnika.

578. Kako mladi, tako i stari,
kako budalasti, tako i mudri,
svako od njih je pod vlašću smrti,
svima je smrt krajnje odredište.

579. Kada oni koje smrt nadvlada
odlaze odavde na drugi svet,
otac svog sina ne može da zadrži,
isto tako ni srodnik srodnika.

580. Dok rodbina sve to posmatra
i neutešna iz sveg glasa nariče,
pogledaj kako jedan za drugim smrtnici
odlaze vođeni poput krave na klanje.

581. Na taj način svet je pogođen
smrću i propadanjem;
ali mudri zbog toga ne nariču,
shvativši pravu prirodu ovoga sveta.

582. Ti ne znaš taj put krivudavi,
kojim svi dolazimo i odlazimo,
ne vidiš mu ni početak ni kraj,
pa ipak neutešno naričeš uzalud.

583. Kada bi dok nariče gorko,
za zbunjenoga što sam sebe ranjava,
od tog naricanja bilo neke koristi,
tad bi i mudri isto to činili.

584. Ni tugovanjem, niti plakanjem
um ništa mirniji ne postaje;
time se samo patnja uvećava,
a ovo telo samo povređuje.

585. Čovek sve mršaviji i bleđi postaje,
samome sebi rane stvara;
ništa ne pomaže onome ko odlazi,
beskorisne su sve žalopojke.

586. Ne oslobađajući se žalosti,
biće sebe u još veću patnju gura.
Oplakujući onoga ko umro je,
sâmo sebe u vlast beznađa predaje.

587. Pogledaj druge, za put se spremaju,
ljude koji platu za svoja dela dobijaju:
bića sva odreda drhte ispunjena strepnjom
kada pod strahovladu smrti dolaze.

588. Šta god da zamisle,
na kraju ispadne sasvim drugačije.
Baš tako razdvajanje izgleda:
pogledaj samo prirodu ovoga sveta!

589. Čak i ako čovek poživi
stotinu godina, možda i više
ipak se oprašta od svojih bližnjih
kada napušta ovaj život ovde.

590. Zato, saslušavši savet arahanta,
od svih žalopojki treba odustati.
Ugledavši onog ko otišao je, mrtvoga,
pomisli: „Ni ja izbeći ovo ne mogu.”

591. Baš kao što kad se kuća zapali,
njezin vlasnik požar vodom gasi,
na isti način će i razuman čovek –
mudar, iskusan i dovitljiv –
hitro oduvati tugu što se javlja,
kao i vetar gužvu pamuka.

592. [Oduvaj] naricanje i kuknjavu,
isto i svoju potištenost:
ko za sebe sreću traži,
iz srca neka tu strelu iščupa.

593. A kad je jednom iščupa, nevezan,
pronašavši smirenje uma svog
i u sebi svaku žalost prevladavši,
takav tuge lišen, potpuno ohlađen biva.”

9. VĀSETṬHA (VĀSETṬHA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Ićchānangale, u šumi blizu Ićchānangale. U isto vreme jedan broj uglednih, dobrostojećih brahmana boravio je u Ićchānangali, i to brahman Ćaṅkī, brahman Tārukkha, brahman Pokkharasāti, brahman Āṇussoṇi, brahman Todeyya i drugi ugledni, dobrostojeći brahmani.

Onda, dok su brahmanski učenici Vāsetṭha i Bhāradvāda hodali i lutali unaokolo da protegnu noge, ovakva se rasprava povede među njima. „Kada je neko brahman?” A brahmanski učenik Bhāradvāda reče: „Kada je neko dobro rođen s obe strane, čistog majčinog i očevog porekla sedam generacija unazad, kada mu se ništa ne može zameriti i besprekoran je u pogledu loze, tada je neko brahman”. A brahmanski učenik Vāsetṭha reče: „Kada je neko čestit i ispunjava dužnosti, tada je neko brahman.” Ali brahmanski učenik Bhāradvāda nije mogao ubediti brahmanskog učenika Vāsetṭhu, niti je brahmanski učenik Vāsetṭha mogao ubediti brahmanskog učenika Bhāradvādu.

Onda se brahmanski učenik Vāsetṭha obrati brahmanskom učeniku Bhāradvādi: „Dobri Bhāradvāda, asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, živi kraj Ićchānangale, u šumi blizu Ićchānangale. I ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: 'Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.' Hajde, dobri Bhāradvāda, otidimo do askete Gotame i upitajmo ga o tome. Kako odgovori, tako ćemo zapamtiti.” – „Dobro, gospodine”, odgovori brahmanski učenik Bhāradvāda.

Dva brahmanska učenika, Vāsetṭha i Bhāradvāda, otidoše do Blaženog i ljubazno se pozdraviše sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedoše sa strane, a brahmanski učenik Vāsetṭha se obrati Blaženome u stihovima:

[Prolog]

594. „Za obojicu nas je potvrđeno
da posedujemo znanje o tri vede,

jer ja sam učenik Pokkharasātija,
a on učenik Tārukkhe.

595. Potpuno smo ovladali onim
čemu vedski znalci podučavaju;
vešti u filologiji i gramatici,
svojim učiteljima u recitovanju smo ravni.

596. A između nas izbi rasprava, Gotama,
u vezi sa pitanjem rođenja i klase:
Bhāradvāḍa kaže ovako:
'Brahman se postaje rođenjem',
dok ja smatram da se postaje delima.
Takva je, o Vidioče, naša rasprava.

597. Pošto nijedan nije mogao onog drugog
navesti da uvidi njegovo stajalište,
došli smo da pitamo vas, gospodine,
koji je nadaleko čuven kao probuđen.

598. Kao što se ljudi sklopljenih dlanova
okrenu prema mesecu kad je u punoj snazi,
isto tako u svetu ovome, poštujući vas,
ljudi iskazuju poštovanje Gotami.

599. Zato sada pitamo Gotamu,
znalca što se u ovom svetu javi:
je li neko brahman rođenjem
ili se takav postaje delima?
Objasnite nama koji to ne znamo
kako ćemo prepoznati brahmana.”

[Razlike među živim bićima koje su im svojstvene:]

600. „Objasniću vama obojici,
(Vāsetṭha”, reče Blaženi),

”redom, onako kako zaista jeste,
urođenu podelu svih živih bića,
jer njihove vrste se jedna od druge razlikuju.

601. Uzmite prvo travu i drveće,
iako nemaju nikakvu samosvest,
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

602. Zatim dolaze bube i leptiri
i tako sve do mrava i termita:
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

603. Zatim poznaj vrste četvoronožaca
kako onih malih, tako i velikih:
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

604. Poznaj one sa stomakom umesto nogu,
a to je dugorepa porodica zmija:
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

605. Poznaj takođe ribe u vodama,
što tumaraju svetom tečnosti:
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

606. Sledeće poznaj ptice,
što krila ih nose u nebeske visine:
upadljivo obeležje im je rođenjem dato,
jer mnogo je raznih vrsta rođenja.

[Ljudska bića se u suštini ne razlikuju jedno od drugog:]

607. I dok među tim bićima raznim
način rođenja čini upadljivo obeležje,
kod ljudi takvih suštinskih razlika nema,
koje bi nastale na osnovu načina rođenja.

608. Ni po kosi, ni po glavi,
ni po ušima, ni po očima,
ni po ustima, ni po nosu,
ni po usnama, ni po obrvama;

609. niti po ramenima ili vratu,
ni po stomaku ili leđima,
ni po stražnjici ili grudima,
ni po anusu ili genitalijama;

610. ni po šakama, ni po stopalima,
ni po prstima ili noktima,
ni po kolenima ili butinama,
niti po boji njihovog glasa:
rođenje ne stvara upadljivo obeležje,
kao kod drugih vrsta bića.

611. U samim ljudskim telima
nikakvu razliku nije moguće naći.
Razlikovanje među ljudskim bićima
samo je puka konvencija.¹⁴⁰

[Na koji način su razlike među ljudima samo konvencija:]

612. Ko među ljudima
živi od gajenja krava,¹⁴¹
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je paor, a ne brahman.

613. Ko među ljudima
živi od raznih zanata
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je zanatlija, a ne brahman.

614. Ko među ljudima
od trgovanja živi,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je trgovac, a ne brahman.

615. Ko među ljudima
od služenja drugima živi,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je sluga, a ne brahman.

616. Ko među ljudima
zahvaljujući krađi živi,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je lopov, a ne brahman.

617. Ko među ljudima
od luka i strele živi,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je vojnik, a ne brahman.

618. Ko među ljudima
od obavljanja rituala živi,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je sveštenik, a ne brahman.

619. Ko među ljudima
vlada nad selima i zemljom,
za takvoga znaj, Vāsetṭha:
on je kralj, a ne brahman.

[Obeležja istinskog brahmana:]

620. Ja brahmanom ne zovem nekoga
ko je u materici brahmanke rođen.
On samo isprazne reči govori,
ako ga još uvek stvari vezuju.
Onoga ko ništa ne poseduje, ništa ne uzima,
takvoga ja brahmanom zovem.

621. Ko zaista presekavši sve okove
ni nad čime više ne drhti;
ko sve veze nadiđe, pa nesputan živi,
takvoga ja brahmanom zovem.

622. Ko preseče am [zlovolje] i remen [žudnje],
jaram pogrešnih stavova svih,
ko prepreku neznanja ukloni, probuđen,
takvoga ja brahmanom zovem.

623. Onoga ko je bez mržnje,
strpljivo podnosi porugu, napade i vezivanje;
čija je snaga u strpljenju, toj sili moćnoj,
takvoga ja brahmanom zovem.

624. Onoga ko je bez imalo besa,
smotren, dobrog ponašanja, a ne nadmen,
pa ukroćen živi u svom poslednjem telu,
takvoga ja brahmanom zovem.

625. Ko ne prijanja za slasti čula,
baš kao ni kap kiše za list lotosov
il' gorušice seme za vrh igle,
takvoga ja brahmanom zovem.

626. Ko upravo na ovom mestu
sâm razume kraj sopstvenoj patnji,
odloži tovar i bez ikakvih je veza,
takvoga ja brahmanom zovem.

627. Ko je dubokog znanja, oštrog uma,
u stanju da dobar put od lošeg razluči,
ko do najvišeg cilja stigao je,
takvoga ja brahmanom zovem.

628. Ko nikakve veze ne gaji,
ni sa domaćinima, a ni sa beskućnicima,
ko svog boravišta nema, sa malo je želja,
takvoga ja brahmanom zovem.

629. Ko god se okanuo štapa
prema svakome biću,
ko ne ubija, niti zbog njega iko ubijen biva,
takvoga ja brahmanom zovem.

630. Trpeljiv među netrpeljivima,
krotak među nasilnima,
ne žudi među žudnjom zaslepljenima,
takvoga ja brahmanom zovem.

631. Sa koga su pohlepa i mržnja,
gordost i nadmenost otpali,
k'o seme gorušice sa vrha igle,
takvoga ja brahmanom zovem.

632. Ko god zbori reči ne grube,
već poučne, sasvim prijatne,
reči koje nikoga ne povređuju,
takvoga ja brahmanom zovem.

633. I ko god ne uzima
ono što mu dato nije, dugo ili kratko,
malo ili veliko, prijatno ili neprijatno,
takvoga ja brahmanom zovem.

634. Ko želja nema za svetom ovim,
niti za svetom narednim,
takvoga bez strasti, nesputanoga,
ja brahmanom zovem.

635. Ko vezanosti nema,
kog sumnje ne muče
i na čvrsto tlo besmrtnosti stupio je,
takvoga ja brahmanom zovem.

636. Ko god je vezanost
i za dobro i za zlo nadišao,
bez žalosti i nečistoća, pročišćen,
takvoga ja brahmanom zovem.

637. Blistavog i čistog poput Meseca,
spokojnog, a ne uzburkanog,
s radošću i bez žeđi za novim rođenjem,
takvoga ja brahmanom zovem.

638. Ko je tu močvaru prešao,
tu kaljugu, saṃsāru, obmanu;
meditant koji je na drugu obalu stigao,
bez strasti i sumnji oslobođen;
ko je kroz nevezivanje nibbānu dosegao,
takvoga ja brahmanom zovem.

639. Ko god odustavši od slasti čula,
među beskućnike pobegne,
bez žudnje za užicima i novim bivanjem,
takvoga ja brahmanom zovem.

640. Ko god odustavši od žudnje,
među beskućnike pobegne,
bez žudnje za užicima i novim bivanjem,
takvoga ja brahmanom zovem.

641. Ko je leđa okrenuo vezama ljudskim,
takođe veze božanske nadišao,
do kraja svaku vezu presekao,
takvoga ja brahmanom zovem.

642. Napustio ushićenje i razočarenje,
postao ohlađen, bez gomilanja,
heroj što čitav svet pobedio je,
takvoga ja brahmanom zovem.

643. Ko god zna sve načine
nestajanja i nastajanja bića,
nesputan, srećan i probuđen,
takvoga ja brahmanom zovem.

644. Onoga čije odredište ne znaju,
ni bogovi, ni duhovi, a ni ljudi,
arahanta što sve otrove u sebi ukloni,
takvoga ja brahmanom zovem.

645. Ni pre, ni posle, a ni u sredini,
onoga za koga ničega nema,
ko ništa ne poseduje, ništa ne uzima,
takvoga ja brahmanom zovem.

646. Ko god je predvodnik ljudi,
veliki mudrac što pobeđu je izvojevao,
bez strasti, pročišćen, probuđen,
takvoga ja brahmanom zovem.

647. On svoja ranija boravišta zna,
i jasno vidi nebesa i paklove sve,
a života novih pred njim nema,
takvoga ja brahmanom zovem.

[Razlikovanje se zasniva na delima:]

648. Jer ime i poreklo se daju
tek kao puke oznake u svetu ovome.
Nastavši na osnovu običaja,
pripisuju se čas ovde, čas tamo.

649. U onima koji tu činjenicu ne znaju,
pogrešno gledište je već dugo njihova sklonost.
Samo zato što to ne znaju, kažu:
'Brahman se rođenjem postaje'.

650. Niko rođenjem brahman ne postaje,
niko rođenjem ne-brahman ne postaje.
Samo se delima svojim postane brahman,
samo se delima svojim postane ne-brahman.

651. Čovek postaje ratar delima svojim,
kao što i zanatliju njegova dela stvore.
Neko je trgovac zbog dela svojih,
drugoga njegova dela slugom učine.

652. Čovek postaje lopov delima svojim,
kao što i vojnika njegova dela stvore.
Neko je sveštenik zbog dela svojih,
drugoga njegova dela kraljem učine.

[Svet se ovaj pokreće postupcima.]

653. Na ovakav način istinski mudraci
vide postupak onakvim kakav zaista jeste –

oni koji vide uslovljeni nastanak
vešti u delovanju i njegovom rezultatu.¹⁴²

654. Dela pokreću ovaj svet,
dela ovu generaciju ljudi pokreću.
Živa bića pritisnuta su delima,
koja su poput čivije što drži točak kočije.

655. Posvećenošću, svetačkim životom,
samoobuzdavanjem i unutrašnjim radom —
time neko postaje brahman,
u tome najviše brahmanstvo počiva.¹⁴³

656. Onoga ko poseduje tri jasna znanja,
mirnoga, za kojeg novih rođenja nema:
takvoga, o Vāseṭṭha, treba da vidiš
kao Brahmū i Sakku za one koji razumeju.”

Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenici Vāseṭṭha i Bhāradvāda rekoše Blaženom: „Izvršno, učitelju Gotama, izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište.”

10. KOKĀLIKA (KOKĀLIKA SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihija, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Onda monah po imenu Kokālika dođe do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i reče: „Poštovani gospodine, Sāriputta i Moggallāna imaju loše želje; njima su zaista ovladale loše želje.”

Kada to bi izrečeno, Blaženi ovako odgovori monahu Kokāliki: „Kokālika, ne govori takve stvari! Kokālika, ne govori takve stvari! Raduj se Sāriputti i Moggalli; oni su ispunjeni vrlinama.”

Po drugi put monah Kokālika reče Blaženom: „Poštovani gospodine, iako imam veru i poverenje u Blaženog, ipak [kažem da] Sāriputta i Moggallāna imaju loše želje; njima su zaista ovladale loše želje.” I po drugi put Blaženi ovako odgovori monahu Kokāliki: „Kokālika, ne govori takve stvari! ... oni su ispunjeni vrlinama.”

Po treći put monah Kokālika reče Blaženom: „Poštovani gospodine, iako imam veru i poverenje u Blaženog, ipak [kažem da] Sāriputta i Moggallāna imaju loše želje; njima su zaista ovladale loše želje.” I po treći put Blaženi ovako odgovori monahu Kokāliki: „Kokālika, ne govori takve stvari! ... oni su ispunjeni vrlinama.”

Na to je monah Kokālika ustao sa mesta na kojem je sedeo, poklonio se Blaženom i otišao, pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane. Nedugo pošto je monah Kokālika otišao, čitavo njegovo telo postade prekriveno čirevima veličine semena gorušice. A zatim su oni počeli da rastu, malo pomalo, sve dok nisu bili kao zrna pirinča. Nastavili su da rastu i postali veličine graška; još su rasli i postali kao *āmalaka*¹⁴⁴ plod; zatim su postali kao nezreli *beḷuva* plod; a onda veličine zrelog *beḷuva* ploda.¹⁴⁵ Kada su dostigli veličinu zrelog *beḷuva* ploda, počеше da prskaju, a iz njih su se cedili gnoj i krv. Usled ovakve bolesti monah Kokālika je preminuo i, kao posledica mržnje koju je gajio prema Sāriputti i Moggallāni, preporodio u Paduma paklu.

A kada je noć već poodmakla, brahmā Sahampati dođe do Blaženog, osvetlivši čitav gaj svojom izvanrednom lepotom, pokloni mu se i stade sa strane. Stojeći tako, reče on Blaženom: „Poštovani gospodine, monah Kokālika je umro i, kao posledica mržnje koju je gajio prema Sāriputti i Moggallāni, preporodio se u Paduma paklu”. Tako reče brahmā Sahampati. Onda se pokloni Blaženom i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, nestade sa tog mesta.

A kada je noć minula, Blaženi se ovako obrati monasima: „Monasi, sinoć, kada je noć bila već poodmakla, brahmā Sahampati došao je do mene, osvetlivši svojom izvanrednom lepotom čitav gaj, i rekao: 'Poštovani gospodine, monah Kokālika je umro i, kao posledica mržnje koju je gajio prema Sāriputti i Moggallāni, preporodio se u Paduma

paklu'. Kada je to izrekao, poklonio se i pazeći da mu ostanem sa desne strane, nestade sa tog mesta.

Na to neki monah upita Blaženog: „Poštovani gospodine, koliko je dug životni vek u Paduma paklu?”

„Životni vek u Paduma paklu je vrlo dug, monaše. Nije ga lako izmeriti i reći koliko je tačno godina, koliko stotina godina, koliko hiljada godina, koliko stotina hiljada godina.”

„Je li ga onda, gospodine, moguće izraziti nekim poređenjem?”

„Moguće je, monaše. Zamisli povorku zaprega iz Kosale sa tovarom od dvadeset mera sezamovog semena. Onda svakih sto godina neki čovek iz tog tovara izvadi po jedno seme. Brže će se takav tovar isprazniti, raspršiti, nego što će proći jedan jedini Abbuda pakao. Dvadeset Abbuda paklova jednaki su jednom Nirabbuda paklu; dvadeset Nirabbuda paklova jednaki su jednom Ababa paklu; dvadeset Ababa paklova jednaki su jednom Ahaha paklu; dvadeset Ahaha paklova jednaki su jednom Aṭaṭa paklu; dvadeset Aṭaṭa paklova jednaki su jednom Kumuda paklu; dvadeset Kumuda paklova jednaki su jednom Soganhika paklu; dvadeset Soganhika paklova jednaki su jednom Uppalaka paklu; dvadeset Uppalaka paklova jednaki su jednom Puṇḍarīka paklu; a dvadeset Puṇḍarīka paklova jednaki su jednom Paduma paklu. I kao posledica mržnje koju je gajio prema Sāriputti i Moggallāni, monah Kokālika se preporodio u Paduma paklu.”

Tako je rekao Blaženi. Zatim, Srećni, Učitelj, nastavi ovako:

657. „Čovek kad se rodi,
rodi se sa sekirom u ustima,
kojom budala sam sebe seče
izgovarajući neodmerene reči.

658. Ko hvali onoga ko osudu zaslužuje
ili okrivljuje drugog ko pohvalu zaslužuje,
takav ustima gomila sopstvenu nesreću,
to zlo ga do sreće nikad odvesti neće.

659. Mala je to nesreća
kad neko imetak izgubi na kocki,

čak i ako izgubi sve, uključujući i sebe.
Daleko je veća nesreća kada neko
prema svetim ljudima mržnju gaji.

660. Tokom sto hiljada nirabudda
i povrh toga trideset pet abbuda,
u paklu čami ko plemenite kleveće,
ko reči i misli pune zlobe ka njima usmeri.¹⁴⁶

661. Ko ogovara, ka mestu u paklu hodi,
isto ko učini nešto, pa posle kaže: 'Nisam'.
Kada život okončaju, obojica su isti,
ljudi nedela prepuni, u svetu narednom.

662. Kada čovek napadne nekoga
ko je miroljubiv, čist i neiskvaren,
napad se okreće protiv te budale,
kao i prašina bačena nasuprot vetru."¹⁴⁷

663. „Onaj ko je pohlepi sklon,
ruži druge svojim rečima;
bez poverenja, gramziv, jadan,
takav je i spletkarenju sklon.

664. Psovaču, lažljivče, protuvo,
licemeru, smutljivče, prestupniče,
prostaku, nesrećniče, mutivodo:
ne govori mnogo ti, kome pakao je suđen.

665. Sam sebi prašinu u lice bacaš,
kada ti, nesrećo, klevećeš dobre.
Načinivši zlodela mnoštvo,
u bezdanu čamiš dugo, jako dugo.

666. Jer ničija kamma ne biva izgubljena;
pošto se vraća, vlasnik njen je zadobija.

Na svetu drugom taj tupoglavac, zločinac,
u samome sebi patnju susreće.

667. On stiže na mesto kažnjavanja,
sa kukama gvozdenim, sečivima oštrim i lomačom.
A tu je i hrana za njega što liči
na usijanu kuglu kada je guta.

668. Kad mu govore, [stražari pakla] ne govore umilno;
njima se ne žuri nikud, sklonište ne nude.
Unaokolo bića u paklu zatočena na ugljevlju leže,
a svuda oko njih ogroman požar besni.

669. Kada ih ulove mrežama svojim,
stražari ih tuku gvozdenim čekićima.
Bića u paklu po pomrčini se teturaju,
što se poput guste magle posvuda širi.

670. Zatim u kotao s topljenim bakrom ulaze,
tu gustu kašu dovedenu do usijanja.
Tu ih dugo vremena kuvaju,
podišu i spuštaju u to vatreno grotlo.

671. Zatim zločinca kuvaju ovde
u bakru pomešanom sa gnojem i krvlju.
Na koju god stranu da se nasloni,
bolovi ga razdiru kad je dodirne.

672. Zatim zločinca kuvaju ovde
u vodi što je prepuna crva.
Mesta nema na koje bi se sklonio,
jer kotlovi svi unaokolo jedan drugom su nalik.

673. Zatim ulaze u šumu sa lišćem od sečiva,
toliko oštrih da im telo u komade isečeno biva.

Jezik im [stražari] gvozenom kukom izvuku,
pa ga do iznemoglosti udaraju, šibaju.

674. Onda se približe neprelaznoj Vetaraṇī,¹⁴⁸
u kojoj su oštra sečiva, oštrice brijača.
Tupoglavci u nju puni nade uskaču –
zločinci što nedela mnoga počinise.

675. I dok tu nariču, te na obalu pobegnu,
na njoj im mrki, pegavi psi meso kidaju,
isto kao i jata vrana i čopor gladnih šakala,
a jata jastrebova i orlova odgore jurišaju.

676. Pretežak je život na tom mestu,
koji pokvarenjak treba da proživi.
Zato, u životu koji mu još ovde preostaje,
svako neka smotren bude, a ne nepažljiv.”

677.¹⁴⁹ Mudri su izmerili taj tovar susama,
sa kojim je [životni vek] u Padumi upoređen:
račun im prevelik beše, broja mu se ne zna,
kao i sjajnim zvezdama na nebu noćnom.

678. Koliko god bolnim paklovi su opisani ovde,
još je duže vreme koje u njima preživeti treba;
zato nek svako nad govorom i mišlju stražari
i kako se prema čistima, vrlima i dobrima ophodi.

11. NĀLAKA (NĀLAKA SUTTA)

679. Dok je u hladu provodio dan, riši Asita
ugleda bogove Tāvatiṃsa neba, radosne, ushićene.
Obučeni sasvim u belo i na čelu sa Indrom,
oni drže barjake i pohvale uzvikuju na sav glas,

680. Videvši ta božanstva kako slave i likuju,
on im se duboko pokloni i ovako reče:
”Zašto je zajednica bogova tako razdragana?
Zašto barjake nosite i mašete njima unaokolo?”

681. Čak i posle rata sa asurama
kad bogovi pobediše, a asure poražene ostadoše,
čak ni tada nije bilo toliko uzbuđenja.
Kakvo su čudo bogovi videli, kad su toliko radosni?

682. Oni uzvikuju, oni pevaju i sviraju,
rukama plješću i plešu svuda unaokolo.
To pitam vas koji živite na vrhu planine Meru,
nedoumicu moju odagnajte, gospodo draga.”

683. „U Lumbiniju, selu u zemlji Sakyana
Bodhisatta, pravi dragulj bez premca, rodio se,
u svetu ljudi, na dobrobit i sreću mnogima;
zato smo toliko uzbuđeni, toliko razdragani.

684. Najbolji je među bićima, prvi među ljudima,
predvodnik ljudskog roda, najbolji od svih stvorenja.
On će pokrenuti točak u gaju nazvanom po mudracima,¹⁵⁰
ispustivši rik poput moćnoga lava, gospodara životinja.”

685. Čuvši ove reči, Asita je hitro sišao,
te stigao pravo do doma Suddhodane.
I pošto zauze svoje mesto, upita Sakyane:
”Gde je princ? I ja bih želeo da ga vidim.”

686. Sakyani onda pokazaše Asiti svoga sina,
koji je sav blistao, sa aurom savršene boje;
princ se sjajio nalik pravom komadu zlata,
kad ga vešti zlatar u posudi za topljenje zažari.

687. Ugleda on princa blistavog poput plamena;
čist kao mesec, vladar zvezda, kad plovi preko neba,
kao užareno jesenje sunce, što umaklo je oblacima.
I mudrac beše ushićen, ispunjen neizmernom srećom.

688. Bogovi su nad njime zaklon raširili,
sa mnogo nabora, od sunca siguran štit.
Lepezama sa drškama zlatnim mahali gore-dole,
ali ti koji držaše zaklon i lepeze behu nevidljivi.

689. A riši upletene kose po imenu Tamni dragulj¹⁵¹
videvši dečaka, nalik zlatnom grumenu na crvenoj prostirci,
sa belim zastorom što mu se iznad glave njiše,
uze ga u ruke, srećan i prezadovoljan.

690. Prihvativši predvodnika u plemenu Sakyā,
dobro ga osmotri, taj znalac obeležja i mantri,
i beše zadovoljan, pa uzviknu siguran u svoje reči:
"On je neprevaziđen, najviši među dvonošcima."

691. A onda, prisetivši se svog skorog odlaska,
setan postade, pa gorke suze proli.
Videvši rišija kako plače, Sakyani ga zapitaše:
"Da našem princu kakva opasnost ne preti?"

692. Kada je video Sakyane kako su zabrinuti,
riši im reče: „Ne vidim opasnost za princa.
Za njega nikakvih prepreka nema, ni najmanje;
zato se veselite, umesto da zabrinuti budete.

693. Ovaj princ će doseći konačno probuđenje;
savršeno čistoga vida, iz saosećanja za mnoge,
on će pokrenuti plemeniti točak Dhamme;
njegov će duhovni život postati uzor za mnoge.

694. Ali što se mene tiče, mom se životu bliži kraj;
smrt me čeka, pre no što se moje reči obistine.
Neću čuti reči Dhamme, onoga koji je snagom duha prvi.
Eto zato sam tako potresen, potišten i ozlojeđen.”

695. Donevši Sakyanima neizmernu sreću,
taj sveti čovek palatu je napustio.
Iz saosećanja prema sopstvenom nećaku,
podstaknu ga da kroči na put Dhamme
što je objavi onaj koji je snagom duha prvi.

696. „Kada od nekog čuješ za reč: ’budni’
i ’neko probuđen otkriva najvišu Dhammu’,
otidi do takvoga i za učenje njegovo upitaj,
te svetački život živi, vođen takvim Blaženim.”

697. Poučen rečima dobronamernog uma,
što budućnost vidi pogledom najčistijim,
Nālaka, koji za sobom imao je mnoga dobra dela,
čekao je na Pobjednika, motreći na vratima čula.

698. A kada je stigao glas o Pobjedniku
što pokrenuo je plemeniti točak [Dhamme],
on otide do prvoga među rišijima i bi zadovoljan.
Pošto je vreme Asitinog proročanstva stiglo,
on upita izvrsnog munija o najvećoj mudrosti.

[Pouka:]

699. „Sada kada zasigurno znam
da istinite su Asitine reči bile,
Pitam tebe, o Gotama,
koji si prozreo prirodu svih stvari.

700. Onome ko se u beskućništvo otisnuo,
živeći samo od onoga što isprosi,

objasni, o mudri, kada te već pitam,
krajnje stanje munija kakvo je.”

701. „Objasniću ti stanje munija”,
(reče Blaženi),
„teško ga je dostići i teško njime ovladati.
Dođi i ja ću ti o tome govoriti –
pripremi se i strpljenjem naoružaj.

702. Na isti način odnositi se treba
bilo da te neko vređa ili ti se u selu klanja.
Dobro se čuvaj da se u umu bes ne pojavi;
održavaj mir svoj i ne dopusti srcu da uzleti.

703. Prijatne i neprijatne stvari pržiće te
nalik plamenim jezicima u sred šume.
Žene pokušavaju munija da zavedu –
čuvaj se, nek ne zavedu i tebe.¹⁵²

704. Seksualne odnose sasvim napustivši,
zadovoljstva čula, koliko god tanana i gruba bila,
ne budi ničim odbijen, ničim privučen
ka bićima ni krhkim, a ni onim stamenim.

705. [Razmišljajući] ’Kakav sam ja, takvi su i oni;
kakvi su oni, upravo takav sam i ja’;
stavljajući sebe na mesto drugog,
nikog ne ubij, niti razlog ubijanju budi.

706. Ostavljajući za sobom želje i pohlepu
za onim čime obični ljudi zarobljeni ostaju,
onaj ko jasno vidi nek vežbanju posvećen bude,
tako da je u stanju da iz ovog košmara izađe.

707. Ne pretrpavajući stomak, u jelu umeren,
sa malo želja budi, neka utihnu žudnje.

Ne dopuštajući da te glad želja raznih otruje;
onaj ko veze prekine, potpuno ohlađen ostaje.

708. Kada jednom hranu isprosiš,
tada u šumu treba da odeš.
Boraveći u podnožju drveta,
muni neka tu svoje mesto nađe.

709. Takav postojani što zadubljenju teži,
radost svoju u šumama treba da nađe.
Meditirajući istrajno u podnožju drveta,
sam sebe potpuno zadovoljenim neka učini.

710. A onda, kada noć tako provede,
treba do najbližeg sela da ode.
Ali neka se ne raduje pozivima
i darovima što mu iz sela donose.

711. Kada je muni u selo ušao,
neka nepromišljeno u kuće ne zalazi.
Bez slatkih reči kojima bi darove izmamio,
odlučan da nijednu takvu ne izgovori.

712. 'Nešto sam dobio, to je baš lepo;
ništa dobio nisam, i to je sasvim dobro.'
U oba slučaja ostavši nepokoleban,
mirno se vraća do svoga drveta.

713. Hoda unaokolo sa zdelom u ruci,
nije nem, već samo tako izgleda,
ni najmanji dar što dobije ne prezire,
nit omalovažava takvoga darodavca.

714. Postoji visoka i niska praksa
koju objavio je Asketa.

One ne stižu dva puta do druge obale;
a oslobađanje se ne postiže samo jednom.¹⁵³

715. U onome ko je nesputan,
u monahu što presekao je tok,
napustio ono što treba i ne treba činiti,
u takvome groznice [nečistoća] nema.

716. Objasniću ti život munija”
(reče Blaženi).
„Treba ga posmatrati kao oštricu brijanja.¹⁵⁴
Jezikom čvrsto pritisnuvši nepce,
kontrolu uspostavi nad stomakom svojim.

717. Ne dozvoli da ti lenjost um obuzme,
niti da te rojevi misli zaokupe mnogi.
Privržen čistoti, nevezan ostani,
svetački život neka ti oslonac bude.

718. Vežbajući sebe na mestu samoće,
u naporima koji su za asketu,
samoća je ta što se stanjem munija naziva.
Ako se samoćom ushićuješ,
tada blistaš u smerova deset.

719. Pošto je čuo sve pohvale mudroga,
meditanata što užitke čula su odbacili,
moj sledbenik nek se još više učvrsti
u osećaju moralnog stida i u poverenju.

720. Razumi to kroz poređenje sa rekama,
predoči sebi sliku procepa i vododerina.
Planinski potoci sa mnogo huke jure,
al' zato nečujno moćne reke teku.

721. Sve što je šuplje, veliku jeku pravi;
šta god da je puno, zaista tiho je.
Budala najviše dopola praznom ćupu sličī,
ko mudrosti ima, prepunom je jezeru nalik.

722. Kada Asketa¹⁵⁵ govori mnogo
to je bremenito značenjem i korisno.
Ispunjen znanjem, on podučava Dhammu,
ispunjen znanjem, mnogo o njoj kaže.

723. Ali onaj ko, znajući, ostaje obuzdan,
onaj ko, iako zna, mnogo ne govori:
taj je mudrac vredan da se munijem nazove;
taj je muni do vrha mudrošću ispunjen.”

12 KONTEMPLACIJA DIJADA (DVAJATĀNUPASSANĀ SUTTA)

Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Istočnom parku, u palati Migārīne majke. Tako je na dan predanosti, u noći punog meseca, Blaženi sedeo na otvorenom, okružen grupom monaha. Prešavši pogledom po okupljenima, koji su sedeli u tišini, ovako im se obrati:

„Monasi, ako vas drugi pitaju: 'Kakav je vaš cilj kad slušate ono učenje koje je korisno, plemenito, oslobađajuće, vodi ka probuđenju?', ovako treba da odgovorite: 'Naš cilj je precizno znanje o stvarima grupisanim u dijade.' A šta bi se to nazvalo dijadom?

[1. *Četiri plemenite istine*]¹⁵⁶

'Ovo je patnja, ovo je nastanak patnje' – to je jedna kontemplacija. 'Ovo je prestanak patnje, ovo je put koji vodi do prestanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako, na pravi način kontemplirajući dijadu – marljiv, predan i odlučan – može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje već u ovom životu ili, ukoliko je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.”

Tako reče Blaženi. Kad je ovo izrekao, Srećni, Učitelj dodade i ovo:

724. „Oni koji ne razumeju patnju,
ili pak nastanak patnje;
koji ne znaju gde patnja
potpuno nestaje, bez ostatka;
i oni koji ne znaju put
što do smirenja patnje vodi:

725. takvi su lišeni oslobođenja uma
i isto tako oslobođenja mudrošću.
Nesposobni da tome načine kraj,
takvi i dalje ka rođenju i starosti putuju.

726. Ali oni koji patnju razumeju,
kao i nastanak patnje;
[koji takođe znaju] gde patnja
potpuno nestaje, bez ostatka;
i oni koji razumeju put
što do smirenja patnje vodi:

727. takvi su uspeli u oslobođenju uma,
isto tako u oslobođenju mudrošću.
Sposobni da načine kraj, takvi
više ka rođenju i starosti ne putuju.”

[2. Tekovina]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena tekovinama' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim prestankom tekovina, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

728. Patnje tako različite u ovome svetu
nastaju zasnovane na tekovini.
Bezumnik koji tekovine stvara,¹⁵⁷
sve dublje i dublje u patnju tone.

Ko shvati sve to, tekovinu novu ne stiče,
videvši je kao rodno mesto i izvor patnje.”

[3. *Neznanje*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena neznanjem' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim prestankom neznanja, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

729. „Oni koji uvek iznova putuju
večnim krugom rođenja i smrti,
postajući sad jedno, sad nešto drugo:
to putovanje je zbog neznanja.

730. Zbog neznanja, te velike obmane,
neki su tako dugo do sada putovali.
Ali ona bića što jasno znanje zadobiše,
u novu egzistenciju više se ne vraćaju.”

[4. *Voljne aktivnosti*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena voljnim aktivnostima' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim prestankom voljnih aktivnosti, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

731. „Kakva god patnja da nastane,
ona je uslovljena voljnim aktivnostima.
Sa prestankom voljnih aktivnosti,
nema više nastajanja patnje.

732. Kada prepozna tu opasnost:
'Patnja izvire iz voljnih aktivnosti',
tad sve voljne aktivnosti smirujući,
opažaje zaustavljajući,
do iskorenjivanja patnje dolazi,
onaj ko to razume onako kako jeste.

733. Videvši ispravno, posednici znanja,
mudraci, shvativši to kako treba,
skidaju sa sebe jaram Māre
i u novu egzistenciju više ne ulaze."

[5. Svest]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena svešću' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim prestankom svesti, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

734. „Kakva god patnja da nastane,
ona je uslovljena svešću.
Sa prestankom svesti,
nema više nastajanja patnje.

735. Kada neko prepozna tu opasnost:
'Patnja je uslovljena svešću',
smirujući svest, monah je,
bez nezasitosti, dostigao nibbānu."

[6. Kontakt]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena kontaktom' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim prestankom kontakta, nema više nastanka patnje' – to je

druga kontemplacija. Kada monah živi tako...” Učitelj dodade i ovo:

736. „Oni savladani kontaktom,
što se prepuštaju toku iskustava,
kročili su na stranputicu:
raskidanje okova je daleko od njih.

737. Ali oni što su do kraja kontakt razumeli,
koji se, upoznavši ga, ushićuju mirom,
takvi su prozrevši kontakt sasvim,
bez nezasitosti, potpuno ohlađeni.”

[7. *Osećaj*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena osećajem' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim nestankom osećaja, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako...” Učitelj dodade i ovo:

738. „Bilo da je prijatno ili bolno
ili ni bolno, ni prijatno,
šta god da se oseti
unutra ili spolja,

739. ako smo ga razumeli: 'Ovo je patnja,
lažno po prirodi, osuđeno na propast',
iskusivši ga uvek iznova, interes za to gubimo.
Zahvaljujući iskorenjivanju osećaja, monah je,
bez nezasitosti, potpuno ohlađen.”

[8. *Žudnja*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena žudnjom' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i

potpunim nestankom žudnje, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

740. „Kad mu je žudnja saputnik,
čovjek dugo putuje krugom preporađanja.
U jednom obliku postojanja ili drugom,
on iz kruga preporađanja ne izlazi.

741. Kada razume ovu opasnost:
'Žudnja je izvor patnje',
monah neka ide vođen pažnjom,
oslobođen žudnje, bez grabljenja."

[9. *Vezivanje*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena vezivanjem' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim nestankom vezivanja, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

742. „Postojanje je uslovljeno vezivanjem;
biće koje postoji izloženo je patnji.
Za onoga ko je rođen, smrt sledi;
to jeste izvor patnje.

743. Kada to na pravi način razume,
iz svog iskustva upoznavši prestanak rođenja,
zahvaljujući iskorenjivanju vezivanja,
mudrac u novu egzistenciju više ne ulazi."

[10. *Podsticaj*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena podsticajem' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem

i potpunim nestankom podsticaja, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

744. „Kakva god patnja da nastane,
ona je uslovljena podsticajem.
Sa prestankom podsticaja,
nema više nastajanja patnje.

745. Ko razume ovu opasnost:
'Patnja je uslovljena podsticajem',
napustivši svaki podsticaj,
oslobođen ostaje u ne-podsticanju.

746. Monah smirenog uma,
koji je presekao žudnju za postojanjem,
završio sa lutanjem iz života u život,
za njega novog rođenja nema."

[11. *Hrana*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena hranom' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim nestankom hrane, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

747. „Kakva god patnja da nastane,
ona izvire iz hrane.
Sa nestankom hrane,
nema više nastajanja patnje.

748. Ko razume ovu opasnost:
'Patnja je uslovljena hranom',
potpuno pronikavši u svaku hranu,
takav nije vezan ni za jednu od njih.

749. Kada ispravno razume stanje zdravlja
zahvaljujući potpunom uklanjanju otrova,
vešt u promišljanju, čvrst u Dhammi,
majstor znanja izvan je svakog određenja.

[12. *Uznemirenost*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena uznemirenošću' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim nestankom uznemirenosti, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

750. „Kakva god patnja da nastane,
ona je uslovljena uznemirenošću.
Sa nestankom uznemirenosti,
nema više nastajanja patnje.

751. Kada razume ovu opasnost:
'Patnja je uslovljena uznemirenošću',
i zatim sasvim napusti nemir,
okonča voljne aktivnosti,
bez nemira, bez vezanosti,
monah neka vođen pažnjom kroči.

[13. *Zavisnost*]

Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Kakva god patnja da nastane, ona je uslovljena zavisnošću' – to je jedna kontemplacija. 'Ali sa iščezavanjem i potpunim nestankom zavisnosti, nema više nastanka patnje' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

752. „Onaj ko je nezavisan, ne drhti,
ali onaj ko je zavisan, vezujući se [za stvari],
ne nadilazi krug preporađanja,
već postaje sad jedno, sad drugo.

753. Kada razume ovu opasnost:
'Patnja je uslovljena zavisnošću',
nezavisan, bez bilo kakve vezanosti,
monah neka vođen pažnjom kroči."

[14. *Oblik i bezoblično*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'Bezoblično je mirnije od oblika' – to je jedna kontemplacija. 'Prestanak je mirniji od bezobličnog' – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

754. Bića u svetu oblika
i ona što u bezobličnom borave
bez znanja o prestanku,
uvek se iznova rađaju.

755. Ali kada razumeju oblik kao stanje,
nezarobljeni bezobličnim,
oslobođeni prestankom,
takvi su smrt za sobom ostavili.

[15. *Istinito i lažno*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'U ovome svetu, monasi, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ono što se smatra: „Ovo je istinito”, plemeniti su ga pravom mudrošću videli ovako: „Ovo je lažno” – to je jedna kontemplacija. 'U ovome svetu... sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ono što se smatra: „Ovo je lažno”, plemeniti su ga pravom mudrošću videli ovako: „Ovo je istinito” – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako..." Učitelj dodade i ovo:

756. „Vidi kako ljudi, zajedno sa svojim božanstvima,
zamišljaju sopstvo u onome u čemu sopstva nema.

Potpuno predani imenu i obliku,
oni ovako razmišljaju: 'To je istinito'.

757. Ali kako god da pomisle,
ispadne da je upravo obrnuto.
U tome je njihova greška,
jer što je prolazno, po prirodi je lažno.

758. Nibbāna nije po prirodi lažna,
nju plemeniti znaju kao istinu.
Zaista pronikavši u istinu,
bez nezasitosti, potpuno su ohlađeni.

[16. *Sreća i patnja*]

„Ako bi, monasi, neko upitao: 'Postoji li pravilna kontemplacija dijada na neki drugi način?', ovako treba da mu odgovorite: 'Mogla bi biti'. A kako bi mogla biti? 'U ovome svetu, monasi, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ono što se smatra: „Ovo je sreća”, plemeniti su ga pravom mudrošću videli ovako: „Ovo je patnja” – to je jedna kontemplacija. 'U ovome svetu... sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ono što se smatra: „Ovo je patnja”, plemeniti su ga pravom mudrošću videli ovako: „Ovo je sreća” – to je druga kontemplacija. Kada monah živi tako, na pravi način kontemplirajući dijadu – marljiv, predan i odlučan – može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje već u ovom životu ili, ukoliko je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.”

Tako reče Blaženi. Kad je ovo izrekao, Srećni, Učitelj, dodade i ovo:

759. Oblici, zvukovi, ukusi, mirisi,
telesni kontakti i objekti uma –
svi si oni poželjni, prijatni, očaravajući,
sve dok se o njima govori: 'Oni jesu'.

760. Svi se oni smatraju srećom,
u ovom svetu sa njegovim božanstvima;

ali tamo gde nestaju,
smatraju ih patnjom.

761. Plemeniti su videli kao sreću
prestanak ovoga ličnog sklopa.¹⁵⁸
Suprotno čitavom svetu ide
ovaj [uvid] onih koji zaista vide.

762. To što drugi srećom zovu,
o tome plemeniti govore kao o patnji.
Ono što drugi nazivaju patnjom,
za to su plemeniti znali kao o sreći.
Uoči tu istinu tako tešku da se razume:
jer nezalica tu su sasvim zbunjeni.

763. Za tamom obavijene sve je mutno,
među onima koji ne vide, mrak caruje;
ali za dobre sve je tako očigledno,
baš kao što je to svetlo za one koji vide.
Bezumnici koji su neupućeni u Dhammu,
ne mogu da je shvate, čak i kada im je pred očima.

764. Onima savladanim vezanošću za postojanje,
što se prepuštaju toku iskustava,
do guše utonuli u svet Māre,
nije lako razumeti ovo učenje.

765. Ko je drugi sem plemenitih sposoban
da do kraja pronikne u ovo stanje?
Kada su ga na pravi način razumeli,
oni bez otrova¹⁵⁹ u umu nibbānu dostižu.

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga. I dok je još ovaj govor bio u toku, umovi šezdeset monaha se, zahvaljujući nevezivanju, oslobodiše otrova.

IV Poglavlje osmica

Atthakavagga

1 ČULNO ZADOVOLJSTVO (KĀMA SUTTA)

766. Kada žudi za zadovoljstvom čula,
pa onda uspe da do njega dođe,
smrtnikov um je veoma ushićen,
jer dobio je ono što poželeo je.

767. Ali kada mu punom čulnih želja,
čovjeku što njima osvojen biva,
ta zadovoljstva lagano izmiču,
tad je potresen, k'o da ga strela pogodi.

768. Ko god izbegava čulne užitke,
baš kao i stopa glavu zmiije,
takav, sabran, oslobođen biva
ovakve vezanosti za ovaj svet.

769. Pašnjaci, njive ili zlato,
stoka i konji, robovi i robinje,
žene, srodnici – kada je čovek
pohlepan za različitim užicima čula,

770. čak i slab ga može savladati;
na svakoj prepreci poražen biva.
Tad patnja lako u njega prodire,
kao i voda u čamac rasušen.

771. Zato čovek, uvek sabran,
neka izbegava zadovoljstva čula.
Kada ih napusti, bujicu je u stanju da pređe,
kao i zakrpljen čamac što na drugu obalu stiže.

2. OSAM STROFA O PEĆINI (GUHAṬṬHAKA SUTTA)

772. Zarobljen u pećini, s teškim pokrovom¹⁶⁰
na sebi i živeći uronjen u konfuziju,
takav je čovek daleko od osame,
jer užici čula ovoga sveta teško se napuštaju.

773. Žudnjom stvorene, spone životnih zadovoljstava
nije lako raskinuti, jer svako samo sâm sebe oslobađa.
Zakupljeni onim što bilo je i što će biti,
mnogi o užicima čula misle, prošlim i budućim.

774. Oni pohlepni za užicima čula, njima opsednuti,
bivaju zbunjeni, gramzivi, ušančeni u pogrešnom.¹⁶¹
Takvi, kada ih patnja pritisne, nariču:
”Šta li će sa nama biti kad sa ovog sveta odemo?”

775. Zato upravo ovde čovek sebe treba da vežba:
za šta god da zna na svetu ovom da pogrešno je,
neka to ne radi, neka takva nedela ne čini,
jer život je ovaj uistinu kratak, govore mudri.

776. Vidim ljude na svetu ovom kako svuda drhte,
obuzeti žudnjom za budućim životima;
neuki ljudi brbljaju li brbljaju na pragu smrti,
a žeđ im za sve novim životima neugašena ostaje.

777. Gledaj ih, koprcaju se u tom osećaju „moje”,
poput ribe u plićaku skoro presahlog potoka.
Videvši sve to, ništa za „moje” ne uzimaj,
vezanost ne stvaraj za razne načine življenja.

778. Pošto je uklonio želju za oba kraja,¹⁶²
sasvim razumevši kontakt,¹⁶³ bez gramzivosti,
ne čineći ništa zbog čega bi sebe mogao prekoreti,
mudar čovek ne biva uprljan onim što video je ili čuo.

779. Sasvim razumevši opažaj, bujicu je prešao.
Mudrac neuprljan bilo kakvim posedom,
sa strelom iščupanom, živi pažljiv i više
ne žudi ni za svetom ovim, niti za sledećim.

3. OSAM STROFA O NEPRIJATELJSTVU (DUṬṬHATṬHAKA SUTTA)

780. Neki zbore uma ispunjenog neprijateljstvom,
dok drugi govore sa umom okrenutim ka istini.
Muni se ne upušta u prepirku što se razbukti
i zato u njegovom srcu zgarište ne nastaje.

781. Kako bi čovek mogao prevazići svoja gledišta,
ako je, željom vođen, ušančen u svoje naklonosti?
Pošavši od toga da je [njegovo gledište] savršeno,
govori samo onako kako on lično stvari razume.

782. Kad god se, i bez pitanja, hvališe drugima
o svojim dobrim postupcima i zapažanjima,
za takvoga znalci kažu da je neplemenit po prirodi,
jer se hvališe, a da ga o tome niko pitao nije.

783. Ali kada mirni monah, potpuno ohlađen,
ne hvali svoje postupke: „Vidite kakav sam ja!”,
za takvoga znalci kažu da je po prirodi plemenit,
u njemu oteklina nema gde god na svetu da se nađe.

784. Onaj ko je stvorio pogrešna učenja,
ko ih je sastavio i uporno ih promovirao,
vezuje se za korist koju u tome za sebe vidi,
za taj mir koji na klimavim nogama stoji.

785. Vežanost za gledišta se ne prevladava lako; odabravši među učenjima, čvrsto ga zgrabimo. Tada, među svim tim osnovama za vezivanje čovek bira, jedno odbacuje, a drugo uzima.

786. Ali ko je pročišćen, ne formira gledište bilo kakvo o različitim načinima postojanja. Kad napustimo obmanu¹⁶⁴ i oholost, pročišćeni, kako nas može zavesti ono što nas ne dotiče?

787. Ko stranu odabere, u rasprave o učenju se upliće, ali kako i o čemu raspravljati s onim ko naklonosti nema? Takav niti šta uzima, a isto tako niti odbacuje, takav je već ovde i sada sva gledišta napustio.

4 OSAM STROFA O ČISTOM (SUDDHAṬṬHAKA SUTTA)

788. „Gledam to što je čisto, najviše zdravlje; onim što vidi, čovek do kraja pročišćen biva.”¹⁶⁵ Ko se priseća tog prizora najvišeg, taj veruje i da zaista postoji onaj ko tu čistotu posmatra.

789. Ako se čistota zadobija viđenjem ili ako se pak patnja znanjem napušta, tada onog sa tekovinama drugi pročititi može. Ko tako tvrdi, otkriva način na koji on svet vidi.¹⁶⁶

790. Brahman ne govori o pročišćenju drugim, onim što je viđeno ili onim što je čuto, dobrim ponašanjem i ritualima, osećanim. Nevezan ni zaslugom ni rđavim, stvoreno je odbacio, a da ništa novo¹⁶⁷ više stvorio nije.

791. Napustivši jedno, ljudi se vežu za nešto drugo; poneseni strastima, nikad ne prevladaju vezu.

Takvi nešto zgrabe, potom puste, nalik majmunu
što dok se vere po šumi ispusti granu, da bi zgrabio drugu.

792. Poduhvativši se rituala¹⁶⁸ da ih sam obavlja,
čovjek ide tamo-amo, vezan za to što vidi.¹⁶⁹
Ali sopstvenim znanjem proniknuvši u Dhammu,
mudrac, širokog uvida, tamo-amo više ne ide.

793. Toga ko se podalje od svih pojava drži,
od svega što je viđeno, čuto i osećano –
gde bi ga iko na svetu mogao svrstati,
tog mudraca što nikakvih tajni nema.

794. Takvi ne konstruišu ništa, sklonosti nemaju,
oni ne tvrde: „[Ovo je] krajnja čistota”.
Pošto razvežu čvor prijanjanja što vezan beše,
želje za bilo čime na ovom svetu ne stvaraju.

795. Jer brahman što je nadišao svoju omeđenost,
koji je saznao i video, ni za šta čvrsto se ne veže.
Neuznemiren požudom, niti oduševljen smirenjem,
on ovde više ni za čim kao vrhovnim ne poseže.

5. OSAM STROFA O NAJVIŠEM (PARAMATṬHAKA SUTTA)

796. Sopstveno gledište proglasivši najvišim,
čovjek ga načini najvažnijom stvari na svetu,
a sva druga označava kao „manje vredna”.
Tako za njega rasprave nikad ne prestaju.

797. Kad neku korist za sebe opazi u onome što je
video, čuo, osetio ili u pravilima i ritualima,
samo to zgrabivši što čvršće može,
sve drugo daleko manje vrednim smatra.

798. Znalci o tome govore kao o čvoru,
kada je neko vezan i druge nižim od sebe smatra.
Zato monah nek se ne vezuje za ono što video je,
čuo ili osetio, niti za razna pravila i rituale.

799. Neka ne stvara gledišta u ovome svetu
na osnovu onog što doznao je, niti pravila i rituala.
Poredeći sebe sa drugima, nek sebe ne smatra
ni više, ni manje vrednim, a niti jednakim.

800. Napustivši što je prigrlio, ne hvata se za drugo,
ne stvara za sebe zavisnost čak ni od znanja.
Ne stajući ni na jednu stranu među sukobljenima,
sâm se ne priklanja bilo kojem gledištu.

801. U kome težnji nema za krajnošću bilo kojom,
za raznim vrstama postojanja ovde ili drugde,
u takvome onih sklonosti ka dogmama nema,
kada odabravši među učenjima, neko čvrsto zgrabimo.

802. Ni najmanju ideju on uobličio nije
o onome što video je, čuo ili osetio ovde.
Gde bi iko na svetu mogao svrstati tog brahmana,
što se ni za jedno gledište ne vezuje.

803. Takvi ne konstruišu, niti naklonosti imaju;
čak nijedno među učenjima oni ne prigrle.
Brahman se prema pravilima i ritualima ne ravna;
nepristrasan, druge obale domogavši se, natrag se ne vraća.

6 STAROST (ĀRĀ SUTTA)

804. Kratak je, avaj, život ovaj,
za manje od stoleća umremo.
Ako neko možda i duže poživi,
ipak ga starost na kraju sustigne.

805. Ljudi tuguju nad onim što vide kao „moje”,
ali ništa što poseduju trajno nije.
Videvši da postoji takvo razdvajanje,
domaćinski život napustiti treba.

806. Sve o čemu neko pomisli: „Ovo je moje”,
u času smrti i to biva ostavljeno.
Kada to shvati, mudrac, moj učenik,
neka na stvari ne gleda kao na „moje”.

807. Kao što, kad se probudi, čovek ne vidi
sve ono što pre toga gledao je u snu,
isto tako ne vidi ni njemu dragu osobu,
koja umrla je i zauvek ga napustila.

808. Iako smo te ljude gledali i slušali,
znali ih pod ovim ili onim imenom,
samo njihovo ime ostaje da odzvanja,
kada na kraju smrtni čas ih odnese.

809. Koji su pohlepni za imetkom što većim,
ne mogu umaći žalosti, naricanju i jadu.
Zato muniji, proroci onoga što jeste sigurnost,
u beskućnike odlaze, napustivši posedovanje.

810. Kada monah živi povučen,
priklonivši se boravištu u osami,
kažu da takvo mu mesto više priliči,
umesto da u sred sela i vreve živi.

811. Muni ne zavisi od bilo čega;
ništa ne smatra ni primamljivim, ni odbojnim.
Za njega se naricanje i sebičnost ne lepe,
baš kao ni voda što za list ne prianja.

812. Isto kao kap vode za list lotosa
ili kao što voda za lotosov cvet ne prijanja,
tako se i mudrac ne vezuje za bilo šta,
među svim onim što vidi, čuje ili oseća.

813. Ko je pročišćen, ništa ne dodaje
onome što vidi, čuje ili oseća.
On ne čezne da ga bilo ko drugi pročisti,
ni oduševljenja, ni ravnodušnosti u njemu nema.

7 TISSA METTEYYA (TISSA METTEYYA SUTTA)

814. „Kad se neko uplete u seksualne odnose”,
(reče poštovani Tissa Metteyya)
„kažite nam, poštovani gospodine, koja je nevolja.
Pošto saslušamo vašu pouku
vežbaćemo marljivo u osami.”

815. „Onaj ko se seksu prepusti,
(Metteyya”, reče Blaženi),
zaboravi brzo na samo učenje,
te na sasvim pogrešan put zaluta:
to je ono neplemenito u njemu.

816. Ko god je nekada živeo u osami,
pa se onda u seksualne odnose upustio,
nalik je kočiji što je sa puta sletela,
prostakom ga nazivaju, klipanom.

817. Ranija počast i dostojanstvo njegovi,
zauvek izgubljeni postaju.
Uviđajući to, vežbati zato treba
napuštanje seksualnog odnosa.

818. Kada takvoga crne misli pritisnu,
tuži on kao nesrećnik kakav.
A kad čuje šta drugi o njemu govore,
do kraja posramljen ostaje.

819. Otrovne strele onda odapinje,
kad ga drugi rečima napadnu.
Sve to je za njega velika muka,
pa tako u laži sve dublje tone.

820. Dok je privržen bio životu u osami,
drugi su ga za mudrog smatrali,
ali sada kada se na seks odlučio,
žudnja ga vodi poput lude na povocu.

821. Kad mudrac uoči takvu opasnost,
da iz jednog u drugo stanje zapadne,
samotničkom življenju privržen ostaje
i tada se u seksualne odnose ne upušta.

822. Upravo u osami sebe vežbajte,
jer to je za plemenite najbolje mesto.
A ko zbog toga sebe najvišim ne smatra,
takav je zaista sasvim blizu nibbāne.

823. Kad muni tako živi, potpuno slobodan,
bez ikakve želje za zadovoljstvima čula,
oni vezani za ta zadovoljstva zavide mu,
kao nekome ko bujicu strasti prešao je.

8 PASŪRA (PASŪRA SUTTA)

824. „Samo ovde ima čistote”, tako objavljuju;
kažu, ni u jednom drugom učenju pročišćenja nema.
Insistirajući da ono od čega sami zavise jeste najviše,
mnogi su duboko ušančeni u sopstvenim istinama.

825. Polemike željni, u neku zajednicu banu,
pa jedan drugoga optužuju da je budala.
Suprotnih uverenja, brane svaki svoje tvrdnje;
žudeći za pohvalom, tvrde da su veliki znalci.

826. Ko je oduševljen time da govori u sred zajednice,
a pohvale željan je, takav uznemiren postaje.
Ako mu tvrdnje nisu prihvaćene, poniženim se oseti.
Potrešen kritikom, manu neku traži [svome protivniku].

827. Ako kažu da mu je tvrdnja manjkava,
a i sudije se onda sa time saglase,
gubitnik neutješno nariče, tuguje,
jadikuje: „Ah, nadmašio me je!”

828. Takve rasprave među asketama izbijaju,
zbog njih mnogi ushićeni i potišteni postaju.
Videvši to, treba se od raspravljanja uzdržati,
jer od toga jedina korist je zadovoljenje taštine.

829. Onaj kojeg u zajednici hvale
pošto im je izložio učenje svoje,
taj time ushićen biva, a gordost mu buja,
jer obezbedio je sebi korist koju poželeo je.

830. Ali ta gordost biće mu izvor nepritika,
jer govoriće ispunjen neznanjem i arogancijom.
Videvši to, treba se od raspravljanja uzdržati,
jer znalci kažu da niko time čistotu ne postiže.

831. Baš kao heroj, kraljevskom hranom hranjen,
što ide unaokolo grmeći i suparnika traži,
tako i ti, Pasūra, idi i za sebe protivnika nađi,
jer ovde nikoga sa kim bi se borio nema.

832. Kad se neko dograbi gledišta i prepire, tvrdeći pri tom: „Ovo i samo ovo je istina”, takvome reci: ’Kada raspravu započneš, za tebe ovde nikakvog protivnika nema’.

833. Među onima koji dalje od gomile žive, koji jedno gledište ne pobijaju nekim drugim, šta bi među takvima mogao postići, Pasūra, jer oni ni za čim kao vrhovnim ne posežu?

834. Ti si ovamo došao premišljajući i u umu prebirajući stanovištima razna. A naišao si na nekoga ko pročišćen je: zaista, nikakvog uspeha pred tobom nema.

9 MĀGANDIYA (MĀGANDIYA SUTTA)

835. „Kada sam video Taṇhu, Aratī i Ragu,¹⁷⁰ u meni se čak ni tada nije javila želja za snošajem, pa zašto [bih sada pozeleo] telo, puno mokraće i izmeta? Ne bih voleo da ga dodirnem čak ni stopalom.”

836. „Ako ne želiš dragulj kao što je ovaj, ženu koju sigurno priželjkuju mnogi kraljevi, koje gledište, postupke, praksu, način života, postojanje i preporađanje ti onda zastupaš?”

837. „Razmotrivši razna učenja, u meni se, (Māgandiya”, reče Blaženi), „ne rađa takva misao: ’Ja zastupam ovo’, [u vezi sa gledištem] za koje bih bio vezan. Sagledavši gledišta i ne vezavši se ni za jedno, tragajući dalje, ja ugledah unutrašnji mir.”

838. „Zaista, muni, ti govoriš bez vezivanja
za sve one sudove što su ih drugi uobličili”,
(reče Māgandiya).

„Što se tiče stvari koju nazva 'unutrašnji mir',
na koji način njega mudar obznanjuje?”

839. „Ja ovde ne govorim o čistoti stečenoj,
(Māgandiya”, reče Blaženi),

„na osnovu gledišta, učenja ili znanja, pravila i rituala;
ali takođe ni onoj bez gledišta, učenja ili znanja,
bez pravila i rituala – ne govorim na takav način.
Okrenuvši se od svega toga, ne vezujući se ni za jedno, miran,
ne zaviseći od ičega, nek čovek za preporađanjem ne žudi.”¹⁷¹

840. „Ako zaista ta čistota nije stečena,”
(reče Māgandiya),

„na osnovu gledišta, predanja ili znanja, pravila i rituala;
ali isto tako ni bez gledišta, predanja ili znanja,
bez pravila i rituala – ne na takav način,
onda je to, mislim, jedno sasvim zbunjujuće učenje;
jer neki veruju da se putem gledišta čistota stiče.”

841. „Pitajući me stalno istu stvar, oslonjen na gledište,
(Māgandiya”, reče Blaženi),

„ostaješ zbunjen oko stvari za koje si toliko vezan.
Na kraju nisi nazreo ni jedan tračak značenja
i zato moje reči potpuno zbunjujućim smatraš.

842. Ko god sebe vidi 'jednakim,' 'višim' il' 'nižim',
zbog toga će se možda u rasprave upuštati.
Ali zato onaj ko je tim trima razlikama neokrznut,
o 'jednakom' ili o 'višem' uopšte ne razmišlja.

843. Za šta bi brahman tvrdio: 'To je istina'
ili sa kime bi se raspravljao: 'To je pogrešno'?

Kada za njega 'jednak' i 'nejednak' ne postoje,
oko čega bi u raspravu mogao zapasti?

844. Napustivši dom da bi lutao boravišta lišen,
muni se u selima ni sa kim ne zbližava.
Otarasivši se čulnih strasti, očekivanja oslobođen,
sa ljudima se u raspravljanje ne upušta.¹⁷²

845. Dok luta odvojen od svih tih stvari u svetu ovome,
nāga ni oko jedne od njih polemiku ne zapodeva.
Sličan lotosu s bodljikavom stabljikom što u bari izraste,
ali ga ni voda, ni blato ne uprljaju,
tako i muni, zagovornik mira, pohlepe lišen,
neuprljan ostaje užicima čula i svetom ovim.

846. Ni gledištima, ni tuđim mišljenjima
istinski znalac ne postaje zaslepljen,
zato što se sa njima ne poistovećuje.
Ne biva zaveden delima ili onim što čuje,
te u boravištima različitim ne završava.

847. Za onog bez strasti ka opaženom, vezivanja nema;
za onoga mudročću oslobođenog, obmana nema.
Ali oni što se opažanja i gledišta čvrsto dohvatiše,
tumaraju svetom ovim, od jednog sukoba do drugog.

10 PRE SLOMA (PURĀBHEDA SUTTA)

848. „Kako razume, kako postupa,
onaj kojeg smirenim nazivaju?
O Gotama, reci mi, kada te već pitam,
opiši mi tu najvišu osobu.”

849. „Lišen želje pre sloma,”¹⁷³
(reče Blaženi),
„on niti od prošlosti zavisi,

niti se može odrediti ovim između,¹⁷⁴
jer u njemu nikakvih sklonosti nema.

850. On je bez ljutnje, bez straha,
niti se hvališe, niti za nečim žali,
kad govori dobro promisli, neuznemiren,
istinski muni, u govoru potpuno odmeren.

851. Nevezan za budućnost,
isto tako za prošlim ne tuguje.
Kao prorok osame u sred kontakata,
svoj put ne gubi u šumi gledišta.

852. Uzdržan, bez skrivenih namera,
žudnji oslobođen, bez tvrdičluka,
ljubazan, a ne [moralno] odbojan,
niti u ogovaranja razna upleten.

853. Nepometen primamljivim stvarima,
nije ispunjen nadmenošću;
blag je, nadaren domišljatošću,
ni lakom, al' niti nezainteresovan.

854. Marljivo vežba, ne očekujući [materijalnu] dobit,
te uznemiren nije ni kada je nema.
Bez neprijateljstva hranjenog žudnjom,
on ne čezne za prijatnim ukusima.

855. Spokojan, uvek sabran,
u ovom svetu sebe ne obmanjuje
da je jednak, bolji il' gori od drugog:
u njemu takve nadmenosti nema.

856. Bez bilo kakvih je zavisnosti,
jer je razumeo Dhammu, sâm nezavisan.

Žudnju u njemu nije moguće naći
za postojanjem ili za nepostojanjem.

857. Ja mirnim nazivam onoga
u kojem za užicima čula strasti nema.
U njemu takvi čvorovi ne postoje,
jer svaku vezanost nadišao je.

858. Takav nema decu ili svoje stado,
nijedan pašnjak i njiva njegovi nisu.
U njemu se ne može bilo šta naći
što prigrabio je ili odbacio.

859. Na ono što bi drugi rekli o njemu –
prosti ljudi, kao i askete i brahmani –
na to on mnogo pažnje ne obraća;
zato rečima njihovim neuznemiren ostaje.

860. Pohlepa je u njemu iščezla, bez škrtosti,
utihnuti mudrac [o sebi] ne govori
da je među višima, jednakima ili nižima.
Ne predajući se mentalnim konstrukcijama,
za bilo kakvu od njih on se ne hvata.

861. Ko ništa na svetu svojim ne smatra
i ne tuguje nad onim čega nema,
ko se ne koleba među učenjima:
takav se s razlogom smirenim naziva.”

11 SVAĐE I RASPRAVE (KALAHAVIVĀDA SUTTA)

862. „Otkuda nastaju svađe i rasprave,
naricanje i tužaljke, zajedno sa sebičnošću?
Odakle nastaju zaslepljenost i nadmenost,
zajedno sa klevetanjem? Molim te, reci mi.”

863. „Iz onoga što je voljeno nastaju svađe i rasprave, naricanje i tužaljke, zajedno sa sebičnošću, zaslepljenost i nadmenost, kao i klevetanje. Sa sebičnošću su povezane te svađe i rasprave, sa nastankom rasprava stiže i klevetanje.”

864. „A šta je uzrok stvarima voljenim, a šta pohlepi što svetom se širi? I šta je to uzrok očekivanjima i težnjama što čovek ih gaji za čas budući?”

865. „U svetu ovom voljene stvari iz želje izviru, baš kao i pohlepa što svetom se širi, Iz toga izviru sva očekivanja i težnje što čovek ih gaji za čas budući.”

866. „A šta je uzrok željama na ovome svetu? I odakle nastaju sve te odluke, takođe bes, laži, isto tako sumnjičavost i sva [druga] stanja uma što ih opisuju askete?”

867. „Iz onog što se 'prijatno' i 'neprijatno' zove u ovom svetu, iz toga želja nastaje. Videvši nestajanje i nastajanje oblika, čovek u ovom svetu odluke donosi.

868. Ljutnja, laži i sumnjičavost, ta stanja uma takođe iz to dvoje nastaju. Sumnjom obuzeti treba putem znanja da ide; tek kada ih je upoznao, asketa o tim stvarima govori.”¹⁷⁵

869. „A šta je uzrok prijatnom i neprijatnom? Čega kad nema, nema ni njih? I to što zoveš nastajanjem i nestajanjem, tome mi takođe uzrok pokaži.”

870. „Kontakt je uzrok prijatnog i neprijatnog.
Kad kontakta nema, ni njih nema.
I to što zovem nastajanjem i nestajanjem
iz istog uzroka je nastalo.”

871. „A šta je kontaktu uzrok na ovom svetu,
i otkuda posedovanje nastaje?
Čega kad nema, tada ni 'moje' ne postoji?
Šta kad nestane, ni kontakt nas ne dotiče?”

872. „Kontakti su uslovljeni imenom i oblikom;
posedovanje je zasnovano na želji.
Kad želje nema, ni 'moje' ne postoji.
Kad oblik je nestao, ni kontakti nas ne dotiču.”

873. „Šta to dostigne onaj za koga oblik nestaje?
I kako zadovoljstvo i bol iščezavaju?
Hajde kaži mi kako sve to nestaje.
Želeli bismo to da znamo – tako razmišljam.”

874. „Opažaji mu nisu ni obični ni neobični,
niti je bez opažaja, niti opaža ono što nestalo je.¹⁷⁶
Za onoga ko dotle stigne, oblik nestaje,
jer umnožavanjem¹⁷⁷ nastali pojmovi uzrok u opažaju imaju.”

875. „Sve što smo pitali već si nam odgovorio.
Pitamo još samo jednu stvar, molimo te reci nam.
Kažu li neki mudri ljudi da se na ovom
mestu nalazi najviše pročišćenje duha?¹⁷⁸
Ili pak da nešto drugo najviše je?

876. „Ima znalaca koji kažu da to
jeste najviše pročišćenje duha.
Ali neki među njima, što tvrde da upućeni su,
tek postignuće bez ikakvog ostatka smatraju takvim.

877. Razumevši da još su zavisni,¹⁷⁹
mudrac shvata od čega zavise i jedni i drugi.
Znanjem oslobođen, muni u polemike ne ulazi;
takav mudrac se više ne preporuča.”

12 KRATKI GOVOR O SUKOBLJAVANJU (ĆŪĻAVIYŪHA SUTTA)

878. „Držeći se svaki svog gledišta,
prepirući se, različiti stručnjaci tvrde:
’Ko god na to ovako gleda, razumeo je učenje.
Ko god ga odbacuje, taj je za osudu.’

879. Tako se prepirući, oni optužuju:
’Moj oponent je budala i neznalica.’
Koja od tih teorija je onda tačna,
kad svaki od njih sebe stručnjakom zove?”

880. „Ako je onaj ko ne potvrdi suparnikovu teoriju,
samo zbog toga budala, mula, s manjkom mudrosti,
tada su zapravo svi budale, sasvim bez mudrosti,
svaki od tih što svoga gledišta se slepo drži.

881. Ali ako svojim gledištem pročišćeni postanu,
čiste mudrosti, upućeni, razumni,
tada niko od tih u raspravi nije plitkog uvida,
jer svako od njih čvrsto uverenje ima.

882. Ja ne kažem da je ispravno
kada jedan drugog budalom nazivaju.
Svaki je sa svojim gledištem kao istinom srastao
i zato suparnike budalama smatra.”

883. „Za ono što jedan istinom drži,
drugi kaže: ’To je krivotvorenje, laž.’
Tako se sukobljavajući, oni se glože;
zašto askete ne mogu svi istu stvar da zbore?”

884. „Istina jeste jedna, druge nema,¹⁸⁰
čovjek koji ovo razume, ne raspravlja se.
Svako od njih svoju, drugačiju istinu objavljuje,
zato askete ne mogu svi istu stvar da zборе.”

885. „Ali zašto o različitim istinama govore,
ti što sebe velikim znalcima nazivaju?
Jesu li te istine zaista mnoge i različite
ili pak oni samo razne pretpostavke slede?”

886. „Istina svakako nema mnogo i različitih,
osim ako [pogrešno] vidimo trajnost u stvarima ovoga sveta.
Uobličivši jednom svoje razloge za gledišta,
oni čvrsto zastupaju dvojstvo: 'istinito' i 'pogrešno'.

887. Zavisni od tog što videli su, čuli i osetili,
zavisni od pravila i rituala, oni pokazuju prezir [za druge].
Zauzevši stav o odlukama svojim, podrugljivi su,
sebe hvale i kažu: 'Oponenti su moji glupaci i nezalice.'

888. Ono zbog čega suparnike budalama smatra,
upravo zbog toga on sebe znalцем zove.
Nazivajući sebe znalцем, zablude drugoga prezire,
a opet istom zabludom vođen, o njemu tako govori.

889. Ponesen svojim ekstremnim gledištem,
otrovan obmanom, videći sebe savršenim,
sâm sebe je uzvišenim proglasio,
jer takvim vidi gledište koje je prigrlilo.

890. Ako je suparnik nekog niskim nazvao,
i taj suparnik tada je svoj nizak uvid pokazao.
Ali ako je majstor znanja onaj ko sebe tako vidi,
tada među asketama budale nema.

891. 'Onima koji objavljuju učenje od ovog drugačije, čistota nedostaje, takvi nesavršeni jesu.'

Na taj način askete raznih tradicija zборе, jer okova ih strast za gledištima sopstvenim.

892. 'Samo ovde čistote ima', tako tvrde; ni u jednom drugom učenju pročišćenja nema. Tako mnogi askete ušančeni stoje, ne odstupajući ni za korak od sopstvenog puta.

893. Ali u tom slučaju, sve dok ne odstupi ni za korak od sopstvenog puta, kako neko drugoga za budalu smatrati može? On sam je taj koji sukobe stvara, kada druge budalama zove, glasnici pogrešnog učenja.

894. Ušančen u sudove svoje, sebe uzevši za meru, sve nove prepirke u ovome svetu stvara. Kada sve te sudove za sobom ostavi, čovek razdore više u svetu ovom ne stvara.

13 DUGI GOVOR O SUKOBLJAVANJU (MAHĀVIYŪHA SUTTA)

895. „Oni koji su ušančeni u svoja gledišta, prepiru se govoreći: 'Samo je ovo istina'. Da li se svi oni izlažu samo osudi ili neki time pohvale takođe zadobijaju?''

896. „Ta [pohvala] je sitnica, malo je to smirenje; i to su, kažem, dva ploda [teorijskih] rasprava. Ko ih sagleda, u rasprave bilo kakve ne ulazi, u neraspričavanju našavši mesto sigurnosti.

897. Kakvo god rašireno gledište da se pojavi, onaj ko je znalac u to se nikad ne upliće.

Zašto bi neupleten neko ikada upleten postao,
kad se ne naslađuje onim što video je i čuo?

898. Oni za koje su vrli postupci vrhovno merilo,
kažu da je čistota stvar [jedino] samoobuzdavanja.
Prihvativši se svog zaveta, tome se posvete potpuno,
misleći: 'Vežbajmo se u ovome i onda dolazi čistota.'
Tvrdeći da su znalci, bivaju vođeni ka novom rođenju.¹⁸¹

899. Ako takav prekrši svoja pravila i rutuale,
tada zadrhti, jer izneverio je svoju praksu.
On nadasve žudi za čistotom ovde,
kao i zalutali putnik za dalekim domom svojim.

900. Ali onaj ko je napustio pravila i rituale,
stvari osude vredne i one besprekorne,
ne žudeći ni za čistim, ni za nečistim,¹⁸²
neka živi ničim vezan, miran, ne prianjajući.

901. A koji su vezani za askezu i samomučenje
ili ono što sami vide, čuju ili osete,
lutajući dalje, oni o čistoti govore,
al' želja za novim rođenjima usahla im još nije.

902. Onaj ko žudi, zaista mučen je željom
i drhti nad onim što samo su mu pretpostavke.
A onaj ko ovde nit' nastaje, nit' nestaje,
zašto bi drhtao on, za čime bi žudeti mogao?"

903. „Učenje koje neki uzvišenim nazivaju,
drugi kažu da isto to profano jeste.
Koja od te dve tvrdnje bi istinita mogla biti,
kad obe strane znalcima sebe zovu?"

904. „Takvi kažu da je njihovo učenje savršeno,
dok za učenje drugih tvrde da manjkavo je.

Tako, sukobivši se, nastavljaju da se prepiru,
jer svaka strana svoje mišljenje istinitim naziva.

905. Ako bi nešto niže bilo, zato što protivnici tako kažu,
tada se nijedno među učenjima ne bi razlikovalo.
Jer svako tuđe učenje kao manje vredno opisuje,
ali u isto vreme sopstveno do neba uzdiže.

906. Kao što slave sopstvena učenja,
tako hvale i puteve kojima idu.
Ako bi sve te reči njihove istinite bile,
tad bi se i do čistote na sve te načine stizalo.

907. Brahmana da drugi vodi, to ne postoji,
niti biranja među učenjima i vezivanja za njega.
Tako je on otišao izvan svih sukobljavanja,
jer uzvišenim ne smatra učenja bilo čija.

908. Govoreći 'znam, vidim, to je upravo tako',
neki veruju da se putem gledišta čistota stiže.
Čak i ako je čovek video, šta je u tome dobro za njega?
Previdevši ono bitno, kažu da čistota od drugog dolazi.

909. Kada gleda, čovek će videti ime i oblik;
tako videvši, znaće samo to što je video.
Na stranu je li video mnogo ili malo,
mudraci ne misle da to je do čistote put.

910. Nije lako podučiti čoveka koji je dogmata,
onog što veliča gledište koje sam formulisao je.
Insistirajući da dobro se krije u tome od čega sâm zavisi,
kaže da to je čistota, da upravo tu istinu video je.

911. Kad shvati o čemu se radi, brahman
ne preuzima takve konstrukcije uma;

za gledištima ne juri i ljubitelj pojmova nije.
Kada razume čitavo to mnoštvo gledišta,
ravnodušan ostaje; za sve to drugi se vezuju.

912. Pošto je razmrsio čvorove u svetu ovome,
muni ne zauzima stranu u sukobljavanjima.
Miran među onima što mira nemaju, spokojan,
ne poseže ni za čim; za sve to drugi se vezuju.

913. Pošto se starih otrova oslobodio, a nove ne stvara,
želje svoje više ne sledi, ušančen u učenju nije.
Oslobodivši se teorijskih gledišta, mudrac
za sebe više prekora nema, ovim svetom neuprljan.

914. Daleko stoji od svih pojava
od svega što video je, čuo i osetio.
Tovar svoj odložio je, oslobodio ga se,
mudrac, tvorevinama uma nezaveden,
niti se opire, niti za bilo čime čezne”,
tako je odgovorio Blaženi.

14. BRZO (TUVAṬAKA SUTTA)

915. „Pitam potomka Sunca, velikog rišija,
o osami i stanju mira.
Kojim to uvidom monah oslobođen biva,
ničim nevezan za ovaj svet?”

916. „Trebalo da ukloni ideju 'ja sam',
taj koren pojma identiteta.¹⁸³
Bez prestanka treba da vežba, sabran,
i tako ohladi svaku žudnju u sebi.

917. Šta god da takav sazna,
o onom u sebi ili pak izvan sebe,

ne treba time zarobljen da ostane,
jer to se među mudrima hlađenjem ne zove.

918. Zbog svega toga neka o sebi ne misli
kao o boljem, lošijem ili jednakom.
Čulima podstican na načine mnoge,
neka ne održava čaroliju sopstva.

919. Upravo u sebi on treba da dostigne mir;
monah neka mir ne traži od drugoga.
Jer za onoga ko je miran u samome sebi,
nema toga što grabi, a ni onog što odguruje.

920. Kao što je u sred velikog okeana
sasvim mirno, bez i najmanjeg talasa,
takav neka je monah, nepomućen, bez strasti,
neka u sebi otekline ne stvara bilo gde.”

921. „Onaj čije oči su otvorene opisao je
Dhammu koju ugledao je, uklonivši prepreke.
Opiši nam sada praksu, gospodine,
pravila discipline i takođe koncentraciju.”

922. „Okolo ne treba da luta nepažljivo,
uši svoje zatvoriti treba za seoska naklapanja.
Za prijatnim ukusima pohlepan ne treba biti,
ni na šta na svetu kao na 'moje' ne gledati.

923. Kada ga kontakti razni zapljusnu,
monah neka ne kuka ni na koji način.
Za bilo kojim postojanjem neka ne čezne,
niti od straha zadržati ma kako strašno bilo.

924. Kada je hranu i piće dobio,
ono što poješće i ono što će obući,

neka sve to ne gomila, praveći zalihe.
A ako svega toga nema, neka nesrećan ne bude.

925. U meditaciji postojan, a ne nepromišljen,
neka se uzdrži od nespokojstva, pažljiv.
Monah neka obitava u zajednici
u kojoj sasvim malo buke ima.

926. Ne preterujući u spavanju,
budnosti je predan, uvek gorljiv.
Neka napusti lenjost, obmanu, igru, zabavu,
razvrat i sve drugo što uz to ide.

927. Neka vradžbine ne praktikuje,
tumačenje oznaka na telu, snova ili zvezda.
Sledbenik moj krike životinja tumačiti neće,
niti se u lečenje bolesti i neplodnosti upuštati.

928. Monah ne treba pred pokudom da drhti,
nit' da se gordi kada ga neko hvali.
Neka se od sebičnosti i pohlepe podalje drži,
isto kao od ljutnje i ogovaranja svakog.

929. Monah neka se u trgovinu ne upušta
i ne čini bilo šta što kritiku zaslužuje.
Neka se u selu ne zadržava suviše dugo,
niti laska ljudima, nadajući se dobitku nekom.

930. Monah hvalisav ne treba da bude,
niti da zbori sa skrivenom namerom nekom.
Od bestidnosti neka je što dalje,
kao i od raspravljanja sa drugima.

931. Iz njegovih usta laži ne izlaze,
kao ni reči koje bi obmanule drugoga.

Samo zbog toga kako živi, zbog mudrosti,
ili zbog pravila i zaveta koje sledi,
neka sa visine ne gleda ni na koga,

932. Iako izazvan bujicom reči
koje drugi askete govore bez mere,
on na to neka ne odgovara srdito,
jer vrli na taj način ne uzvraćaju.

933. Razumevši ovo učenje kroz istraživanje,
monah bi trebalo da vežba, uvek sabran.
Hlađenje strasti shvativši kao smirenje,
neka nemaran ne bude u Gotaminom nauku.

934. Pobjednik on je što sam sebe pobedio je;
video Dhammu očima svojim, ne kroz reči drugih.
Zato, pažljiv prema svakoj reči Blaženoga,
on učenje poštuje i uvek postupa u skladu sa njim.”

15. ONAJ KO SE LATIO ŠTAPA (ATTADAṄḌA SUTTA)

935. „Strah izaziva onaj ko se štapa lati:¹⁸⁴
pogledajte samo ljude kako se sukobljavaju.
A sada ću vam ispričati kakav me
osećaj neodložnosti obuze.

936. Videvši ljude kako se komešaju
poput riba u jezeru sa malo vode,
kako se jedni protiv drugih bore,
strah veliki mnome ovlada.

937. Svet je ovaj potpuno bez suštine,
svuda unaokolo samo kretanje.
Tražeći nekakvo boravište za sebe,
ne nađoh mesto koje je slobodno.

938. U svim boravištima borba bez kraja,
i to me saznanje nezadovoljstvom ispuni.
A onda opazih strelu tako teško da se uoči,
zabodenu duboko, baš u ovome srcu.

939. Kada ta strela nekoga pogodi,
takav juri bez kraja, na sve strane.
Ali pošto je uspeo da je iščupa,
više ne juri, više ne tone.”¹⁸⁵

940. [Ovde se pravila recituju.]¹⁸⁶
„Kakve god veze za ovaj svet da vežu,
ne treba ih jačati, već slabiti.
Potpuno prozrevši zadovoljstva čula,
vežbaj sopstvene nibbāne radi.

941. Istinoljubiv treba biti, nenametljiv,
otvoren i kloniti se ogovaranja.
Lišen ljutnje, muni neka nadiđe
otrov pohlepe i škrtosti.

942. Pobediti lenjost, učmalost i letargiju,
nemaru se ne treba predavati.
Onaj ko je nibbānu za cilj odabrao
ne istrajava u gordosti svojoj.

943. Lažima se ne treba služiti,
niti strast za oblicima negovati.
Tu obmanu potpuno prozreti
i uzdržan pred naglošću živeti.

944. Ne treba ushićen biti onim što je staro,
niti se onim što je novo oduševljavati,¹⁸⁷
za gubitkom ne tužiti, niti se uplitati
u ono što izgleda svetlucavo i sjajno.¹⁸⁸

945. Ja pohlepu zovem velikom bujicom,
a žudnju velikim brzakom, uporištem i prinudom;
senzualnost jeste močvara
koja se tako teško prelazi.

946. Ne odstupajući od istine, muni,
pravi brahman, na uzvisini stoji.
Pošto se odrekao svega,
sa razlogom ga umirenim zovu.

947. Onaj ko znanje poseduje, istinski znalac,
postaje nezavistan, jer razumeo je Dhammu.
Ispravno postupajući u svetu ovom,
ne čezne ovde za bilo čime.

948. Ko god da je otišao iza i izvan čulne strasti,
tog okova što teško ga je u ovome svetu skinuti,
takav, prekinuvši tok, slobodan je veza svih,
više ne tuži, niti jalova nadanja gaji.

949. Neka uvene sve što pripada prošlom,
takođe se ne mašaj onoga što tek dolazi.
Ako se ne uhvatiš za ono što između jeste,
kud god da kreneš, bićeš u miru.

950. Onaj ko ne uzima kao „moje”
bilo šta ovde što obuhvataju ime i oblik,
ko ne tuguje za onim što nepostojeće jeste,
taj pobeđen nije u svetu ovome.

951. Onaj za koga ništa ne izgleda
kao 'ovo je moje' ili '[ovo pripada] drugima',
pošto ne nalazi išta što bi smatrao za 'moje',
takav ne tuži, misleći: 'Ovo moje nije'.

952. Bez ogorčenja i bez lakomosti,
bez strasti, uvek i svugde isti –
kada me pitaju za onoga ko nepomeriv je,
te osobine ja najvećom nagradom zovem.

953. Za onoga bez strasti, koji razume,
nikakvog gomilanja zasluga nema.
Uzdržan, bez podstreka, takav
sigurnost vidi gde god da pogleda.

954. Takav muni o sebi ne govori
kao o nekome ko je jednak, niži il' viši.
Smiren, sebičnosti oslobođen,
ni za čim ne poseže, niti šta odguruje” –
tako Blaženi reče.

16. SARIPUTTA (SĀRIPUTTA SUTTA)

955. „Nikada ranije ne videh,”
(reče poštovani Sāriputta),
„niti čuh od bilo koga,
o učitelju tako prijatnih reči, predvodniku,
i njegovom silasku sa Tusita neba.

956. U ovom svetu sa njegovim božanstvima
vide ga kao Onog sa duhovnim okom.
Odagnavši svaku tamu, sopstvenim naporom,
do blaženstva on stigao jeste.

957. Budnome, nesputanom i nepristrasnom,
onome ko istinu govori, sa velikom pratnjom,
njemu ovamo dođoh sa pitanjem,
u ime mnogih što ovde okovani su.

958. Kada je monahu svega dosta
i odluči da boravi na mestu osame,
u podnožju drveta ili na mestu za pogreb
ili duboko u pećinama planinskim,

959. u svim tim različitim boravištima,
koliko je tamo strašnih stvari,
pred kojima on ne treba da zadrhti,
sedeći u svom domu savršene tišine?

960. Koliko prepreka na svetu ovom ima
za monaha što hodi poljem još neistraženim,
koliko je prepreka koje savladati mora,
živeći na tom mestu dalekome?

961. Na koji bi način trebalo da govori,
koliko je područje postupaka njegovih?
Šta bi trebalo da su pravila i rituali
jednog monaha čvrstog u svojoj odluci?

962. Kakvom se vežbanju posvetivši,
budući sabran, pronicljiv i svestan,
treba on da sažeže nečistoće sopstvene,
kao što to zlatar čini zlato topeći?"

963. „Kao onaj ko dobro razume,
reći ću ti u skladu sa istinom,
(Sāriputta”, reče Blaženi),
„šta dobro je za onoga ko se zasatio,
pa željan probuđenja odluči
da boravi na mestu osamljenom.

964. Mudrog monaha neka ne muči pet strahova,
ako živi svestan i u skladu sa pravilima svojim:
obadi, drugi insekti, kao i gmizavci razni,
kontakti sa ljudima i četvoronožna životinje;

965. ne treba da ga plaše sledbenici drugih učenja,
čak i kada vidi njihove strahove mnoge.

Da prevlada treba i druge opasnosti mnoge,
tragajući za onim što za njega korisno je.

966. Pogođen udesom bolesti i gladi,
neka podnosi hladnoću i vrućinu prekomernu.
Beskućnik, na mnoge načine tim stvarima ophrvan,
istrajati treba da ostane, u odluci svojoj čvrst.

967. Ne treba krađu da počini, niti da izgovori laž,
i slabe i snažne ljubavlju svojom neka prožme.
Svestan kad um mu je uskomešan i mutan,
sve to neka odagna kao 'svojinu Mračnoga'.¹⁸⁹

968. Pod vlast besa i oholosti neka ne potpadne,
već ih iz sebe iščupa, zajedno sa korenom.
Potom, oduprevši se i prijatnom i neprijatnom,
neka i jedno i drugo prevaziđe zauvek.

969. Mudrosti dajući prednost, ushićen dobrim,
prepreke mnoge treba da savlada.
Nezadovoljstvo mestom gde obitava neka pobedi,
četiri razloga za kukanje neka u sebi pobedi:

970. 'Šta ću jesti? Gde ću jesti?
Ah, kako sam loše spavao! Gde ću spavati noćas?'
Te misli pune briga razvejati svakako treba
onome koji vežba, beskućniku, lotalici.

971. Primajući hranu i ogrtač u prikladno vreme,
neka zna kad dosta je da zadovoljen bude.
Motreći na ove stvari, obuzdan u selo odlazi,
čak i kad zlostavljan biva, ružnu reč ne govori.

972. Pogleda oborenog i koraka odmerenog,
zadubljenju posvećen, uvek neka smotren bude.
U spokojstvu utvrđen, negujući vedrinu,
neka sklonost ka nemiru uma i brizi preseče.

973. Prekorevan kad biva, neka se sabran tome raduje
i srce smekša prema saputnicima u životu svetačkom.
Korisne reči treba da govori, ali neka ih ne bude previše,
neka ne daje drugima razloga da ga kritikuju.

974. U ovome svetu pet vrsti prašine ima,
za čije uklanjanje onaj sabran treba da vežba.
Zato neka napusti žudnju za oblicima i zvukovima,
za ukusima, mirisima i stvarima koje dodirnuti može.

975. Monah sa svesnošću, oslobođenoga uma,
vatru žudnje za takvim stvarima neka ugasi.
U pravo vreme, istraživanju Dhamme predan,
ujedinjen u sebi, svu tu tamu neka odagna.”

Tako Blaženi reče.

V Put ka onome iza *Pārāyanavagga*

PROLOG

976. Težeći tome da sve napusti,
brahman, majstor vedskih himni,
iz divnoga grada u zemlji Kosali
zaputio se daleko na jug.

977. U području Assake,
u susedstvu Aḷake,
živeo je na obali reke Godhāvati,
od hrane isprošene i od voća.

978. A nedaleko od tog mesta
nalazilo se selo poveliko.
Od bogate letine što je sakupiše,
načinio je veliki obred žrtvovanja.

979. Kada je završio veliki obred,
on ponovo u svoju isposnicu otide.
Tek što je u nju ušao,
i drugi brahman za njim naiđe.

980. Noge mu sve u ranama, ožedneo,
zubi mu truli i glava sva u krastama.
Pošto se domaćinu približio,
pet stotina novčića mu zatraži.

981. Videvši ga kako stoji,
Bāvari mu ponudi da sedne.
Upita ga za za sreću i zdravlje,
pa mu ovakve reči uputi:

982. „Sve što sam imao, razdelio sam,
oslobodio sam se svega toga.
Veruj mi, o brahmane:
u mene nema pet stotina novčića.”

983. „Pošto to od tebe zatražih
i ako mi u tome ne udovoljiš,
sedmoga dana od danas, nek’ ti se
glava rasprsne na sedam delova.”

984. Igrajući svoju nečasnu igru,
taj šarlatan izusti strašnu kletvu.
Kada je te gnusne reči čuo,
Bāvari duboko potišten ostade.

985. Pogođen beše strelom tuge,
jeo nije i telo poče da mu kopni.
Takvim stanjem uma obuzet,
nije se ushićivao ni u meditaciji.

986. Videvši ga uplašenog i potištenog,
jedno njemu naklonjeno božanstvo
dođe do Bāvarija
i ovako mu se obrati:

987. „Taj šarlatan što želi bogatstvo
o bilo čemu ništa on ne zna.
Ni o glavi on ništa ne zna,
a niti o njenom pucanju.”

988. „Ako vi znate, plemeniti,
molim vas odgovorite na moje pitanje
o glavi i njezinom pucanju,
vaše reči želim da čujem.”

989. „Ah, ni ja o tome ništa ne znam;
moje znanje dotle ne doseže.
Ali glavu i pucanje glave,
upravo to su pobednici razumeli.”

990. „Onda mi bar to recite, o božanstvo,
na ovom zemljinom šaru,
ko je taj što zna o glavi,
ko zna o njezinom pucanju?”

991. „Još ranije se iz grada Kapilavatthu
zaputio predvodnik sveta,
potomak drevnog kralja Okkāke,
sakyanski sin, lučonoša.

992. On, brahmane, jeste Probuđeni,
što otišao je iza svih pojava, prozrevši ih,
stekao najviše znanje i duhovnu moć,
razumeo pravu prirodu svih pojava.
Pošto je sve zalihe kamme razorio,
oslobođen biva, jer nove tekovine ne stiče.

993. Budni, Blaženi, u ovome svetu,
duhovnog oka posednik podučava Dhammu,
Idi do njega i postavi mu pitanje svoje:
on će ti najbolje objašnjenje dati.”

994. Kada je čuo reč „Buda”
Bāvāri se istog časa ozari.
U njemu tuga istog trenu nestade,
silno ushićenje ga celog obuze.

995. Blaženstvom preplavljen, srećan, veseo,
Bāvāri zatim ono božanstvo upita:
„U kojem selu ili gradu, u kojem kraju
boravi taj zaštitnik sveta,
kako se može doći i pokloniti se
Probuđenome, najvećem među ljudima?”

996. „Taj pobjednik je u Sāvathhīju, u zemlji Kosala;
[tu boravi] onaj čija je mudrost obilna, oštromnost ogromna.
Taj sakyanski sin bez premca, pročišćen, predvodnik ljudi,
jeste neko ko razume glavu i njezino pucanje.”

997. I on se tada obrati svojim učenicima,
brahmanima koji ovladaše vedskim himnama:
„Dođite, učenici brahmanski, ja ću govoriti,
a vi saslušajte šta imam da vam kažem.

998. U ovome svetu se pojavio
onaj što nadaleko poznat je kao 'Buda',
neko ko se u svetu javi zaista vrlo retko.
Požurite do Sāvathhīja i nađite najboljeg među ljudima.”

999. „A kada ga ugledamo, brahmane,
kako ćemo znati da upravo on jeste Buda?
Pošto to ne znamo, recite nam
na koji način ćemo ga prepoznati?”

1000. „Reč o znakovima velikoga čoveka
do nas je došla sačuvana u himnama.
Trideset dva obeležja su data,
jedno po jedno, opisano do detalja.

1001. Za onoga čije telo poseduje
sva ta obeležja velikog čoveka,
zaista samo dva puta postoje:
treći se nikako ne može naći.

1002. Ako u svome domu ostane,
savladauši čitav ovaj svet,
bez nasilja, bez oružja kakvoga,
vladaće nad njim on, pravdom vođen.

1003. Ali ako, pak, dom svoj napusti
i krene putem beskućnika,
tada budan postaje, koprenu uklanja,
arahant kojem niko ravan nije.

1004. Isključivo u umu svojem, bez reči,
pitajte ga za [moje] rođenje, klan, obeležja,
svete himne i učenike; i upitajte ga
na kraju o glavi i njenom pucanju.

1005. Ako on zaista jeste buda,
pred čijim pogledom prepreka nema,
on će vam glasom odgovoriti
na ono što ste ga umom pitali.”

1006. Kada su čuli Bāvarijeve reči,
njegovih šesnaest učenika –
Ađita, Tissa Metteyya,
Puṇṇaka i Metagū,

1007. Dhotaka i Upasīva,
Nanda i Hemaka,
par Todeyya i Kappa,
kao i mudri Đatukaṇṇī,

1008. Bhadrāvudha i Udaya,
kao i brahman Posāla,
oštroumni Mogharāḍa
i veliki mudrac Piṅgiya –

1009. svaki vođa sopstvene grupe,
dobro poznati nadaleko,
meditanti što u zadubljenjima uživaju,
koji su sebe izgradili dobrim postupcima,

1010. pokloniše se Bāvariju svi do jednoga
i pošto su triput obišli oko njega,
svaki zamotane punđe, kožom ogrnuti,
zaputiše se pravo ka severu –

1011. prvo do Patitṭhāne, prestonice Aḷake,
a zatim u nekadašnji Māhissatī,
onda u Udḍenī i Gonaddhu,
Vedisu i Vanasu,

1012. i Kosambī i Sāketu,
veliĉanstveni grad Sāvattḥī,
Seravyu i Kapilavattḥu,
kao i grad Kusināru,

1013. i dalje do gradova Pāvā i Bhoga,
Vesālīja i prestonice zemlje Magadhe,¹⁹⁰
pa još dalje do Pāsāṇaka svetilišta,
ĉarobnog i kao stvorenog za užitak.

1014. Kao što Źedan traga za hladnom vodom,
kao što trgovac traga za dobrom zaradom
ili onaj što ga sparina muĉi za hladovinom,
tako su se oni Źurno uz planinu uspinjali.

1015. A tom prilikom je BlaŹeni,
sedeĉi pred zajednicom monaha,
poduĉavao istini svoje uĉenike,
nalik lavu što se rikom u Źumi oglasi.

1016. Ađita ugleda Budu
veličanstvenom suncu nalik, sa stotinu zraka,
meseću nalik u onoj noći
kada dostigne svoj puni sjaj.

1017. Pošto je osmotrio njegovo telo
i sva obeležja na njemu video,
on stade sa strane, zaista uzbuđen
i u umu svome postavi pitanje:

1018. „Reci nam tačno o njegovom rođenju,
iz kojeg je klana i kakva su obeležja njegova,
je li usavršen u recitovanju svetih himni.
Koliko svojih učenika taj brahman ima?”

1019. „Godina mu je sto i dvadeset,
a potiče iz klana po imenu Bāvari;
tri su obeležja na njegovome telu;
on jeste odlični znalac triju veda,

1020. obeležja i povesti svih,
tumačenja reči i pravila rituala.
On podučava pet stotina učenika;
usavršen je u sopstvenom učenju.”

1021. „O najviši među ljudima, otkrij nam
do detalja obeležja koja poseduje Bāvari.
O ti koji si sasvim presekao žudnju,
ne dopusti da u nama imalo sumnje ostane!”

1022. „U stanju je da lice pokrije svojim jezikom,
između obrva raste mu gusti pramen;
polni organ sakriven mu je naborima kože;
tako znaj, brahmanski učeniče.”

1023. Kada su čuli da je na pitanja odgovoreno,
a da nijedno ne beše glasno izgovoreno,
ushićeni i uz naklone s poštovanjem,
svako od prisutnih ovako pomisli:

1024. „Beše li to neko božanstvo ili Brahmā
ili čak Indra, supružnik Suđin,
ko umom svojim postavi pitanja?
Kome su odgovori upućeni bili?”

1025. „Bāvāri pita o glavi
i o njezinom pucanju.
Objasni to, o Blaženi!
Razvej sve naše sumnje, o riši!”

1026. „Neznanje znajte kao 'glavu';
jasno znanje kao 'pucanje glave',
kada je združeno s poverenjem, svesnošću,
koncentracijom, željom i energijom.”

1027. Na to brahmanski učenik,
obuzet velikim ushićenjem,
prebaci ogrtač preko jednog ramena
i čelom dodirnu tlo kraj Budinih stopa.

1028. „Brahman Bāvāri, poštovani gospodine,
zajedno sa svim svojim učenicima,
oduševljenjem ispunjen, radostan,
do nogu se klanja Vidiocu.”

1029. „Neka brahmana Bāvārija sreća prati,
kao i sve njegove učenike.
Neka i vi svi budete srećni!
Nek dugovečan budeš, brahmanski učeniče!

1030. Kakvo god pitanje da Bāvari ima,
ti ili neko među onima što sa tobom dođoše –
slobodno mi pitanja postavljajte,
šta god da želite da saznate.”

1031. Pošto je odobrenje o Bude dobio,
Ađita sede na svoje mesto i poštovanje iskaza,
pa onda sklopljenih ruku, smeran,
Tathāgati svoje prvo pitanje postavi.

1. PITANJA AĐITE (AĐITAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1032. „U šta je to ovaj svet uronjen,”
(reče poštovani Ađita).

„Zbog čega on ne blista?
Čime je, kaži, on tako ukaljan
i šta u njemu najviše plaši?”

1033. „Ovaj svet je u neznanje uronjen,”
(Ađita,” reče Blaženi).

„Zbog pohlepe i nepromišljenosti on ne blista.
Nezasitošću je on ukaljan, kažem,
patnja je to što u njemu najviše plaši.”

1034. „Na sve strane bujice teku,”
(reče poštovani Ađita).

„Šta je prepreka tim bujicama?
Govori o tome što ih obuzdati može,
čime se te bujice zaustaviti mogu?”

1035. „Kakve god da bujice postoje,
(Ađita,” reče Blaženi),

svesnost je njima prepreka.
Za nju govorim da ih obuzdati može.
Mudrošću se te bujice zaustavljaju.

1036. „Mudrost i svesnost,”
(reče poštovani Ađita).
„isto tako ime i oblik, gospodine –
kada pitam, molim te odgovori mi,
gde li i sve to sasvim utihne?”

1037. „Kada si me već to pitao,
odgovoriću ću ti, Ađita,
gde ime, kao i oblik
bez ostatka utihnu:
na istom onom mestu
na kojem i svest utihne.”

1038. „Ima onih koji su razumeli Dhammu,
kao i onih ovde koji se tek u njoj vežbaju;
kada te pitam za njihove postupke,
neka mi ih znalac, dragi gospodine, razjasni.”

1039. „Za užicima čula ne treba čeznuti,
već neokaljana uma uvek ostati.
Vešto sa svakom stvari postupati,
tako da monah pažljiv ovim svetom hodi.”

2. PITANJA TISSA METEYYE (TISSAMETTEYYAMĀNAVAPUĆĀHĀ)

1040. „Ko je zadovoljan na ovome svetu?”
(reče poštovani Tissa Metteyya).
„U kome to uznemirenja nema?
Ko neposredno znajući obe strane,
promišljen, ne ostaje zaglavljen u sredini?
Koga to nazivaš velikim čovekom?
Ko odavde umaće velikom porobljivaču: žudnji?”

1041. „Ko u sred senzualnosti svetački život sledi,
(Metteyya”, reče Blaženi),
„koga, uvek pažljivog, žudnje ne muče;

monah koji ohlađen je, jer razumeo je:
u takvome uznemirenja nikakvog nema.

1042. On, neposredno znajući obe strane,
promišljen, ne ostaje zaglavljen u sredini.
Njega ja zovem velikim čovekom.
Taj odavde umače velikom porobljivaču: žudnji.”

3. PITANJA PUNŃAKE (PUNŃAKAMĀŃAVAPUĆĀHĀ)

1043. „Onome bez strasti, što vidi do korena,”
(reče poštovani Puññaka),
„došao sam mučen pitanjem jednim:
zbog čega su rišiji, obični ljudi, plemići i brahmani
u ovome svetu prinosili bogovima toliko žrtava?
To molim Blaženoga da mi razjasni.”

1044. „Svi ti rišiji, obični ljudi, plemići i brahmani,”
(Puññaka,” reče Blaženi),
„koji su u ovome svetu prinosili toliko žrtava bogovima,
učiniše to, Puññaka, nadajući se nekom stanju postojanja,
jer svaki od njih jeste podložan starenju.”

1045. „A svi ti rišiji, obični ljudi, plemići i brahmani,”
(reče poštovani Puññaka),
„koji su, prilježni u takvom postupanju,
prinosili bogovima toliko žrtava u svetu ovom,
jesu li oni nadvladali rođenje i starost, gospodine?
To molim Blaženoga da mi razjasni.”

1046. „Nadajući se, zazivajući, moleći se i klanjajući,”
(Puññaka,” reče Blaženi),
„oni za zadovoljstvo rođeno iz dobitka mole,
prineti žrtvu žele, a uzbuđuje ih žeđ za postojanjem,
i tako, kažem, ne nadilaze ni rođenje ni starost.”

1047. „Ako, dragi gospodine, ti što prinose žrtve,”
(reče poštovani Puṇṇaka),
„tim ritualima ne nadilaze ni rođenje ni starost,
ko je onda u ovom svetu božanstava i ljudi
nadvladao rođenje i starost, gospodine dragi?
To molim Blaženoga da mi razjasni.”

1048. „Ko je razmotrio ovaj svet, uzduž i popreko,
(Puṇṇaka,” reče Blaženi),
„pa je neuznemiren bilo gde da se nađe,
stišan, od strasti ohlađen, bez želja i tuge,
takav je, kažem, nadvladao i rođenje i starost.”

4. PITANJA METTAGŪA (METTAGŪMĀṄAVAPUĆĀHĀ)

1049. „Ovo molim, Blaženi, da mi razjasniš,”
(reče poštovani Mettagū).
„Smatram te istinskim znalцем, usavršenim.
Otkrij mi odakle su sve patnje nastale,
tako različite u ovome svetu?”

1050. „Pitao si me o poreklu patnje,
(Mettagū,” reče Blaženi).
„Kao neko ko razume, otkriću ti to.
Patnje tako različite u ovome svetu
nastaju zasnovane na tekovini.¹⁹¹”

1051. Bezumnik koji tekovine stvara,
sve dublje i dublje u patnju tone.
Ko shvati sve to, tekovine nove ne stiće,
videvši ih kao rodno mesto i izvor patnje.”

1052. „Što smo pitali, razjasnio si nam.
A sad dozvoli pitanje drugo – o tome kaži:
Kako to mudar prelazi bujicu
rođenja i starosti, žalosti i naricanja?”

To mi jasno rastumači, muni,
jer tu si istinu ti dobro razumeo.”

1053. „Objaviću ti tu istinu,
(Mettagū,” reče Blaženi),
vidljivu u ovom životu, a ne glasinu;
ko je razume i nadalje sa pažnjom živi,
prevazići može vezanosti za ovaj svet.”

1054. „I ja se veoma radujem, o riši,
toj istini nenadmašnoj, jer
ko je razume i nadalje sa pažnjom živi,
prevazići može vezanosti za ovaj svet.”

1055. „Šta god bilo da razumeš,
(Mettagū,” reče Blaženi),
”kao iznad, ispod ili popreko u sredini,¹⁹²
odgurnuvši užitke i zaokupljenost stvarima tim,
tvoja svest se više ne zaustavlja u bivanju.

1056. Živeći tako pažljiv i sabran,
monah napušta sve što se naziva ’moje’,
još ovde takav mudrac može napustiti patnju:
rođenje i starost, žalost i naricanje.”

1057. „Ushićen sam ovakvim rečima velikog rišija;
dobro objavljeno je, Gotama, stanje bez tekovina.
Svakako da Blaženi je napustio patnju,
jer do kraja je razumeo istinu.

1058. Isto tako patnju napustiti mogu i oni
koje bi ti, muni, neprekidno podsticao.
Zato, susrevši te, o predvodniče, klanjam ti se,
ne bi li i mene Blaženi podsticao neprekidno.”

1059. „Za kojeg god brahmana da znaš da je istinski znalac, ništa ne prisvaja, nezarobljen je slastima zemnim i bivanjem, takav je sigurno ovu bujicu prešao, na drugu obalu kročio, takav je ugasio požar, svake sumnje lišen.

1060. Mudar čovek ovde, istinski znalac, olabavivši tu omču što ga za stanja bivanja veže, oslobođen žudnje, neuznemiren, bez želja, takav je, kažem, nadišao i rođenje i starost.”

5. PITANJA DHOTAKE (DHOTAKAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1061. „Pitam te, o Blaženi, molim te reci mi,”
(reče poštovani Dhotaka).

„Nadam se tvojim rečima, veliki mudrač:
saslušavši to što budeš rekao,
vežbaću radi sopstvenog oslobođenja.”

1062. „U tom slučaju, prikupi snagu,
(Dhotaka”, reče Blaženi).

„Razborit ostani i pažljiv upravo ovde.
Saslušavši to što imam da ti kažem,
vežbaj radi sopstvenog oslobođenja.”

1063. „Vidim u svetu božanskih i ljudskih bića
brahmana koji živi ne posedujući bilo šta.
Zato se klanjam tebi, o Svevideći!
Sumnji mojih, o Sakyanine, oslobodi me!”

1064. „Nikoga na svetu osloboditi neću moći,
Dhotaka, ko je još uvek pogođen konfuzijom.
Ali kada razumeš najizvanredniju istinu,
tada ćeš biti u stanju da preko bujice pređeš.”

1065. „Naoružan milosrđem, poduči me, o Brahmā,
stanju osame koje inače razumeti ja ne mogu.

Baš kao prostor, što bilo čime nije omeđen,
upravo ovde živeo bih, nezavisan i u miru.”

1066. „Objasniću ti taj mir,
(Dhotaka,” reče Blaženi),
„[vidljiv] već u ovom životu, a ne glasina;
a ko ga razume i onda živi sabran,
moguće je da nađiđe vezanost za ovaj svet.”

1067. „I ja priželjkujem, o veliki riši,
taj mir nenadmašni,
jer ko ga razume i onda živi sabran,
moguće je da nađiđe vezanost za ovaj svet.”

1068. Kada jednom razumeš da sve,
(Dhotaka,” reče Blaženi),
„čega postaneš svestan u ovome svetu –
iznad, ispod ili popreko u sredini –
jeste klopka, više želju ne gaji
za raznim vrstama postojanja.”

6. PITANJA UPASĪVE (UPASĪVAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1069. „O Sakya, ja sâm nisam u stanju
da bez pomoći pređem veliku bujicu.
Objavi mi taj oslonac, o Svevideći,
uz pomoć kojeg bih veliku bujicu prešao.”

1070. „Pogleda uprtog u neposedovanje, sabran,
(Upasĭva,” reče Blaženi),
„oslonjen na opažaj: ’ne postoji’, bujicu pređi.
Užitke čula napustivši, bez naklapanja,
neprekidno razmatraj razaranje žudnje.”

1071. „U kome nema žudnje za zadovoljstvima čula,”
(reče poštovani Upasĭva),

„na nepostojanje oslonjen, sve drugo napustivši,
u nenadmašnom oslobođenju opažaja oslobođen:
hoće li u stanju tom ostati, bez daljih odlaženja?”

1072. „Da, u kome nema žudnje za zadovoljstvima čula,”
(reče poštovani Upasīva),
„na nepostojanje oslonjen, sve drugo napustivši,
u nenadmašnom oslobođenju opažaja oslobođen:
on će u stanju tom ostati, bez daljih odlaženja?”¹⁹³

1073. „Ako bi takav u tom stanju ostao
čitavo mnoštvo godina, o Svevideći,
da li bi postao ohlađen, tu oslobođen,
ili je svest takvoga potpuno neodrediva?”¹⁹⁴

1074. „Kao što plamen dahom vetra ponet,
(Upasīva,” reče Blaženi),
„nestane i mesto mu se ne može odrediti,
isto tako i muni, oslobođen mentalnog tela,
nestane i mesto mu se ne može odrediti.”

1075. „Ko tako nestane, da li on ne postoji
ili pak ostaje čitavu večno zdrav?”¹⁹⁵
Još tu stvar mi jasno razloži, o muni,
jer tu si istinu ti razumeo.”

1076. „Ne postoji merilo za onoga ko nestane,
(Upasīva,” reče Blaženi)
„i nema reči kojima bi se on mogao opisati.
Kada su sve pojave iskorenjene,
svi putevi govora takođe su iskorenjeni.”

7. PITANJA NANDE (NANDAMĀṆAVAPUĆĆHA)

1077. „Ima utihnutih mudraca u ovome svetu,”
(reče poštovani Nanda),
„tako ljudi kažu, ali kako stvari zapravo stoje?
Da li onoga ko znanja ima nazovu munijem
ili dugoga ko na naročit način živi?”

1078. „Ne zbog gledišta, ni učenosti ili znanja,
Nanda, znalci ovde ne govore o muniju.
Oni su utihnuli mudraci, kažem ti,
koji u osami žive i žudnje ih ne muče.”

1079. „Oni askete i brahmani,”
(reče poštovani Nanda),
„što tvrde da se čistota stiče kroz viđeno i čuto,
kao i dobrim ponašanjem i ritualima,
što kažu da se do čistote stiže na načine razne,
živeći tako obuzdani, Blaženi, jesu li oni
nadišli rođenje i starost, poštovani gospodine?
Ovo te pitam, Blaženi, i molim za odgovor.”

1080. „Oni askete i brahmani,
(Nanda,” reče Blaženi),
„što tvrde da se čistota stiče kroz viđeno i čuto,
kao i dobrim ponašanjem i ritualima,
što kažu da se do čistote stiže na načine razne,
iako tako žive obuzdani, kažem,
oni nisu nadišli rođenje i starost.”

1081. „Oni askete i brahmani,”
(reče poštovani Nanda),
„što tvrde da se čistota stiče kroz viđeno i čuto,
kao i dobrim ponašanjem i ritualima,
što kažu da se do čistote stiže na načine razne,
ako za njih kažeš, o muni, da nisu bujicu prešli,

ko je onda u ovome svetu božanstava i ljudi
nadišao rođenje i starost, poštovani gospodine?
Ovo te pitam, Blaženi, i molim za odgovor.”

1082. „Ne kažem da među asketama i brahmanima,
(Nanda,” reče Blaženi),
„svi uronjeni jesu u rođenje i starost.
Koji napuste sve što vide, čuju i osete,
svako dobro postupanje i rituale,
koji isto tako napuste mnoge druge stvari,
te do kraja prozrevši žudnju, u sebi otrova nemaju:
takvi su, kažem ti, ’oni koji bujicu predoše’.”

1083. „Toliko me raduju reči velikog rišija.
Dobro je objavljeno, o Gotama, stanje bez tekovina.
Koji napuste sve što vide, čuju i osete,
svako dobro postupanje i rituale,
koji isto tako napuste mnoge druge stvari,
te do kraja prozrevši žudnju, u sebi otrova nemaju:
za takve i ja kažem: ’oni bujicu predoše’.”

8. PITANJA HEMAKE (HEMAKAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1084. „Oni koji su mi u prošlosti objašnjavali,”
(reče poštovani Hemaka),
„pre nego što susretoh Gotamino učenje,
govoreći: ’Tako je bilo, tako će biti’,
sve su to bila nagađanja, gomila mišljenja,
i sve me to nije nimalo zadovoljilo.

1085. Objavi mi istinu, o muni,
onu o uništenju žudnje;
ko to razume i živi sa pažnjom,
vezanost za ovaj svet može prevladati.”

1086. „Odagnati žeđ i strast, Hemaka,
za stvarima koje vidiš, čuješ, osetiš i spoznaš –

za svime čija je priroda zadovoljstvo čula
– to je stanje nibbāne, neprolaznog.

1087. Ovo razumevši, oni koji su mudri
dogore još u ovome životu.
Uvek mirni, takvi su prevladali
svaku vezanost za ovaj svet.”

9. PITANJA TODEYYE (TODEYYAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1088. „Onaj u kome čulne želje nema,”
(reče poštovani Todeyya),
„onaj u kome žeđi nema
i koji je konfuziju prevazišao,
kakve je vrste njegovo oslobođenje?”

1089. „Za onog u kome čulne želje nema,
(Todeyya”, reče Blaženi),
„za onoga u kome žeđi nema
i ko je konfuziju prevazišao,
za njega je oslobođenje upravo takvo?”

1090. „Je li on bez žudnji ili ih ipak ima?
Posедуje li mudrost ili je još uvek stiče?
Kako bih to mogao razumeti, o Sakka,
rastumači mi munija, o Svevideći.”

1091. „On jeste bez žudnji, zaista ih nema.
Poseduje mudrost, više je ne stiče.
Na taj način razumi munija, Todeyya,
kao nekoga ko ništa ne prisvaja,
nezarobljen slastima zemnim i bivanjem..

10. PITANJA KAPPE (KAPPAMĀṄAVAPUĆĀHĀ)

1092. „Radi onih što u sred bujice stoje,”
(reče poštovani Kappa),
„i kada je opasan talas nadošao,
radi onih pogođenih starošću i smrću,
pokažite gde je ostrvo, gospodine.
Objasnite gde je čvrsto uporište,
tako da im se to ne dogodi nikada više.

1093. „Radi onih što u sred bujice stoje,
(Kappa,” reče Blaženi),
„i kada je opasan talas nadošao,
radi onih pogođenih starošću i smrću,
pokazaću gde je ostrvo.

1094. Ne posedovati bilo šta, niti uzimati:
to jeste ostrvo, drugoga nema.
Ja ga nazivam ’nibbāna’,
iskorenjivanje starosti i smrti.

1095. Kada su to razumeli, oni pažljivi
ohlađeni postaju još u ovom životu.
Oni ne padaju pod vlast Māre,
niti sami postaju Mārine sluge.”

11. PITANJA ĀTUKAṆṆĪYA (ĀTUKAṆṆĪMĀṄAVAPUĆĀHĀ)

1096. Pošto sam čuo za heroja u kojem
željâ za zadovoljstvima čula nema,”
(reče poštovani Ātukañṇī),
„dodoh da pitam Stišanoga, što bujicu pređe.
Reci mi o stanju mira, ti koji sve to vidiš.
Kaži mi, o Blaženi, onako kako zaista jeste.

1097. Jer Blaženi je nadjačao sve slasti čula,
kao što blistavo sunce zemlju svojim sjajem nadjača.
Mudrost mi je skromna, poduči me Dhammi,
o ti mudrosti prepun, tako da razumem
kako još ovde rođenje i starost da napustim.”

1098. „Prepoznavši sigurnost u odvrćenosti,
(*Ḍatukaṇṇī*,” reče Blaženi),
„koren strasti za slastima čula iščupaj.
Ni za čim ne poseži, ništa ni ne odbacuj:
neka nijedno od to dvoje u tebi ne postoji.

1099. Neka uvene sve što pripada prošlom,
takođe se ne mašaj onoga što tek dolazi.
Ako se ne uhvatiš za ono što između jeste,
kuda god da kreneš, u miru ćeš ostati.

1100. Za onoga, brahmane, ko je sasvim
lišen pohlepe za imenom i oblikom,
nikakvi otrovi ne postoje zbog kojih bi
mogao potpasti pod vlast smrti.

12. PITANJA BHADRĀVUDHE (BHADRĀVUDHAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1101. „Preklinjem onoga ko je ostavio svoj dom”,
(reče poštovani Bhadrāvudha),
„ko je presekao žudnju i lišen je strasti,
napustio ushićenje, prešao bujicu, izbavljen,
ko je napustio tvorevine uma – izuzetno mudroga:
pošto saslušaju šta im Predvodnik izrekne,
oni koji to čuju, na put će se otisnuti.

1102. Mnogo ljudi iz različitih krajeva
okupiše se ovde željni tvojih reči, o heroju.
Pa reci im, molim te, kako stvari stoje,
jer ti si na pravi način tu istinu razumeo.”

1103. „Ukloniti treba svaku želju za tekovinama,
(Bhadrāvudha,” reče Blaženi),
„iznad, ispod ili popreko u sredini.
Za šta god neko da se u ovom svetu veže,
to postane alatka kojom ga Māra muči.

1104. Razumevajući upravo to, pažljivi monah
neka se ne vezuje ni za šta na ovom svetu.
Shvativši reči: ’zgrabe to čvrsto i ostanu zaglavljeni’,
on zna, ovi ljudi su za carstvo smrti vezani.”

13. PITANJA UDAYE (UDAYAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1105. „Dođoh iz potrebe da postavim pitanje,”
(reče poštovani Udaya),
meditantu, sasvim pročišćenome,
koji je izvršio zadatak, uklonio otrove,
potpuno nadišao sve pojave.
Govori mi o oslobođenju krajnjim uvidom,
potpunim razaranjem neznanja.”

1106. „Napustiti treba oboje,
(Udaya,” reče Blaženi),
i slasti čulnog užitka i tugovanje;
ukloniti tromost uma treba,
odbraniti se od nemirne savesti;

1107. pročišćenje spokojstvom i svesnošću,
kojem prethodi promišljanje istine –
to ja nazivam oslobođenjem krajnjim uvidom,
potpunim razaranjem neznanja.”

1108. „Čime je okovan ovaj svet?
Uz pomoć čega od putuje?
Sa potpunim odustajanjem od čega
se može govoriti o nibbāni?”

1109. „Ovaj svet užitkom je okovan,
uz pomoć misli on putuje.
S potpunim odustajanjem od žudnje,
može se govoriti o nibbāni.”

1110. „U onome ko živi sabrano,
kako to svest potpuno utihne?
Došli smo to da upitamo Blaženog,
zato saslušajmo šta imaš da nam kaže.”

1111. „U onome ko se ne ushićuje osećajem,
ni spoljašnjim, ni unutrašnjim,
u onome ko na taj način sabran živi,
svest na kraju potpuno utihne.”¹⁹⁶

14. PITANJA POSĀLE (POSĀLAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1112. „Dođoh iz potrebe da postavim pitanje,”
(reče poštovani Posāla),
„onome koji ukazuje na prošlost,
ko je bez strasti, presekao sumnju,
potpuno nadišao sve pojave.

1113. Pitam Sakyu o znanju onoga
za kojeg je opažaj forme nestao,¹⁹⁷
ko do kraja napusti ovo telo
i jasno vidi: 'nema ničega'
unutra i spolja:
ko bi takvogao mogao voditi?”¹⁹⁸

1114. „Tathāgata neposredno zna,
(Posāla,” reče Blaženi),
„sva područja svesti.
Tako zna i onoga koji oslobođen biva
uzimajući to područje kao svoje uporište.

1115. Kada neko prepozna da
u području ničega ushićenje jeste okov,
kada to neposredno uvidi na ovakav način,
takav tada u suštinu proniče uvidom.
To je istinsko znanje brahmana,
onoga ko proživio je svoj duhovni život.”

15. PITANJA MOGHARĀḌE (MOGHARĀḌAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1116. „Već sam Sakyanina pitao dvaput,”
(reče poštovani Mogharāḍa),
„ali mi Vidilac nije odgovorio.
Pa ipak, čuh da božanski rišiji
odgovaraju tek kada su triput pitani.

1117. U pogledu ovoga sveta, drugoga sveta,
sveta Brahme, zajedno sa božanstvima,
ja ne znam kako ti na njih gledaš,
kakav je o tome stav slavnoga Gotame.

1118. Zato dođoh iz potrebe da postavim pitanje
onome ko sve to jasno vidi.
Kako na ovaj svet gledati treba
pa da nas vladar smrti ne opazi?”

1119. „Na ovaj svet gledaj kao na prazninu,¹⁹⁹
i stalno pažljiv ostani, Mogharāḍa.
Reši se vere u sopstvo, tako ćeš smrt nadmašiti.
Ko na svet ovako gleda, nevidljiv je vladaru smrti.”

16. PITANJA PIṄGIYE (PIṄGIYAMĀṆAVAPUĆĀHĀ)

1120. „Star sam i nemoćan, oronuo,”
(reče poštovani Piṅgiya)
„vid mi je mutan, vrlo slabo čujem.
Ne dopusti da takav nestanem, zbunjen.

Objavi mi Dhammu tako da razumem
kako još ovde rođenje i starost da napustim.”

1121. „Kada vidiš one proganjane oblicima,
(Piṅgiya,” reče Blaženi),
„ljude koji su nepažljivi, razdirani oblicima,
upravo zato, Piṅgiya, pažljiv budi,
oblik napusti da okončaš preporađanja.”

1122. „Na sve četiri strane i one četiri između njih,
nagore, nadole: u svih tih deset pravaca, o Mudri,
ničega nema što već video nisi, čuo i osetio,
ničeg na svetu što prepoznao ne bi.
Objavi mi Dhammu tako da razumem
kako još ovde rođenje i starost da napustim.”

1123. „Posmatraj ljude obuzete žudnjom,
(Piṅgiya,” reče Blaženi),
„mučene, uništavane starošću,
upravo zato, Piṅgiya, pažljiv budi,
žudnju napusti da okončaš preporađanja.”

EPILOG

Stihovi kojima se hvali put na drugu obalu

Tako je Blaženi govorio dok je boravio među Magađanima, u Pāsāṅaka svetilištu. Na molbu šesnaest brahmanskih učenika, pošto su mu postavili pitanje, odgovorio je na svako od njih. Onaj ko razume značenje i učenje u svakom od tih pitanja i vežba u skladu sa Dhammom, taj će otići iza starosti i smrti. Pošto ovo učenje vodi na drugu obalu, ovo izlaganje Dhamme je nazvano *Pārāyana*, „Put ka onome iza”.

1124. Ađita, Tissa Metteyya, Puṅṅaka i Metagū,
Dhotaka i Upasīva, Nanda i isto tako Hemaka,

1125. Todeyya i Kappa, kao i mudri Ātukkaṇṇī,
Bhadrāvudha i Udaya, kao i brahman Posāla,
oštroumni Mogharāḍa i veliki mudrac Piṅgiya:

1126. dođoše do Bude
rišija savršenog ponašanja.
Postavljajući mu umesna pitanja,
najvišem budi pristupiše.

1127. Kada je saslušao njihova pitanja,
Buda im odgovori u skladu sa istinom.
Svojim odgovorima na njihova pitanja,
muni brahmane zadovoljnima učini.

1128. Pošto ih je zadovoljio Vidilac,
Budni, Sunčev potomak,
živeli su svetačkim životom,
predvođeni onim izvanredne mudrosti.

1129. Ako bi neko vežbao na način
na koji ih je podučio Buda,
odgovarajući na njihova pitanja,
taj bi prešao sa ove na drugu obalu.

1130. Negujući najviši put
taj bi prešao sa ove na drugu obalu.
Pošto se tom stazom iza odlazi,
ona se naziva „putem ka onome iza”.

Stihovi recitovani o „putu ka onome iza”

1131. „Recitovaću o putu ka onome iza,”
(reče poštovani Piṅgiya).
„Kako ga je video, tako ga je i izložio,
onaj bez mrlja, onaj zaista oštroumni.

Kakav bi razlog mogao imati predvodnik,
stišani, oslobođeni, da lažno govori?

1132. Dođite zato i ja ću vam objasniti
prekrasne reči onoga ko je
nečistoće i obmanu napustio,
ko je je gordost i nadmenost nadišao.

1133. Uništitelj tame, budni, svevideći,
na kraj sveta je stigao, nadišao svako postojanje,
u njemu otrova nema, svaku patnju napustio je,
s pravom svoje ime nosi, o brahmane, njemu se klanjam.

1134. Kao ptica što šumarak ostavi za sobom,
pa se nastani u gustoj šumi, punoj plodova raznih,
isto tako, napustivši one čije je viđenje skromno,
labudu sam nalik, što je na veliko jezero stigao.

1135. Oni koji su mi u prošlosti objašnjavali,
pre nego što susretoh Gotamino učenje,
govoreći: 'Tako je bilo, tako će biti',
sve su to bila nagađanja,
sve je to bila gomila mišljenja.

1136. Uništitelj tame što sedi u osami,
blistavi, tvorac svetlosti,
Gotama mudrosti prepun,
Gotama zaista oštroumni –

1137. on je taj koji me podučí Dhammi,
vidljivoj ovde i sada, vanvremenoj,
razaranju patnje zaista bezbednom,
kojem na svetu ničeg sličnog nema.”

1138. „Zašto se od njega odvajaš
čak i na trenutak, o Piṅgiya,
od Gotame mudrosti prepunog,
od Gotame zaista oštroumnoga,

1139. onoga ko te je podučio Dhammi
vidljivoj ovde i sada, vanvremenoj,
razaranju patnje zaista bezbednom,
kojem na svetu ničeg sličnog nema?”

1140. „Ja se od njega ne odvajam
čak i na trenutak, o brahmane,
od Gotame mudrosti prepunog,
od Gotame zaista oštroumnoga,

1141. od onoga ko me je podučio Dhammi
vidljivoj ovde i sada, vanvremenoj,
razaranju patnje zaista bezbednom,
kojem na svetu ničeg sličnog nema.

1142. Pažljiv, o brahmane, noću i danju,
vidim ga u svom umu kao da mi je pred očima.
Noć provedem iskazujući mu poštovanje,
te zato nikada od njega odvojen nisam.

1143. Moje poverenje i ushićenje, um i svesnost,
ne napuštaju Gotamino učenje.
U kojem god pravcu da se on nalazi,
u tom se pravcu klanjam njemu.

1144. Pošto sam star i slab,
moje telo putovati tamo ne može,
ali ja neprekidno u mislim putujem,
jer moj je um, brahmane, sa njim sjedinjen.

1145. Dok sam u mulju ležao drhteći,
plutao sam od jednog do drugog ostrva.
Onda ugledah Probuđenoga,
pročišćenog, što bujicu je prešao.”

[Buda]

1146. „Kao što Vakkali beše pun poverenja,
takođe Bhadrāvudha i Gotama iz Āḷavija,
isto tako i ti moraš biti ispunjen poverenjem:
tada ćeš, Piṅgiya, i ti otići
sasvim izvan domašaja smrti.”

[Piṅgiya]

1147. „Sada sam još zadovoljniji,
kad čuh reči munijeve.
Probuđenoga, što koprenu ukloni
i ugasi požar, oštroumnošću nadaren.

1148. Neposredno saznavši o božanstvima,
on razumede sve, gore i dole.
Ovaj učitelj kraj donosi pitanjima
što ih imaju zbunjeni, oni koji to priznaju.

1149. Nepomerivo, nepokolebljivo,
tome sličnoga nema bilo gde.
Ja ću sigurno tamo stići, u to sumnje nemam.
Zato me upamti kao nekoga čiji um beše odlučan.”

Beleške

BELEŠKE ZA PREDGOVOR I VODIČ

- 1 Ova monografija dostupna je onlajn, kao dokument nastao skeniranjem delova objavljivanih tokom dve godine u časopisu *Pāli Buddhist Review*.
- 2 Ova poslednja kvalifikacija se odnosi na to da su u kategoriju „monasi” uključene dve sutte koje ne pominju sagovornika ili slušaoca. Jedna je II.9, gde neidentifikovani govornik postavlja pitanje vezano za trening monaha i Buda u skladu sa tim odgovara. U II.10 ne postoji drugi glas, ali sutta ima ton govora u kojem Buda govori upravo monasima, pre nego laicima ili mešanoj publici.
- 3 Sama *Dhaniya sutta* govori o zamonašenju; a komentar dodaje da su postali arahanti. U slučaju *Māgandiya sutte* informacije o njihovom zamonašenju i dostizanju stupnja arahanta nalaze se u komentaru.
- 4 To su sutte I.6, I.7, II.2, II.4 i II.14.
- 5 Videti Thapar 1997, 251-57.
- 6 Uvodni stihovi *Pārāyanavagge* prikazuju šesnaest učenika Bāvarija kao brahmane, ali čak i ako je to tačno, oni Budi ne prilaze kao predstavnici brahmanske tradicije, već kao smerni tragaoci za znanjem. Zato ih ne ubrajam ovde.
- 7 DN 1.101 i dalje.
- 8 O *asekhā sammādiṭṭhi* videti u MN 65.32 i AN 10:111-112.
- 9 Collins, 1982, str. 117. Kompletnu njegovu diskusiju o ovoj temu videti na stranim 116-31.
- 10 *Mahāvedalla sutta* (MN 43:36).
- 11 Jayawickrama (PBR 1976, 80) napominje da položaj sutte unutar poglavlja predstavlja indirektan dokaz vremena kada je ona bila uvrštena u njega, u smislu da kada je ona stavljena na početak ili kraj, to se može smatrati znakom njenog kasnijeg uključivanja.
- 12 Jayawickrama PBR 1977, 21.
- 13 <http://www.ancient-buddhist-texts.net/Buddhist-Texts/C4-Uraga-Verses/Uraga-Verses.pdf>
- 14 Jayawickrama ih smatra kasnijom dopunom i razloge za takav zaključak izlaže u PBR 1977, 150–51.
- 15 Norman piše da je „sanskritska reč *khaḍga*, 'nosorog', ne-arijevskog porekla, kako su Kuiper i Mayrhofer to objasnili, i treba je odvojiti od sanskritske reči *khaḍga*, 'mač'. Izvorno značenje *khaḍga* bilo je otuda 'nosorog', kada je prvi put

- pozajmljena i ušla u indo-arijski i nije skraćeni oblik reči *khadgaviṣāṇa*, kao što je bilo sugerisano.
- 16 U Đa V 416,20, V 538,2, VI 497,12 i VI 578,24. U Đa VI 277,27 nailazimo na objašnjenje, *palāsādā ti khaggamigā*, što podrazumeva da je čitaocu *khagga* poznato kao ime životinje.
 - 17 Mil 23,20–31: *Milindo rādā khaggarivārīto viya gaḍo... bhūto ubbiggo utrasto samviggo lomahaṭṭhadāto vimano dummano bhantaṭṭito vipariṇatamānaso*.
 - 18 Razmatranje o paćčekabudama zasnovano na drugim tekstovima ranog budizma videti u Anālayo 2010 i Anālayo 2015.
 - 19 Jedna sutta sačuvana u kineskom prevodu, EĀ 12.6 (u T II 570a23–570b19), uspostavlja blisku vezu između Mahākassape i ideala pratyekabuddhe. U ovoj sūtri Mahākassapa objavljuje: „Da Tathāgata nije dostigao najviše i ispravno probudjenje, ja bih dostigao stanje pratyekabuddhe”. Prevod i studiju o ovom tekstu videti u Anālayo 2015.
 - 20 Videti Salomon, 2000, 14–15.
 - 21 Ostali su *Āmagandha sutta* (II.2), *Brahmadhammika sutta* (II.7), *Sundarika-bhāradvāda sutta* (III.4) i *Vāseṭṭha sutta* (III.9). Iako ima drugih sutta gde Buda razgovara sa brahmanima, u njima se ne kritikuju načela i prakse brahmanizma.
 - 22 Reč *vasala* nije tehnički termin korišćen da označi otpadnika, nekog ko je van svake kaste. Prema PED, *vasala* je doslovno značilo “mali čovek”, ali se čini da je u Budino vreme ova reč korišćena u pežorativnom smislu i podrazumevala je status otpadnika.
 - 23 Jayawickrama napominje (PBR 1977, 146): „Pojavljivanje ovih strofa u *Samyutti*, nezavisno od ostalih pesama, sugeriše postojanje skupa zagonetki na budističke teme i pre nego što su one bile ugrađene u duže pesme.”
 - 24 Druge spoljne dokaze o ranom postojanju *munigāthā* daje Jayawickrama PBR 1977, 40.
 - 25 Prva tri stiha su u SN 21:10, uz drugačiji poslednji, četvrti. Ponovo se javljaju, uz drugačiju varijaciju, u MN 26 (= Dhp 353), gde Buda objavljuje svoj status lutajućeg askete.
 - 26 Drugi kuplet u 221 zapravo koristi ove dve reči jednu za drugom, kao da su sinonimi.
 - 27 Ovde postoji problem, međutim, u vezi sa formalnom objavom u govorima da je plemeniti učenik slobodan od *četiri* loša odredišta, jer to odudara od uobičajene tvrdnje u *nikāyama* o tri loša odredišta. Tako ovo pominjanje četiri odredišta možda ukazuje da su ovi stihovi kasniji dodatak. Inače četiri *nikāye* dosledno govore o: paklovima, životinjskom svetu i gladnim duhovima kao o lošim odredištima. Za svet asura, u starijim tekstovima, nije eksplicitno rečeno da je ni loša, ni dobra destinacija.
 - 28 Dopuštenje da se jede meso „čisto na tri načina” (*tikoṭiparisuddha*) nalazi se u Vin I 238,7–9. Videti takođe MN 55:5: „Đivaka, kažem da postoje tri slučaja kada meso ne treba jesti: kad vidiš, čuješ ili posumnjaš [da je živo biće

- ubijeno radi monaha].” (*Tīhi kho ahaṃ, dīvaka, thānehi maṃsaṃ paribhogaṃ ti vadāmi. Aḍḍhaṃ, asutaṃ, aparisaṅkitaṃ – imehi kho ahaṃ, dīvaka, tīhi thānehi maṃsaṃ paribhogaṃ ti vadāmi.*) Dok proučavaoci debatuju oko toga šta je bio Budin poslednji obrok, od kojeg se otrovao, u AN 5:44 on kaže nezaređenom sledbeniku da će prihvatiti jelo koje pripremi i u kojem ima svinjskog mesa (*sūkaramaṃsa*).
- 29 Bapat (1951, 10-12) kratko upoređuje priče iz ove dve tradicije i zaključuje da su „čak sedam od šesnaest kineskih priča koje predstavljaju uvod u ove sūtre potpuno različite od onih u pali tekstu”. Ja bih, pak, rekao da je vredno pažnje da devet ovih priča pokazuje određene sličnosti, što ukazuje da su potekle iz zajedničkog izvora. U vezi sa tim pričama, Bapat još dodaje: „Ustanovljeno je da je kineski prevodilac često pogrešno razumeo original, tako da je u tim slučajevima prevod pogrešan”.
- 30 Ova četiri pojma u **1086a** čine složenicu, *ḍiṭṭhasutamutaviññātesu*.
- 31 MN 22.13: *Kullūpamo mayā dhammo desito niṭṭharaṇatthāya, no gahaṇatthāya*.
- 32 Jayawickrama (PBR 1976, 150-56) navodi i interne i eksterne dokaze koji ukazuju na kasniji nastanak *vatthugāthā*. On zaključuje kako je najraniji datum za formiranje ovog dela II vek pre n. e.
- 33 Postoje indicije za ovo u *Apadāni*. U svojim stihovima u Ap II 486-87 (stihovi 347-49), Mogharāda kaže da je rođen u porodici plemića i kasnije postao vladar, ali da nije mogao da nađe radost, zato što ga je mučila nekakva bolest kože. Otuda je abdicirao i otišao u beskućnike kao učenik brahmana Bāvarija. Aḍita, u svojim stihovima u Ap I 337 (strofe 511-13), kaže da je napustio domaćinski život i zaredio se pod Bāvarijem. Čuo je za Budu dok je boravio u Himalajima (*himavante vasanto’haṃ, assosiṃ lokanāyakam*) i posetio ga tragajući za krajnjim ciljem. Ovo je u suprotnosti sa opisom u *vatthugāthā* da je stigao sa juga.

BELEŠKE UZ SUTTANIPĀTU

- 34 Poređenje sa cvetovima smokve kao ilustracija za nešto što se teško i retko vidi uobičajeno je u indijskoj književnosti.
- 35 *Dhaniya gopa*: doslovno, onaj čije bogatstvo je u stoci. Prema Komentaru, njegovu krdo brojalo je 30.000 grla. Inače, tekst u zagradama je najverovatnije kasniji dodatak recitatora (*saṅgītikāra*) i pretpostavlja se da nije bio deo originalnog govora. Takve dodatke naći ćemo i u kasnijim govorima, takođe obeležene zagradama.
- 36 Buda ovde koristi neprevodivu igru reči. Kad kaže „ljutnja u meni ne kuva” (*akkodhano*), on se poigrava sa Dhaniyinin „pirinač se kuva” (*pakkodano*). Isto je i sa rečima „prepreke” (*khilo*) i „mleko” (*khīro*).
- 37 „Kuća mi je otvorena” znači da um nije zarobljen žudnjama i neznanjem. Ova slika koristi se takođe u Sn 4:4; „u njoj vatra ugašena” odnosi se na vatru požude, mržnje i obmane.

- 38 Splav je aluzija na plemeniti osmostruki put oslobođenja.
- 39 Pošto ovaj stih kao da nije direktan odgovor na Dhaniyine reči, Komentar sugeriše da ovde nedostaje deo razgovora. Druga mogućnost je da se Buda poigrava rečima – pa je tako izraz „prešavši” (*tiṇṇa*) aluzija na Dhaniyino pominjanja trave (*tiṇa*).
- 40 Komentar: Buda nije ničiji radnik, pa čak ni sopstveni, to jest on nije rob žudnje.
- 41 Dhaniyino „ovde” (*idha*) se odnosi na njegovo dragoceno stado, a Budino na njegovo dragoceno učenje (*sāsana*).
- 42 Vrsta puzavice od koje su pletenjem pravljeni snažni konopci za vezivanje ukroćenih slonova.
- 43 Videvši da mu se sva stoka podavila, u Dhaniyi se događa preokret i on uviđa da je čovekov najpouzdaniji oslonac u njemu samome.
- 44 Komentar: Māra, personifikacija smrti i svega lošeg u budizmu, iznenada stupa na scenu kako bi pokušao – bez uspeha – da spreči Dhaniyu i njegovu ženu da se priključe monaškoj zajednici. Savremeni istraživači smatraju da su poslednje dve strofe, koje se mogu naći i na drugim mestima u Kanonu (SN 1:12 i 4:8), naknadno dodate ovoj suttu.
- 45 Ova strofa je ista kao Dhp 328.
- 46 Komentar kaže da četiri uzvišena boravišta (*brahmavihāra*) nisu ovde data uobičajenim redosledom zbog potreba metrike.
- 47 Komentar: Ovo je bio prvi dan sezone setve, koji se u Indiji, sve do danas, obeležavao kao poseban praznik. Otuda je brahman na njive doveo pet stotina svečano ukrašenih volova i upregao ih u pet stotina plugova. Broj petsto u skladu sa konvencijom u Pāli kanonu zapravo označava veliki broj. Svi prisutni su u svojim najboljim odelima, stolovi su postavljeni i ukusna hrana, pripremljena tokom prepodneva, samo što nije poslužena. To je pozornica na koju stiže Buda, sa svojom prosjačkom zdelom i staje sa strane, nem, jer njemu ne dolikuje da bilo šta traži, već da bude prilika za sticanje zasluga darovateljima.
- 48 Ključni deo govora počinje strofom **76**, gde Buda izlaže sredstva i načine na koje podučava druge, nalik seljaku koji uzgaja letinu. I kao što seljak prvo treba da seme poseje po njivi, tako je i Budin prvi zadatak kao duhovnog učitelja da u onima koje podučava posadi seme (*bīḍa*) poverenja u učenje i učitelja. Komentar ovde navodi da posejano seme čini dve stvari: prvo pušta koren nadole, a potom se iz njega probija klica nagore. Na taj način koren uzima hranljive materije iz zemlje i šalje ga do klice. Klica ih prerađuje i koristi da bi izrasla i donela rod koji će seljak požnjeti. Isto tako, kada imamo u sebi seme poverenje, to je početna tačka svakog daljeg napredovanja. Poverenje u nama prvo pušta svoj koren u vidu vrline, poštovanja pravila morala. A kada smo opremljeni poverenjem i vrlinom, moralnim karakterom i čistotom, taj koren nam omogućuje da apsorbuju sve druge „hranljive materije” sadržane u Dhammi, Budinom učenju. I kada smo apsorbovali te sastojke Učenja, tada ono postaje deo našeg karaktera, našeg života i u stanju smo da kroz praktkovanje meditacije razvijemo koncentraciju, kao i

mudrost. To, pak, omogućuje da na kraju u nama procvetaju cvetovi probuđenja i oslobođenja. Tolika je moć onog semena poverenja na početku.

Dalje u stihu imamo asketsku stegu (*tapo*), trpljenje, obuzdavanje čula, što je važna zaštita vrline. Ovaj napor je upoređen sa kišom, koja kada natopi zemlju omogućuje semenu da proklija. Tako i istrajnost u obuzdanosti hrani i jača korene vrline i omogućuje joj da dosegne više nivoce pročišćenja. Sledeća u nizu je mudrost (*pañña*), nazvana jarmom, koji povezuje dva vola koja vuku plug. Oni će u strofi 79 biti identifikovani kao energija (*virīya*). Dakle, mudrost je, sa jedne strane, u stanju da pod kontrolom drži naše energije i usmeri ih u povoljnom pravcu. Sa druge, mudrost je upoređena sa plugom koji razbija tlo i prevrće korov iz korena. Isto tako, mudrost razbija naše samoobmane, pogrešna uverenja, ona saseca u korenu sve naše mentalne nečistoće. Ovde treba napomenuti da pošto je mudrost pomenuta relativno rano unutar ovog poređenja, reč je očigledno ne o konačnoj, višoj mudrosti probuđenja, već o preliminarnoj mudrosti ispravnog razumevanja koja našu praksu pouzdano vodi osmostrukim putem.

Naredni kvalitet koji navodi Buda jeste *hiri*, osećaj stida od činjenja loših dela, samopoštovanje, savest. Sledi um (*mano*), koji je prema Komentaru ovde zamena za pojam koncentracija (*samādhi*). Koncentracija, slično remenu koji drži životinju na jednom mestu, vezuje um za objekat meditacije i sprečava ga da luta kud mu je volja. I na kraju strofe imamo svesnost (*sati*), koja je slična raoniku i biću. Svesnost znači biti svestan onoga što se događa u sopstvenom umu i održavanje svih tih impulsa u stanju ravnoteže, balansa.

U strofi 78 Buda ukazuje kako istinu svog uvida u stvarnost, kako svoje istinite reči koristi da bi iskorenio korov pogrešnih stanovišta i zabluda. Kada su one uništene, dolazi olakšanje, blagost (*soraćca*), spokojstvo i mir.

- 49 Buda ne želi da prihvati hranu koja mu je u prvi mah, kada se pojavio, bila uskraćena, pa mu je ponuđena tek pošto je izgovorio stihove. On takvu „trgovinu” smatra, s jedne strane, nedostojnom probuđenog bića, a sa druge ona ne donosi istinske zasluge onome ko je daruje. Hrana naime mora biti data čista srca, bez uslovljavanja i očekivanja direktne protivusluge. Tek to je način na koji budistička „ekonomija darova” može zaista da funkcioniše i donosi važne plodove.
- 50 *Maggāḍina*. Komentar ovu vrstu asketa opisuje na sledeći način: „Onaj ko se oslobodio svih nečistoća uz pomoć puta se naziva pobednikom puta”.
- 51 Dok *Maṅgala sutta*, Sn II.4, objašnjava način života koji vodi napretku i sreći, *Parābhava sutta* je nadopunjuje ukazujući na uzroke propadanja. Onaj ko sebi dopusti da bude uprljan ovakvim prekora vrednim ponašanjem, sam sebi zatvara put ka moralnom i duhovnom napretku i ujedno unižava sve ono što je plemenito i ljudsko u čoveku. Ali onaj ko motri na ove opasnosti, otvara sebi put ka svih onih trideset osam blagoslova za koje je sposobna ljudska priroda.
- 52 Timbaru, vrsta voćke, sa plodom verovatno veličine grudi vrlo mlade devojkje.
- 53 Sem poslednjeg stiha, ova strofa je ista kao i 98.
- 54 Sem poslednjeg stiha, ova strofa je ista kao i 100.

- 55 *Brāhmaṇā mantabandhavā*. Doslovno „brahmani koji su srodnici svetih himni”.
- 56 Najvažniji dan za budiste u okviru lunarnog kalendara jeste dan predanosti (*uposatha*), koji provode tako što pomažu u redovnim poslovima u manastiru, meditiraju i slušaju izlaganje o Dhammi, obično starešine manastira ili nekog od iskusnijih monaha.
- 57 Yakkha (skt yakṣa) jedno je od bića u tradicionalnom indijskom sistemu verovanja koje, na neki način, predstavlja prelaz između sveta ljudi i sveta bogova. Indijci su smatrali da ovaj naš svet nastanjuju mnoga nevidljiva bića, a jedna vrsta su yakkha. Iako ih prevodimo kao demone, ne bi trebalo smatrati da su ta bića nužno zla. Ona jesu moćna, imaju nešto od božanske prirode u sebi, ali ta priroda je delovanjem egoističnih sila unutar njih postala iskrivljena u većoj ili manjoj meri. Ti egoistični nagoni se nekada ispoljavaju kroz nasilne postupke. Tako yakkhe u indijskoj slici sveta, u budističkim tekstovima, pokrivaju širok dijapazon od vrlo gnevni, opasnih bića, pa do onih koja su skoro kao božanstva. Za razliku od bića na nižim nivoima postojanja, oni kao i ljudi, imaju potencijal da dostignu probuđenje još u ovom životu. Unutar budističke kosmologije, yakkhe nastanjuju deo jednog od nebeskih svetova koji se zove nebo četiri kralja. Jedan od tih kraljeva je i vladar yakkhi. U Kanonu nailazimo na epizode kada ova bića napadaju i pljačkaju trgovačke karavane, ubijaju i proždiru putnike ili opsedaju i ugrožavaju askete do te mere da ovi polude. No, veliki učitelji su u stanju da ukrote i transformišu njihovu rušilačku prirodu i ožive njihove potencijale za probuđenje. Tako su neki od njih postali Budini učenici.
- 58 Komentar objašnjava da se ovo odnosi na obustavljanje bilo kakve vrste seksualne aktivnosti, na život u celibatu.
- 59 Razumeo je prirodu svih pojava i vidi ih onakvima kakve zaista jesu, bez iskrivljavanja koja dolaze od vezanosti i odbojnosti.
- 60 Prema napomeni u Ee, ovi stihovi su bili uključeni samo u dva rukopisa među onima pisanim burmanskim pismom koji su bili na raspolaganju urednicima kritičkog izdanja. Međutim, Pđ II ih komentariše, a Be i Ce ih smatraju autentičnim i daju im posebne brojeve.
- 61 Jedno od 32 obeležja „velikog čoveka” (*mahapurisa*).
- 62 Prozreo je prirodu svih uslovljenih stvari, nije više njima zaveden, i tako je stigao do *nibbāne*.
- 63 Budin odgovor liči na zagonetku. Da bismo je razumeli, moramo poći od pitanja: šta se ovde podrazumeva pod pojmom „svet”? On ovde nema uobičajeno, usko značenje našeg okruženja, posao, porodica, prijatelji itd. ili šire, u geografskom smislu. Pod svetom se ovde smatra totalitet našeg iskustva, koje stvaraju pet čula i um, kao šesto „čulo”, kao i njihovi objekti. Dakle, oko i prizori, uho i zvukovi, nos i mirisi, jezik i ukusi, telo i taktilne senzacije, tj dodir, um i mentalni fenomeni kao što su osećanja, misli itd. To je svet u kojem se krećemo čitav život. Ceo naš svet omeđen je sa tih šest polja iskustva i u njima sadržan.
- 64 Prijatni prizori, zvukovi, mirisi, ukusi i dodiri.

- 65 „Ovde”, u ovom „imenu i obliku” (*nāma-rūpa*), u ovom biću. Pominjanje pet struna zadovoljstava čula označava oblik. Um (*mano*) predstavlja ime (*nāma*), to jest četiri mentalna sastojka bića: osećaj, opažaj, mentalni obrasci i svest.
- 66 Bujica (*ogha*) u budističkim tekstovima jeste metafora koja označava četiri strasti, najdublje ukrenjene žudnje koje truju čovekov um, četiri otrova (*āsava*): čulna zadovoljstva (*kāmāsava*), ideja večnog postojanja (*bhāvāsava*), pogrešna gledišta (*diṭṭhāsava*) i neznanje (*avidāāsava*).
- 67 Okean *samsāre*, patnje neprekidnog preporađanja.
- 68 Komentar kaže da je Buda stigao do pećine u kojoj je živeo Ālavaka i pošto njega nije tu bilo, ušao je, seo na posebno mesto koje je koristio ovaj yakkha i počeo da propoveda haremu njegovih žena. Dočuvši šta se događa, Ālavaku obuže bes i on čak sa Himalaja žurno dolete do svog boravišta. U tom trenutku počinje ova *sutta*, koja se takođe javlja u SN 10:12. Ovaj govor je inače izvor mnogih izreka koje se često citiraju u zemljama theravāda budizma. Godine 1982, kada je u Tajlandu proslavljena 200. godišnjica utemeljenja današnje kraljevske dinastije, njegovo visočanstvo kralj je svoje glavno obraćanje tajlandskom narodu koncipirao na osnovu četiri kvaliteta pomenuta u Budinom poslednjem stihu.
- 69 Izgleda čudno da se Buda tek tako povinuje naređenjima jednog demona. Ali njegova strategija je da mu se ne suprotstavi i time ga još više razjari, jer bi tada on ostao neprijemčiv za pouku. Umesto toga, Buda mu ovim prvo smekša um, donekle ga umiri i pripremi da primi učenje. S druge strane, ako bi do kraja izvršavao njegova naređenja, tada bi izgledalo da je Ālavaka nadvladao Budu, što bi ga učinilo oholim i opet neprijemčivim za pouku.
- 70 *Poverenje* je najveće blago, zato što donosi i profanu i uzvišenu sreću; ono olakšava patnju rođenja i starenja, ublažava nedostatak drugih odličnih kvaliteta, sredstvo je osvajanja dragulja kakvi su elementi probuđenja itd. *Učenje* (Dhamma) ovde predstavlja deset vrlina ili davanje, čestitost i meditacija. To donosi ljudsku sreću, nebesku sreću i na kraju sreću *nibbāne*. Pod *istinom* se podrazumeva govorenje istine, sa *nibbānom* kao krajnjom istinom (*paramatthasaćca*) i istinom kao obuzdavanjem (od laganja, *viratisaćca*). Domaćin živi sa *mudrošću* kada zarađuje na pošten način, uzima utočište u tri dragulja, daruje hranu monasima, pridržava se pravila vrline i pravila tokom uposatha dana itd. Monah živi sa *mudrošću* kada održava čistotu vrline i uzvišene prakse, počevši od pročišćenja uma.
- 71 Buda ovde opisuje četiri faze sticanja mudrosti. Prvo poklanjamo *poverenje* učenju uz pomoć kojeg su arahanti – bude, utihnuli bude i njihovi učenici – dostigli *nibbānu*. Zahvaljujući tome stičemo profanu i transcendentnu mudrost nužnu za dostizanje *nibbāne*. Ali se to ne događa samo kroz poverenje. Kada ga u sebi imamo, prilazimo učitelju, spremni da ga saslušamo i čujemo učenje. Tako stičemo *želju da učimo*. Kada smo spremni da slušamo i to iz želje za učenjem, tada stičemo mudrost. Ali isto tako moramo biti *marljivi*, u smislu da smo neprekidno sabrani, i *oštroumni*, u stanju da razlučimo ono što je dobro i ono što je loše reče-

no. Tako kroz **poverenje** ulazimo u praksu koja vodi do sticanja mudrosti. Kroz spremnost da saslušamo, pomno slušamo o sredstvima sticanja mudrosti. Kroz **marljivost** ne zaboravljamo ono što smo naučili. Kroz **oštroumnost** istražujemo značenje i proširujemo ono što smo naučili, sve dok postepeno ne stignemo do razumevanja krajnje stvarnosti kroz sopstveno iskustvo.

- 72 Zanimljivo je da je ova *sutta* dobila naziv „Pobeda”, iako se u njoj ne govori o bilo kakvoj bici ili borbi, o bilo čemu što bi moglo kao ishod da ima pobjedu. Otuda pitanje, na šta se odnosi ovaj naslov i odgovor bi bio da je reč o pobjedi nad obmanama i nečistoćama uma, kao što su neznanje i žudnja, koji za svoj uzrok i središte imaju telo. Ovdje se ne radi o nekakvoj patološkoj mržnji prema telu, već o sagledavanju realnosti i razvijanju iluzije i vezivanja za nju. Nasuprot nekim drugim tradicijama koje su u Indiji postojale u Budino, vreme, a smatrale su da se duhovni ciljevi mogu postići mučenjem tela, Buda je takav stav potpuno odbacio, nakon što ih je i sam isprobao i uverio se u njihovu nedelotvornost.
- 73 Ova strofa nam se može učiniti nerazumljivom ili pak banalnom. Ali ona nam skreće pažnju na jednu od vežbi u okviru *satipaṭṭhāna* metoda, a to je vežbanje sabranosti pažnje u odnosu na telo. Tokom te vežbe, pokušavamo da budemo svesni tela, odnosno svakog položaja koji ono zauzme. Tako doživljavamo telo kao materijalni objekat koji zauzima određeni prostor i nalazi se u jednom od četiri osnovna položaja: hodanje, stajanje, sedenje i ležanje. Uz to su i dva načina na koji telo koristi svoj udove: savijanje i opružanje. Tako je pažnja okrenuta ka unutra, ka sopstvenom telu, uz razvijanje svesti o njegovim aktivnostima. Na telo gledamo skoro kao iz perspektive neke druge osobe, bez automatskog identifikovanja sa njim i delovanja gonjeni trenutnim impulsima. Umesto toga, svesni smo svakog pokreta i položaja. Na osnovu toga počinjemo analizu samog tela, od čega je ono sačinjeno. I vidimo da je telo jedna struktura, čiji je noseći deo kostur, a povezuju ga delovi opisani u narednoj strofi.
- 74 Ovo je deo meditacije na telo koja sistematski istražuje unutrašnje organe, a zatim i tečnosti u telu, kako bi meditant jasno uočio svu njegovu neprivlačnost, za razliku od površnog gledanja i opčinjenosti telom. Vrlo važno uputstvo za ovu vrstu meditacije je da u nju krećemo posmatrajući sopstveno telo, a ne tela drugih. U suprotnom, ako se prvo fokusiramo na tela drugih, možemo postići potpuno suprotan efekat, nastaviti dotadašnju opčinjenost i raspaliti požudu u sebi.
- 75 Strofe **194-199** su kontemplacija odbojne prirode tela dok je ono živo. Ona se na sistematičan način vežba tako što meditant prolazi kroz standardnu shemu od 32 dela tela, kako je to objašnjeno u *Satipaṭṭhāna suttī* (MN 10). Naredne dve strofe, **200-201** tiču se kontemplacije na groblju, još jedne od meditacija na telo praktikovane u Budino vreme. Tela siromašnih ljudi, koji nisu imali novca da plate pogrebnu lomaču, jednostavno su ostavljana na groblju da ih divlje životinje rastrgnu i da se raspadnu sama od sebe. Monasi bi posmatrali ta tela u različitim fazama raspadanja i koristili ih kao objekat meditacije.

- 76 Meditant svoje telo upoređuje s lešom i zna da je to dvoje u suštini isto, da će i njegovo telo koje se sada kreće, smeje, jede i spava, puno je ideja i planova, postati jednog dana isto takvo.
- 77 Reč *muni* je u staroj Indiji označavala mudraca koji je na sebe uzeo zavet ćutanja. Tako se čak i danas u Indiji koristi sanskritska reč *mauna*, u značenju „zavet ćutanja”, kao jedna od duhovnih praksi. Naravno, to ne znači da, u budističkom smislu reči, *muni* neprekidno ćuti. Sam Buda je mnogo govorio kada je to bilo primereno. No *muni* je onaj čiji je um stišan i kada takva osoba govori, reči izviru iz te unutrašnje tišine. Te reči su otuda bremenite značenjem, dubinom, uvidom i prodornom mudrošću. Njen govor potpuna je suprotnost onima koji govore po navici, brbljaju iz neurotične potrebe da uvek budu nečim zaokupljeni.
- 78 Zato Buda savetuje da se, kada je zajedničko življenje neophodno, preduzmu određene mere predostrožnosti. Jedna od njih je promena percepcije sa kojom monah ili monahinja gledaju na osobe suprotnog pola. Ako je žena starija, monah je posmatra kao svoju majku. Ako je sličnih godina, posmatra je kao sestru. Ako je dovoljno mlada, na nju gleda kao na kćerku. Druga mera je obuzdavanje čula, nedozvoljavanje da recimo pogled slobodno počiva na telu i detaljno ga razgleda, što podstriče maštanja itd. Treća je Budina preporuka svim zaređenima da povremeno vežbaju meditaciju na telo i njegove delove, razvijajući tako stav odbojnosti opisan u prethodnoj, *Vidaya suttī*.
- 79 Ova strofa govori o procesu treninga uma kroz metaforu o raščišćavanju terena u vrtu i plevljenju korova. Ovde je reč o korovu mentalnih nečistoća. Kada to činimo, moramo da iščupamo svaki korov koji je već izrastao i sprečimo da iz korena koji je ostao iznikne neki novi. Takođe, očigledno, nećemo sejati seme bilo kojeg korova koje bi moglo tu da proklija. Vežbanje uma u ovom slučaju jeste praksa ispravnog napora, šestog dela plemenitog osmostrukog puta. Ona se sastoji u pomnom posmatranju uma na sve dubljem nivou i kada meditant uoči neki „korov”, makar i u samom začetku, na nivou semena, odnosno loših misli, treba da ga odmah ukloni, da ga ne neguje i razvija.
- 80 Dok prethodna strofa opisuje onoga ko je još uvek u fazi vežbanja, ova opisuje nekoga ko je prešao put do kraja, postao arahant. Pri tome se koristi ista metafora vegetacije, da predstavi objekte na osnovu kojih nečistoće pohlepe, mržnje i obmanutosti mogu nastati. Seme o kojem se govori je svest, a vlaga je žudnja. Običan čovek, usled neznanja, ne razume šta je tlo, osnova, i zato ga konstantno zaliva žudnjom. Takođe, po tom tlu razbacuje seme, svesne postupke koji imaju karmički rezultat, i tako stvara novi život, novu životnu energiju u svojoj svesti. Time svest zadobija novi potencijal da nastavi putovanje u krugu preporađanja i zadobije ovaj ili onaj oblik na nekom od nivoa egzistencije. Nasuprot ovome, pošto je „zdrobio seme”, oslobodio se vezanosti i neznanja, probuđeni je izvan kruga preporađanja, izvan našeg običnog iskustva, i otuda nije u domenu pojmovnog, kategoričkog mišljenja.
- 81 Sve nivoe egzistencije. Prema Budinom učenju ima ih šest: pakao, gladni duhovi, assure ili demoni, životinjski svet, ljudi i božanstva.

- 82 Komentar kaže da su u Indiji tog vremena, na mestima gde su se ljudi kupali, postavljeni stubovi, tako da kada izađu iz vode mogu bi da istrljaju sami sebi leđa o jedan takav stub. Ljudi različitog socijalnog statusa bi dolazili na isto mesto, brahmani i trgovci, zanatlije i sluge, ali stub nije pravio bilo kakvu razliku među njima, služio je svakog od njih i ostajao uvek isti, savršeno ravnodušan. Tako je moguće opisati i potpuno izbalansiran um mudraca.
- 83 Ova strofa govori o jednoj od najvažnijih, tradicionalnih monaških praksi, a to je prošenje hrane. Ona se održala do danas u tradicionalno budističkim zemljama jugoistočne Azije. Zato, kada se zamonaši, monah sem ogrtača, dobija obavezno i prosjačku zdelu. Sa njom ide kroz selo ili grad, od vrata do vrata, ali ćutke. Ne moli hranu, niti bilo šta drugo, već pruža priliku svakome za darežljivost i sticanje dobrih dela. U zamenu za materijalnu podršku, on svima bez razlike nudi poduku i ličnim primerom pokazuje put duhovnog traganja za trajnom srećom. Pominjanje vrha, sredine ili dna čini je govori o tome da monah ne može biti izbirljiv, već spreman da nekada dobija vrlo ukusnu hranu, ali nekada to mogu biti tek ostaci obroka, možda i od prethodnog dana. No, šta god da dobije, on to prima s podjednakom zahvalnošću.
- 84 Prema komentaru, Buda je ove stihove izrekao imajući na umu svog polubrata po ocu, Nandu, koji je na dan svog venčanja sreo Budu i postao monah. Zanimljiva je njegova monaška povest, data u *Nanda sutti* (Ud 3:2) i način na koji ga je Buda podučio.
- 85 Iza ove strofe stoji priča sadržana u Komentaru, o monahu koji je živeo u šumi, nedaleko od sela. Vreme je provodio u meditaciji. U isto vreme, u selu je živeo lovac, koji je u istoj toj šumi obično lovio i potom prodavao ubijenu lovinu kao sirovo meso. Svakoga dana monah bi ušao u selo u prošenje hrane, a lovac bi otišao u šumu u lov. Kad bi se monah i lovac sreli na putu, osmehnuli bi se jedan drugom i monah nije pokušavao da kroz propoved odvrati lovca od ubijanja. Tako su ljudi počeli da misle kako su njih dvojica prijatelji i da su zapravo u dogovoru. Da monah na neki način pomaže lovcu da pronađe životinje. Tako počeo da kritikuje monaha. Glas o ovome dođe do Bude, koji onda ovom strofom objasni seljanima da nema nikakve sličnosti između njih dvojice i izreče pohvalu monahu.
- 86 Ovaj termin Buda koristi kada govori o samome sebi. Njegovo značenje objasnio je u jednom od svojih govora (AN 4:23), gde je ovako opisao Tathagātu: 1. Potpuno je probuđen za prirodu ovoga sveta, njegov nastanak, njegov prestanak i put do tog prestanka. 2. Potpuno je probuđen za sve pojave koje je moguće znati. 3. Sve što kaže je upravo tako (*tathā*). 4. Postupa u skladu (*tathā*) sa svojim rečima. 5. Nenadmašan je u ovome i u bilo kojem drugom od svetova.
- 87 Četiri naziva za *nibbānu*, krajnji cilj budističke prakse. U ovoj strofi se navodi drugi dragulj, a to je Dhamma. Taj pojam označava Budino učenje. Ali kada govorimo o Dhammi kao dragulju ili utočištu, misli se na dve stvari: 1. na *nibbānu*, neuslovljenu stvarnost, koja je izvan kruga preporadanja u kojem žive nepro-

- buđena bića; 2. put kojim se nadilazi ovaj svet i stiže do uvida u njegovu pravu prirodu, do znanja, a time i do oslobođenja od patnje.
- 88 Treći među draguljima jeste Sangha („zajednica“). Ovaj pojam se u svom užem značenju odnosi na monahe i monahinje. No, kada Sanghu uzimamo kao dragulj ili utočište, mislimo na ono što zaređeni tek predstavljaju, simbolizuju, a to je *ariyasangha*, zajednica plemenitih. Ulazak u takvu zajednicu nije stvar nekakvog rituala ili zaređenja, već nivoa duhovnog postignuća. To postignuće ima četiri stupnja, od kojih svaki ima dve faze: faza puta i faza ploda. Otuda se oni koji pripadaju zajednici plemenitih dele na osam kategorija. Prvi od četiri stupnja je „ulazak u tok“ (*sotapanna*), prvi nivo uvida. Onaj ko ga dostigne će se preporadati najviše još sedam puta pre nego što postane potpuno probuđen. Sa daljim vežbanjem dolazi stupanj „jednom povratnika“ (*sakadāgāmi*), koji uveliko redukuje tri glavna otrova u sebi, a to su pohlepa, mržnja i obmanutost. On se posle smrti u ovaj svet vraća samo još jednom. Potpuno eliminisanje žudnje za čulnim zadovoljstvima i mržnje, dakle vezanosti za čulni svet, dovodi do stupnja „nepovratnika“ (*anāgāmi*). On se može preporoditi jedino u nekom od „čistih boravišta“ i odatle stiže do probuđenja. Na kraju, sa potpunim eliminisanjem pet takozvanih „viših okova“ dolazi se do poslednjeg stupnja oslobođenja, *arahant*, i za njega nema više preporođanja, potpuno je oslobođen patnje. Kao što je pomenuto, svaki od ovih stupnjeva ima dve faze. Kada je u fazi puta, onaj ko vežba je dostigao takav nivo da će sigurno stići do ploda, načiniti konačni proboj još u ovom životu. Zatim dolazi faza kada je on to i učinio i dostigao cilj, to je faza ploda. Tako imamo osobu koja vežba da dosegne ulazak u tok i onoga ko je već na tom stupnju, itd. Oni čine četiri para ljudi, osam individua, kako to kaže poznata budistička formula: *čattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā*.
- 89 Sloboda od patnje i unutrašnji mir ne mogu se kupiti. Jedino što je potrebno uložiti jeste istrajan napor u pročišćenju sopstvenog uma.
- 90 *Indakhīlo*, stub koji je u Budino vreme stajao na kapiji nekog mesta, da označava njegove granice, ali i kao zaštita od neprijateljskih sila. Otuda je morao biti poboden duboko u zemlju i zaista stabilan.
- 91 Onaj ko je ušao u tok može se preporoditi najviše još sedam puta.
- 92 Misli se na vezanost za verovanje da bez unutrašnje transformacije, samo tako što sledimo pravila morala ili obavljamo religijske ceremonije, možemo postići probuđenje.
- 93 Ti bolni svetovi (*apāya*) jesu pakao, svet životinja, zatim gladnih duhova (*petā*) i gnevnih demona (*asura*).
- 94 Onaj ko je ušao u tok ne može počinuti sledeće: 1. ubistvo majke, 2. ubistvo oca, 3. ubistvo arahanta, potpuno probuđenog bića, 4. izazivanje raskola u Sanghi i 5. ranjavanje Bude (njega je nemoguće ubiti i on uvek umire prirodnom smrću). Ovakva vrlo loša kamma zasigurno već u narednom životu donosi preporođanje u četiri sveta patnje, nabrojana u prethodnoj beleški. Šesto delo koje *sotapanna* ne čini jeste zastupanje pogrešnih gledišta, jer on ne traži bilo kojeg drugog duhovnog učitelja sem Bude.

- 95 Ako je monah ili monahinja u pitanju, odmah će otići kod onoga ko je viši po rangua i ispovediti mu učinjeno. Ujedno će učvrstiti u sebi odluku da takvu pogrešku više ne čini. Nezaređeni o svojoj pogrešci mogu porazgovarati ili sa nekim iz svoje okoline ili sa monahom/monahinjom. Ovo ne znači da će *kamma* lošeg dela biti poništena, već samo da um time postaje rasterećeniji, lakši, jer se oslobađa tereta osećaja krivice i grize savesti. Time taj osećaj ne može više biti uzrok novih loših dela, kao što se to obično dešava.
- 96 U Indiji postoje samo tri godišnja doba. Kišni period od jula do oktobra, hladni period od novembra do početka marta i topli period od marta do juna. U martu procvetaju krošnje drveća, najrazličitijih boja i kada kroz njih prostruji povetarac, donosi mnoštvo različitih mirisa. Ovde se Budino učenje poredi sa takvim drvećem, jer i to učenje ima toliko različitih perspektiva, izraza, svaki sa svojom specifičnom porukom, „mirisom” i lepotom značenja.
- 97 Buda jeste „najbolji” zbog svojih ličnih kvaliteta, „znalac najboljeg” jer je otkrio *nibbānu*, „davalac najboljeg” jer vođen milosrđem daruje Učenje, „donosilac najboljeg” jer donosi praktično znanje o putu kako stići do *nibbāne*.
- 98 Misli se na *kammu*, koja se kod neprobuđenih uvek iznova manifestuje u formi nove egzistencije.
- 99 Jedan od pet Buda koji su živeli u ovom našem kosmičkom ciklusu nastajanja i nestajanja sveta. Po redosledu, to su Kakusandha, Koṇāgammana, Kassapa, Gotama i (budući) Metteya. Opis njegovog života dat je u *Buddhavaṃsi*, jednoj od knjiga Pali kanona.
- 100 Komentar: „Proučavanje različitih tekstova koje ne donosi bilo kakvu korist”. A mi bismo danas mogli tu uključiti recimo dokono čitanje različitih gluposti na internetu.
- 101 Kao mnogo puta u svojim govorima, Buda i ovde ukazuje da prema njegovom razumevanju stvari čistoća znači moralnu, mentalnu čistoću, da ona zavisi od onoga što govorimo i radimo, a ne od toga šta jedemo. Naravno, specifičnost budističkog monaha je da on jede ono što mu drugi pripreme i ponude, te tako nema mogućnost da bira i zahteva da mu drugi ispunjavaju želje u pogledu jelovnika. Sa nezaređenima je drugačije. Pošto oni sami odlučuju o tome šta će jesti, svakako da je preporučljivo da iz saosećanja ne ubijaju, niti kupuju meso ubijene životinje.
- 102 U to vreme nisu bili retki oni koji su išli unaokolo pretvarajući se da su askete, ne bi li isprosili hranu, a da sebe uopšte nisu vežbali. Otuda se pravi asketa (*samaṇo*) razlikovao od lažnog (*samaṇako*), između ostalog i po tome što nije pokazivao bilo kakav strah kada bi mu se približio neki demon.
- 103 Komentar: Yakkha se pojavio u svom zastrašujućem obliku, razjapio češljasti i nakostrešio sve dlake na telu. Njegov dodir je „loš” (*pāpaka*) i treba ga izbegavati poput izmeta, vatre ili zmije otrovnice. Kada mu je Buda ovo rekao, Sūciloma se razbesneo i zapretio mu.
- 104 Ovo se odnosi na slučaj kada dečaci ulove gavrana i vežu mu jednu nogu za stub poboden u zemlju. Onda ga puste i ovaj bi da poleti, misleći da je slobodan. Ali

- kada se konopac zategne, padne ponovo na zemlju. Onda ga dečaci gađaju kame-njem da ponovo poleti, a on bezuspešno pokušava da se izbavi iz nevolje, sve dok ga sami ne bi oslobodili. Na isti način se i našim umom neprekidno poigravaju misli, raspoloženja i emocije, bacaju ga sad tamo, sad ovamo, od oduševljenja užicima čula u zasićenost njima, a onda u strah i brigu kako ćemo sebi priuštiti sve nova zadovoljstva.
- 105 Komentar: „Ova je egzistencija (*attabhāva*) izvor, misli su tu nastale”.
- 106 Svi ovi uznemirujući sadržaji uma imaju izvor u nama samima, a glavni koren im je žudnja, koja se kasnije grana u pohlepu, ushićenje, dosadu, nezadovoljstvo, mržnju, vezanost itd. nalik granama banjan drveta, koje puštaju izdanke ka zemlji i oni postaju novo stablo, koje se opet grana. Priroda je žudnje da nikada ne može biti zadovoljena, da se neprekidno širi, poput puzavice u šumi.
- 107 Smisao je da brahman nije imao snošaj sa svojom ženom radi uživanja, već samo u vreme njene plodnosti, dakle sa ciljem stvaranja potomstva.
- 108 Razne vrste žrtvenih obreda. Prinošenje konja kao žrtve bio je jedan od najvaž-nijih vladarevih rituala u okviru vedske religije. Detaljno je opisan u *Yadurvedi* i odgovarajućim vedskim komentarima, kao što je *Śatapatha brāhmaṇa*. Konjsku žrtvu mogao je prineti jedino kralj (*rādā*), a cilj je bio sticanje moći i slave, vlasti nad okolnim teritorijama i opšti prosperitet njegovog kraljevstva. *Vācapeyya*, žrtva sa pijenjem some, jedna je od niza takozvanih velikih žrtava, namenjenih najviše kraljevima i plemićima. Ko je prinese, ne mora više ceo život ustati ni pred kime. Kralj njome postaje sjevladar (skt *saṃrād*). Obred sadrži i zanimljivu trku sedamnaest bojnih kola, koja je u njemu doduše već tako stilizovana, da onaj ko prinosi žrtvu mora pobediti.
- 109 Gramzivost je donela potčinjavanje i podelu zajednice na različite klase. *Vessa* (skt *vaiśya*) jesu trgovci i zanatlije, *sudda* (skt *śūdra*) sluge i najamnici, a *khattiyē* (skt *kṣatriya*) ratnici i administratori.
- 110 Inda (skt Indra), jedno od imena za Sakku, vladara bogova u budističkoj mitolo-giji.
- 111 Ovde se misli prvo na one koji su stariji od nas po tome što imaju više mudrosti, više veštine u koncentraciji i drugim aspektima puta, a potom na one po godina-ma.
- 112 Pravo vreme da vidimo učitelja je onda kad smo obuzeti strašću, mržnjom i ob-manom i ne možemo sami da pronađemo put iz toga. Ovo podseća na *Paṭha-masamaya suttu* (AN 4:27), u kojoj Buda govori da je pravo vreme da posetimo „monaha dostojnog poštovanja” onda kada nam je potrebna pomoć u prevazila-ženju bilo koje od pet prepreka ili kada još nemamo odgovarajući objekat na koji bismo se koncentrisali i tako zaustavili neprekidno naklapanje uma.
- 113 Dhamma ovde u stvari označava praksu meditacije smirenja i meditacije uvida. Ko to vežba, ne želi da se upušta u govor koji bi poremetio i uprljao tako fokusiran um: ogovaranje, naklapanje, zavodenje i slično.
- 114 Komentar objašnjava da kada učenik pročisti svoje telesne i verbalne postupke, kao i misli, tada postaje učvršćen u *samādhiju*, koncentraciji, njegov um više

- nije rastresen, već ujedinjen. Na osnovu toga on razvija mudrost, osvaja suštinu znanja i mudrosti. Na taj način stiže do mira *nibbāne*. Kao i uvek, Budina pouka nas navodi na postupno vežbanje. Počev od prvog koraka u suttu, poštovanja za mudrije od nas, preko razgovora sa učiteljem kada je za to pravi trenutak i onda dalje ka pročišćenju sopstvenim naporom, napredujemo sve dok ne dosegnemo konačni cilj.
- 115 Prema Komentaru, u ovom govoru Buda razgovara sa svojim sinom, koji se pridružio monaškom redu kao iskušenik kada je imao svega sedam godina. Razgovor je započeo pitanjem kako se Rahula slaže sa svojim neposrednim učiteljem, poštovanim Sāriputtom.
- 116 Ovo što sledi je u stvari skica za trening budističkog monaha i moguće je da je u tu svrhu ovaj govor bio i korišćen. Prvi savet tiče se napuštanja žudnje za zadovoljstvima pet čula, koja nas obično zarobe i vežu za svetovni život, a donose nam ih oblici, zvukovi, mirisi, ukusi i dodiri. Iako nam pružaju određeni stepen zadovoljstva, ona nisu trajna, nisu dovoljna da nas učine do kraja zadovoljima. Umesto smirenja, donose nam još veću glad za sve novim čulnim zadovoljstvima i tako se krećemo u začaranom krugu žudnje, privremenog zadovoljenja i potom nove žudnje i grozničavog traganja za novim zadovoljstvom. Istinski mir može nam doneti samo to da iskoračimo iz tog kruga i uvidimo da iza područja čulnog postoji jedna druga, mnogo dublja i potpunija vrsta sreće, sreća smirenja i slobode od uslovljenog, zasnovana na uvidu, na mudrosti.
- 117 Zanimljivo je da Buda ne savetuje da odemo i meditiramo sami, već da potražimo društvo iskusnijih, plemenitih prijatelja. Ovo je u skladu sa čuvenom epizodom iz Kanona, kada ispravlja Anandu i kaže mu da boravak uz duhovne prijatelje ne čini tek polovinu, već čitav duhovni život, jer on na toj vezi počiva. Bez toga ne bismo ni znali kako treba vežbati. Isto tako, vrli prijatelji kojima smo okruženi su nam dobro ogledalo za sopstvena dela, pouzdan korektiv i ohrabrenje u situacijama kada pogrešimo.
- 118 „Ravnodušnost” je ovde prevod jednog od važnih budističkih pojmova *nibbidā*, koji se nekada prevodi i kao „odvraćenost, zasićenost”, pa čak i kao „gađenje”. Reč je o imenici nastaloj na osnovu glagola *nibbindati*, složenice od *nis + vindati*. *Vindati* = znati, ustanoviti, a prefiks *nis* daje značenje „iz, od”, pa tako dolazimo do „iz-naći, otkriti”. U suštini, *nibbidā* označava reakciju koju imamo kada otkrijemo pravu prirodu stvari oko nas i u nama, kada prestane ona opčinjenost, očaranost pojavnim, iluzijom koju o stvarima sami gradimo, kad postanemo „raz-očarani”. Tada svet gubi svoju prethodnu privlačnost i zadovoljivost nepresušnog izvora užitaka i uviđamo njegovu prolaznost, nedovoljnost i prazninu.
- 119 „Meditacija o odbojnom” ili *asubha-kammaṭṭhāna* odnosi se na praksu kontempliranja trideset dva dela tela, kao i na kontemplaciju tela u njegovim različitim stupnjevima raspadanja. Ovo služi kao sredstvo uklanjanja opsednutosti telom, smanjivanja vezanosti za njegovu lepotu i smirivanja pre svega seksualne želje.
- 120 Stanje bez obeležja (*animitta*) jeste jedno od tri izbavljenja (*vimokkha*), tri stanja svesti uz pomoć kojih se bića oslobađaju iz ovoga sveta. Ostala dva su smirivanje

- želja (*appanīhita*) i praznina (*suññatā*). Stanje bez obeležja je povezano sa idejom prolaznosti svih uslovljenih stvari (videti *Visuddhimagga*, XXI 67 i dalje).
- 121 Particip *parinibbūta* je ovde upotrebljen da označi dve stvari, onoga ko je dostigao nibbānu i onoga ko je umro kao arahant. Tako kada tekst kaže *nigrodhakappaṃ nāma therō... acīraparinibbūto hoti*, to znači da je Nigrodhakappa nedavno preminuo kao arahant. A kada kaže da se Vaṅgīsa pitao, *parinibbūto nu kho me upaddhāyo udāhu no parinibbūto*, to ne znači da Vaṅgīsa nije siguran je li njegov učitelj umro, već da li je umro kao arahant.
- 122 Nibbāna.
- 123 Drugo ime za Māru, personifikaciju zla i smrti.
- 124 Buda se smatra učiteljem i vodom grupe od pet učenika, koji su saslušali njegovu prvu propoved. Drugo tumačenje pojma *pañcasetṭho*, „prvi među pet“, jeste da je on potpuni gospodar svojih pet čula.
- 125 Buda je sva verovanja u dobra i loša znamenja smatrao sujeverjem i potpuno irelevantnim za našu sreću. Tu spadaju i sva astrološka izračunavanja „povoljnih“ dana u skladu sa kretanjem nebeskih tela. Ono što nam sigurno donosi sreću jedino su naša dobra dela u prošlosti i sadašnjosti.
- 126 Vāsava je još jedno ime za Sakku, vladara među božanstvima.
- 127 U skladu sa drevnom indijskom tradicijom, misli se na 32 telesna obeležja velikog čoveka, koji ili postaje veliki vladar ili, ako krene duhovnim putem, veliki učitelj. Videti *Lakkhana sutta* (DN 30).
- 128 Vedski: *āditya*, sunce. Otuda se Buda i njegovi saplemenici nekada nazivaju potomcima sunca.
- 129 Drugo ime za Māru, personifikaciju zla i smrti.
- 130 Munda trava je u staroj Indiji bila ekvivalent za belu zastavu. Ratnik koji je pomišljao da će se u toku bitke možda predati poneo bi sa sobom svežanj te trave. Ako bi se na to odlučio, legao bi na tlo sa munda travom u ustima. Buda, postavljajući ovo retoričko pitanje, kazuje da on nije ta vrsta ratnika. Ukoliko bi bio poražen, radije bi umro, nego da se preda.
- 131 Bhāradvāda je ime jednog od drevnih brahmanskih klanova, a dvadesetak njegovih pripadnika se pojavljuju na različitim mestima u Pali kanonu. Čak i dan danas se u severnom delu Indije sreću ljudi čije je prezime Bhāradvāda, obično napisano kao Bharadwād.
- 132 *Bhavaṃ*, ovako se generalno među brahmanima oslovljavaju oni koji su isti po rangu među sobom, obično vokativom *bho* (dobri gospodine!).
- 133 *Muṇḍaka*, podsmešljiv naziv među brahmanima za budističke i ostale askete.
- 134 Sāvittī (skt Sāvitrī) jeste himna ili molitva upućena suncu, naročito ona čuvena iz *Ṛgvede*, III. 62.10. Smatrana je najvažnijom i najmoćnijom vedskom mantrom. U brahmanizmu i kasnije u hinduizmu poznata kao Gāyatrī mantra.
- 135 Opsednutost zadovoljstvima čula i gledištima.
- 136 Kako je objašnjeno u AN 6:37, ta trostruka izvrsnost se odnosi na to da je darovatelj radostan pre darivanja, ispunjen poverenjem tokom darivanja i nadahnut posle njega.

- 137 Pohlepa, mržnja i obmanutost.
- 138 Komentar kaže da se ovde radi o dve grupe mudrih božanstava.
- 139 To jest Đambudīpa, indijski potkontinent.
- 140 *Samañña*. Među životinjama raznolikost oblika delova njihovih tela određena je vrstom materice (*yonī*) u kojoj su začete, ali takve razlike nije moguće naći među individualnim telima brahmana i pripadnika drugih klasa ljudi. Pošto je tako, razlika između brahmana, plemića, trgovaca itd. je čisto verbalna oznaka; o njoj se govori kao o konvenciji.
- 141 Komentar: Sve do ovog trenutka Buda je kritikovao Bhāradvāđinu tvrdnju da se rođenjem postaje brahman. Sada će podržati Vāseṭṭhinu tvrdnju da se delima postaje brahman. Jer stari brahmani i drugi mudraci u ovome svetu nisu priznavali brahmanstvo nekoga ko je bio manjkav u načinu življenja, vrlini i postupcima.
- 142 Sa ovim stihovima reč delo, postupak (*kamma*) menja značenje, što signalizira sintagma „uslovljeni nastanak”. Postupak ovde više ne znači sadašnja dela koja određuju nečiji socijalni status, već dela u posebnom značenju sile koja bića vezuje za krug preporadanja. Ovakav način razmišljanja postaje još jasniji u sledećoj strofi.
- 143 Ovi stihovi i naredni ponovo se odnose na arahanta. Ovde, međutim, kontrast nije između arahanta kao nekog koga svetim čine njegova dela i rodenog brahmana koji nije dostojan svoga statusa, već između arahanta kao nekog ko je oslobođen okova dela i njihovih rezultata, s jedne strane, i svih drugih bića koja svojim delima ostaju vezana za krug rođenja i smrti.
- 144 *Amalaka* (sinhala *artalu*) ili mirobalan je lekovita voćka sa plodovima otprilike veličine masline.
- 145 *Beḷuva* (sinhala *belli*) je plod sa tvrdom ljuskom, koji može dostići veličinu mandarine.
- 146 Paralele ovoj suttu u SN 6:10 i AN 10:89 se ovde završavaju.
- 147 Prema komentaru, ovde se završavaju Budine reči i počinju Mogallānine.
- 148 Komentar: Reka koja se čini kao da je u njoj voda, a u stvari je kiselina.
- 149 Pošto se naredne dve strofe tretiraju kao naknadni dodatak. one nisu stavljene pod navodnike.
- 150 *Isivhaye vane*. Ovim se aludira na Īsipatanu, parkde je Buda održao svoj prvi govor.
- 151 *Kaṇhasiri*, drugo ime za Asitu
- 152 O čoveku koji je pokušao da zavede monahinju videti *Therīgāthā* XIV.
- 153 Prema komentaru, uzvišena i niska praksa kojima je podučavao Buda su: (1) prijatno vežbanje i brzo sticanje uvida, (2) bolno vežbanje i sporo sticanje uvida (videti AN 4:162). Ovi načini vežbanja ne stižu dva puta do druge obale, u smislu da svaki od četiri stupnja – ulazak u struju, jednom povratnik, ne-povratnik i arahant – ostavlja sve nečistoće koje treba ostaviti jednom i zauvek. Zato nema potrebe da se putovanje ponavlja. Sa druge strane, oslobađanje se ne postiže na samo jedan način, jer njemu vodi svaki od četiri navedena stupnja probuđenja.

- 154 Komentar govori o oštrici brijacha premazanoj medom. Onaj ko želi da poliče med, mora u isto vreme da dobro pazi da se ne poseče. Isto je sa munijem, koji dobija hranu od nezaređenih, ali mora dobro da pazi da ona ne probudi u njemu pohlepu i želju da ugada sopstvenom stomaku.
- 155 Epitet za Budu.
- 156 Ovde i dalje su dodati naslovi odeljaka, kako bi bila jasnija tema o kojoj se raspravlja u svakom od njih.
- 157 Tekst koristi množinu *upadhīnam* u proznom delu, ali jedninu akuzativa *upadhīm* u stihovima. O *upadhi* videti str. 40-41.
- 158 „Lični sklop“ (*sakkāya*) označava pet sastojaka bića kao objekata vezivanja.
- 159 *Anāsava*; otrovi ili *āsava*, doslovno „izlučevine“, predstavljaju razne oblike rasipanja energije, kao što je grozničava borba da se zadovolje čulne želje, žudnja za nastajanjem (sve novim egzistencijama), slepo vezivanje za stavove i običaje, kao i neznanje. Onaj ko je uklonio otrove (*khīṇāsava*) drugo je ime za arahanta.
- 160 „Pečina“, kao metafora za ljudsko telo, i „teški pokrov“ nam donose sliku čoveka koji je zarobljen, sapet čvrstim oklopom načinjenim od loših navika i štetnih mentalnih sadržaja.
- 161 „Pogrešno“ označava deset vrsta štetnih postupaka: povređivanje i ubijanje živih bića, krađa, preljuba, laganje, spletkarenje, vredanje, naklapanje, gramzivost, mržnja i pogrešna gledišta. Pogledati u *Kovač Ćunda* (AN 10:176).
- 162 Prema Komentaru, „oba kraja“ ovde imaju nekoliko mogućih značenja: kontakt čula i izvor kontakta; prošlost i budućnost, prijatan osećaj i bolan osećaj, ime i oblik, šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula, sopstvo i izvor sopstva.
- 163 Komentar: Razumevanje kontakta kao čulnog podražaja ima tri aspekta: biti u stanju da identifikujemo i razlučimo vrste čulnog podražaja; uočiti pravu prirodu čulnog podražaja (na primer, prolazan, izaziva patnju, ne pripada sopstvu) i napustiti vezanost za čulni podražaj. Ista tri aspekta mogla bi se primeniti i na razumevanje opažaja, pomenutog u narednoj strofi.
- 164 Komentar objašnjava razne vrste značenja reči „obmana“, od koji je najobuhvatnija lista od devet vrsta obmana: gledanje na ljude koji su bolji od nas kao na gore od nas, kao na nama ravne ili kao na bolje od nas; zatim gledanje na ljude koji su nam ravni kao na gore od nas, nama ravne ili kao na bolje od nas; i na kraju gledanje na ljude koji su gori od nas kao na gore od nas, nama ravne ili kao na bolje od nas. Drugim rečima, ovde se ne postavlja pitanje je li naš stav ispravan ili ne, već je reč o ukazivanju na opasnost koja leži u našoj stalnoj potrebi da se upoređujemo sa drugima.
- 165 Rašireno je verovanje da je za nas veoma korisno ako sretnemo i vidimo nešto što je čisto, uzvišeno, recimo neku svetu osobu. Već sam pogled na nju čini se da pročišćuje i nas same. Ova ideja se do danas u Indiji održala kroz ritual *daršana* („viđenja“ božanskog kipa ili slike, svete osobe ili svetog predmeta).
- 166 Otkriva ga kao nekog sa pogrešnim razumevanjem.
- 167 Nove voljne, tj. kammičke aktivnosti.

- 168 Misli se na asketske ili devocionalne rituale.
- 169 Komentar: Ide od učitelja do učitelja, od jedne do druge grupe, od gledišta do gledišta, od prakse do prakse, od jednog do drugog puta.
- 170 Kćeri Māre: Žudnja, Odbojnost i Strast, koje su pokušale da zavedu Budu dok je, posle probuđenja, boravio u blizini *bodhi* drveta. Ova epizoda opisana je u govoru *Mārīne kćeri* (*Māradhītu sutta*, SN 4:25).
- 171 Ovo nejasno i naizgled kontradiktorno mesto moglo bi se razjasniti tako da koristimo ispravne stavove, učenje, znanje, pravila i praksu kao put, kao sredstvo da stignemo do čistote. Kada smo do nje jednom stigli, napuštamo i sam taj put, jer čistota unutrašnjeg mira, u svom krajnjem značenju, jeste nešto što nadilazi ona sredstva kojima je ostvarena. U stihu koji ovome sledi jasno je da Māgandiya nije shvatio ovu distinkciju.
- 172 Ova strofa se javlja i u *Hālikkaddakāni suttī* (SN 22:3), gde je njeno značenje po bliže objašnjeno.
- 173 Misli se na „sлом tela”, tj. na smrt.
- 174 U vezi sa razmatranjem o tome da probuđeno biće ne može biti klasifikovano na način na koji mi to obično činimo videti *Aggivačchagotta sutta* (MN 72), *Yamaka sutta* (SN 22:85) i *Anurādhā sutta* (SN 22:86).
- 175 Kao što ukazuju drugi delovi ove pesme (videti belešku niže), ostvarenje cilja se ne meri količinom znanja, već je znanje neophodan deo puta ka cilju.
- 176 Prema Nd. I, ovaj odlomak opisuje četiri nematerijalna zadubljenja, ali pošto prva tri među njima uključuju opažanje (beskrajni prostor, beskrajna svest i područje ničega), samo četvrto od nematerijalnih zadubljenja – područje ni opažanja ni neopažanja – uklapa se u ovaj opis.
- 177 Umnožavanje – klasifikovanje (*papañca-sankha*): Sklonost uma da učitava razlike i nijanse čak i u najjednostavnija iskustva sadašnjeg trenutka, podstičući tako stavove koji mogu završiti u sukobu. Kao što Sn IV.14 ukazuje, koren tih klasifikovanja jeste opažaj: „Ja sam mislilac.” Radi daljeg razmatranja ovoga videti belešku (prvu uz ovaj govor) 175 i uvod u MN 18.
- 178 Uobičajen prevod pali termina *yakkha* je „demon”. No, prema Nd. I, u ovom kontekstu ovaj pojam označava osobu, individuu, ljudsko biće ili živo biće, a onda i njen duh.
- 179 Drugim rečima, mudrac zna da obe grupe iz prethodne strofe pogrešno smatraju da im je znanje merilo napretka, ne uočavajući uslovljenost koja još uvek postoji u tom znanju. Mudraci iz prve grupe pogrešno poistovećuju iskustvo ni opažanja ni neopažanja sa konačnim ciljem i otuda su oni još uvek zavisni od tog stupnja koncentracije. Mudraci u drugoj grupi, činjenicom da tvrde da jesu vešti, pokazuju da još uvek postoji latentna obmana u njihovom iskustvu, koja je samo nalik probuđenju. I da nisu potpuno oslobođeni prijanjanja. Obe grupe, pak, još uvek zadržavaju pojam „duha” koji se pročišćuje tokom procesa dostizanja pročišćenja. Kada ove uslovljenosti jednom uoči, mudrac više nema želju za raspravom i za nastajanjem ili nestajanjem. Na taj način znanje jeste sredstvo da se stigne

- do cilja, ali se ostvarenje tog cilja ne meri i nije definisano tim znanjem. Videti takode: DN 21; MN 18; Sn V.14
- 180 „Istina jeste jedna”. Ovu tvrdnju treba imati na umu čitajući naredne stihove, jer ona čini osnovu za raspravljanje o tome kako ljudi koji unapred zaključuju na osnovu pretpostavki govore u opoziciji: istinito i pogrešno. Buda ne poriče da postoji ono što je istinito i ono što je pogrešno. Umesto toga, on radije govori o tome da sva čvrsta stanovišta, bez obzira koliko istinit ili pogrešan njihov sadržaj mogao biti, kada se uzimaju kao događaji u lancu uzročnosti, dolaze na nivo istine uslovljenih fenomena, kako je to objašnjeno u prethodnom govoru. Ako se za njih vezemo, to vodi u obmanu, konflikt i novo nastajanje. Kada se na njih gleda na ovakav način – kao na događaje, pre nego kao na istinite i pogrešne opise drugih događaja (ili kao na događaje, pre nego kao na simbole) – sklonost vezivanja za njih ili ukopavanja u njih slabi.
- 181 Ovo je primer zablude kada uzmemo tek jedan deo učenja, nešto što je nama lično blisko, i proglasimo ga da za celo učenje. Naravno, rezultat nije zadovoljavajući.
- 182 Komentar: Oslobodivši se štetnih mentalnih sadržaja i stigavši na cilj, arahant nema potrebe da za bilo čime žudi.
- 183 Ideja „ja sam mislilac” leži u korenu svih naših identifikacija i ta obmana okiva naš um kroz polaritete ja/drugi, moje/tuđe itd. Da bismo ih se oslobodili, moramo naučiti da istražujemo te distinkcije – koje u početku uzimamo kao nešto što se samo po sebi razume – kako bismo uvideli da su one samo pretpostavke, ne sastavni deo sveta u kojem živimo, i shvatili koliko bi nam bilo lakše ako bismo uspeli da ih prevaziđemo.
- 184 Komentar: Štap je simbol za nasilje, koje ima tri oblika: fizičko nasilje (tri vrste pogrešnog postupanja telom), verbalno nasilje (četiri vrste pogrešnog verbalnog postupanja) i mentalno nasilje (tri vrste pogrešnog mentalnog postupanja). O svemu ovome se detaljnije raspravlja u *Sāleyyaka suttī* (MN 41) i *Ācunda suttī* (AN 10:176).
- 185 Komentar: „Više ne juri” ka nekom od odredišta ponovnog rođenja; „više ne tone” ni u jednu od četiri bujice: senzualnost, gledišta, preporadanje i neznanje. Videti *Ogha sutta* (SN 45:171) i *Yoga sutta* (AN 4:10).
- 186 Ova fraza, neka vrsta uputstva, kao da ukazuje da je ovaj govor imao ritualnu upotrebu, možda kao deo ceremonije preuzimanja pravila morala. U nastavku, stihovi objašnjavaju kako iščupati strelu o kojoj je upravo bilo reči.
- 187 Komentar: „Staro” i „novo” se odnosi na prošle i sadašnje sastojke bića.
- 188 Komentar: „Ono što izgleda svetlucavo i sjajno” označava žudnju i druge puteve zamučivanja uma.
- 189 Māra, Zli, personifikacija negativnih sadržaja uma.
- 190 Rādagaha.
- 191 Pojam „tekovina” (*upadhi*), u svom svakodnevnom značenju, označava posed, prtljag i druge stvari koje jedna nomadska porodica nosi unaokolo, seleći se sa

- jednog mesta na drugo. Na psihološkom planu, on označava bilo šta prema čemu bi neko mogao da izgradi osećaj „ja” ili „moje”, pa ga otuda nosi unaokolo kao neku vrstu mentalnog prtljaga. Videti objašnjenje na strani 40-41.
- 192 Nd. II daje šest različitih valjanih tumačenja za „iznad, ispod i popreko u sredini”:
iznad = budućnost; ispod = prošlost; u sredini = sadašnjost,
iznad = svet božanstava; ispod = pakao; u sredini = svet ljudi,
iznad = povoljno; ispod = nepovoljno; u sredini = neodređeni mentalni kvaliteti,
iznad = svojstvo bezobličnosti; ispod = svojstvo čulnosti; u sredini = svojstvo oblika,
iznad = osećaj zadovoljstva; ispod = osećaj bola; u sredini = osećaj ni zadovoljstva ni bola,
iznad = telo od stopala nagore; ispod = telo od temena nadole; u sredini = sredina tela.
- 193 To znači da se više neće vratiti u ovaj svet.
- 194 Razgovor sada skreće na onoga ko je postao arahant.
- 195 Upasīva još uvek razmišlja u relacijama potpunog poništenja (*ućcheda*) i večnog života (*sassata*). Buda ukazuje da je istina izvan uslovljene stvarnosti.
- 196 O stišavanju svesti – pri čemu se pokazuje da ono ne znači poništavanje svesti, već samo okončavanje njene neobuzdane aktivnosti – videti *Upaya sutta* (SN 22:53).
- 197 Pitanje se odnosi na meditanta na stupnju zadubljenja koji se naziva „područje ničega”. Videti IV.11, posebno strofu 874.
- 198 Posalino pitanje u vezi sa znanjem osobe koja je u području ničega ima dvostruko značenje. On pita šta Buda zna o takvom čoveku i isto tako šta bi neko na tom stupnju duhovnog razvoja trebalo da radi kako bi još više razvio svoj uvid. Budin odgovor odnosi se na oba ova aspekta.
- 199 O gledanju na svet kao na prazninu videti *Suññataloka sutta* (SN 35:85).

Pali-srpski rečnik

Rečnik čine uglavnom termini koji imaju doktrinarno značenje, a poređani su u skladu sa pali azbukom, o čemu videti stranu 355. Prednost je data imenicama nad srodnim pridevima i glagolima. Prednost je takođe data pozitivnim oblicima, pre nego negacijama, mada su i one označene tamo gde su istaknutije u odnosu na svoju pozitivnu osnovu. Složenice su uključene samo kada njihovo značenje nije očigledno na osnovu reči koje ih čine. Različita značenja jednog termina označena su numeracijom, sa tačkom i zarezom kao separatorom. Različiti prevodi iste reči, koji treba da obuhvate različite nijanse njenog značenja odvojeni su tačkom i zarezom. U uglastim zagradama je data dopuna definicija, a u okruglim komentar, kao dodatno objašnjenje te reči.

PĀLI	SRPSKI
<i>akālika</i>	koji odmah deluje; neposredno (bez vremenskog intervala)
<i>akiñćana</i>	koji ne poseduje ništa
<i>akusala</i>	štetno
<i>agāriya</i>	laik, svetovna osoba
<i>aggi</i>	vatra
<i>aććaya</i>	kršenje [monaških pravila]
<i>aććuta</i>	neuništiva (rečeno za <i>nibbānu</i>)
<i>ađđava</i>	poštenje, čestitost
<i>ađđhāsaya</i>	sklonost uma
<i>annā</i>	krajnje znanje [koje donosi stanje arahanta]
<i>atimāna</i>	arogancija
<i>attabhāva</i>	(1) osoba, individualna egzistencija; (2) telo
<i>attā</i>	sopstvo
<i>attha</i>	(1) značenje; (2) korist, dobro; (3) cilj, svrha
<i>atthaṅgama</i>	nestanak

<i>adhikāra</i>	(1) osnova, temelj; (2) služenje
<i>adhigama</i>	postizanje [stupnja uvida]
<i>adhiṭṭhāna</i>	odlučnost
<i>adhippāya</i>	svrha [iskaza]
<i>adhimutti</i>	uverenost, rešenost
<i>adhivaćana</i>	oznaka, određenje
<i>anattā</i>	ne-sopstvo
<i>anabhirati</i>	nezadovoljstvo
<i>anaya</i>	nesreća
<i>anāgāmī</i>	ne-povratnik
<i>anāgāriya</i>	beskućnik, beskućništvo
<i>anādāna</i>	neuzimanje
<i>anāvila</i>	neukaljan
<i>anāsava</i>	bez mentalnih otrova
<i>anigha</i>	neuznemiren
<i>anićca</i>	prolazno, nepostojano
<i>animitta</i>	bez oznake (stanje koncentracije)
<i>anītika</i>	bez neprijatelja
<i>anītiha</i>	nije stvar glasina
<i>anukampaka</i>	saosećajan
<i>anupassanā</i>	kontemplacija
<i>anupādisesa</i>	bez ostatka (o nibbāni, kada umre arahant)
<i>anuvyanđana</i>	manja obeležja [fizičkog izgleda]
<i>anusandhi</i>	zaključak, ono što proizlazi [iz učenja]
<i>anusaya</i>	prikrivena sklonost
<i>anussati</i>	podsećanje
<i>anussava</i>	usmena predaja
<i>aneđa</i>	bez impulsa (deo opisa arahanta)
<i>apāya</i>	svet patnje (loša mesta za preporadanje)
<i>apekkhā</i>	briga, zabrinutost
<i>appagabbha</i>	nenametljiv
<i>appanā</i>	zadubljenje [u koncentraciji]
<i>appamāda</i>	marljivost, posvećenost, promišljenost
<i>appićchatā</i>	malobrojnost želja
<i>abhiđđhā</i>	škrtost
<i>abhiññā</i>	(1) neposredno znanje; (2) više znanje

<i>abhinibbuta</i>	ohladeno
<i>abhinīhāra</i>	preuzimanje (zaveta da se postane probuđen)
<i>abhilepana</i>	lepljivo
<i>abhisāṅkhārā</i>	voljne aktivnosti
<i>abhisamaya</i>	prodor [ka razumevanju puta]
<i>amata</i>	bez smrti (rečeno za <i>nibbānu</i>)
<i>amanussa</i>	duh (doslovno, neljudsko biće)
<i>arati</i>	nezadovoljstvo
<i>arahatta</i>	stupanj arahanta
<i>arahant</i>	onaj ko je potpuno oslobođen iz kruga preporađanja
<i>ariya</i>	plemeniti
<i>arūpa</i>	nematerijalno [meditativno postinučje ili područje egzistencije]
<i>alasa bhāva</i>	lenjost
<i>aviḍḍā</i>	neznanje
<i>aviññāṇaka</i>	neosetljivo (doslovno, bez svesti)
<i>aviparīta</i>	neiskrivljeno
<i>avihimsā</i>	ne-okrutnost
<i>Avīci</i>	najniži među paklovima
<i>asaṅkappa</i>	neuznemirivo (rečeno o <i>nibbāni</i>)
<i>asaṅhāra</i>	nepomerivo (rečeno o <i>nibbāni</i>)
<i>asaṅkhata</i>	neuslovljeno (rečeno o <i>nibbāni</i>)
<i>asaṅkheyya</i>	„nemerljivo” (veoma dug vremenski period)
<i>asammoha</i>	ne-obmanutost
<i>asubha</i>	odbojna [priroda tela]
<i>asekha</i>	onaj ko je završio vežbanje (rečeno o arahantu)
<i>asoka</i>	bez tuge
<i>assāda</i>	zadovoljenje, zadovoljstvo, prijatan ukus
<i>ākāsa</i>	prostor, nebo
<i>ākiñcañña</i>	(1) područje ničega (kao meditativno stanje); (2) neposedovanje bilo čega
<i>āghāta</i>	ogorčenje
<i>āḍānīya</i>	čistokrvan (metaforično o arahantu)

<i>āḍṭva</i>	življenje, zarađivanje za život
<i>āḍṭvaka</i>	pripadnik asketskog reda koji je predvodio Makkhali Gosāla
<i>āḍiécabandhu</i>	sunčev srodnik (Budin epitet)
<i>āḍīnava</i>	opasnost
<i>ānantarika</i>	bez prekida
<i>ānisamsā</i>	korist
<i>ānubhāva</i>	duhovna moć
<i>āpatti</i>	prestup (kršenje monaških pravila)
<i>āpo</i>	voda [element]
<i>āyatana</i>	područje čula
<i>āyu</i>	život, životna snaga, vitalnost
<i>ārammaṇa</i>	objekat [meditacije]
<i>āvaraṇa</i>	prepreka [u umu]
<i>āsaya</i>	interes, želja, sklonost
<i>āsava</i>	otrov
<i>āhāra</i>	hrana
<i>iṅḍita</i>	uznemiren, potresen
<i>ito bahiddhā</i>	izvan ovoga (van Budinog učenja)
<i>iddhi</i>	duhovna snaga, duhovna moć
<i>iddhipāda</i>	osnova duhovne snage
<i>indakhīla</i>	stub na ulazu u selo
<i>indriya</i>	sposobnost (duhovna ili čulna)
<i>iriyāpatha</i>	položaj
<i>isi</i>	riši (asketa-mudrac)
<i>issā</i>	zavist
<i>īti</i>	nevolja, nedaća
<i>ugghāti</i>	ushićenje, zanos
<i>učcheda</i>	poništanje (često kombinovano sa <i>-diṭṭhi</i> ili <i>-vāda</i>)
<i>uḍu</i>	pravo
<i>uṭṭhāna</i>	inicijativa, dizanje

<i>udāna</i>	nadahnuti iskaz
<i>uddhaćća</i>	uznemirenost, nestrpljivost
<i>unnati</i>	gordost
<i>upaćāra</i>	pristupna [koncentracija]
<i>upaddava</i>	nesreća
<i>upadhi</i>	(1) tekovina, ono što je stećeno; (2) objekat vezivanja
<i>upanāha</i>	neprijateljstvo
<i>upanissaya</i>	podrška, povoljno stanje
<i>upapatti</i>	preporadanje
<i>upaya</i>	ukljućenost, uplitanje, biranje strane
<i>upavāda</i>	kritika, kritikovanje
<i>upasama</i>	mir
<i>upasampadā</i>	potpuno zaredenje
<i>upassagga</i>	nevolja, nesreća
<i>upādāna</i>	vezivanje
<i>upāsaka</i>	nezaređenik sledbenik
<i>upāsikā</i>	nezaređena sledbenica
<i>upekkhā</i>	spokojstvo
<i>uposatha</i>	dan predanosti (dan punog i mladog meseca)
<i>uppatti</i>	poreklo, izvor [sutte]
<i>uppāda</i>	nastanak
<i>ussada</i>	oteklina
<i>eka</i>	jedan, sam
<i>ekagga</i>	fokusiran (svojstvo koncentrisanog uma)
<i>ekāyanamagga</i>	direktan put, jednosmeran put
<i>eđā</i>	impuls
<i>okappana</i>	poverenje
<i>okāsaloka</i>	kosmos
<i>obhāsa</i>	sjaj
<i>ogha</i>	poplava, bujica
<i>ottappa</i>	strah od činjenja loših dela
<i>ovāda</i>	opomena

<i>kaṅkhā</i>	sumnja, zbunjenost
<i>katannutā</i>	zahvalnost
<i>kathamkathā</i>	zbunjenost, konfuzija
<i>kathoḍḍa</i>	raspravljanje, debata
<i>kappa</i>	(1) eon; (2) mentalni konstrukt
<i>kamma</i>	postupak, delo
<i>kammaṭṭhāna</i>	objekat meditacije
<i>kammantā</i>	zanimanje, profesija
<i>karuṇā</i>	saosećanje
<i>kalaha</i>	svađa
<i>kalyāṇamitta</i>	dobar prijatelj, duhovni prijatelj
<i>kaṣiṇa</i>	kružni objekat u boji korišćen za fokusiranje paznje pri meditaciji
<i>kahāpaṇa</i>	novčić
<i>kāma</i>	čulna želja, čulno zadovoljstvo
<i>kāmaguṇa</i>	strune zadovoljstva čula (prijatni oblici, zvukovi itd.)
<i>kāmarūpī</i>	u stanju da po želji promeni oblik
<i>kāya</i>	telo
<i>kāla</i>	vreme, pravo vreme
<i>kinćana</i>	„nešto”, prepreka
<i>kibbisa</i>	pokvarenost, loš karakter
<i>kilesa</i>	mentalna nečistoća
<i>kukkućca</i>	kajanje
<i>kusala</i>	(1) korisno; (2) primereno, prikladno
<i>kusīta</i>	lenj
<i>kuhaka</i>	prevarant
<i>kuhana</i>	varanje
<i>kevalī</i>	usavršeni (epitet za arahanta)
<i>koṭi</i>	deset miliona
<i>kodha</i>	bes
<i>kopa</i>	iritiranost, bes
<i>kolāhala</i>	galama, komešanje
<i>kosadḍa</i>	lenjost

<i>khaggavisāṇa</i>	nosorogov rog
<i>khaṇa</i>	(1) trenutak; (2) prilika
<i>khattiya</i>	ratnik, pripadnik plemićke kaste
<i>khanti</i>	strpljenje, trpeljivost
<i>khandha</i>	sastojak; masa
<i>khila</i>	„zgarište”, jalovost uma
<i>khema</i>	sigurnost, zaštita
<i>gaṇa</i>	grupa, skup
<i>gati</i>	odredište [pri preporadanju]
<i>gantha</i>	čvor
<i>gahaṭṭha</i>	domaćin
<i>gārava</i>	poštovanje
<i>gāvuta</i>	mera za dužinu (oko 2 km)
<i>gihī</i>	laik, svetovan čovek
<i>guṇa</i>	izvanredan kvalitet
<i>gharāvāsa</i>	domaćinski život
<i>ćakkavatti</i>	pravedni vladar
<i>ćakkavāḷa</i>	svet, sunčev sistem
<i>ćakkhu</i>	oko
<i>ćakkhumā</i>	„vidilac” (Budin epitet)
<i>caṇḍāla</i>	izopštenik, pripadnik najniže kaste
<i>caraṇa</i>	postupanje, dobro ponašanje
<i>carita</i>	temperament
<i>čāga</i>	(1) velikodušnost; (2) odustajanje
<i>čārikā</i>	putovanje
<i>ćitta</i>	um
<i>ćetanā</i>	volja
<i>ćetiya</i>	svetilište, mesto gde su pohranjeni ostaci svete osobe
<i>ćetokhila</i>	mentalna blokada, jalovost
<i>čhanda</i>	želja (i korisna i štetna)

<i>ḍaṭṭila</i>	asketa sa pundoṃ
<i>ḍappā</i>	žudnja
<i>ḍarā</i>	starost
<i>ḍāgariya</i>	prisutnost, budnost
<i>ḍāti</i>	(1) rođenje, stvaranje; (2) kasta, društvena klasa
<i>ḍina</i>	pobednik (epitet za Budu ili arahanta)
<i>ḍegućha</i>	moralno loše, odbojno
<i>ḍhāna</i>	meditativno zadubljenje
<i>ñāṇa</i>	znanje
<i>takka</i>	misao, razmišljanje
<i>taṇhā</i>	žudnja
<i>tadaṅga</i>	u određenom pogledu
<i>tapo</i>	trpljenje, askeza
<i>tasathāvara</i>	krhko i čvrsto
<i>tādī</i>	(1) onaj ko je nepristrasan; (2) takav
<i>tāpasa</i>	pustinjak, asketa, podvižnik
<i>tiṇṇa</i>	pređeno (metaforčna bujica – videti <i>ogha</i>)
<i>tiṭṭhakara</i>	„tvorac gaza, prelaza preko bujice” (osnivač nekog duhovnog učenja)
<i>tiṭṭhiya</i>	sledbenik druge [ne-budističke] tradicije
<i>tīraṇa</i>	pažljivo razmatranja
<i>teḍo</i>	vatra [element]
<i>thambha</i>	gordost, tvrdoglavost
<i>ṭhitatta</i>	unutrašnja čvrstina, stamenost
<i>thina</i>	tupost
<i>dakkiṇā</i>	poklon; ono što se prinosi kao žrtva
<i>dakkhineyya</i>	onaj ko je vredan poklona
<i>daṇḍa</i>	batina (kao metafora za nasilje)
<i>danta</i>	ukroćen

<i>daratha</i>	žalost; briga
<i>dassana</i>	viđenje, perspektiva, pogled
<i>dāna</i>	davanje, dar
<i>diṭṭha</i>	viđeno
<i>diṭṭhi</i>	gledište
<i>diṭṭhigata</i>	spekulativno, teorijsko gledište
<i>diṭṭhigatika</i>	teoretičar
<i>diṭṭhe dhamme</i>	već u ovom životu
<i>dukkarakārikā</i>	teške asketske prakse
<i>dukkha</i>	patnja; bol, bolno
<i>duggati</i>	loše odredište [pri preporađanju – videti <i>gati</i>]
<i>duccārita</i>	loše ponašanje
<i>dussīla</i>	nemoralno
<i>deva</i>	božanstvo
<i>devatā</i>	božanstvo
<i>desanā</i>	učenje, podučavanje
<i>domanassa</i>	tuga
<i>dosa</i>	(1) mržnja; (2) pogreška, mana
<i>dhamma</i>	(1) Budino učenje; (2) učenje uopšte; (3) mentalni kvalitet; (4) stvar (generalno), pojava; (5) ispravnost, pravednost
<i>dhātu</i>	(1) područje; (2) elemenat
<i>dhiti</i>	postojanost
<i>dhīra</i>	(1) mudar; (2) postojan
<i>dhutaṅga</i>	asketska praksa
<i>dhura</i>	(1) teret, tovar (2) poziv, specijalizacija
<i>dhona</i>	pročišćen [od lošeg]
<i>nandī</i>	oduševljenje
<i>nāga</i>	(1) biće nalik zmaju; (2) kobra; (3) veliki slon predvodnik; (4) epitet za Budu ili arahanta
<i>nāmarūpa</i>	ime i oblik
<i>nikati</i>	prevara, obmana
<i>nikūṭa</i>	kulminacija [učenja]

<i>niketa</i>	boravište
<i>nikkāma</i>	bez želja
<i>nigaṇṭha</i>	đainski asketa
<i>nighāti</i>	utučenost, potištenost
<i>nindā</i>	kritika, kritikovanje
<i>nipaka</i>	razborit
<i>nipuṇa</i>	(1) tanan, suptilan; (2) pronicljiv
<i>nippariyāya</i>	direktan [način podučavanja]
<i>nibbidā</i>	otrežnjenje
<i>nibbuta</i>	ohladen, stigao do <i>nibbāne</i>
<i>nibbedha</i>	prodor, pronicanje
<i>nimitta</i>	oznaka, znak
<i>nimmīta</i>	emanacija, (umom) stvoreno
<i>niyata</i>	predodređene sudbine
<i>niyāma</i>	fiksirani kurs (plemenitog puta)
<i>niyyāna</i>	izlazak, napuštanje; oslobođenje
<i>niyyānika</i>	oslobađajuće
<i>niratta</i>	odbačeno
<i>niraya</i>	pakao
<i>nirāsa</i>	bez želja
<i>nirodha</i>	prestanak
<i>nivāta</i>	poniznost
<i>nivāraṇa</i>	prepreka
<i>nivissavādī</i>	dogmatičar
<i>nivesana</i>	(1) boravište; (2) vezanost
<i>nisaṅkhati</i>	aktiviranje
<i>nissaya</i>	zavisnost; podrška
<i>nissaraṇa</i>	beg
<i>nissīta</i>	dependent
<i>nīvaraṇa</i>	prepreka
<i>nekkhamma</i>	obuzdavanje, odustajanje
<i>pakappanā</i>	formulacija
<i>pagabbha</i>	bestidan, bezočan
<i>paćcakkha</i>	direktno saznato

<i>paćcāya</i>	(1) uslov; (2) materijalne potrepštine za monaha
<i>paćcavekkhaṇa</i>	razmatranje, promišljanje
<i>paćcūsamāye</i>	vreme neposredno pred zoru
<i>paćcekabuddha</i>	utihnuli buda; onaj ko je probuđen sopstvenim naporom, ali nema sposobnost da znanje prenese drugima
<i>paḍā</i>	pokolenje, generacija, populacija [razumnih bića]
<i>paññā</i>	mudrost
<i>paṭikūla</i>	odbolno, odbojnost
<i>paṭigha</i>	(1) čulni podražaj; (2) odvratnost
<i>paṭiññā</i>	(1) obećanje, zavet; (2) priznavanje; (3) tvrdnja
<i>paṭippassaddhi</i>	opadanje, stišavanje
<i>paṭibhāna</i>	domišljatost, dovitljivost
<i>paṭivedha</i>	pronicanje; razumevanje
<i>paṭisandhi</i>	ponovno povezivanje; začćeće (pri stvaranju novog bića)
<i>paṭisambhidā</i>	analitičko znanje
<i>paṭisallāna</i>	osama
<i>paṇidhi</i>	(1) odluka; (2) želja
<i>paṇīta</i>	uzvišeno; izvanredno
<i>paṇḍita</i>	mudra osoba, znalac
<i>paṭiṭṭhā</i>	podloga, uporište
<i>paṭthanā</i>	(1) težnja; (2) čežnja
<i>pathavī</i>	zemlja
<i>pada</i>	stanje
<i>padhāna</i>	nastojanje
<i>papañca</i>	umnožavanje [mentalnih aktivnosti]
<i>pabbādita</i>	begunac, onaj ko je napustio laički život, monah
<i>pabbādā</i>	beg, odlazak [u beskućnike]
<i>pamāna</i>	(1) mera; (2) kriterijum [znanja]
<i>pamāda</i>	nepažljivost, nepromišljenost, pometenost
<i>payoga</i>	napor, trud
<i>paramattha</i>	najviši cilj
<i>parābhava</i>	pad, propadanje

<i>parāyaṇa</i>	odredište
<i>pariggaha</i>	(1) posed; (2) razumevanje [uslova]
<i>pariścheda</i>	ograničavanje, omeđivanje
<i>pariññā</i>	potpuno razumevanje
<i>paritassitā</i>	uznemirenost
<i>parideva</i>	naricanje
<i>parinibbāyati</i>	dostiže konačnu <i>nibbānu</i> (opis smrti arahanta)
<i>parinibbuta</i>	dostigao <i>nibbānu</i> (tokom života ili posle smrti)
<i>paribbājaka</i>	luralica, beskućnik
<i>pariyatti</i>	knjiško znanje
<i>pariyāya</i>	(1) način [izlaganja]; (2) indirektan [način izlaganja]
<i>pariyuṭṭhāna</i>	opsednutost [mentalnom nečistoćom]
<i>parissaya</i>	prepreka
<i>parovara</i>	od vrha do dna, daleko i blizu
<i>palibodha</i>	smetnja
<i>paḷāsa</i>	drskost, bezobrazluk
<i>pavāraṇā</i>	ceremonija na kraju tromesečnog povlačenja tokom monsuna
<i>paviveka</i>	samoća
<i>pasamsā</i>	pohvala
<i>pasāda</i>	(1) poverenje; (2) jasnoća
<i>pahāna</i>	napuštanje
<i>pācittiya</i>	jedna grupa kršenja monaških pravila (ona koja se mogu ispraviti ispovedanjem)
<i>pāṭihāriya</i>	(1) čudo; (2) protivmera
<i>pāṇa</i>	živo biće
<i>pātimokkha</i>	skup monaških pravila
<i>pāpa</i>	loše, rđavo
<i>pāra</i>	van, izvan [rođenja i umiranja]
<i>pāramī</i>	virtina koju treba usavršiti da se dostigne probuđenje
<i>pārāḍika</i>	jedna grupa kršenja monaških pravila (ona zbog kojih sledi isključivanje iz monaškog reda)
<i>piṇḍapāta</i>	prošenje hrane

<i>pīti</i>	ushićenje
<i>pīlana</i>	tlaćenje, proganjanje
<i>puggala</i>	osoba
<i>puñña</i>	zasluge, dobra dela
<i>puthuđđana</i>	prost čovek
<i>punabbhava</i>	ново postojanje
<i>pubbayoga</i>	prošli naponi, ranija meditativna praksa
<i>purisa</i>	osoba
<i>purekkhāra</i>	sklonost, naklonost
<i>pūđā</i>	poštovanje, počast, prinošenje darova
<i>pesala</i>	dobrog ponašanja
<i>pesuṇa</i>	ogovaranje
<i>porāṇā</i>	drevni (raniji komentatori)
<i>phala</i>	plod [puta]
<i>phassa</i>	kontakt
<i>bala</i>	snaga, moć
<i>bāla</i>	budala
<i>bāhusacēca</i>	učenost, bogato znanje
<i>bīđā</i>	seme
<i>bođđhaṅga</i>	element probuđenja
<i>bodhi</i>	buđenje, probuđenje
<i>bodhisatta</i>	budući Buda
<i>brahmačariya</i>	duhovni život, svetački život
<i>brahmaṇa</i>	brahman (ili po kasti ili po duhovnom postignuću)
<i>bhagavā</i>	Blaženi (Budin epitet)
<i>bhaya</i>	(1) opasnost; (2) strah
<i>bhava</i>	(1) bivanje; (2) nastajanje
<i>bhāvanā</i>	razvijanje, negovanje
<i>bhāvitatta</i>	obučen, usavršen
<i>bhikkhu</i>	potpuno zaređeni monah
<i>bhikkhunī</i>	potpuno zaređena monahinja

<i>bhūta</i>	(1) biće; (2) ono što je nastalo
<i>bhūmi</i>	tlo, zemlja; nivo, stupanj
<i>makkha</i>	prezir
<i>magga</i>	put (naročito četiri kojima se nadilazi ovaj svet)
<i>mañku</i>	poniženje
<i>maṅgala</i>	blagoslov, dobar znak
<i>maćću</i>	smrt
<i>maćchariya</i>	pohlepa
<i>mada</i>	taština; opijenost
<i>maddava</i>	mekoća
<i>manasikāra</i>	pažnja
<i>manussa</i>	ljudsko biće
<i>mano</i>	um, mentalno
<i>manta</i>	sveta himna [u Vedama]
<i>mantā</i>	sveti napevi; misao, ideja
<i>mamattā</i>	uzimanje stvari kao „moje”
<i>mamāyita</i>	stvari uzete kao „moje”
<i>maraṇa</i>	smrt
<i>mahāpurisa</i>	veliki čovek (budući Buda)
<i>mahesi</i>	veliki riši (Budin epitet)
<i>mātikā</i>	matrica, struktura
<i>māna</i>	taština
<i>māyā</i>	licemerje; privid
<i>micchādiṭṭhi</i>	pogrešno gledište
<i>mitta</i>	prijatelj
<i>middha</i>	tromost, pospanost
<i>mućchā</i>	zanos, opsednutost
<i>muta</i>	osećano (objekat fizičkih čula)
<i>muditā</i>	radost zbog sreće drugih
<i>muni</i>	utihnuti mudrac
<i>musāvāda</i>	laganje
<i>mūla</i>	koren [mentalnih stanja i postupaka]
<i>mettā</i>	prijateljska ljubav

<i>methuna</i>	seksualni odnos
<i>medhaga</i>	razdor, nesloga, svađa
<i>moneyya</i>	stanje posedovanja mudrosti
<i>mosa</i>	lažno
<i>moha</i>	obmana, obmanutost
<i>yakkha</i>	(1) demon; (2) duh
<i>yañña</i>	ritualna žrtva
<i>yoga</i>	veza, jaram
<i>yogakkhema</i>	sigurnost od jarma
<i>yođana</i>	jedinica za dužinu (oko 10 km)
<i>yođanā</i>	konstruisanje [prelaza]
<i>yoni</i>	(1) materica; (2) način rađanja bića
<i>ratana</i>	(1) dragulj; (2) lakat, mera za dužinu (oko 45 cm)
<i>rati</i>	ushićenje
<i>rāga</i>	strast, požuda
<i>rūpa</i>	(1) materijalni oblik; (2) vidljiva forma
<i>lakkhaṇa</i>	(1) karakteristika neke stvari; (2) glavna telesna obeležja svakog bude
<i>laggana</i>	vezivanje, privrščivanje
<i>lūkha</i>	grubost, grub
<i>lepana</i>	lepljiv
<i>loka</i>	svet
<i>lokuttara</i>	transcendentno
<i>lomahaṃsa</i>	strava
<i>vanācana</i>	varanje
<i>vaṭṭa</i>	krug [rođenja i smrti, <i>saṃsāra</i>]
<i>vaṇṇanā</i>	objašnjenje [termina i njihovog značenja]
<i>vata</i>	religijsko pravilo, praksa, dužnost
<i>vatthu</i>	(1) osnova, objekat; (2) pravni slučaj; (3) priča

<i>vanatha</i>	želja
<i>vavatthāna</i>	razgraničenje [imena i oblika itd.]
<i>vasala</i>	otpadnik
<i>vācā</i>	govor
<i>vāda</i>	(1) učenje; (2) debata [o učenju]
<i>vāyo</i>	vazduh [elemenat]
<i>vāsana, vāsanā</i>	navika
<i>vikkhambhana</i>	potiskivanje
<i>vikkhepa</i>	ometanje
<i>vighāta</i>	tuga; zbunjenost
<i>vićakkhaṇa</i>	pronicijiv, oštrouman
<i>vićikićchā</i>	sumnja
<i>viđđā</i>	jasno znanje
<i>viññatti</i>	naznaka
<i>viññāṇa</i>	svest
<i>viññāta</i>	saznato, spoznato, shvaćeno
<i>vitakka</i>	misao
<i>vitatha</i>	nerealno
<i>vitta</i>	blago
<i>vinaya</i>	(1) disciplina; (2) uklanjanje
<i>vinicćhaya</i>	sud [o disciplinskim stvarima i gledištima]
<i>vinibandha</i>	veza, okovi
<i>vipatti</i>	defekt, neuspeh
<i>vipallāsa</i>	kvarenje, promena [gledišta, misli i opažaja]
<i>vipassanā</i>	uvid
<i>vipāka</i>	plod, rezultat [kamme]
<i>vippaṭisāra</i>	kajanje
<i>vibhava</i>	(1) ne-postojanje; (2) nestanak
<i>vimutti</i>	oslobođenje
<i>vimokkha</i>	oslobađanje; usavršenost
<i>virāda</i>	bez mrlje, čisto
<i>virati</i>	obuzdavanje, samoodricanje
<i>viriya</i>	energija
<i>vivattaćchadda</i>	svi velovi uklonjeni (rećeno za Budu)
<i>vivāda</i>	polemika, rasprava

<i>viveka</i>	osama
<i>visattikā</i>	vezanost
<i>visaya</i>	region, sfera
<i>visalla</i>	sve strele uklonjene, bez tuge
<i>visuddhi</i>	pročišćenje
<i>visenibhūta</i>	daleko
<i>visesa</i>	odlika (izuzetnost u meditativnoj praksi)
<i>vihimsā</i>	povređivanje (kao misao ili namera); agresija
<i>vihesā</i>	zastašivanje, uznemiravanje
<i>vītarāga</i>	onaj u kojem nema strasti
<i>vīthi</i>	proces [svesti]
<i>vīra</i>	[duhovni] heroj
<i>vedagū</i>	(1) znalac Veda; (2) veliki znalac (rečeno za Budu)
<i>vedanā</i>	osećaj
<i>vera</i>	neprijateljstvo, mržnja
<i>vevićchā</i>	pohlepa, tvrdičluk
<i>vessa</i>	pripadnik klase trgovaca i poljoprivrednika
<i>vokāra</i>	činilac (sastojci koji čine razumno biće)
<i>voḥāra</i>	konvencionalni izraz, termin; zanat
<i>vyasana</i>	propast, nesreća
<i>vyākaraṇa</i>	(1) predviđanje [budućeg probuđenja]; (2) objava [o postignuću]
<i>vyāpāda</i>	zlovolja
<i>vyārosanā</i>	bes
<i>saupādisesa</i>	sa ostatkom (rečeno o <i>nibbāni</i> tokom života)
<i>saṃyojana</i>	okov
<i>saṃvara</i>	stražarenje, motrenje; obuzdavanje
<i>saṃvega</i>	osećaj neodložnosti, hitnosti
<i>saṃsagga</i>	vezivanje
<i>samsāra</i>	krug preporađanja
<i>sakadāgāmī</i>	jednom-povratnik
<i>sakkāya</i>	osoba, individua (skup pet sastojaka)
<i>saṅkappa</i>	namera, misao

<i>saṅkilesa</i>	nečistoća
<i>saṅkhata</i>	uslovljeno
<i>saṅkhā</i>	oznaka, određenje
<i>saṅkhāta</i>	uslovljeno
<i>saṅkhārā</i>	(1) voljne aktivnosti; (2) uslovljene stvari; (3) tvorevina, mentalni obrazac
<i>saṅga</i>	veza
<i>saṅgaṇikā</i>	društvo
<i>saṅgītikārakā</i>	kompilatori [kanonskih tekstova]
<i>saćca</i>	istina
<i>saćchikiriyā</i>	shvatanje, uviđanje, razumevanje
<i>sannatatta</i>	samoobuzdan
<i>saññā</i>	opažaj
<i>saṭhatā, sāṭheyya</i>	lažljivost
<i>sati</i>	svesnost
<i>satipaṭṭhāna</i>	uspostavljanje svesnosti
<i>satta</i>	[razumno] biće
<i>sattakkhattuparama</i>	najviše sedam puta (vrsta ulaska u tok)
<i>satthā</i>	učitelj
<i>saddhā</i>	poverenje, vera
<i>santati</i>	kontinuitet [uma]
<i>santi</i>	mir
<i>santuṭṭhi</i>	zadovoljenost
<i>santosa</i>	zadovoljenost
<i>santhava</i>	prisnost
<i>sandiṭṭhika</i>	direktno vidljivo, pripada sadašnjem životu (rečeno za Dhammu)
<i>sapadānācārī</i>	onaj ko prosi hranu ne preskačući nijednu kuću
<i>sabbaññutā</i>	sveznanje
<i>samaññā</i>	oznaka, naziv
<i>samaṇa</i>	asketa
<i>samatha</i>	smirenje (meditativna praksa koncentracije)
<i>samaya</i>	(1) prilika; (2) filozofski sistem; (3) postignuće
<i>samādhi</i>	koncentracija

<i>samāpatti</i>	meditativno postignuće
<i>samuggahita</i>	(1) prisvojiti; (2) ono što je prisvojeno
<i>samućcheda</i>	iskorenjivanje [nečistoća]
<i>samudaya</i>	nastanak [patnje itd.]
<i>sampaḍaṅṅa</i>	jasno razumevanje
<i>sampatti</i>	izuzetnost, uspeh
<i>samparāyika</i>	ono što pripada budućim životima
<i>sampasādana</i>	blagost, mirnoća
<i>sambādha</i>	ograničavanje
<i>sambodhi</i>	probuđenje
<i>sammasana</i>	istraživanje [uslovljenih stvari kao prolaznih itd.]
<i>sammādiṭṭhi</i>	ispravno razumevanje
<i>sammuti</i>	mišljenje, gledište; saglasnost
<i>sayambhū</i>	samousavršeni (rečeno za bude i paćcekabude)
<i>saraṇa</i>	utočište, zaštita
<i>salla</i>	strela
<i>savana</i>	slušanje [Dhamme]
<i>saviññāṇaka</i>	razumno (doslovno, sa svešču)
<i>sassata</i>	eternalizam (često kombinovano sa <i>-diṭṭhi</i> ili <i>-vāda</i>)
<i>sahāya</i>	saputnik
<i>sākaćchā</i>	diskusija
<i>sāta</i>	prijatan
<i>sāmaggī</i>	sloga, saglasnost
<i>sārambha</i>	(1) rivalitet; (2) podstrekivanje
<i>sāvaka</i>	učenik
<i>sāsana</i>	učenje [Budino]
<i>sikkhā</i>	vežbanje, trening
<i>sikkhāpada</i>	pravilo vežbanja
<i>siddha</i>	usavršen, vešt
<i>sineha</i>	(1) privrženost; (2) vlaga
<i>sibbinī</i>	porobljivač (metafora za žudnju)
<i>sīla</i>	vrlina, čestitost, dobro postupanje
<i>sīlabbata</i>	pravila i rituali

<i>sukha</i>	zadovoljstvo, sreća
<i>sugata</i>	Srećni (Budin epitet)
<i>sugati</i>	dobro odredište (videti <i>gati</i>)
<i>suñña</i>	prazno
<i>suññata</i>	praznina
<i>suta</i>	(1) ono što je čuto; (2) znanje
<i>sudda</i>	kasta najamnika i slugu
<i>suddhāvāsa</i>	čisto boravište (mesto gde se preporučuju ne-povratnici)
<i>suddhi</i>	čistota
<i>supaṇṇa</i>	vrsta mitske ptice
<i>subhāsita</i>	dobro izgovorene [reči]
<i>suvaća</i>	lak za savetovanje
<i>sussūsa</i>	želja za učenjem
<i>suhaḍḍa</i>	prijatelj („drag srcu”)
<i>sekha</i>	onaj koji vežba, učenik
<i>soka</i>	žalost
<i>sotāpatti</i>	ulazak u tok
<i>sotāpanna</i>	onaj ko je ušao u tok
<i>sotthi</i>	sigurnost
<i>sotthiya</i>	znalac, učen čovek
<i>somanassa</i>	radost
<i>soraćća</i>	blagost
<i>sovaćassatā</i>	biti lak za savetovanje
<i>havya</i>	prineta žrtva (božanstvu)
<i>hiri</i>	stid zbog činjenja loših dela
<i>hetu</i>	uzrok

Bibliografija

I Pali verzija Suttanipāte koja je korišćena

Chaṭṭha Saṅgāyana Tipiṭaka izdanje. Vipassana Research Institute elektronska verzija 4.0. Online na <http://www.tipitaka.org/cst4>.

II Raniji prevodi Suttanipāte koji su konsultovani

Jayawickrama, N. A., prev. 2001. *Suttanipāta: Text and Translation*. Kelaniya, Sri Lanka: Post-Graduate Institute of Pāli and Buddhist Studies.

Norman, K. R., prev. 2006b. *The Group of Discourses*. 2. izdanje. Lancaster: Pali Text Society.

Paññobhāsa, Bhikkhu, prev. 2012. *The Aṭṭhakavagga (Sutta nipāta 4)*, pali, sa engleskim prevodom. n.p. Path Press.

Saddhātissa, H., prev. 1994. *The Sutta-Nipāta*. London: Routledge Curzon.

Ṭhānissaro Bhikkhu. 1997a. „The Atthaka Vagga: The Octet Chapter.” Onlajn verzija: <http://www.accesstoinsight.org/lib/authors/thanissaro/atthakavagga.html>.

— . 1997b. „The Parayana Vagga: The Chapter on the Way to the Far Shore.” Onlajn verzija: <http://www.accesstoinsight.org/lib/authors/thanissaro/parayanavagga.html>.

Veljačić, Čedomil. 1977. *Pjesme prosjaka i prosjakinja*. Sarajevo: Veselin Masleša

III Drugi radovi koji su konsultovani

Anālayo. 2010. „Pacceka-buddhas in the Isigili-sutta and its Ekottari-ka-āgama Parallel.” *Canadian Journal of Buddhist Studies* 6: 5–36.

— . 2011a. *A Comparative Study of the Majjhima-nikāya*. Taipei: Dharma Drum Publishing.

- . 2011b. „The conversion of the Brahmin Sela in the Ekottarika-Āgama.” *Thai International Journal of Buddhist Studies* 2: 37–56.
- . 2014. *The Dawn of Abhidharma*. Hamburg: Hamburg University Press.
- . 2015. „Pratyekabuddhas in the Ekottarika-āgama.” *Journal of the Oxford Centre for Buddhist Studies* 8:10–27.
- Bapat, P. V. 1951. *Arthapada Sūtra Spoken by the Buddha*. Santiniketan, India: Visva-Bharati. Onlajn engleski prevod, sa pali paralelama: <http://mbingenheimer.net/tools/bibls/Bapat.1951.Arthapadasutra.pdf>.
- Beal, Samuel. 1875. *The Romantic Legend of Sākya Buddha from the Chinese-Sanscrit*. London: Trübner. Onlajn verzija: <https://archive.org/details/romanticlegendof00ahbi>.
- Bodhi, Bhikkhu, prev. 1995. *The Great Discourse on Causation: The Mahānidāna Sutta and Its Commentaries*. 2. izdanje. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- , prev. 2000. *Connected Discourses of the Buddha (Saṃyutta Nikāya)*. Boston: Wisdom Publications.
- , ur. 2007a. *A Comprehensive Manual of Abhidhamma (Abhidhammattha-saṅgaha)*. 3. izdanje. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- , prev. 2007b. *Discourse on the All-Embracing Net of Views: The Brahmajāla Sutta and Its Commentaries*. 2. izdanje. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- , prev. 2012. *Numerical Discourses of the Buddha (Aṅguttara Nikāya)*. Boston: Wisdom Publications.
- Brough, John. 1962. *The Gāndhārī Dharmapada*. Reprint 2001. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Burlingame, Eugene Watson. 1921. *Buddhist Legends*. 3 toma. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Collins, Steven. 1982. *Selfless Persons: Imagery and Thought in Theravāda Buddhism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cone, Margaret. *A Dictionary of Pāli*. Oxford: Pali Text Society, deo 1 (a–kh) 2001, deo 2 (g–n) 2010.
- D’Alwis, James. 1863. *An Introduction to Kachchāyana’s Grammar of the Pāli Language*. London: Williams and Norgate.

- Dhammika, S. 2015. *Nature and the Environment in Ealy Buddhism*. Singapore: BUddha Dhamma mandala Society.
- Dharmamitra, Bhikshu. 2009. *Nāgārjuna on the Six Perfections*. Seattle: Kalavinka Press.
- Edgerton, Franklin. 1953. *Buddhist Hybrid Sanskrit Dictionary*. Reprint 2004. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Endo, Toshiichi. 1997. *Buddha in Theravāda Buddhism*. Dehiwala, Sri Lanka: Buddhist Cultural Centre.
- . 2013. *Studies in Pāli Commentarial Literature: Sources, Controversies, and Insights*. Hong Kong: Centre of Buddhist Studies, University of Hong Kong.
- Enomoto, Fumio. 1989. „Śārīrārthagāthā, A Collection of Canonical Verses in the Yogācārabhūmi,” u *Sanskrit-Texte aus dem buddhistischen Kanon: Neuentdeckungen und Neueditionen Folge 1*. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht.
- Fronsdal, Gil. 2016. *The Buddha before Buddhism: Wisdom from the Early Teachings*. Boulder, CO: Shambala Publications.
- Geiger, Wilhelm. 1994. *Pāli Grammar*. Pregledao i uredio K. R. Norman. Oxford: Pali Text Society.
- Gnoli, Raneiro, ed. 1977. *The Gilgit Manuscript of the Saṅghabhedavastu*. Rome: Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente. Onlajn sanskrit tekst: http://prajnaquest.fr/downloads/BookofDzyan/Sanskrit%20Buddhist%20Texts/sanghabhedavastu_vol_one_1977.pdf.
- Hinüber, Oskar von. 2015. ”The Verb **addhabhavati* as an Artificial Formation.” *Journal of the Pāli Text Society* 32: 213–27.
- Horner, I. B., prev. 1938–66. *The Book of the Discipline (Vinaya-Piṭaka)*. 6 tomova. London: Pali Text Society.
- Jayawickrama, N. A. 1976–78. ”A Critical Analysis of the Suttanipāta.” Objavljeno u nastavcima u *Pāli Buddhist Review*: 1.2 (1976): 75–90; 1.3 (1976): 136–63; 2.1 (1977): 14–41; 2.2 (1977): 86–105; 2.3 (1977): 141–58; 3.1 (1978): 3–19; 3.2 (1978): 45–64; 3.3 (1978): 100–113.
- Jones, Dhivan Thomas. 2014. ”Like the Rhinoceros, or Like Its Horn? The Problem of Khaggavisāṇa Revisited.” *Buddhist Studies Review* 31.2: 165–78.

- . 2016. „That bhikkhu lets go both the near and far shores’: meaning and metaphor in the refrain from the Uruga verses.” *Journal of the Oxford Centre for Buddhist Studies*, str. 71–107.
- Jones, J. J., prev. 1949–56. *The Mahāvastu*. 3 toma. London: Luzac.
- Keith, Arthur Berriedale. 1914. *The Veda of the Black Yajus School entitled Taittiriya Sanhita*. Cambridge, MA: Harvard University Press. Onlajn verzija: <https://archive.org/details/vedablackyajus-s00keitgoog>.
- Levman, Bryan Geoffrey. 2014. *Linguistic Ambiguities, the Transmissional Process, and the Earliest Recoverable Language of Buddhism*. doktorska disertacija, University of Toronto.
- Macdonell, Arthur A., i Arthur Berriedale Keith. 1912. *Vedic Index of Names and Subjects*. London: John Murray. Onlajn verzija: https://archive.org/stream/vedicindexofname01macduoft/vedicindexofname01macduoft_djvu.txt.
- Malalasekera, G. P. 1937–38. *Dictionary of Pāli Proper Names*. 2 toma. Reprint 1960. London: Pali Text Society.
- Masefield, Peter, prev. 2008–9. *The Commentary on the Itivuttaka (Itivuttaka-aṭṭhakathā)*. 2 toma. Oxford: Pali Text Society.
- Monier-Williams, M. 1899. *Sanskrit-English Dictionary*. Reprint 2005. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Müller, Max. 1860. *A History of Ancient Sanskrit Literature*. London and Edinburgh: Williams and Norgate.
- Ñāṇamoli, Bhikkhu, prev. 1960. *Minor Readings and the Illustrator of Ultimate Meaning (Khuddakapāṭha and Paramatthajotikā)*. Reprint 2005. Oxford: Pali Text Society.
- , prev. 1956. *The Path of Purification (Visuddhimagga)*. 5. izdanje. 1991. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- i Bhikkhu Bodhi, prev. 1995. *The Middle Length Discourses of the Buddha: A Translation of the Majjhima Nikāya*. Boston: Wisdom Publications.
- Norman, K. N., prev. 1969. *Elders’ Verses I (Theragāthā)*. London: Pali Text Society.
- . 1983. *Pāli Literature*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- . 1992. *Collected Papers 3*. Oxford: Pali Text Society.
- . 1993. *Collected Papers 4*. Oxford: Pali Text Society.

- . 2001. *Collected Papers 7*. Oxford: Pali Text Society.
- . 2004. „On Translating the Suttanipāta.” *Buddhist Studies Review* 21.1: 68–83.
- . 2006a. *A Philological Approach to Buddhism*. 2. izdanje. Lancaster: Pali Text Society.
- . 2006b. *The Group of Discourses (Sutta-nipāta)*. 2. izdanje. Lancaster: Pali Text Society.
- Nyanaponika Thera. 1977. *The Worn-Out Skin: Reflections on the Uraga Sutta*. Reprint 2009. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society. Reference su na BPS onlajn verziju: <http://www.bps.lk/olib/wh/wh241.pdf>.
- Premasiri, P. D. 1972. *The Philosophy of the Aṭṭhakavagga*. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society.
- Pruitt, William, ur. i K. R. Norman, prev. 2001. *The Pātimokkha*. Oxford: Pali Text Society.
- Rhys Davids, T. W. i William Stede. 1921–25. *Pali-English Dictionary*. Reprint 1999. Oxford: Pali Text Society.
- Salomon, Richard. 2000. *A Gāndhārī Version of the Rhinoceros Sūtra*. Seattle: University of Washington.
- Ṭhānissaro, Bhikkhu. 2007. *The Buddhist Monastic Code*. 2 toma. Valley Center, CA: Metta Forest Monastery. Revidirano izdanje.
- . 2016. „Truths with Consequences.” *Insight Journal*. <https://www.bcbsdharma.org/issue/2016>.
- Thapar, Romila. 1997. *Aśoka and the Decline of the Mauryas*. Delhi: Oxford University Press.
- Waldschmidt, Ernst. 1951. *Das Mahāparinirvāṇasūtra, Text in Sanskrit und Tibetisch, verglichen mit dem Pāli nebst einer Übersetzung der chinesischen Entsprechung im Vinaya der Mūlasarvāstivādins, auf Grund von Turfan-Handschriften herausgegeben und bearbeitet*. tom 2. Berlin: Akademie Verlag.

Izgovor pali reči

Pāli azbuka

vokali: a, ā, i, ī, u, ū, e, o

konsonanti:

zadnjonepčani:	k, kh, g, gh, ṅ
prednjonepčani:	ć, čh, đ, đh, ñ
alveolarni:	ṭ, ṭh, ḍ, ḍh, ṇ
zubni:	t, th, d, dh, n
usneni:	p, ph, b, bh, m
drugi:	y, r, l, l, v, s, h, ṃ

Izgovor

a kao u "sad"

ā kao u "majka"

i kao u "riba"

ī kao u "mir"

u kao u "dunja"

ū kao u "put"

e kao u "breg"

o kao u "more"

Među vokalima, *e* i *o* su dugi ako u reči dolaze pre jednog suglasnika i kratki pre dva suglasnika. Među konsonantima, prema međunarodnoj transkripciji, koja je uglavnom prilagođena engleskom jeziku, *c* se izgovara kao *ć*, a *j* kao *đ*. Odlučio sam se da ih beležim kako se izgovaraju, pošto srpski već poseduje te glasove; *ñ* se izgovara kao naše *nj*. Prednjonepčani suglasnici se izgovaraju tako da se vrh jezika upire u nepce, a zubni sa jezikom uprtim u gornje zube. Aspirati: *kh, gh, ch, đh, ṭh, ḍh, th, dh, ph, bh* predstavljaju jedan glas, izgovoren sa malo više

energije nego neaspirirani, kao u našoj reči **prethodni**. Dvostruki konsonanti se uvek izgovaraju odvojeno, tako što se posle prvog suglasnika napravi vrlo mala pauza, npr. Sāriput-ta. Slično kao što je to slučaj recimo u italijanskom sa reči *bella*. Čisti nazal (*niggahīta*) *ṃ* izgovara se isto kao *ng* u reči „gong”. Ako ih ima u reči, *o* i *e* uvek nose naglasak; inače, naglasak je na slogu sa dugim vokalom: *ā*, *ī*, *ū* ili na dvostrukom suglasniku ili na *ṃ*.

Skraćenice

I. Korišćena izdanja

- Be izdanje Pali kanona, burmanska redakcija – Chatṭha Saṅgāyana Tipiṭaka izdanje Vipassana Research Institute, elektronska verzija 4.0
Ce izdanje Pali kanona, šrilankanska redakcija
Ee izdanje Pali kanona latiničnim pismom

II. Tekstovi na paliju i drugim indijskim jezicima

Ukoliko nije drugačije navedeno, reference na pali tekstove upućuju na izdanja Pali Text Society. Reference na Vism daju prvo broj strana PTS izdanja *Visuddhimagge*, a zatim poglavlje i broj odeljka Bhikkhu Ñāṇamolijevo prevoda *The Path of Purification*.

- AN Aṅguttara nikāya
Ap Apadāna
Dhp Dhammapada
DN Dīgha Nikāya
Āa Ātaka-aṭṭhakathā
GDhp Gandhari Dhammapada
Khp Khudakapatha
Mil Milindapañha
MN Maddhima nikāya
Mvu I Mahāvastu
Nidd I *Mahāniddeśa* (VRI ed.)
PDhp Patna Dharmapada
Pđ I Paramatthadotikā I (Khuddakapāṭha-aṭṭhakathā)
Pđ II Paramatthadotikā II (*Suttanipāta*-aṭṭhakathā)

Śag	Śarīrārthagāthā (of the Yogācārabhūmi)
SN	Samyutta Nikāya
Sn	<i>Suttanipāta</i>
Th	Theragāthā
Ud	Udāna
Udāna-v	Udānavarga
Vin	Vinaya
Vism	Visuddhimagga

III. Tekstovi na kineskom

DĀ	Dīrghāgama
EĀ	Ekottarikāgama
MĀ	Madhyamāgama
SĀ	Samyuktāgama
SĀ2	Samyuktāgama (another translation; incomplete)
SĀ3	Samyuktāgama (another translation; incomplete)
T	Taisho edition

IV. Druga dela

GD	The Group of Discourses (videti Norman 2006b)
----	---

V. Priručnici

DOP	A Dictionary of Pāli (videti Cone 2001, 2010)
PED	Pāli-English Dictionary (videti Rhy Davids and Stede 1921-25)

VI. Druge skraćenice

PBR	Pāli Buddhist Review
PTS	Pali Text Society
skt	sanskrit
VRI	Vipassana Research Institute (Igatpuri, India)

Indeks ličnih imena

- Aggālava svetilište 160
Aggikabhāradvāda, brahman 126, 130
Ađita Kesakambali, učitelj 194-95
Ađita, tragalac 283-88
Aḷaka 279, 284
Āḷavaka, yakkha 137-40
Āḷavi Gotama 347
Āḷavī 137, 165
Aṅguttarāpa 203, 205
Āpaṇa 203-205
Aratī, Mārīna kći 257
Asita, riši 229-33
Assaka 279
- Bambusovoj gaj 195
Bāvāri, brahman 279-87
Bhadrāvudha, tragalac 283, 299-300, 307
Bhāradvāda, brahman 214-24
Bhoganagara 284
Bimbisāra, kralj 223-25
- Ćaṅkī, brahman 214
Ćunda, kovačev sin 121-22
- Dakkhiṇāgiri 118
Dhammika, nezaređeni sledbenik 170-72
- Dhaniya, govedar 109-112
Dhotaka, tragalac 283, 292-93
- Đāṇussoṇi, brahman 214
Đātukaṇṇī, tragalac 283, 298-99
Đetin gaj 122, 126, 151, 155, 170, 181, 224
- Ekanālā 118
Erāvaṇa, nāga kralj 173
- Gang, reka 137-38, 153
Gayā 153
Godhāvārī, reka 279
Gonaddhā 284
- Hemaka, tragalac 283, 296-297
Hemavata, yakkha 132-37
- Ićchānaṅgala 214
Indra 146, 160, 229, 286
- Kapilavatthu 281, 284
Kappa, tragalac 283, 298
Kasibhāradvāda, brahman 118-21
Kassapa, buddha 148-50
Keṇiya, pustinjak 203-5, 209
Khara, yakkha 153
Kokālika, monah 224-26
Kolita. *Videti* Mahāmoggallāna

- Kosala 155, 177, 282
Kosambī 284
Kusinārā 284
- Lešinareva hrid, planina 189
Lumbinī 230
- Magadha 175, 204-5, 284
Māgandīya, brahman 257-59
Māgha, brahman 189-94
Mahāmahī, reka 159
Mahāmoggallāna, stariji monah
269-71
Māhissatī 284
Makkhali Gosāla, učitelj 194-95
Māra 112, 178-81, 300
Meru, planina 230
Mettaḡū, tragalac 283, 290-292
Migārīna majka, palata 236
Mogharāḡa, tragalac 283, 302
- Nālaka, tragalac 232-36
Namući 180. *Videti takođe* Māra
Nanda, tragalac 283, 295-296
Nerañḡara, reka 178
Nigaṅṡha Nātaputta, učitelj 194-
95
Nigrodhakappa, stariji monah
165-67
- Okkāka, kralj 158-59, 281
- Paduma pakao, 225-26, 229
Pakudha Kaććāyana, učitelj 194-
95
Paṅḡava, planina 176-77
- Pāsāṅaka svetilište 284, 303
Pasūra, polemićar 256-57
Patiṡṡhāna 284
Pāvā 284
Piṅgiya, tragalac 283, 302-307,
345-48
Pokkharasāti, brahman 214-15
Posāla, tragalac 283, 301-302
Puṅṅaka, tragalac 283, 289-290
Pūraṅa Kassapa, učitelj 194-95
- Raḡā, Mārīna kći 257
Rāhula, iskušenik 164-65
Rāḡagaha 175, 189, 194-95
- Sabhiya, lualica 194-203
Sahampati, brahmā 225
Sāketa 284
Sakka, vladar bogova 166, 224,
297
Sakyamuni 145
Sañḡaya Belaṡṡhiputta, učitelj
194-95
Sāriputta, stariji monah 208, 224-
26, 275-78
Sātāgira, yakkha 132-37
Sāvattḡī 122, 126, 151, 155, 170,
181, 224, 236, 282, 284
Sela, brahman 204-11
Seravya 284
Sūćiloma, yakkha 153-54
Suddhodana, kralj 230
Sundarikā, reka 183
Sundarikabhāradvāḡa, brahman
193-89

Indeks ličnih imena

Taṇhā, Mārīna kī 257	Upasīva, tragalac 283, 293-294
Ṭaṃkita dolina 153	Upatissa. <i>Videti</i> Sāriputta
Tārukka, brahman 214-15	
Tāvatiṃsa nebo 229	Vakkali, stariji monah 307
Tissa, brahman 148-50	Vanasa 284
Tissa Metteyya, monah 254-55	Vaṅgīsa, stariji monah 165-68, 182-83
Tissa Metteyya, tragalac 283, 288-289	Vāseṭṭha, brahman 214-24
Todeyya, brahman 260	Vedisā 284
Todeyya, tragalac 283, 297	Vesālī 284
Tusita nebo 275	Vessavaṇa, vođa yakkha 171
Udaya, tragalac 283, 300-301	Vetaraṇī, reka 229
Uddenī 284	

*“Wherever the Buddha’s teachings have flourished,
either in cities or countrysides,
people would gain inconceivable benefits.
The land and people would be enveloped in peace.
The sun and moon will shine clear and bright.
Wind and rain would appear accordingly,
and there will be no disasters.
Nations would be prosperous
and there would be no use for soldiers or weapons.
People would abide by morality and accord with laws.
They would be courteous and humble,
and everyone would be content without injustices.
There would be no thefts or violence.
The strong would not dominate the weak
and everyone would get their fair share.”*

*** THE BUDDHA SPEAKS OF
THE INFINITE LIFE SUTRA OF
ADORNMENT, PURITY, EQUALITY
AND ENLIGHTENMENT OF
THE MAHAYANA SCHOOL ***

Taking Refuge with a mind of Bodhichitta

**In the Buddha, the Dharma and the Sangha,
I shall always take refuge
Until the attainment of full awakening.**

**Through the merit of practicing generosity
and other perfections,
May I swiftly accomplish Buddhahood,
And benefit of all sentient beings.**

The Prayers of the Bodhisattvas

**With a wish to awaken all beings,
I shall always go for refuge
To the Buddha, Dharma, and Sangha,
Until I attain full enlightenment.**

**Possessing compassion and wisdom,
Today, in the Buddha's presence,
I sincerely generate
the supreme mind of Bodhichitta
For the benefit of all sentient beings.**

**"As long as space endures,
As long as sentient beings dwell,
Until then, may I too remain
To dispel the miseries of all sentient beings."**

With bad advisors forever left behind,
From paths of evil he departs for eternity,
Soon to see the Buddha of Limitless Light
And perfect Samantabhadra's Supreme Vows.

The supreme and endless blessings
of Samantabhadra's deeds,
I now universally transfer.
May every living being, drowning and adrift,
Soon return to the Pure Land of Limitless Light!

*** The Vows of Samantabhadra ***

I vow that when my life approaches its end,
All obstructions will be swept away;
I will see Amitabha Buddha,
And be born in His Western Pure Land of
Ultimate Bliss and Peace.

When reborn in the Western Pure Land,
I will perfect and completely fulfill
Without exception these Great Vows,
To delight and benefit all beings.

*** The Vows of Samantabhadra Avatamsaka Sutra ***

DEDICATION OF MERIT

May the merit and virtue
accrued from this work
adorn Amitabha Buddha's Pure Land,
repay the four great kindnesses above,
and relieve the suffering of
those on the three paths below.
May those who see or hear of these efforts
generate Bodhi-mind,
spend their lives devoted to the Buddha Dharma,
and finally be reborn together in
the Land of Ultimate Bliss.
Homage to Amita Buddha!

NAMO AMITABHA

南無阿彌陀佛

《塞爾維亞文：巴利經藏小部一經集》

財團法人佛陀教育基金會 印贈
台北市杭州南路一段五十五號十一樓

Printed for free distribution by

The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation

11F, No. 55, Sec. 1, Hang Chow South Road, Taipei, Taiwan, R.O.C.

Tel: 886-2-23951198 , Fax: 886-2-23913415

Email: overseas@budaedu.org

Website: <http://www.budaedu.org>

This book is strictly for free distribution, it is not to be sold.

Ova knjiga je namenjena isključivo za BESPLATNU distribuciju,

kao dar Dhamme, a ne za prodaju.

Printed in Taiwan

4,000 copies; December 2022

SER04 - 18849

